ISSN 1004-174

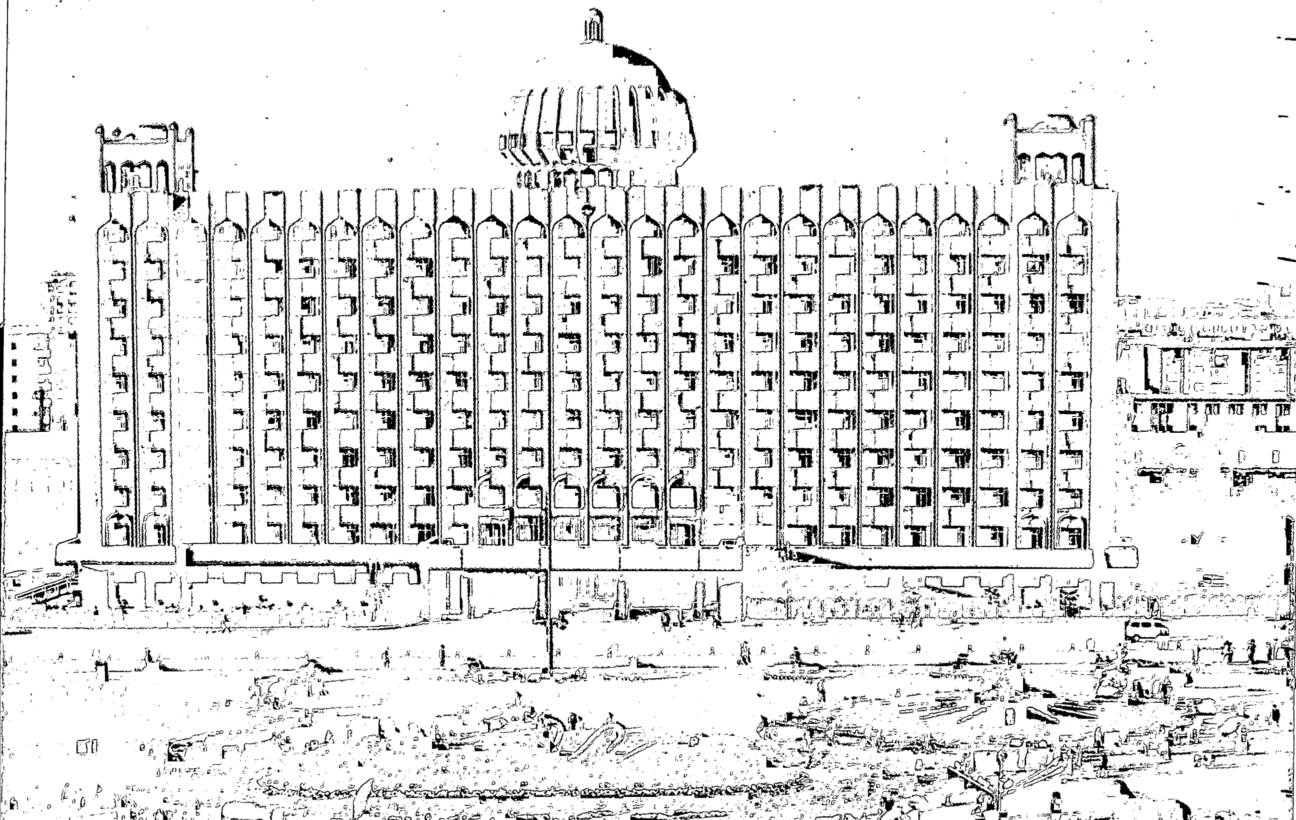

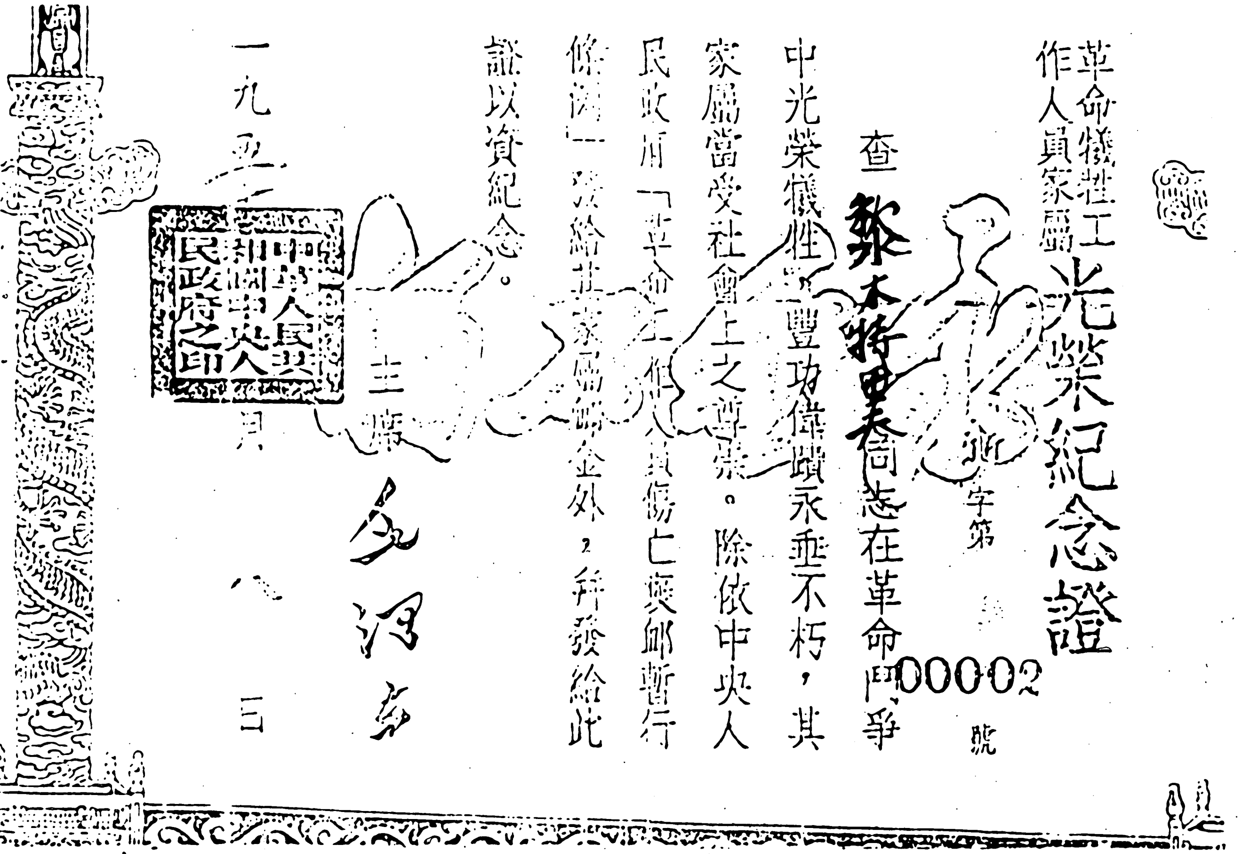

革命犧牲工作人員家屬光榮紀念證

字第 00002 號

查 黎木特里夫同志在革命鬥爭中光榮犧牲，豐功偉蹟永垂不朽，其家屬當受社會上之尊崇。除依中央人民政府「革命工作人員傷亡褒卹暫行條例」發給其家屬撫卹金外，並發給此證以資紀念。

主席 毛澤東

中華人民共和國中央人民政府之印

一九五二[illegible]月八日

ئىنقىلاپ يولىدا قۇربان بولغان خادىملارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا شان ـ شەرەپ خاتىرە نامەسى

ش . 00002 №

تەكشۈرۈشىمىزچە، يولداش ل. مۇتەللىپ ئىنقىلاۋىي كۈرەش جەريانىدا شەرەپلىك ھالدا قۇربان بولغان. ئۇنىڭ كۆرسەتكەن تۆھپىسى بىلەن نامى مەڭگۈ ئۆچمەيدۇ، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتى جەمئىيەتتە ھۆرمەت ـ ئىززەتكە ئىگە بولۇشقا مۇناسىپ. مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ «ئىنقىلاۋىي خادىملاردىن ھالاك بولغانلارغا نەپىقە بېرىش توغرىسىدىكى ۋاقىتلىق نىزامى» بويىچە ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتىغا نەپىقە بەرگەندىن باشقا، مەزكۇر گۇۋاھنامە بىلەن خاتىرىلەنسۇن.

رەئىس ماۋزېدۇڭ

(مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى تامغىسى)　　　　1952 ـ يىلى 8 ـ ئاي 8 ـ كۈن

دەۋر روھى، يەرلىك خۇسۇسىيەت
ياشلار ئالاھىدىلىكى، ئىلمىي ئۇسلۇب
1992 - يىل 5 - سان

تەڭرىتاغ

قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال

مۇندەرىجە

پوۋېست

مەسىھ چۆلى .... پەرھات تۇرسۇن 1

«ئۈرۈمچىنى سۆيىمەن» موكاپاتىغا قوبۇل قىلىنغان ئەسەرلەر

مەرد چوكانغا ھەشقاللا (شېئىر) .... روزى سايىت 40
ئىككى ئايال (ھېكايە) .... ياسىن مۇخپۇل 41

ھېكايىلەر

غايىب بولغان بىر پاي ئاياغ .... تۇرسۇنئاي ئىمىن 55

شېئىرلار

سەپەر تەرىمىلىرى .... ئىمىن ئەخمىدى 53
مەسەللەر .... ھەسەن تىلىۋالدى 54

شېئىر ۋە باھا

«سۆيگۈ دۇنياسى» غا قايتا باھا .... قۇدرەت قۇربان 59
يېڭى پىكىرگە كونا جاۋاب .... سىدىقھاجى روزى 61

ئىزلىنىش، سىناق، يېڭىلىق

ئەخمەتجان ئوسمان، ئابدۇقادىر جالالىدىن، تەنھا، خالمۇرات ئازات، ئابدۇ-
قادىر مىجىت 62

ھەرخىل ماقالىلەر

«ئالىمدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ» ھەققىدە تەھلىل ... ئەخمەتجان ئوسمان 70
يازغۇچى، ئەسەر ۋە كىتابخان .... ئەلى ئابلىمىت 72

«مەسىھ چۆلى» ھەققىدە .... مۇختەر مەخسۇت 74
شېئىر نېمە دەيدۇ؟ .... مۇھەممەد سالىھ مەتروزى 76
«گۈل» نىڭ ھەققىي قىياپىتى .... ئېرزىجان ھوشۇر 77

نەسرلەر

نەسرلەر .... ئاتىكەم مۇھەممەت 78
نەسرلەر .... ئەخمەتجان ئوسمان (كۈرەش) 79

جۇڭگو شېئىرىيىتىدىكى يېڭى نەمۇنىلەر

شېئىرلار .... فۇ تيەنلىن 80
پولات ھېۋزۇللا تەرجىمىسى

قېرىنداش مىللەتلەر ئەدەبىياتى

ئاردىدىكى قۇياش .... جاڭ لىڭ 82
ياقۇپ تەرجىمىسى

چەتئەل شېئىرىيىتىدىكى يېڭى نەمۇنىلەر

دېڭىز قەبرىستانى .... ۋالېرى 96
باتۇر روزى تەرجىمىسى

چەتئەل ئەدەبىياتى

ھېكايە توقۇش .... دىئوكاندىناس 99
ئوسمانجان ساۋۇت تەرجىمىسى
ئەركىن ئىسلام شېئىرلىرى 101

كىلاسسىكلىرىمىز

غەزەللەر 102

ئەدەبىي ئۇچۇرلار

ئەدەبىي ئۇچۇرلار 110

مۇقاۋا 1-بەتتە: خەلق مەيدانىدىن كۆرۈنۈش. غەيرەت مەھەممەتئىمىن فوتوسى
ۋۇساندىكى قىستۇرما سۈرەت ۋە ھۆسنخەتلەرنى ئابلەمەت ئابلىز ئىشلىگەن.

مەسۇم چۆلى

(پوۋېست)

پەرھات تۇرسۇن

قولۇمدا چىڭ سىقىمداپ تۇرغان كىچىككىنە، سوغۇق رومكىغا بارغانسېرى قىزىدىپ، تېپچەكلەۋاتقان تومۇرلىرىم رېتىملىق ئۇرۇلماقتا...

ھەممىسى بەرباد بولدى... مەن ئاخىرقى قېتىم ئەنە شۇنداق دەپ ھېسابلىدىم. ئەمدى ھېچقانداق ئۈمىدنىڭ ئەھمىيىتى قالمىغانىدى. قالغانلىرى ھەممىسى ئەھمىيەتسىز ئۈمىدلەر...

ئاستا قەدەم بېسىپ كېتىپ بارىمەن. سەزگۈلىرىم پۈتۈنلەي ئۆلگەندەك، سەزگۈلەردىن ئۇچۇرسىز قالغان روھىمتولىمۇ بۇرۇختۇم، بەلكىم ئۇنىمۇ ئۆلدى دېيىشكە بولار. سەزگۈلىرىم ئەتراپىمدىكى مەنزىرىلەردىن بەكمۇ يىراقتا... مەنزىرىسىز، ئادەمسىز، ئاۋازسىز بىر دۇنياغا پالىنىپ، ئۆز روھىدىن پۈتۈنلەي مەھرۇم بولغان مەن ئەنە شۇ يەردە كېتىۋاتىمەن.

مەن ئەتىلا يەنە ئۇنى كۆرەلەيمەن، ئۇنىڭ ئاشۇنداق ئىللىق ۋە سۆزۈك لەبلىرىگە يەنىلا سۆيەلەيمەن، بىراق بۇ سۆيۈشلەر ھىجراندىنمۇ ئازابلىق...

ئاڭلاش سەزگۈم تۈيۇقسىزلا يىراقتىكى قۇپقۇرۇق بوشلۇق ئىلكىدىكى بىر ئاۋاز تەرىپىدىن سۆرەپ ئېلىپ كېلىندى.

تاتلىق شىۋىرلاش... بوش كۈلكە... قاتتىق چۆچۈپ تۇرۇپ قالدىم، ئاندىن ئۇلارغا لەپپىدە بىر قاراپ قويۇپ ئۆتۈپ كەتتىم.

ئۇلارنىڭ شىۋىرلاشلىرى بەكمۇ يېقىملىق ئىدى. ئۇ بەكمۇ بوش ئاۋازدا شىۋىرلىغاچقا نېمىلەرنى دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلىيالماي قالاتتىم، بىراق ئۇلارنىڭدىن سورىمىسامۇ، ئىنچىكە قۇلاق سالمىسامۇ ئۇلارنىڭ نېمىلەرنى دەۋاتقانلىقىنى تاما- مەن چۈشىنەتتىم. ئۇلارنىڭ شىۋىرلاشلىرى يېنىك مۇزىكا ئاۋازىدەك ۋۇجۇدۇمغا بىۋا- سىتە سىڭىپ كىرىۋېرەتتى. ئىككى گەۋدىدىكى ھېسسىيات بىر - بىرىگە چىڭ يېقىلىش ئارقىلىق ئاۋازسىزلا ئۆتۈشۈپ تۇراتتى. مەن پات - پات ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى سۆيۈش- لىرىم ئارقىلىق ئۈزۈپ قوياتتىم...

ئۇدۇللا بېرىپ بىر قاۋاقخانىغا كىردىم. بۇ مەن تولا كىرىدىغان قاۋاق- خانا ئىدى. قاۋاقخانا ئالدىغا كەلگەندە نېمىدۇر بىر نەرسە تۈيۇقسىز دىققىتىمنى تارتىپ قالدى. ئادەتتە بىرنەچچە ئاغىنىلىرىم بىلەن قاۋاقخانىنى كېلىشىۋېلىپ يۈرمىسىڭىزلا قاۋاقخانا ئىسمىنىڭ سىز بىلەن ھېچبىر ئالاقىسى بولمايدۇ. شۇڭا قاۋاقخانىلارنىڭ ئىسمىغا دىققەت قىلىش ھاجەتسىز ئىدى. لېكىن مەن پەقەت بۈگۈن بىرىنچىلا دىققەت قىلىپ قالغىنىمغا ھەيران قالدىم. خۇددى مەن بۇرۇن- دىنلا بىلىدىغان، بىراق ھېلىلا ئۇنتۇلۇپ قالغان نەرسىنى ئېسىمگە ئالغاندەك ياكى ئېسىم تۈيۇقسىزلا ئاشۇ خەت تەرىپىدىن سىرلىق ھالدا تارتىلىپ كەتكەندەك، قاۋاق- خانىنىڭ پېشىدىكى يوغان يېزىلغان «ئۈمىد تۇمشۇقى قاۋاقخانىسى» دېگەن سۆزگە قاراپ قالدىم. بەلكىم مېڭەم ئازابلىق خىياللارنىڭ كۆپلىكىدىن بىرەر خىيالنى تاللاپ بولالماي قالغاچقا ئاشۇنى كۆرگۈم كېلىپ قالغاندۇ ياكى ئۈمىد دېگەن نەرسە مەن ئۈچۈن ئىنتايىن كېرەكلىك بولغاچقا (گەرچە قاراپ ئوقۇپ بېقىش خىيالىم بولمىسىمۇ) ئۇ سەزگۈلىرىمگە شىددەت بىلەن ئۇرۇلۇپ، مېنى ئۆزىگە قاراشقا دەۋەت قىلغاندۇ. مەن ئۇنىڭغا ئاڭسىز ھالدا بىرھازا قاراپ قالغاندىن كېيىن ئىچكىرىگە قەدەم باستىم.

قاۋاقخانا ئىچى ۋاراڭ - چۇرۇڭ، كۈلكە - چاقچاقلار، پاراڭلار بىلەن تولغان- ئىدى. تاماكىلاردىن چىققان كۆكۈش ئىسلار پاراڭ، كۈلكە - چاقچاقلار ساداسى ئىچىدە قىستىلىشىپ، ئېزىلىپ، تورۇسلارغا چاپلىشىپ كەتكەنىدى. بۇ يەردىكى قىز- غىن مەنزىرە كۈلكە - چاقچاقلار مېنى قىستاپ، ئىتتىرىپ، بۇلۇڭغا ئاپىرىپ قويدى. جانسىز ۋۇجۇدۇم بىر شىرە ئۈستىگە ھالسىزغىنە تاشلاندى.

بۇ يەردىكى قىزغىنلىققا ماسلىشىش ئۈچۈن مەنمۇ يۈرىكىمنى ئاچچىق ھاراق بىلەن كۆيدۈرۈپ، ۋۇجۇدۇمنى قىزىتىشىم كېرەك.

مەن كۈتكۈچىگە غىزا، قورۇما ۋە ئىچىملىكلەرنى كەلتۈرگۈزدۈم. تاماقنى پەقەتلا يېگۈم كەلمىدى. قورساق ئاچ بولسىمۇ ھاراقنى ئىچىشنى باشلىدىم. ھەربىر رۇمكا ھاراق ۋۇجۇدۇمغا ئاستا تارىشقا باشلىدى. مەن ھاراقنىڭ بەدىنىم ئىچى-

دىكى ھەرىكىتىنى جىمجىت كۆزەتكەچ ئالدىرىماي ئىچەتتىم. ئالدىمغا سەيلەرنى كەل-
تۈرۈپ قويغىنىم بىلەن زاكوسكا قىلىشىمغا ئىپسىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەنىكەن. كۆز-
لىرىم رومكىدىكى مۇزدەك سوغۇق ھاراققا تىكىلگەنىدى. ئۇ گۈگۈم چۈشكەن-
دىن كېيىنكى سۈزۈك ھاۋاغا بەكمۇ ئوخشايتتى.

مەن بۈگۈن ئۇنىڭغا قاتتىق نەپرەتلەنگەنىدىم. بەلكىم مۇھەببەتنىڭ ئەڭ
يۇقىرى پەللىسى نەپرەتتۇر. بۇ نەپرەتلەر يۈرىكىمنىڭ بارلىق سۈزۈك قېنى بىلەن
يۇغۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا ھەدىيە قىلىنىدى. مەن ئۇنى بەكمۇ ياخشى كۆرگەنلىكىم ئۈچۈنلا
ئۇنىڭغا مانا مۇشۇ ئەڭ قىممەتلىك يەنى بەدىلى ئەڭ يۇقىرى نەرسەمنى ھەدىيە
قىلغانىدىم.

ھاراقنىڭ قورسىقىمدا قىزدۇرۇپ ئاستا ماڭغانلىقىنى كۆزەتكەچ ئۇنى ئۇنتۇ-
ماقچى بولغانىدىمەن، بىراق ھاراقنىڭ كۈچى يۈرىكىم تەرەپكە قاراپ سىلجىۋات-
قاندا ئۇنىڭ سالغان ئازابىنى تېخىمۇ چوڭقۇر سەزمەكتىمەن.

ئۇنىڭ بوش پىچىرلاشلىرى ھېلىمۇ ھېلىقى دەرەخلىك ئارىسىدا نەمخۇش
ھاۋاغا ئوتتەك تەپتى بىلەن تارقاپ تۇرغاندۇ. ئۇنىڭ كۈلكە بىلەن پىچىرلاشلىرى،
ئەركىلەشلىرى يىراقتا — ئاشۇ دەرەخزارلىقتا تۇرۇپ ماڭا خىتاب قىلماقتا:

— سەن تۈگەشتىڭ!

ئەگەر ئۇ مېنى راستىنلا تۈگەشتۈرۈۋېتەلىگەن بولسا... ئاھ! نەقەدەر ياخشى
ئىدى - ھە! بىراق مەن تۈگەشمىدىم. بەلكىم تۈگىشىپ كېتەلمىگەنىدىمەن. مۇشۇ
گۇمان بىلەن بىر مەھكۇملۇق مېنى قىينىماقتا. ئەگەر تامامەن تۈگەشكەن بولسام
مەندە ئازابمۇ، شادلىقمۇ، ھېچنەرسە قالمايتتى. مەن ھەممىدىن — ئازابنىڭمۇ، شاد-
لىقنىڭمۇ پۈچىلىشىدىن بىراقلا ئازاد بولاتتىم.

مەن ئەتىلا يەنە بىر خىل سەۋدايىلارچە ھېسسىيات بىلەن ئۇنى ئىزدەپ
تېپىشىم، ئۇنىڭ بىلەن خالىي جايلارغا بېرىپ ھېچ ئىش بولمىغاندەك مۇڭدىشى-
شىم، ئۇنى مۇزدەك قىزغىنلىق، ئۆلۈمدەك سوغۇق ئىشتىياق بىلەن سۆيۈشۈم مۇمكىن.

ئۇنىڭغا نەپرەتلەنگىنىمسېرى تەلۋىلەرچە مەھلىيا بولۇپ، تېخىمۇ ھەددىدىن
زىيادە قوغلىشاتتىم. ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ قېلىشنى مۇتلەق خالىمايتتىم. مېنىڭ
ھەقىقىي تۈگىشىشىم ئۇنىڭدىن — ئۇنىڭ مۇھەببىتىدىن... ئۇنىڭ ۋىلىقلاپ كۈلۈپ،
سۆيۈشلەر ئارىلىقىدا بوش پىچىرلاپ ئەركىلەشلىرىدىن ئايرىلىپ قېلىشلا ئىدى.
ئۇنىڭ بۇ قىلىقلىرى بەكمۇ ساپ، بەكمۇ ساددا ئىدى. ئاشۇلارغا مەستانىلارچە
بېرىلىپ كەتكەن ئادەم ئۈچۈن دۇنيادا ئۇنىڭدىنمۇ ھەقىقىي نەرسە يوق ئىدى.
ئۇنى سۆيۈۋاتقان ۋۇجۇدنىڭ ئۆزۈمنىڭ ئىكەنلىكىنى ئىنكار قىلىشقا پېتىنالايتتىمكى،
ئۇنىڭ ئاشۇ قىلىقلىرىنى ساختا دەپ ئويلاشقا قۇربىم يەتمەيتتى. بەلكىم بۇلارنىڭ
ھەممىسى ھەقىقەتەن سەممىي، چىندۇر، بەلكىم بۈگۈن ئۇنىڭ باشقا بىراۋلارغا تەق-
دىم قىلىۋاتقان قىلچە پەرقسىز ئاشۇ قىلىقلىرىمۇ ھەقىقەتەن سەممىيدۇر. ئۇنداق

گۈزەللىكىنى ساختا دېيىشكە كىمنىڭ پېتىنالىسۇن؟ ئۇنى ساختا دېيىشكە قەلبىمدىكى نەپرەتتىن، ئۆز گۆشۈمنى ئۆزۈم يېيىشىمدىن باشقا يەنە قايسى دەلىل بار بولسۇن؟!

ئۇنى سۆيۈشنىڭ ئازابلىق ئىكەنلىكىنى دەسلەپتىلا ھېس قىلغانىدىم. دەسلەپ ئۇنى سۆيگىنىمدە — ئۇنىڭ قىپقىزىل يالىنجاپ تۇرغان لەبلىرىگە لەبىمنى ئېلىپ بارغىنىمدا، ئۇنىڭ كۆزلىرى پۈتۈن ۋۇجۇدىدىكى شىددەتلىك غىدىقلىنىشقا بولغان قانماس ھەۋەس بىلەن ۋەھىمىگە تولۇپ، نېمىدۇر بىر نەرسىنى سەبىرسىزلىك بىلەن كۈتۈۋاتقانلىقىنى سەزگەنىدىم. ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى كۆزلىرى مەسىھنىڭ سۆيۈشلىرى ئارقىلىق ئۆز تېنىگە جانىنىڭ ئاستا تارقىلىۋاتقانىدىكى ئازابىنى ھېس قىلغان ھالدا تىرىلىۋاتقان ئادەمنىڭ كۆزلىرىگە ئوخشايتتى... ئادەمنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرىدىغان نەرسە سۆيگۈ ۋە سۆيۈش، بىراق ئۇنىڭ ياشاش خاھىشى بەكمۇ كۈچلۈك ئىدى.

مەن ئۇنى تۇنجى سۆيگىنىمدە يەنە بىر قېتىم سۆيۈشنى تەسەۋۋۇرمۇ قىلالماي قالغانىدىم. ھەتتا مەڭگۈ قايتا سۆيمەسلىككە قەسەم قىلىۋەتكىلى تاس قالغانىدىم. ئۇنى سۆيگىنىدىكى غەلىتە سېزىم مېنى ئاشۇ ھالغا كەلتۈرۈپ قويغانىدى. بىراق كېيىنچە ئۆزۈمنىڭ تەشنا بولۇپ يۈرگىنىمنىڭ مۇشۇ جىمجىت، بۇرۇختۇم ھاياتتىكى دەل ئاشۇ مۆجىزىسىمان غەلىتە سېزىم ئىكەنلىكىنى كېيىن ھېس قىلىپ، ئۇنى سۆيۈشكە تەشنا بولۇپلا تۇرىدىغان ھالەتكە كېلىپ قالغانىدىم. گويا ماڭا ئاشۇ مۆجىزىۋى ھېسسىياتنى پەقەت ئۇلا ئاتا قىلالايدىغاندەك، ئۇنىڭدا باشقىلارنىڭ ھەققىي يوقتەك ئۆزۈملا جان - جەھلىم بىلەن ئىگىلىۋېلىشنى ئويلىغانىدىم. بىراق مانا بۈگۈن ھېلىقى لەززەتى جايدا، لەززەتى قاراڭغۇلۇق، لەززەتى نەمخۇش ھاۋا قوينىدا مەن تامامەن ئىگىلىۋېلىشنى ئويلىغان نەرسىنى ئۇ باشقا بىراۋغا تەقدىم قىلغانىدى. بەلكىم مېنىڭمۇ ئۇنىڭغا تامامەن ئىگە بولۇۋېلىشقا ھېچقانداق ھەققىم يوقتۇر. بەلكىم بۇ خىيالىم بىر ئۆكتەملىكتۇر، ئەمما بۇ يولسىز خىيالنى دۇنيادىكى بىردىنبىر ھەقىقەت سۈپىتىدە قوبۇل قىلغانىدىم. ئۇنىڭ يوللۇق ياكى يولسىزلىق ئىكەنلىكى ھەققىدە ئويلىنىپمۇ باقمىغانىدىم. بۇ لەززەتنى ھېسسىياتتىن قۇتۇلۇش تەس ئىدى.

بۈگۈنلا شۇنى ھېس قىلىپ يەتتىمكى، مەن ئۇنى تامامەن ئىگىلىۋالماقچى بولۇپ يۈرگەن چاغلىرىمدا ئەسلىدە ئۇ تەرەپتىن ئۆزۈملا ئىگىلىنىپ كەتكەنىكەنمەن.

دائىم كوچىلاردا ياكى باشقا جايلاردا سانسىزلىغان گۈزەل ئاياللارنى كۆرۈپ دۇنيادا چىرايلىق ئاياللار نەقەدەر كۆپ - ھە دېگەن ھېسسىياتقا كەلگەنىدىم. دەسلەپ ئۇنى سۆيگىنىمدە يۈرىكىم پۇچۇلىنىپ كەتكەنىدى. دۇنيادىكى سانسىزلىغان ئاياللار ئىچىدە خۇددى باشقا ئايال جىنسىلىق ھېچكىم قالمىغاندەك، پەقەت ئۇلا قالغاندەك، قالغان ھەممىسى تۇتقىلى، ئىدراك قىلغىلى بولمايدىغان خىيالىي جىسىملاردەك ھېس قىلغانىدىم. ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا ھەقىقىي مەۋجۇت ماددىغا ئايلانغاندا مەن ئەڭ دەسلەپكى «پۈتۈنلەي تۇگىشىش» ھېسسىياتىغا كەلگەنىدىم.

بىراق كېيىنچە بۇ خىل ھېسسىياتلار مەندىن بەكمۇ يىراقلاپ ياتلىشىپ كەتتى. ئۇ قايتىدىن ئۆزىنىڭ مەۋھۇملۇقى بىلەن مېنى چەكسىز تەشنا قىلىدىغان بولدى. ئۇ بارغانسېرى مەۋھۇملىشىپ بېرىۋاتقان ئاشۇ چاغلاردا مەن ئۇنى باغرىمغا چىڭ بېسىپ، يالتىراپ تۇرغان كىچىككىنە ئوماق لەۋلىرىگە سۆيگىنىمدە، قوللىرىم، لەبلىرىم، پۈتۈن بەدىنىم، تومۇرلىرىمدىكى ئىسسىق قانلىرىم بىلەن، قىزغىنلىق قوينىدا جانلىنىپ تۇرغان نېرۋىلىرىم بىلەن ئۇنىڭ دەل ئالدىمدا، پۈتۈن دۇنيادىكى بارلىق مەۋجۇداتتىن يېقىن ھالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرغانلىقىنى سەزسەممۇ، بىراق ئۇ يەنىلا ئىنتايىن مەۋھۇم ھېسسىيات بېغىشلايتتى. باغرىمغا بېسىلغان ۋۇجۇد، لەۋلىرىمگە يېقىلغان لەۋلەرنىڭ ھەقىقىي مەۋجۇدىيەت ئىكەنلىكىگە ئىشىنەلمەي قالاتتىم.

ئۇنى ئوراپ تۇرغان بىر قەۋەت مەۋھۇملۇق مېنى ئۇنىڭغا بارغانسېرى ئىنتىلدۈرىدىغان، ئۇنىڭ يەنە بىر قېتىم ھەقىقىي مەۋجۇدىيەتكە ئايلىنىپ مەندە «تۈگەشتىم...» دېگەن ھېسسىياتنى قايتا پەيدا قىلىشىنى زارىقىپ كۈتىدىغان قىلىپ قويدى.

ئاخىرى ئۇ پۈتۈنلەي يوقالدى. مەندىن بەكمۇ يىراقلاپ، بىر خىيال، بىر چۈشكە ئايلىنىپ كەتتى. باشقا ئەركەكلەرنى كۆرگەندە ئاجايىپ شوخ چاقناپ، ئويناپ كېتىدىغان كۆزلىرى ماڭا بەكمۇ ناتونۇش بىلىنىپ كەتتى. مەن ئۇنىڭ ئاشۇ كۆزلىرىنىڭ مەن ئۇنى تۇنجى رەت سۆيگەن چاغدىكىدەك تونۇشلۇق پەيت ماڭا خاس ئەمەسلىكىنى بايقاپ قالغانىدىم. ھەممىسى بەربات بولدى!

ھاراق ۋۇجۇدۇمغا بۈگۈنكى بەرباتلىق تۇيغۇسىدىكى خىيالىمدەك شىددەت بىلەن سىڭمەكتە... تۈگىدى... ھەممىسى تۈگىدى!...

ھاراقتىن بىر رومكا قۇيۇۋېتىپ كىمدۇر بىر كىمنىڭ ماڭا قاراپ تۇرغان كۆزلىرىنى سەزگەندەك بولۇپ بېشىمنى كۆتۈردۈم. ئۇنى تىكىلىپ تۇردىمىكىن دېگەندەك بىر ھېسسىيات مېڭەمدىن غىپپىدە ئۆتۈپ كەتكەنىدى. ئالدىمدا تۇرغان ئايال مەن تەرەپكە قاراپ نېمىدۇر بىر نەرسىنى پەملەۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ قارىشى مەن بىلەن قىلچە مۇناسىۋەتسىز ئىدى. ئىككىمىزنىڭ كۆزلىرى ئۇچرىشىپ قالدى. ئۇ نەزەرىنى ئالدىراپ باشقا ياققا يۆتكىۋالدى ۋە ئارقىدىنلا ماڭا يەنە لەپپىدە قاراپ قويدى. مەن ئەتراپقا تېزلا بىر كۆز يۈگۈرتۈپ ئۇنىڭ قاراشلىرىنىڭ ئالدىمدىكى بوش ئورۇندۇققا مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى بايقاپ قالدىم. «ئادەملەر ئادەمگە ئەمەس، بەلكى ئورۇندۇققا ئېھتىياجلىق» دېگەن بىر خىيال ئېچىمگە ئاچچىق ھاراقتەك ۋاژژىدە سىڭىپ كەتتى-دە، بايىقىدىن بېرى ئىچكەن ھاراقنىڭ غۇۋا ئۆركەشلەۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغاندەك بولدۇم. ئەتراپتىكى ھەممە شىرەلەر چۆرىدەپ ئولتۇرۇشقان ئادەملەر بىلەن تولغانىدى، بىر شىرەدە بولسا مەن يالغۇزلا ئولتۇرغانىدىم، ئۇ كېلىپلا قارشى تەرىپىمدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇردى. ئۇ بەكمۇ گۈزەل ئايال ئىدى، شۇڭا سىنچىلاپ قاراپ ئۇنىڭدىكى گۈزەللىكنى ئازاب بىلەن كۆزىتىپ چىقىشقا جۈرئەت قىلالمايلا، خۇددى ئۇنى كۆرمىگەندەك ھارىقىمنى ئىچىشكە باشلىدىم. گويا ئۇنىڭ كېلىشى بىلەن پەرۋايىم پەلەك

ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەشكە ياردىمى بولار دېگەندەك پەرۋاسىز قىياپەتتە چوكىنى ئېلىپ، باياتىن بېرى يېيىلمىگەن قورۇمىلاردىن يېيىشكە باشلىدىم. قورۇمىلار ئىنتـايىن مەزىلىك پىشۇرۇلغانىدى. بەلكىم باياتىن يېگەن بولسام بۇنداق تۇيۇلماس بولغىتتى دېگەندەك بىر ھېسسىيات كاللامدا خىرە پەيدا بولدى. ئۇ قالايمىقان خىياللار بوغۇپ تاشلىغان سەزگۈلىرىمنى ئەسلىگە كەلتۈرگەن بولسا كېرەك.

ئايالنىڭ بىر - بىرىگە مىنگەشتۈرۈلگەن پۇتلىرى ئالدىمغىچە سوزۇلۇپ كەلـگەنىدى. خۇددى ئۇ پۇتلىرىنى ماڭا تاپشۇرۇش ئۈچۈن ئۇزىتىپ تۇرغاندەك، گۈزەل ئاياللارغا خاس كېلىشكەن پۇتلار كىشىنى ھاياجاندىن ئەيمەندۇرۇپ ئۇنىڭ بىر خىيالىي كۆرۈنۈش، بىر سۈرەت ئەمەس، قېنى ئۇرغۇپ ۋۇجۇدىدا ئاياللىق ھەۋىسى كۆۋەجەپ تۇرغان تىرىك، ھەقىقىي ئايال ئىكەنلىكىدىن بىشارەت بېرىپ، كىشىنى مەھلىيا قىلىپ نېرۋىلارنى غىدىقلايتتى. ئۇ قاپقارا يالتىراپ تۇرغان رەپتەس شىمى كىيىۋالغان بولۇپ، شىم ئۇنىڭ بەدىنىگە چىڭ چاپلىشىپ ئاجايىپ گۈزەل پىگورىنى نامايان قىلىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ گۈزەللىكىگە يۈرىكىم ئېچىشقاندەك بولۇپ، ئۇنىڭغا نەپـرەت بىلەن لەپپىدە قاراپ قويدۇم. ئۇ ئالدىنى ئېلىپ كېلىنگەن قورۇما تىزىمـلىكىگە قاراپ ئۆزىگە كېرەكلىكلىرىنى تاللاۋاتاتتى. ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ ھەممە يېرى قارىغان ئادەمنى چىدىغۇسىز غىدىقلايدىغان ۋە ئازابلىق ھېسسىياتقا چۆمۈلدۈرەلەيدىغان قۇدرەتكە ئىگە ئىدى.

ئۇنىڭ يۈزلىرى سۈپسۈزۈك، ئاق ھەم سىلىق بولۇپ، ئادەمدە بەدەنـنىڭ بەدەنگە تېگىشىگە بولغان سىرلىق تەلپۈنۈش ۋە چۈشىنىكسىز مەنزىرىلەردەك چۈشىنىكسىز تەسەۋۋۇرلارنى قوزغايتتى. ئۇنىڭ يالتىراپ تۇرغان قاپقارا چاچلىرى بەكمۇ قويۇق بولۇپ، يېيىلىپ چۈشۈپ يۈزلىرىنىڭ يېرىمىنى يېپىۋالغانىدى. ئۇنىڭ قىپقىزىل بويالغان لەۋلىرى چىراغ نۇرىدا ئاجايىپ گۈزەل جۇلالاپ تۇراتتى. نازۇك، كىچىك قوللىرى بىلەن ئېڭىكىنى يۆلىۋالغانىدى، قىپقىزىل بويالغان تىرـناقلىرىمۇ لەۋلىرىنىڭ قىزىللىقى بىلەن قوشۇلۇپ بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كەتـكەندەك كۆرۈنەتتى. ئۇ يۈزلىرىگە يېيىلىپ چۈشكەن چاچلىرىنى پات - پات كەيـنىگە قايرىپ قويۇپ، تىزىملىككە بەلگە قويۇشنى داۋاملاشتۇراتتى.

قاۋاقخانىدا ئاجايىپلا بۇرۇختۇم بىر ناخشا ئادەمنى ساراڭ قىلىۋېتىدىغانـدەك ياڭرىماقتا. ناخشىنىڭ ساداسى قاۋاقخانىدىكى كىشىلەرنىڭ كەيپىياتى بىلەن شۇ قەدەر ئارىلىشىپ كەتكەن ئىدىكى، گويا توختاپ قالسىلا بۇ يەردىكى ئادەمـلەرنىڭ ھەممىسى قېتىپ، ھەيكەلگە ئايلىنىپ قالىدىغاندەك قىلاتتى. يۈزلەردىكى كۆيۈۋاتقان سۇلياۋ ياكى شامنىڭ ئېرىپ كېتىۋاتقان قىسمىدەك يالتىراپ تۇرغان كۈلكىلەر دەستىدىن كىشىنىڭ قارىغۇسى كەلمەس ھالغا چۈشۈپ قالغانىدى. ئۇلار بولسا بۇ ھالىتىدىن چەكسىز پەخىرلىنىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇلار مۇنۇ ئايال بار دۇنـيادىن باشقا بىر دۇنيادا — ئەسەبىيلىك بىلەن تولغان، قاغىش كەتكەن يىراق دۇنيادا ياشاۋاتقاندەك ئىدى.

ھاراقنىڭ بەدىنىم ئىچىدىكى ھەرىكىتى بارغانسېرى خىرەلىشىپ، ئىلغا قىلـ

غىلى بولمايدىغان بولۇپ قالدى. قورسىقىمنىڭ ئاچ ئىكەنلىكىنى يادىمغا ئالدىم - دە، سوۋۇپ كەتكەن تاماقنى خۇش ياقماسلىق بىلەن ئاغزىمغا سېلىشقا باشلىدىم. تاماق گاھ ئۇ قوۋۇزۇمدىن گاھ بۇ قوۋۇزۇمغا ئۆتۈپ ئاغزىمدا بىرھازا چاينال- غاندىن كېيىنلا ئاران تەستە ئۆتەتتى. ھاراقنى ئاچ قورساق ئىچىۋېرىپ مەست بولۇپ قالسام بەكمۇ قاتتىق قىينىلىپ كېتىشىمدىن ئەنسىرەپ تاماقنى زورلاپ يەيتتىم. كۆزۈم پات - پاتلا ئالدىمدىكى ئايالغا ئېچىرقاش بىلەن خۇددى ئۇنىڭ كىيىملىرىنى يىرتىپ ئۆتۈپ يالىڭاچ، ئاپئاق تېرىلىرىنى كۆرمەكچى بولغاندەك بارلىق كۈچىنى يىغىپ تىكىلىپ قالاتتى. ئۇنىڭ بەدىنىگە چىڭ يېپىشىپ تولغان، لىغىرلاپ تۇرغان كۆكسىنىڭ مايكىلىرىنى تېشىپ چىققىدە- غاندەكلا بىلىنىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭدىن نېمىدۇر بىر نەرسىنى ئىزدەۋات- قاندەك، قانداقتۇر بىر مۆجىزە ھېلىلا پەيدا بولىدىغاندەك بىرھازا تىكىلىپ تۇرۇپ قالدىم. ئاندىن ئۇنىڭ ماڭا قاراۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ يۈزلىرىگە قاردىم. ئۇ ماڭا قاراپ مەنىسىزگىنە تەبەسسۇم قىلىپ قويدى. ئۇنىڭ بۇ تەبەسسۇمى سۇس بىر خىل شامالدەك غۇررىدە ئۇچۇپ كېلىپ ئىزسىز غايىب بولدى. مەنىسىز تەبەس- سۇم پەيدا قىلغان مەنىسىزگىنە بىر ھاياجان قەلبىمنى شۈركۈندۈرۈپ ئۆتتى. ئۆ- زۈمدىكى بۇ مەنىسىز ھاياجاندىن سەل نارازى بولدۇم. ئۇنىڭ سولغۇن چېھرىدىن بىر خىل ھالسىزلىق ۋە مەيۈسلۈك چىقىرىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئالدىغا قورۇما ۋە ئالىي دەرىجىلىك ۋىنو كەلتۈرۈلدى. مەن كۆزۈمنى ئۇنىڭدىن يۆتكىۋالدىم ۋە ئۇنىڭ ھېلىقى مەنىسىز تەبەسسۇمىنى ئازاب بىلەن نېمىشقىدۇر خۇددى مۇھىم بىر ئىشنى خىيال قىلغاندەك خۇددى بىر خىل ھالەتتە خىيال قىلىشقا باشلىدىم. ئۇنىڭ كۆل- كىسىدىن قانداقتۇر بىر مەجبۇرىيەت ۋە زورۇقۇش ئىپادىلىنىپ تۇراتتى، بۇ زادى قانداق مەجبۇرىيەتتۇر؟ ئۇنى كىم مەجبۇرلىدى؟ بەلكىم ئۆزى مەجبۇرلاپ، ئۆزى خالايدىغان تەبەسسۇمىنى ئۆزىگە مەجبۇرىي تېڭىپ شۇنداق قىلغاندۇ. مېنى مەسخىرە قىلغانمىدۇ - ياكى؟ كاللامغا بۇ خىيال كېلىشى بىلەن شۈركىنىپ كەتتىم. بىر تۇرۇپ ئۇنىڭ ئاشۇ تەبەسسۇمىنىڭ ئاچكۆز قاراشلىرىمغا بولغان مەسخىرە بولۇشىنىمۇ ئۈمىد قىلاتتىم. مەن يەنە ئۇنىڭغا ئىختىيارسىز نەزەر تاشلىدىم. ئۇ ھاۋارەڭ رومكىغا قان رەڭلىك قىپقىزىل ۋىنونى قۇيۇپ، مەلۇم بىر جىددىي ۋەزىپىنى بېجىرىۋاتقاندەك ئالدىراشلىق بىلەن كەينى - كەينى- دىن بىرنەچچە رومكا ئىچىۋەتتى، ئاندىن «ئۇھ!» دەپ قاتتىق بىر تىنىدى - دە، بارماقلىرىنى چاچلىرى ئارىسىغا تىقىپ، ئالقىنى بىلەن پېشانىسىنى تىرەپ، بىر نۇقتىغا تىكىل- گىنىچە بىرھازا بېشىنى سېلىپ تۇرۇپ قالدى. مەن ئۇنىڭ ئىنتايىن دەردمەن بىر ئايال بولۇپ چىقىشىنى ئۈمىد قىلاتتىم. گۈزەل ئاياللارنى چوقۇم ئىنتايىن بەخ- تىيار دەپ ئويلايتتىم، بولۇپمۇ ئۇنىڭدەك ئېسىل ياسانغان ئاياللارنى كۆرسەم خۇددى شۇلارلا دۇنيادىكى بارلىق بەختنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋېلىپ، باشقىلارغا قالدۇرماي ئىگىلىۋېلىپ ياشاۋاتقاندەك ئۇلارنىڭ ئېسىلزادىلىكى ۋە ياۋەچچىلى- كىگە نىسبەتەن مەندە بىر خىل ئۆچمەنلىك ۋە ئاچچىق ئىچى تارلىق پەيدا بو-

لاتتى. بىراق ھازىر نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ بىر دەردمەن بولۇپ قېلىشىنى ئارزۇ قىلىپ قالغانىدىم. بەلكىم مەندىكى بۇ ئارزۇ بەكمۇ مەنىسىزدۇر. بەلكىم ئۇ دەردمەن بولۇشقا خۇشتار بولۇپ يۈرگەن غەيرىي پىسخىكىغا ئىگە ئايالدۇر ياكى ئۆزى-نىڭ گۈزەللىكى بىلەن دەردمەنلىكىنى بىرلەشتۈرۈپ، ئۇنىڭ ھەم گۈزەل، ھەم دەردمەن بولۇشتەك رومانتىك شېرىن ھالىتىدىن پەخىرلىنىش ۋە لەززەتلىنىشكە ئادەتلىنىپ قالغاندۇر. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ يەنە بىر رەت قاراپ ئىلاجىسىزلىق بىلەن مەيۈس كۈلۈمسىرەپ قويدى. مەن بۇ كۈلۈمسىرەشتىن بىردىنلا چۆچۈپ كەتتىم - دە، باشقا ياققا قاردۋالدىم. بۇ كۈلۈمسىرەش سەزگۈلىرىمدە بىرھازا مەستلىك سەزگۈسىدەك لەيلەپ يۈرۈپ يىراقلاپ كەتتى، بىراق بۇ كۈلۈمسىرەشتىن قانداق-تۇر بىر خىل يېقىملىق غۇۋا ھېسسىياتقا چۆمۈپ، ئۇنىڭغا يەنە بىر رەت ئاۋاللىقى-دەكلا ئاچكۆزلۈك بىلەن تىكىلىشنى ئويلىدىم، بىراق ئۇنىڭغا قاريالمىدىم. ھاراق-تىن رومكىغا لىق تولدۇرۇپ بىراقلا كۆتۈرۈۋەتتىم.

ئايالنىڭ كىيىنىشلىرىنى ۋە گۈزەل قامىتىنى يەنە بىر رەت كۆزىتىشكە باشلىدىم. ئاھ! ئاشۇ گۈزەل تەن كىملەرنىڭ قوينىدا قانچىلىغان كېچىلەرنى ئۆتكۈزگەندۇ - ھە! قانچىلىغان ئەرلەرنى ئاپئاق بەدەنلەر بىھوش قىلغاندۇ، قان-چىلىغان ئەرلەرنى ئۇھ!... دېگۈزگەندۇ؟ قانچىلىغان ئەرلەرنىڭ نەپەسلىرىنى جىددىيلەشتۈرۈپ تىنالمايدىغان ھالغا كەلتۈرۈپ قويغاندۇ!؟... تەپەككۇر قىلغان-سېرى نېرۋىلىرىم ئاچچىق غىدىقلىنىپ، چىدىغۇسىز بىر خىل تەشنالىق ھېسسىياتى لەبلىرىمنى ئىختىيارسىز يالاتقۇزدى. مەن بىلەن بۇ دۇنيادا قىلچە ئالاقىسى يوق بىر ئايالدىن ئاللىقانداق بىر ھېسسىياتنى، ئەڭ شېرىن ۋە ئۇلۇغ بىر لەززەتنى يولسىزلىق بىلەن تەمە قىلىش ياكى ئىگە بولۇشقا ئۇرۇنۇش بەلكىم بىر جىنايەت-تۇر. بەلكىم ئۆزۈمدىكى ئەڭ بۈيۈك ۋە شېرىن ھېسسىياتنى دەپسەندە قىلىشتۇر... بۇ ھېسسىياتلاردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن مەست بولۇش كېرەك ئىدى. مەن ئايالغا يېلىنغاندەك قاراپ قويدۇم. بەلكىم ئۇنىڭ چىقىپ كېتىشىنى، دۇنيادا ئۇنىڭدەك گۈزەل ئايالنىڭ بار ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىش ئىمكانىيىتىدىن مېنى مەھرۇم قىلىشىنى ئارزۇ قىلغانىدىمەن...

— سىز ئۇيغۇرمۇ؟

مەن قاتتىق چۆچۈپ كەتتىم. يۈرىكىم شىددەت بىلەن سېلىپ، سۇس بىر تىترەك ۋۇجۇدۇمنى ئارىلاپ، غۇۋا مەستلىك سەزگۈسى ئارىسىغا سىڭىپ كەتتى. ئالاقزادى-لىك بىلەن تىترىگەن ئاۋازدا جاۋاب بەردىم:

— ھە ئە...

ئۇ مېنى بىر ھازا كۆزىتىپ چىقتى. ئۇنىڭ قىياپىتىدىنمۇ بىر خىل غۇۋا جىددىيلىشىش بىلىنىپ تۇراتتى، ئۇ يەنە نېمىلەرنىدۇر دېمەكچىدەك قىلاتتى. ئۇنىڭ يەنە سۆزلىشىنى شۇنچە خالىسامۇ بىراق سۆزلىمەسلىكىنى، ئۇنىڭ بىلەن تونۇشماسلىقنى ئارزۇ قىلاتتىم.

— ئۇقۇغۇچىمۇ سىز؟

— ھە ئە...

— قايسى مەكتەپتە ئوقۇيسىز؟

— مىللەتلەر ئىنىستىتۇتىدا.

ئۇنىڭ ئاۋازى ئىنتايىن تەبىئىي ئىدى. تونۇمايدىغان ئادەملەر بىلەن پاراڭلىشىشى ئۇنىڭغا ھېچبىر مالاللىق ئېلىپ كېلەلمىگەندەك ئىدى، ئۇ چوقۇم شۇنداق قىلىشىم كېرەك دېگەندەك ياكى بۇ بىر قائىدىدەك بىمالال سۆزلەۋاتاتتى.

— مەن ئۆزى يالغۇز ھاراق ئىچىدىغان ئادەمنى دۇنيادىكى ئەڭ بىچارە ئادەممىكىن دەيمەن...

— بەلكىم... بىز ھەممىمىز بىچارە... يالغۇز... يېرىم... جەننەتتىكى چېچەممىز-دىلا بىزنىڭ يېرىمىمىز يوقالغان، ئۇنى بىز ئۆزىمىز يوقاتقان.

— سىز شائىرمۇ؟

— قانداق دەيسىز؟

— گەپلىرىڭىز بەكمۇ شائىرانە ياكى روھىي كېسەللىكلەرنىڭكىدەك تۇيغۇ بېرىدىكەن...

— روھىي دۇنياسى ئادەتتىكىچە بولمىغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسى روھىي كېسەل ئادەملەر. مەن ئۆزۈمنى ئۇنچىلىك دەرىجىگە يېتەلمىدىمىكىن دەپ ئويلايمەن. روھىي كېسەل بولۇش ئىنتايىن قىيىن بىر ئىش.

ئۇ مېنىڭ گېپىمدىن كۈلۈپ كەتتى. ئۇنىڭ بۇ كۈلكىسى ئىنتايىن دوستانىلارچە ئىدى. كۈلكىسىدىن سەبىيلىك ۋە ساددىلىق بىلىنىپ تۇراتتى، لېكىن يەنىلا بىر خىل ئېغىر سوغۇققانلىق يەنى گۈزەل دەردمەنلىكمۇ بار ئىدى. كۈلگەندە ئۇنىڭ چىرايلىق، يوغان، قاپقارا كۆزلىرى ئاجايىپ نۇرلىنىپ، كۆككۈش رەڭدە بويالغان كەڭ قاپاقلىرىمۇ كۆزلىرى بىلەن بىللە چاقناپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ بۇ ھالىتى بىلەن ماڭا يېقىن دوستتەك كۆرۈنۈشىدىن ئازاب ھېس قىلدىم. ئۇنىڭ يېقىملىق كۈلكىلىرى مېنى ئازابلاشتىن باشقا ماڭا ھېچنەرسە ئېلىپ كېلەلمەسلىكى مۇمكىن ئىدى. چۈنكى ئۇ ھامان ناتونۇش ئىدى. گەرچە ئۇنىڭ ھالىتىدە ھېچقانداق بىر مەغرۇرلۇق ئىپادىسى بولمىسىمۇ ئۇنىڭ قىياپىتىدىن ئۆز ئېسىلزادىلىكىگە يارىشا بىر مەغرۇرلۇق، مۇزدەك سوغۇق بىر ھاكاۋۇرلۇقنى ئىزدەيتتىم. بەلكىم بۇنداق گۈزەل ئايال چوقۇم ناھايىتى مەغرۇر بولۇشى كېرەك دەپ ئويلىغاندىمەن. بۇنداق كۈلكىلەر ئۇنىڭ ئارتىستىكلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىكتۇر. مەن شۇلارنى خىيالىمدىن ئۆتكۈزگەچ ئۇنىڭ ئاپئاق، پاكىز مەيدىسىدە يالتىراپ تۇرغان ئالتۇن رەڭلىك كرېست مېدالىيونىغا قاراپ قويدۇم. بۇ مېدالىيون مېنىڭ خىيالىمنى راست دەپ تەستىقلىغاندەك ئۇنىڭ كۈلگەندىكى ھەرىكىتىگە ئەگىشىپ بىر نەچچە رەت لەپەڭشىپ قويدى.

ئەينىكىگە ھەر خىل خەتلەر قىيىپ چاپلانغان دېرىزىدىن سىرتقا قارىدىم. سىرتتىكى قاراڭغۇلۇق شۇ قەدەر قويۇق ئىدىكى، كوچا چىراغلىرى ئۇنىڭغا قىلچەمۇ تەسىر قىلالمىغاندەك كۆرۈنەتتى. ئاشۇ قاراڭغۇلۇق ھېلىلا مۇزنى قاۋاتقانى-

نىڭ ئىچىگە بۆسۈپ كىرىپ، بارلىق سەزگۈ ئەزالىرىمنى ئىگىلەپ قاراڭغۇلۇقتىن، قاراڭغۇلۇق ئىچىدىكى كۈلۈپ بوش شىۋىرلاشتىن باشقا ھېچنەرسىنى ھېس قىلالمايدىغان ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويىدىغاندەكلا قىلاتتى. كۆزلىرىمنى دەرھال ئېلىپ قېچىپ، ئالدىمدىكى گۈزەل ئايالنى يوقىتىپ قويۇشتىن ئەنسىرىگەندەك قىيماسلىق بىلەن ئۇنىڭغا تىكىلدىم.

— كۆزلىرىڭىز بەكمۇ دەھشەتلىك ئىكەن... ئادەمنى ئەيمەندۈرۈپ... سىز كۈلۈشنى زادىلا بىلمەمسىز؟... باشقىلار كۈلگەندە كۈلگىڭىز كەلمەمدۇ كۈلۈپ قويۇڭ. كۈلكىڭىز ساختا بولسىمۇ ئەنە شۇنداق كۈلۈۋېرىپ ئادەتلىنىپ قالسىڭىز ئاخىردا راستتىنلا خالاپ كۈلگەن بولسام كېرەك دەپ، كۈلكىڭىزنىڭ راستلىقىغا ئىشىنىدىغان بولۇپ قالىسىز. بۇنداق ماھارەتنى ئۆگىنىۋالمىسىڭىز تۈگەشكىنىڭىز شۇ!... بەختلىك بولۇشنىڭ بۇنىڭدىن باشقا چارىسى يوق... كۆزلىرىڭىزدىن ماڭا بولغان ئۆچمەنلىك چىقىپ تۇرغاندەك قىلىدۇ. باشقىلارنى ياخشى كۆرۈشنى ئۆگىنىۋالسىڭىز دۇنيادىكى ھەممە ئادەملەر ئۈچۈن سۆيۈملۈك بولالايسىز.

ئۇنىڭ بۇ ئاۋازىنىڭ ماڭا بەكمۇ يېقىن ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم. شۇ قەدەر يېقىن ئىدىكى، مېڭەمنىڭ ئىچىدە قايسىدۇر بىر يەردە ئۆزۈمنىڭ كۆتۈرۈلۈۋاتقان ئاچچىق پەريادىمدەك قىلاتتى. ئۇ ئايال رېئاللىقتا مەۋجۇت ئەمەس بولۇشى مۇمكىن. ئۇ مېنىڭ خىياللىرىم توقۇپ چىقارغان كۆرۈنۈش بولغاچقا ئۇنىڭ ئاۋازى ئاۋازىمنىڭ ئەكس ساداسى بولۇشى مۇمكىن...

— قانچە ياشقا كىردىڭىز؟

— ئون توققۇزغا.

— سىزدىكى بۇنچە ئازابلىق كەيپىيات يېشىڭىزغا پەقەتلا ماس كەلمەيدىكەن. خۇددى قەستەن ئازابلىنىۋاتقاندەك، ياكى ئازابنى ئوغرىلىۋالغاندەك، — ئۇ بۇ ئوخشىتىشنى راسا مۇۋاپىق قوللىنىۋالغىنىغا شادلانغاندەك قىلاتتى. ئارقىدىنلا بۇ كەيپىيات ئازابقا ئۆزگىرىپ كەتتى. ئازاب ئۇنىڭ چىرايلىق ئەگىم قاشلىرى ئاستىدىكى خىياللىق كۆزلىرىدىن لەپپىدە پۈتۈن چىرايىغا تاراپ قويۇقلىشىپ سىڭىپ كەتتى.

— مېنىڭ ئازابىمنى چۈشەنمەيسىز، بۇ ئازاب يېشىم بىلەن مۇناسىۋەتسىز، سىزچۇ؟ مەن گۈزەللىكىڭىز بىلەن ئازابلىق كەيپىياتىڭىز سىزدە ئەقىلغا سىغمىغۇدەك دەرىجىدە بىرلەشكىنىگە ھەيرانمەن.

— مەن ئوتتۇز ئالتە ياشقا كىردىم. مېنىڭ كۆرگىنىم سىزنىڭكىدىن كۆپ، — دېدى ئۇ ئۇھ تارتىپ قويۇپ، ئۇنىڭ «ئۇھ» دېگەن چاغدىكى ئاۋازى تولىمۇ يېقىملىق بولۇپ، ئېغىزى بەكمۇ چىرايلىق ئېچىلغانىدى.

— مېنىڭ ئازابىم روھىمدىكى ئازاب، ئۇ رېئاللىق بىلەن مۇناسىۋەتسىز. رېئاللىق ئادەمنى ئازابلىيالمايدۇ، ئادەم ئۆزى ئازابلىنىدۇ.

— قېنى ھاراقتىن قۇيۇڭە، تونۇشۇۋالغىنىمىز ئۈچۈن بىر رومكىدىن ئىچە-

ۋېتەيلى. مەن سىزدەك ياش ھەم دەردمەن يىگىت بىلەن تونۇشقىنىم ئۈچۈن خۇشالمەن...

ئاپام مېنى 16 يېشىمدا تۇغقانىكەن. ئۆمېنىڭ ئاپام بىلەن تەڭ ئىدى. ئاپام بىلەن تەڭ بىر ئايالغا نىسبەتەن پەيدا بولغان ھېسسىياتىمدىن بىردىنلا خىجىل بولۇپ، يۈزلىرىمنىڭ قىزىرغانلىقىدەك بولۇۋاتقىنىنى ھېس قىلدىم. ئاپام بىلەن بىللە ھاراق ئىچىشىم مۇمكىن ئەمەس. ئۇنىڭ بىلەن بولسا ھاراق ئىچىۋاتىمەن. بۇ ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئاستا - ئاستا قوزغىلىۋاتقان ئانا - بالا ئوتتۇرىسىدىكى مېھرىبانلىققا ئوخشىشىپ كېتىدىغان يېقىنچىلىق ھېسسىياتىنى تېخىمۇ كۈچەيتىۋاتقاندەك قىلاتتى.

بىز ئۈن - تىنسىز ئولتۇرۇپ يەنە بىر نەچچە رومكىدىن ئىچىشتۇق. ئۇ ھەر بىر رومكىنى ئىچىپ بولغاندا بىر قېتىم «قانداق؟» دېگەندەك ياكى ئۆزىنىڭ ھاراق ئىچىشىدىن پەخىرلەنگەندەك ماڭا كۈلۈپ قاراپ قوياتتى.

ئاچچىق ھاراق بەدىنىمگە ئاستا سىڭىپ، ئاچچىق خىياللار بىلەن ئارىلىشىپ، بىر - بىرىگە سىڭىشىپ كېتىۋاتاتتى. ۋۇجۇدۇمدىكى ئازابنىڭ ھاراقتىن ياكى ھەسرەتلىك خىياللاردىن ئىكەنلىكىنى ئايرىۋالغىلى بولمايدىغان ھالغا كەلگەنىدى.

— ئادەمنى رىئاللىق ئازابلىمىسىلا، ئۆزى ئازابلىنامدۇ دېدىڭىزمۇ؟ بۇ گېپىڭىز تازا توغرا بولمىدى. ئادەم كىچىك چېغىدىلا ئازابنى بىلىپ تۇغۇلغانمۇ؟ ئىنسانىدىكى ھەممە ھېسسىيات كېيىنكى تەقدىر يەنى رىئاللىقتىن كەلگەن. ئادەمگە رىئاللىق تەسىر قىلمىسا، ھېچقانداق سىرتقى تەسىر بولمىسا ئۇ چوقۇم ياغاچ ئادەم... بەلكىم بۈگۈن بىرىكىمدىن قاتتىق ئازار يېگەنسىز ياكى يۈرگەن قىزدىن ئايرىلغانسىز، سىزنىڭ دەردمەنلىكىڭىزدە چوقۇم بىرەر سەۋەب بار.

— سىزنىڭ گېپىڭىزمۇ توغرا بولۇشى مۇمكىن... بىراق ئازاب يەنىلا روھقا مەنسۇپ. مەسىلەن، بەزى ئادەملەر مەشھۇر دۇنياۋى شەخسلەرگە ئايلىنىدۇ، بىراق ھەممە ئادەمنىڭ ئۇلاردەك بولۇشى مۇمكىن ئەمەس. پۈتۈن ئۆمرىدە ئاشۇلاردەك بولالماي ئۆتۈپ كېتىش ئازاب ئەمەسمۇ؟ ئازاب بولسا ئۇلاردىن باشقىلاردا شادلىق مەۋجۇت ئەمەس بولۇشى — پۈتۈن ئۆمرىنى ئازاب بىلەن ئۆتكۈزۈشى كېرەكمۇ؟

— ئەگەر ئۇنى ئەڭ چوڭ غايە ياكى ۋىجدانىي مەجبۇرىيەت قىلىۋالمىسىڭىزلا بۇلار ئازاب بولالمايدۇ. يەنىلا خۇشال ياشاۋېرىسىز.

— دېمەك بىرلا ئىش ئادەملەرنى ئوخشاش بولمىغان بىر نەچچە خىل ھېسسىياتقا كەلتۈرەلەيدۇ، شۇنداقمۇ؟ ئازابمۇ ھېس قىلالايسىز... ئازابلانمايمۇ ياشىيالايسىز..

ئىككىمىز يەنە جىمجىت ئولتۇرۇپ قېلىشتۇق.

ئىچكەن ھاراق مېڭەمنى ئاستا - ئاستا ئۆز ئىلكىگە ئالماقتا. مېڭەمدىكى پىكىرلەرنى ھاراق بوغۇۋېلىۋاتقاندەك، سىرتقا چىقىپ كېتىشكە تېخىمۇ يول قويمايۋاتقاندەك قىلاتتى. بىر نەچچە رەت قەستەن كۈلۈمسىرەپ قويماقچى بولدۇم، كۈلسەم يۈزلىرىم قانداقتۇر تېزلا قېتىپ قالىدىغان بىر نەرسىنى سۈرتۈپ قوي-

خانىدەك ياكى مېنىڭ ئەمەستەك قورۇلغانلىقىنى سېزەتتىم. يۈزلىرىم بۇزۇلۇپ، ئۆرۈۋۈلۈپ چۈشۈپ كېتىدىغاندەك ياكى بەكمۇ سەت قىياپەتكە كىرىپ قالىدىغاندەك ھېس قىلىپ كەتتىم، شۇنىڭ بىلەن كۈلۈپ ئولتۇرۇش نىيىتىدىنمۇ يانىدىم. ئۆزۈمنىڭ شۇ چاغدىكى ئەلپازىمنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرسەم ئالدىمدىكى ئايالنىڭ ماڭا قاراپ تۇرۇشقا تاقەت قىلغىنىغا ھەيران قالىمەن.

ئۇ چوڭلا رومكىغا لىق - لىق تولدۇرۇپ خېلى جىق ئىچىۋەتكەنىدى. مەن ئۇنىڭ ھاراق ئىچكەندىن كېيىن ئىچىلىپ - يېيىلىپ، زىل ئاۋازلىرى بىلەن ئەسەبىيلەرچە قىقاسلاپ كۈلۈشلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلغانىدىم، مەست بولۇۋېلىپ ھۆكىرەپ يىغلاشلىرىنىمۇ كۆز ئالدىمغا كەلتۈرگەنىدىم، بىراق ئۇنىڭ بىرىنداق ھالىتىنى يېپيېڭىسىدىنچە ئويپوچۇق كۆز ئالدىمدا پەيدا قىلالماي پەقەتلا ئاشۇ تەسەۋۋۇرلارنى ئەقلىي يەكۈن ئارقىلىق ئۆزۈمگە تاڭغانىدىم. ئەمەلىيەتتە بولسا ئۇ ئۇنىڭ مەست ھالىتى توغرىسىدىكى خىلمۇ - خىل تەسەۋۋۇرلىرىمنىڭ ھېچقايسىسىغا ئوخشىمىغانلا بىر ھالەتتە ئالدىمدا ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ باشلىرى سەل سىلكىنىپ كېتىۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۇ يۈزلىرىگە يېيىلىپ چۈشۈۋالغان چاچلىرىنى كەينىگە تاشلاش ئۈچۈن پات - پات بېشىنى كۆتۈرۈپ قوياتتى. خۇددى ئېغىر بىر نەرسىنى كۆتۈرۈۋاتقاندەك بىر خىل كۈچىنىش ئۇنىڭ قىياپىتىدە ئىپادىلىنىپ تۇراتتى.

يىراق يىراق - بىر يەرلەردە مەستلىك ئاستا ھۇۋۇلداپ مەن تەرەپكە يېتىپ كەلمەكتە.

بىز تۇرمۇش، ھايات توغرىسىدا نۇرغۇن پاراڭلارنى قىلىشتۇق، بۇنداق بولۇشى مۇمكىنمۇ؟ پۈتۈنلەي ناتونۇش ئايال بىلەن - ھە!...مەيلىلا، ئۇ ئايال مەۋجۇت ئەمەسقۇ؟ ئەجەبا خىيالىدىكى گۈزەل ئاشۇ ئوبرازنىمۇ رېئاللىق ئارقىلىق بۇغۇشۇم، دەپسەندە قىلىشىم كېرەكمۇ؟ بەلكىم ئۇ رېئاللىققا قانچە يېقىن بولسا، بۇ ئىشلار رېئاللىقتا ھەقىقەتەن مەۋجۇت بولۇپ قېلىشى مۇمكىنىدەكلا ھېس قىلغانىدىمەن. ھېلىمۇ ئۇنىڭغا يول قويمىدىم، ئۇنى چىڭ تورمۇزلىۋالدىم. ئەگەر ئۇ كىرىپلا مېنى سۆيسە بىزنىڭغا نېمە دېگۈلۈك؟ بۇنداق ئىشنىڭ مەۋجۇت بولۇشىنى رېئاللىققا ئۇيغۇنلاشتۇرۇشنىڭ نېمە ئەھمىيىتى؟... ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ ھېچقايسىسى يادىمدا قالمىسىمۇ بولىۋېرىدۇ. بەلكىم يادىمدا قېلىشىمۇ ناتايىندۇر، چۈنكى يىراقلاردىن سەلدەك يېيىلىپ كېلىۋاتقان مەستلىك سەزگۈسى غايەت زور يالقۇن ئېقىنىدەك بېسىپ كېلىپ مەندىكى ھەممە خىيالنى كۆيدۈرۈپ تاشلاپ، پەقەت بىرلا نەرسىنى يەنى ئېچىرقاپ، ھۆركىرەپ تۇرغان جىنسىي ئىنتىلىشنىلا كۈل قىلالماي قالغانىدى؛ ئۇ ئايالغا بولغان بۇ تەلپۈنى ئۇ تېخىمۇ كۈچەيتىۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۇنىڭدىن پەقەت شۇنىلا تەلەپ قىلىپ يۈرگىنىمنى ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئۇنتۇپ كەتكەنلىكىمگە قاراپ، ئەتىسى ئاشۇ ئىشلارنى قايتا بىر قېتىم كۆز ئالدىمدىن ئۆتكۈزۈپ باققاندىلا ھېس قىلالىشىم مۇمكىن.

ئارىلىقتىكى بىر ئاز جىمجىتلىقتىن كېيىن ئۇ — «جېنىم ھەدە...ياق،

سىزنى ئاپا دېگۈم كېلىۋاتىدۇ...» دەپ يەنە ئاللىنېمىلەرنىدۇر سۆزلىگەنىدىم. ئۇنىڭغا شۇ قەدەر يېقىنچىلىق قىلغۇم كېلىپ كەتتىكى، دەل شۇ چاغدا ئۇنىڭغا شۇنداق لاۋزا سۆزلەر بىلەن خۇشامەت قىلىۋاتقانىدىمۇ ئۆز ئاغزىمدىن چىقىۋاتقان سۆزلىرىمگە ھەيران قالغانىدىم ھەم خىجىل بولغانىدىم.

بىزنىڭ ۋۇجۇدىمىزمۇ، قىيا پىتىمىزمۇ قاۋاقخانىدىكى كەيپىيات — ۋاراڭ-چۇرۇڭ، ئالچوقا جۆيلۈشلەر، مەستلىك ۋە ھاراق پۇراقلىرى بىلەن ئارىلىشىپ، بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كەتكەنىدى. بىراق مېنىڭ روھىم يەنىلا ھەممىدىن خالىي گۈزەل ۋە يۈكسەك بىر دۇنيادا ياشاۋاتاتتى. ئالدىمىدىكى گۈزەل ئايال بولسا خۇددى بۇ دۇنيادا ماڭىلا تەۋەدەك ياكى مېنىڭ بىر قىسمىمغا يەنى مەن بىلەن بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كەتكەندەك تېخىمۇ ئوچۇق، تېخىمۇ گۈزەل، تېخىمۇ يېقىملىق كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ قىيا پىتىدىكى مەستلىكىمۇ باشقا ھېچكىمنىڭ مەستلىكىگە ئوخشىمايتتى. بۇ مەستلىكىمۇ ئۇنىڭ ئۇزماق لەۋلىرىدەك گۈزەل ئىدى. مەستلىك ئۇنىڭ چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىنى قىلچىمۇ خۇنۈكلەشتۈرەلمىگەن بولۇپ، يەنىلا شۇ قەدەر گۈزەل ۋە ئوتلۇق ئىدى.

مەن ئۇنىڭ تېخىمۇ بەكرەك مەست بولۇپ كېتىشىنى كۈتتۈم. نېمىشقا شۇنداق بولۇشىنى ئۈمىد قىلغىنىمنى ئۆزۈممۇ ئۇقمايمەن. بەلكىم ئۇنىڭ مەستلىكىدىن ئاللىنېمىلەرنى تەمە قىلغانىدىمەن. بۈگۈن بىزگە پەقەت مەستلىكلا ھەقىقىي ئەركىنلىك بېغىشلىيالايدۇ.

ئۇ يەنە بىر نەچچە رومكا ئىچىۋەتتى - دە، بېشىنى شىرەگە قويۇپ كۆتۈرەلمەي قالدى. مەن ئۇنىڭغا قارىغىنىمچە بىر ھازا تۇرۇپ قالدىم. بىزنىڭ مۇشۇ ھالىتىمىزنى كۆرسە باشقىلار چوقۇم «ئاشىق-مەشۇقلار» دەپ ھۆكۈم قىلىشىدۇ دەپ ئويلاپ، بۇنىڭدىن پەخىرلىنىش بىلەن ئەتراپىدىكىلەرگە قاراپ قويغۇم كەلدى، بىراق مەن يەنىلا ئۇنداق قىلمىدىم؛ چۈنكى مەندىكى بۇنداق پەخىرلىنىش ھېسسىياتى ھېچقانداق بوشلۇق قالمىغان قاۋاقخانا ئىچىگە سىغمايتتى.

بىر ئازدىن كېيىن ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەتراپقا ۋە ماڭا بىرھازا ئەلەڭلەپ قارىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىنىڭ ئىچىدىكى تومۇرلارغا قان يۈگۈرۈپ قىزارغان بولۇپ قارىچۇقلىرى تىنىمسىز پىلدىرلايتتى. ئۇ قاندىقتۇر بىر شىددەتلىك ھاياجاننى بېشىدىن كۆچۈرۈۋاتقاندەك، نەپسىنىڭ سىقىلىپ كېتىۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى. كەينى-كەينىدىن بىر نەچچە رەت كۆزۈمگە لەپپىدە تىكىلىپ قارىدى. بىر ئازدىن كېيىن ئۇنىڭ چىرايى قاتتىق ئازابلىق كەيپىياتتا تۈرۈلۈپ كەتتى. ئۇ ۋۇجۇدىنىڭ ھەممە يېرى بىلەن ماڭا خىتاب قىلماقتا ئىدى: «— ھەي... ئەر...»

نومۇسسىز ئۆلگۈدەك بولدۇم، ماڭا تەۋە بولغىنى پەقەتلا نومۇسلا ئىكەن. مەن شۇ تاپ پەقەت نومۇسقىلا قادىر ئىدىم. چۈنكى نومۇسنى قوبۇل قىلىشقا ھېچقانداق قۇدرەت كەتمەيتتى...

ئۇ لەپپىدە ئورنىدىن تۇرۇپ كەينىگە ئۆرۈلدى - دە، دەلدەڭشىگەن ھالدا

ئادەملەرگە ئۆرۈلۈپ، پۈتلىشىپ، جوزىلارنى ئارىلاپ چىقىپ كەتتى. ئۇ چىقىپ كېتىۋېتىپ قاۋاقخانا ئىچىدىكى قىزغۇچ سۇس چىراغ نۇرى ئارىسىدا كەينىگە ئۆرۈلۈپ ماڭا قاتتىق نەپرەت بىلەن يالتىتىدە نەزەر تاشلاپ قويدى. بەلكىم چىقىپ كېتىۋېتىپ ئەمەس، ئورنىدىن تۇرۇۋاتقاندا، بەلكىم تېخى ئورنىدىن تۇرمىغان ۋاقىتتا شۇنداق قىلغاندۇ. ئىشقىلىپ ئۇنىڭ قارىشى نەپرەتلىك بولسىمۇ تاتلىق ئىدى. بىپايان ھاراق دولقۇنى ئىچىدە لەيلەپ يۈرگەن يۈرىكىم ئاچچىق ئېگىر-غاندەك بولدى، ئۇ مەست ئىدى، ئۇنىڭ ماڭا قارىغان - قارىمىغانلىقىنى ئۇنىڭ مەست چىرايىدىن ئىلغا ئېلىش قىيىن بولۇپ، ئۇنىڭ چىرايىدا پۈتۈن دۇنيانى ئۇنتۇلۇش، پۈتۈن رېئاللىقتىن ئازاد بولۇش بار ئىدى؛ شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ بۇ نەپرەتلىك قارىشىنى خۇددى ئۇ بىر نەچچە مىنۇت ھەتتا بىرەر سائەت بارلىق ئورنىنى ۋە بارلىق نەپرىتىنى كۆزلىرىگە يىغىپ ماڭا قاراۋاتقان-دەكلا ئىنتايىن يارقىن ۋە ئۆچمەس ھالدا ھېس قىلىپ يەتكەنىدىم؛ ئۇ راستىنلا ئەنە شۇنداق بىر ھېسسىياتتا قارىدىمۇ - قارىمىدىمۇ كىم بىلىدۇ، بەلكىم مەن شۇنداق بولۇ-شىنى ئارزۇ قىلغاچقا مەندە ئەنە شۇنداق خىيالىي سېزىم پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭ دەقىقە ئارىلىقىدا بولسىمۇ كىشىنى سەۋرسىز لەندۈرىدىغان ئاشۇ نەپرەتلىك بېقىشلىرىنى كۆرگەنىدىمەن.

ھاراق شىددەت بىلەن ئۆركەشلەپ مېڭەمگە ئۈزلۈكسىز ئۆرلەپ چىقىپ، بوغۇق شاۋقۇن بىلەن تەپەككۇرۇم ئىچىگە ئۆرۈلماقتا.

بىرھازا قاتتىقىنچە تۇرۇپ قالدىم. ئۇنىڭ كەينىدىن يۈگۈرۈپ چىقىش ئىستىكى مېنى قىينايتتى، بىراق نېمىشقا يۈگۈرۈپ چىقىشىم كېرەك؟ يۈگۈرۈپ چىقسام ماڭا نېمە پايدىسى، ئۇنى ياتقىغىچە ئاپىرىپ قويۇشمۇ نۇرغۇن ئازاب.

كۆزلىرىم دېرىزە ئەينەكلىرىدىن سىرتقا تىكىلگەنىدى. بىر ھازادىن كېيىن كۆزلىرىمنى قاۋاقخانا ئىچىگە يۆتكىدىم. ئەسەبىي قىزغىنلىق قاۋاقخانا ئىچىدىكى خۇنۇك ئارىلاشما رەڭلىك چىراغ نۇرى ئارىسىدا جىنىنىڭ ئوينىغان ئۇسۇللىرىدەك كوزنى ئالچەكمەن قىلاتتى، ئادەملەردىكى قىزغىنلىقنىڭ يۇقىرى پەللىسى ئەنە شۇنداق بولىدىغان بولسا بۇنىڭدىن مەڭگۈ دەرد - ھەسرەت بىلەن ئۆتۈش مەنىلىك-رەك بولسا كېرەك. بەلكىم ئەھمىيەت دېگەن نەرسە ئەنە شۇنداق يىرگىنىشلىك بولىدىغاندۇ. ئەجەبا بۇنداق يىرگىنىشلىك ئەھمىيەت (مەنىلىكلىك) نىڭ نېمە كېرىكى؟ كىشىنى چەكسىز بىزار قىلىدىغان بۇ يىرگىنىشلىك قىزغىنلىقلارغا قاراپ بىردىنلا ئۇ گۈزەل ئايالنىڭ دۇنيانىڭ قەيىرىدۇر بىر يېرىدە مەۋجۇت ئىكەنلىكىگە، ھېلىلا ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشقىنىمغا، ئۇنىڭ كېلىشكەن بەدىنىگە ئېچىرقاش بىلەن تىكىلگەنلىرىمنىڭ راست ئىكەنلىكىگە ئىشەنگۈم كەلمەي قالدى. دۇنيادىكى بارلىق مەۋجۇدات ئالدىدا تىكەندەك يالغۇز قالغانىدىم. بەلكىم بايا تىنىمۇ شۇنداق يالغۇز ئولتۇر-غان بولسام كېرەك. ئەزەلدىنلا مۇشۇنداق يالغۇز ئىكەنلىكىمنى ئىنكار قىلالاي-دىغان ھېچنەرسە يوق ئىدي. بەلكىم ئۇ ئايالمۇ بۇ دۇنيادا مەۋجۇت ئەمەستۇ...

ئۇ كۆز ئالدىمدىن ھەش - پەش دېگۈچىلا مەۋجۇت ئەمەس دېگۈزگۈدەك ھالدا بىردىنلا يوقالغانىدى، پەقەت ۋۇجۇدۇمدا ئاچچىق ئىچىرقاش غەزەپلىك ھۆركىرەپ تۇراتتى. بەلكىم ئەسلىدىلا پەقەت شۇ ئىچىرقاشلا بار بولىشتى، قالغانلىرى ھەممىسى ئاشۇ ئىچىرقاشقا بەرداشلىق بېرەلمىگەن مەجرۇھ روھىمىنىڭ كېسەللىك ھالىتىدىكى خاتا سەزگۈسىدۇ...

ئۇنىڭ مەست بولۇپ قېلىشىنى ئارزۇ قىلغانىدىم. ئۇ راستتىنلا مەست بولۇپ قالدى. بىراق مېنى خۇشال قىلىدىغان ھېچ ئىش يۈز بەرمىدى.

بىرئازدىن كېيىن «ئۇ ئىشىك ئالدىدا بار» دېگەن ئۇقۇم مېڭەمگە زورلۇق بىلەن كىرىۋالدى. بۇنىڭغا راستتىنلا شۇنداق بولۇشى مۇمكىن دەپ ئىشىنىش ئەخمەقلىقتەك قىلاتتى. بىراق ھامان ئۇ مېنى سەللا يىراقتا كۈتۈپ تۇرغان-دەكلا ھېس قىلاتتىم. بۇ سەزگۈ غايەت زور بىر كۈچ بولۇپ شەكىللىنىپ مېنى دەرھال ئىشىك ئالدىغا چىقىشقا ئۈندەيتتى. بىراق نېمە ئۈچۈن يەنىلا شۇ قارىغىش تەككۈر يەردە مەجبۇرىيەت ئادا قىلىۋاتقاندەك مىدىرلىماي ئولتۇرغىنىمغا ھەيرانىدىم. بەلكىم بۇ يەردىن چىقىپ كەتسەملا ئۇنىڭ بىلەن بىر يەردە ئولتۇرۇپ ھاراق ئىچىشكىنىمنى دەلىللەپ، تەسەۋۋۇرۇمنى قوزغايدىغان مەنزىرىلەردىن ئايرىلىپ، ھېلى بولغان ئىشنى ۋە ئۇنىڭ ئالدىمدا مەيۈسقىنە، تىرنىقلىرى قىپ-قىزىل بويالغان قوللىرى بىلەن ئىڭىكىنى تىرەپ، ھەسرەتلىنىپ ئولتۇرغانھالىتىنى، يېيىلىپ چۈشۈپ يۈزلىرىنىڭ يېرىمىنى يېپىۋالغان پارقىراق، قاپقارا چاچلىرىنى قوللىرى بىلەن پات - پات كەينىگە قىلىپ قويۇشلىرىنى ئۆز ئەينى كۆز ئالدىمدا پەيدا قىلىپ يەنە بىرھازا ئازابلىق لەززەتلەرگە ئىگە بولۇشتىن مەھرۇم بولۇشنى خالىمىغان بولسام كېرەك، ئۇ شۇتاپ نەلەردىدۇر ئىچىنىشلىق يىغلاۋاتىدۇ، مېنى بار ئاۋازى بىلەن چاقىرىۋاتىدۇ. مەن چوقۇم ئۇنىڭ يېنىغا بېرىشىم كېرەك...

مەن بىردىنلا يۈگۈرگەندەك تېزلىكتە ئىشىك ئالدىغا چىقتىم، چىقتىم - دە، داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدىم. ئۇ ھەقىقەتەنمۇ ئىشىكتىن ئۈچ-تۆت مېتر نېرىدا تامغا يۆلەنگىنىچە تۇراتتى. قاندىقتۇر بىر مۆجىزىنىڭ يۈز بېرىشىنى كۈتۈپ تۇرغان كىشىدەك ياكى كىيىمىنى سېلىۋاتقان ئايالنىڭ تېنىگە قاراپ تۇرغاندەك جىددىيلىشىش ئىچىدە ئۇنىڭغا تىكىلگىنىمچە بىرھازا تۇرۇپ قالدىم. ئۇ ئىككى قولى بىلەن تامنى مەھكەم قاماللىۋالغان بولۇپ، بەدىنى جانسىز ھالدا لەپەڭشىپ قالاتتى، تامنى قامالىغان قوللىرىمۇ پات - پات سىيرىلىپ كېتەتتى. ئۇ ئاشۇ ھالەتتە بىر دەم تۇرغاندىن كېيىن ماڭماقچى بولۇپ كەينىگە ئۆرۈلدى - دە، بىر-ئىككى قەدەم ئالماي تۇرۇپلا يەرگە يىقىلىپ چۈشتى. مەن ئۇنىڭ يېنىغا دەرھال يۈگۈرۈپ باردىم. ئۇ مەستلىكتە خۇدىنى يوقاتقانىدى، مەن ئۇنى يۆلىمەكچى بولۇپ ئېگىلىشىپ گۈزەل، چىرايلىق، سۈپسۈزۈك يۈزلىرىگە ۋە ئالتۇن رەڭلىك مېدالىيونى يالتىراپ تۇرغان ئاپئاق مەيدىسىگە بىرھازا تىكىلدىم. ئۇ كۆزلى-

رىنى ئاچالمايتتى. ئۇ ھەقىقىي مەۋجۇدىيەت ئەمەس، خۇددى ئەڭ گۈزەل، ئەڭ ئەپسانىۋى خىياللار بىلەن توقۇپ چىقىرىلغان ئوبرازدەك، تەگسىلا بۇ ئوبراز بۇزۇلۇپ، توزۇپ كېتىدىغاندەك، دۇنيادا ھەرقانداق بىر ئىنساننىڭ ۋۇجۇدى پاكلىقتا ئۇنىڭغا تەڭ بولالمايدىغاندەك، ھەر قانداق بىر تەننىڭ ئۇنىڭغا تېگىشىنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدىغاندەك تۇيۇلاتتى.

ئۇ، پەردە — ئىپلاس ۋە سوغۇق پەردە ياتاتتى. شۇڭا ئۇنى يۆلەش كېرەك ئىدى. قوللىرىم ئۇيۇشۇپ قالغاندەك قىلاتتى. قوللىرىمنى ئىنتايىن ئىپلاس بىر قولدەك، ھېلىقى مەستلىك، جۆيلۈش، چۇقانلاردىن تۆرەلگەن، قارغىش تەگكەن گۇناھكار قىزغىنلىق دۇنياسىغا تەۋەدەك ھېس قىلىپ، پېتىنالماسلىق ۋە قىيماسلىق بىلەن ئۇنىڭغا ئۇزاتتىم. قوللىرىم ئۇنىڭ گەۋدىسىگە تېگىپ بولغىچە بۇ ۋەھمىلىك تېگىشىش تەسەۋۋۇرۇمغا سىغماي قالدى.

ئۆزگەشلەپ كېلىۋاتقان ھاراقنىڭ كۈچى كەينىگە يېنىپ كەتكەندەك بولدى. تىترەپ تۇرغان قوللىرىم مىسلىسىز گۈزەللىك ئالدىدا مەستلىكنى تەرك ئەتكەنىدى. مەن ياردەمدار گۈزەلنى يۆلىگەن ھالدا قاراڭغۇ، تار كوچىلارنى ئارىلاپ مېڭىپ كەتتىم. گۈزەل چۈشلەرنىڭ بىپايان قاراڭغۇ كېچىلەردە مەۋجۇت ئىكەنلىكى كىشىنى ھەيران قالدۇرىدۇ. بىز شېھىردىن چۈشلەرگە ئوخشاش بۇ قاراڭغۇلۇق بىلەن تولغان تار كوچىلارغا سىڭىپ كىرىپ كەتتۇق.

كوچىلاردا ئۇيان - بۇيان ئۆتۈشۈپ يۈرگەن بىرەر- ئىككى ئادەمنىلا ئۇچراتقىلى بولاتتى. ئېھمىشقىندۇر كوچىلارنىڭ ئادەمسىز ئىكەنلىكىگە دىققەت قىلىپ قالدىم. ئۇنىڭ ۋۇجۇدۇمغا چىڭ تېگىشىلىق ئىدى. ئۇنىڭ نازۇك بەدىنىنىڭ بەدىنىمگە تېگىشىشىدىن مەنمۇ ئۆزۈمنى ئۇنىڭ گۈزەللىكىنىڭ بىر قىسمى بولۇپ كەتكەندەك، مېنىڭ جىسمىممۇ ئۇنىڭكىدەك گۈزەل قىياپەتكە كىرگەندەك ياياراپ كېتىۋاتاتتىم.

ئۇيان - بۇيانىدىكى قاراڭغۇ دالدىلاردا بىر - بىرىگە چىڭ يېپىشىپ، سۆيۈشۈۋاتقان ئاشىق - مەشۇقلار ئۇچراپ تۇراتتى، مەنمۇ ئۆزەمنى ئۇلاردەك بەختىيار ھېس قىلاتتىم. بۇنداق ھېس قىلىشقا ھېچقانداق ھەققىم يوق بولسىمۇ ئەنە شۇنداق بىر ھېسسىيات ماڭا كېرەك ئىدى. مۇشۇنداق كېتىۋاتقىنىمىزدا مەن ئۇنىڭ ئۇچراپ قېلىشىنى نەقەدەر خالايتتىم - ھە! بۇنىڭ ئىنتايىن ئەخمىقانە خىيال ئىكەنلىكى ماڭا ئېنىق ئىدى، بىراق مەن مۇشۇ ئەخمىقانىلىق بىلەن ئۇنىڭدىن ئۆچ ئالالايتتىم. ئۇ بۇنداق كېچىدە بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىسۇن؟ مەن خىيالىمدىكى رېئاللىقتا ئۇنىڭ بۇ يەرگە چىقىپ قېلىشىغا ئېھتىماللىق ئىزدەيتتىم. ئۇ ھېلىقى يەردە يات بىر كىم بىلەن تېخىچە سۆيۈشۈپ، مېنى مازاق قىلىپ تۇرغاندۇ... قىلچە سۆيگۈ مۇناسىۋىتىم بولمىغان بىر ئايالنى يۆلەپ ئېلىپ مېڭىش ئارقىلىق ئۇنىڭدىن ئۆچ ئالماقچى بولۇش نەقەدەر بىچارىلىك - ھە! بەلكىم ئۇ ئايال مەست ئەمەس بولسا... بولدىلا، ئۇ مەستتۇر، يەنە نېمە دەپ ئۇنىڭ مەست ئەمەس بولۇ-

شىنى خىيالىمغا يەتكۈزەمەن؟

يۈرىكىم بىر ئىشنى كۈتۈپ، شىددەت بىلەن سالماقتا. مەن ئۇنى يولىگە-مە بىرچىنە قارىغۇ دالىدىغا كېلىپ توختىدىم. ئۇنىڭ نازۇك بەللىرىدىن چىڭ قامالاپ، ئاچكۆزلۈك بىلەن تۇتقان قوللىرىمنىڭ قېنىمنىڭ ئۇرغۇشى بىلەن تومۇر-لارنىڭ لوقۇلداپ تۇرغان ھەرىكىتىنى ئېنىق سېزەتتىم. كاللامنىڭ بارغانسېرى سەگەكلىشىپ، تېنىم ئىچىدىكى ھاراقنىڭ ئاجىزلاپ بېرىۋاتقان كۈچىنىڭ تومۇرلى-رىم ئارقىلىق بارماقلىرىمغا ئېقىپ كېلىپ سىرتقا تەپچىپ چىقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى غۇۋا ھېس قىلاتتىم.

بىردىنلا مەن ئويلاپمۇ باقمىغان بىر ئىش يۈز بەردى. قىلچىمۇ قورقماس-تىن ۋۇجۇدۇمدىكى بارلىق جىددىيلىشىشلەرگە بەرداشلىق بېرىپ ئۇنى چىڭ قۇچاق-لىۋالدىم. ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنىگە بەدىنىمنى چىڭ ياقتىم. ئۇنىڭ كۆكسۈمگە چىڭ يېقىلغان كۆكسىنى گاڭگىراش ئىچىدە سېزەتتىم. ئۇنىڭ كۆكسى تاتلىق شېرىنە بولۇپ يۈرىكىمگە ئېقىپ كىرىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. مەن ئۇنىڭ كۆزلىرىگە ئەنە-سىزلىك بىلەن تىكىلدىم. ئۇ ھېلىلا كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ماڭا نەپرەت بىلەن قادىلىدىغاندەكلا ھېس قىلىپ كېتەتتىم. ئۇنىڭ كۆزلىرى چىڭ يۇمۇلغان بولۇپ، ئۇ ھېچنەرسىنى ھېس قىلالمىغۇدەك دەرىجىدە مەست ئىدى. بۇنىڭغا ئاران ئىشەن-گەندىن كېيىن ئۇنىڭ «مېنى سۆيۈپ قويۇڭ» دەپ پىچىرلاۋاتقاندەك ئاز - پاز ئېچىلىپ تۇرغان ئۇماق لەۋلىرىگە قارىدىم. لەۋلىرىمنى ئېلىپ بېرىشقا قىيماي بىرھازا تۇرۇپ قالدىم. قىزىپ قاغجىراپ كەتكەن، قوپال ۋە يىرگىنىشلىك دۇن-ياغا، قارغىش تەگكەن رېئاللىققا تەۋە لەۋلىرىم بىلەن ئاشۇ مىسلىسىز چىرايلىق لەۋلەرنى سۆيۈشكە پېتىنالمىدىم. گويا ئۇنىڭدىكى گۈزەللىك ئىسراپ بولۇپ كېتىدىغاندەك سۆيۈشكە كىشىنىڭ قىيىنىسىمۇ كەلمەيتتى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ھامان گۆشتىن ئەمەس، قانداقتۇر بىر خىل سىرلىق ۋە پاك روھتىن ياسالغاندەك، ئۇنى سۆيۈشكە بەدەن ئەمەس پەقەت بىر روھلا لايىق بولالايدىغاندەك تۇيۇلاتتى.

قىزىپ گەز باغلاپ كەتكەن لەۋلىرىم پۈرلىشىپ كەتكەن ئاللىقانداق جان-سىز بوغۇق بىر جىسىمدەك ئۇنىڭ لەۋلىرىگە تەسەۋۋۇرغا سىغمىغۇدەك ھالدا سوركى-لىپ ئۆتتى. ئەسلىدە ئۇنى سۆيۈشنى پەقەتلا ئويلاپ باقمىغانىدىم. قوللىرىمنى ئۇنىڭ بەدىنىنى تۇتۇپ كۆنۈۋالدى دەپ ئويلىغاچقىمىكىن پەقەت ئۇنىڭ كۆكسىنى سىلاپ باققۇملا كەلگەنىدى. بىراق ئىختىيارسىز ھالدا ئۇنى سۆيۈپ تاشلىدىم - دە، سۆيۈپ بولۇپ بىرھازا تۇرۇپ قالغاندىن كېيىن ئاڭسىز ھالدا ئاغزىمنى ئېرتى-ۋەتتىم... مەن زارىقىپ كۈتكەن «تۈگەشتىم» دېگەن ھېلىقى تۇيغۇ ۋۇجۇدۇمنى-ۋاشىمدە تىترىتىپ ئۆتتى. مەن بۇنداق تۇيغۇنى مەڭگۈ قايتا ھېس قىلالماسمەنمى-كىن دەپ نادامەتتە قالغانىدىم.

يۈرىكىم قانسىرىغاندەك نەپسىم سىقىلىپ كېتىۋاتاتتى ھەمدە قان يۈرىكىمى-دىن سىرغىپ چىقىپ، تېنىمنىڭ بىرلا يېرىگە شىددەت بىلەن يوپۇرۇلۇپ كېلىپ،

ئۇ يەردىكى تومۇرلىرىم چىڭىدىلىپ، تېنىمدىكى بارلىق سەزگۈم، بارلىق قۇدرىتىم ۋە بارلىق ياشاش قابىلىيىتىم پەقەت شۇلا جايىغا يىغىلىۋېلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. مەندىكى بارلىق مېھرى-مۇھەببىتىمۇ شۇ يەرگە يىغىلىۋالغان بولۇپ، بۇ مېھرى-مۇھەببىتىنى ئۇنىڭغا يەتكۈزۈپ بېرىشكە سەۋرىسىزلىك بىلەن تەشنا بولۇپ تۇراتتى. بىراق مانا بۇ شارائىتتا ئەنە شۇ ئىنسانىي مۇھەببەتكە ئاتالغان جەۋھىرىم بىكارغا كېتىشى مۇمكىن ئىدى. چۈنكى ئۇ بۇلارنى ھېس قىلالمايتتى. بىراق كىشىنى قىيناپ تۇرغان ئاشۇ مېھرى-مۇھەببەت جەملەنگەن جەۋھەردىن قۇتۇلۇش ئېچىنىشلىق بولسىمۇ كىشىگە لەززەت بېغىشلايتتى.

بىر ئازدىن كېيىن ئۇنى قانماي سۆيۈشكە باشلىدىم. بىراق بۇ بەكمۇ ئېچىنىشلىق سۆيۈش ئىدى. بىر ئادەمنىڭ سۆيۈشنى ئۆزى يالغۇز ئېلىپ بېرىشىدىنمۇ بىچارە ئىش بارمۇ؟ بىرھازادىن كېيىن نېمىشقىدۇر ئۇنىمۇ سۆيۈۋاتقاندەك ھېس قىلدىم. شەكسىزكى، بۇ بىر خاتا تۇيغۇ ئىدى. سۆيۈشكە تەشنا بولۇپ يۈرگەن چاغلىرىمدا سۆيۈشنى دۇنيادىكى ئەڭ شېرىن بەخت بولسا كېرەك دەپ ئويلايتتىم. ئېھتىمال ئەمدىلا سۆيۈشنىڭ نەقەدەر ئازاب ئىكەنلىكىنى سېزىۋاتقاندىمەن. ماڭا تەۋە بولغان سۆيۈشلەرلا شۇنداقمىدۇ - يا؟ باشقىلارنىڭمۇ سۆيۈشكەن چاغدا مەندەك تۇيغۇدا بولۇشى ناتايىن. بۇ غەلىتە تۇيغۇلار ئىچىمدە تۇرۇپ، بىر قورقۇنچلۇق كېسەلگە ئوخشاش مېنى شوراپ قۇرۇتماقتا ... ئاھ! غېرىب سۆيۈش، غېرىب مۇھەببەت! ...

تۇيۇقسىز مۇزدەك بىر تىترەك تېنىمگە تاراپ كەتتى. تىترەپ تۇرغان قوللىرىم ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ ھەممە يەرلىرىنى دېڭىزدەك ئەنسىزلىك بىلەن ئالدىراپ ۋە چوڭقۇر كۆزىتىپ بىر رەت سىلاپ چىقتى. ئۇنى سۆيۈۋاتقاندا ئۇنىڭ كۆڭلىكىدىن يالىڭاچ دۈمبىسىگە ئۆتكۈزۈلگەن قوللىرىمدىكى قەھرىتان قىشتەك ئازابلىق ۋە بىپايان سوغۇق سېزىمنى ھېس قىلىپ، يۈرىكىم لەڭگىدە قىلىپ ئېچىپ كەتكەندى. گاڭگىراش ۋە ۋەھىمە بىلەن بىر ھازا تۇرۇپ قالدىم. مېڭەمدىكى خىياللار كۆيۈپ كەتكەندەك كاللام خىياللارنىڭ ئاچچىق ئىسسى بىلەن تولغانىدى. بىرھازا سىلاشلاردىن كېيىن سەزدىمكى، ئۇنىڭ ۋۇجۇدى شۇقەدەر يۇمشاق، يېقىملىق ۋە ئىللىق بولۇپ، ئۇنىڭ تىرىك ئايال ئىكەنلىكىنى، تېنىدە قاننىڭ ئۇرغۇپ تۇرغانلىقىنى، ئۇنىڭدىكى چەكسىز ھاياتىي قۇدرەتنى نامايان قىلىپ تۇراتتى. شۇندىلا تېنىمدە قاتمۇقات مۇز قاتلاملىرىدەك سوغۇق قاراسلاپ تۇرغان ئۇيۇشۇپ قېلىشنىڭ ئىزسىز يوقالغانلىقىنى، تېنىمنىڭ ماڭا ئەڭ يېقىن يەردە كۆرۈنمەي تۇرغان قىسمىدىكى، ئايالنىڭ يۇمشاق، سىلىق ۋە ئىللىق تېنىگە سىڭىپ كېتىش تەشنالىقىدا ئوتتەك قىزغىن چىڭىدىلىشتىن پەيدا بولغان يېقىملىق ئاغرىشىنى، ئۇرغۇپ تۇرغان چەكسىز ھاياتىي قۇدرەتنى قايتا بايقىۋالدىم. بىراق بۇ بايقاش مېنى ھېچقانچىلىك خۇشال قىلىۋېتەلمىدى. يوقاپ كەتكەن نەرسىنى قايتا تېپىۋالغانغا خۇشال بولۇشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ چۈنكى يوقاپ كەتمىگەندە ئۇنىڭ ئۆزۈمدە بارلىقىدىن ھېچ شادلىق ھېس قىلمايتتىم ...

بىرھازا بىخۇدانە سۆيۈشتىن كېيىن ئۇنى باغرىمغا چىڭ بېسىپ تۇرۇپ ئەتراپقا بەختىيارلىق نەزىرى بىلەن قاراپ قويدۇم. بىراق دەل ئەنە شۇ بىر چاغدا ئۇنىڭ قولۇمدىن پەسكە سىيرىلىپ تۇرغاندىكى ئېغىرلىقىنى ھېس قىلـدىم - دە، پۈتۈن كائىناتتا، پايانسىز قاراڭغۇلۇق قوينىدا ئۆزۈمنى يەككە - يىگانە ھالدا ئازابلىق، تەشنالىق دەستىدىن ئىڭراپ تۇرغاندەك، كائىنات ئادەمسىز چۆلدەرەپ، مېنىمۇ چۆلدەرەش ئىچىگە يۇتۇۋېتىدىغاندەك ھېس قىلدىم. قۇچىقىمدا مەندىن باشقا يەنە تىرىك ۋۇجۇدنىڭ روھقا ۋە پارلاق جىنسىي تەلپۈنۈشكە ئىگە ۋۇجۇدىنىڭ مەۋجۇتلۇقىغا ئۆزۈمنى ئىشىنىشكە مەجبۇرلاش ئۈچۈن، ئۇنى غېرىب باغرىمغا چىڭ باستىم، قويۇق چاچلىرىنى قوللىرىم بىلەن كەينىگە تاراپ، ئۇنىڭ مەندىن يىراقلىشىپ، كۆز ئالدىمدىن ئۇچۇپ كەتمەكچى بولغاندەك خىرە كۆرۈنۈپ تۇرغان يۈزلىرىگە بىرھازا تىكىلدىم. نېمىشقىدۇر ئۇنى سەل يىراقراق جايدىكى كوچا چىرىغىنىڭ ئاستىدىكى نۇر قايىنىمى ئىچىگە ئېلىپ بېرىپ، ئۇنىڭ يۈزلىرىنىڭ مەۋجۇتلۇقىغا تىكىلىپ تۇرۇپ، سۈزۈك ۋە ئاقلىقىنى تاماشا قىلغاچ سۆيگۈم كەلدى. دەل شۇنىدىلا كۆزلىرىمگە سانجىلىپ، سانسىزلىغان ئادەملەرنىڭ شەكىللىرى بىلەن، رەڭلىرى بىلەن قادىلىپ مېنى قىيناپ كەلگەن قۇياشقا تەشنا بولدۇم ... قۇياشسىز زۇلمەت قوينىدا ئوغرىلىقچە، جىنايەتكارلارچە سۆيۈشتىن ئۇيالدىم. ئۆزۈمنى بىھۇدە جىنايەتكار ھېس قىلغىنىمدىن پۇشايمان قىلدىم.

ئۇنى قانچىلىك ۋاقىت سۆيگىنىمنى بىلمەيمەن، سۆيۈش ئۇزارغانسېرى، چوڭقۇرلاشقانسېرى ئۇ مەندىن بارا - بارا يىراقلاپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلىپ بار كۈچۈم بىلەن چىڭ قۇچاقلىۋالدىم. ئۇنى سۆيگەچ ئۇنىڭ تىنىقىنىڭ رىتىمىنى جىمجىت تىڭشىدىم. ئۇنىڭ تىنىقىنىڭ بىرخىل ئەمەسلىكىنى، بىردەم بىردىنلا قىسـلىپ تەسلىشىپ كېتىۋاتقىنىنى، بەدىنىدىكى شىددەتلىك غىدىقلىنىشقا بەرداشلىق بېرەلمەي قېلىۋاتقىنىنى، تىنىقىنىڭ گاھى - گاھىدا ئېغىر بولسىمۇ، چاندۇرماسلىققا تىرىشىۋاتقانلىقىنى غۇۋا سېزىشكە باشلىدىم. ئۇنىڭ تىنىقى ماڭا تەۋە بولمىغان باشقا بىر دۇنيادىن ماڭا قاراپ سېزىمىنىڭ چوڭقۇرلىشىشىغا ئەگىشىپ يېقىنلاپ كېلىۋاتاتتى. مەن شۇنىدىلا ئۇنىڭ تىنىقىنىڭ گاھ شىددەتلىك، گاھ دولقۇنسىمان شېرىن كۈيگە ئوخشاش يۈزلىرىم ئارقىلىق روھىمغا ئۇرۇلۇپ تىنىقىمنى بىھوش قىلىۋېتىش ئۈچۈن ئۇرۇلۇۋاتقانلىقىنى، نېمىگىدۇر چىدىغۇسىز ئىنتىلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتىم. شۇنىڭ بىلەن بىردىنلا چۆچۈپ كەتتىم. ئەگەر ئۇ باياتىندىن بېرى قىلىۋاتقان ئىشلىرىمنى سېزىپ تۇرغان بولسا ئۇنىڭ ماڭا مەڭگۈ يىراق ۋە ناتونۇش ئىكەنلىكى، بىراقلا يەنە پارتلاش شەكلى بىلەن ئاشكارا بولۇپ قېلىشى تۇرغان گەپ ئىدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنى تاشلاپ قېچىپ كېتەتتىم. كىشىنى بىزار قىلىدىغان خورەك ۋە تەرلىگەن تەنلەردىن تارقالغان سېسىق تەر پۇراقلىرى ئارىسىغا غەرق بولۇپ ئۇيقۇغا كېتەتتىم. بۇ سېسىق پۇراقلار ئەڭ يامان چۈشـلەرنى پەيدا قىلاتتى.

سۆيۈشتىن توختاپ ئۇنى يەنە بىردەم كۆزەتتىم. ئۇنى مىدىرلىتىپ، سىلكىپ باقتىم. ئۇنىڭ بەدىنى پەقەت بوش تەۋرەپ سۇس ئىڭراپ قوياتتى. چىرايـ-ىدىن كۆزىنى ئېچىش ئۈچۈن تىرىشىۋاتقانلىقى ئېنىقلا چىقىپ تۇراتتى. نېمىگە قاراپ شۇنداق ھېسسىياتتا بولغانلىقىنى ئۇقمايمەن. بىراق شۇ تاپ ئۇنىڭ ھېچنەر-سىنى سەزمەس ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم.

نەدىدۇر بىر تونۇش يەردە پايانسىز چۆلنىڭ قۇملىرى دولقۇنلىنىماقتا...

مەن دولقۇنلارنىڭ تېنىمدىكى قان ۋە بارلىق ھاياجان يىغىلىپ چىڭدىلىپ كېتىۋاتقان يەرگە زىمىستان، قەھرىتانىدەك ئۇرۇلىۋاتقانلىقىنى سەزمەكتىمەن...
مەن مۇشۇ چاغقىچە بىرەر قىزنى ھەقىقىي سۆيۈپ باقمىغانىدىم. شۇڭا سۆيۈشنىڭ، لەۋلەرنىڭ، ئاياللار ۋۇجۇدىنىڭ زادى قانداق بولىدىغانلىقىنى تازا بىلىپ كېتەلـ-مەيتتىم. بۇنداق ئەھۋال ئۇزۇنغا سوزۇلغانسېرى ئايال جىنسلىقلارغا بولغان تەلپۈنىشىم كۈچىيىپ بېرىپ ئۇلارنىڭ بەدىنىنى تېخىمۇ سىرلىق، گويا مەڭگۈ يەت-كىلى بولمايدىغان، مەڭگۈ تۇتۇپ باققىلى بولمايدىغان، بەدەننىڭ ئۇچىنى تەگكۈزگىلى بولمايدىغان بىر خىيال، بىر چۈش، بىر مەۋھۇم جىسىم سۈپىتىدە ھېس قىلاتتىم. ئەتراپىمدا يۈرگەن بىھېساب ئاياللارنى كۆزىتىپ قاراپ كەتكەنسېرى ئۇلار تولىمۇ ئاددىي قىياپەتتىن بەكمۇ يۈكسەكلىككە كۆتۈرۈلەتتى. گاھى ئۇلارنىڭ كۈلكىسى ئاۋازلىرىنى ئاڭلاپ تۇرۇپمۇ ئۇلارنىڭ ئاۋازىنىڭ زادى قانداق بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇرۇمغا سىڭدۇرالماي قالاتتىم. چۈنكى ھېچ كىشى ئۇنداق ئەمەس ئىدى.

ئۇنى سۆيگەندە پەيدا بولغان تۇيغۇلىرىمدىكى مۇرەككەپلىككە قاراپ بىردىنلا تاسادىپىي ھالدا مۇشۇ چاغقىچە بىرەر قىزنى ھەقىقىي سۆيۈپ باقمىغانلىقىمنى ھەتتا ئۇنى سۆيگىنىدىمۇ ياكى ئۇنى ھېلىقى ئادەمنى بەربات قىلىدىغان مۇدھىش نەم ھاۋا ۋە لەنىتى ئورمانلىقتا باشقا بىراۋ بىلەن سۆيۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆرگەن چېغىمدىمۇ... ئىشقىلىپ بېشىمدىن ئۆتكۈزگەن سۆيۈشكە مۇناسىۋەتلىك بارلىق كەچۈرمىشلىرىمدىمۇ سۆيۈش دېگەننىڭ ئەسلىدە مانا شۇنداق كىشىنىڭ ئەقلىنى لال قىلىدىغان ئەقىل يەتكۈسىز سىرلىق غەيرىي ۋە ئەپسانىۋى مۇھىتقا ئىگە ئىكەنلىكىنى، سۆيۈش دېگەننىڭ نەقەدەر چوڭقۇر ۋە چەكسىزلىككە ئىگە ئىكەنلىكىنى سەزمىگە-نىكەنمەن. ئۇنى قانماي يىرتقۇچلارچە سۆيەتتىم ۋە بۇ سۆيۈشۈشنى ۋاقىت ئۇزارغانسېرى تېخىمۇ چوڭقۇر كۆزىتىپ، كۆزەتكەنسېرى بۇ سۆيۈشنىڭ تېخىمۇ يېڭى تۇيغۇلىرىنى، خۇددى ئەمدىلا لېۋىمنى ئۇنىڭ لېۋىگە ئېلىپ بېرىۋاتقاندەك تۇيغۇلىرىنى سېزەتتىم... ئۇنى سىلاۋاتقان قوللىرىم خۇددى ئۇنىڭ بەدىنىگە ئوخشاش يۇمشاق ھەم ئىللىق بولۇپ كېتىۋاتقاندەك قوللىرىمنىڭ ئالقىنى ۋە بارماقلىرىمدىكى ئىنچىكە تومۇر ۋە ھۈجەيرىلەرنىڭ تىنىمسىز تىترەپ لوقۇلداپ، ئېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتىم. ئۇنىڭ قىپقىزىل چىرايلىق ئېغىزىنى چىشلەپ-چىشلەپ خۇددى ئاشۇ لەۋلەرنىڭ تېرىلىرىنىڭ ئىچىدە مەن ئۈچۈن ئەڭ كېرەكلىك، تاپالمىسام

ناداماتتە قالىدىغان ئاجايىپ بىر نەرسە يوشۇرۇنغانىدەك نېمىدۇر بىر نەرسىنى
تەشنالىق بىلەن ئىزدەيتتىم. شوراپ ئۆزۈمگە يۇتۇۋالەي سۈمۈرۈۋالماقچى بولغان
بولسام كېرەك. ئىنسان جەننەتتىن بۇ دۇنياغا مەھبۇس بولۇپ پالانغان ۋۇجۇدۇمدا
ئاشۇ شەيتاننىڭ يەنە بىر قېتىم قۇتراپ مېنى ئەقىل مېۋىسى يېگۈزۈشتىن خۇدا
ساقلىسۇن. مەن ئازابلانماسلىق ئۈچۈن ئۇنى ئەقىلدىن خالىي بىھوش ھالدا سۆيەي!
ئۇنىڭ لەۋلىرىگە بىر تىكىلىپ، بىر سۆيۈپ ئۇنىڭ گۈزەللىكىدىن تولۇق
بەھرىمەن بولۇش ئىستىكى مېنى قىينىماقتا. ئىبلىسنىڭ گۇناھى ناھەق ھالدا
ئادەملەرگە تېڭىلغان. ئادەملەر ئوتتىن يارالغان ئىبلىسقا ئالدانغانلىقى ئۈچۈن
ھەممە لەززەت، نۇردىن خالىي جايدا، قاراڭغۇ زۇلمەتتە ئېلىپ بېرىلماقتا... ئۇنى
سۆيگەچ سۆيۈش توغرۇلۇق خىيال قىلاتتىم. ئۇنى سۆيۈۋېتىپ نېمىشقىدۇر بىردىنلا
تېنىم شۈركىنىپ كەتتى-دە، توختاپ قالدىم. ئۇ قۇچىقىمدا ئۆلۈكتەك تۇراتتى.
ئاھ، دۇنيادا كىمنىڭ بىر ئۆلۈكنى، بىر جەسەتنى سۆيۈشكە پېتىنالىسۇن؟ دۇنيادا
بۇنىڭدىنمۇ قورقۇنچلۇق ئىش بارمۇ؟! كىشىلەر شۇنچە تەشنا بولىدىغان «سۆيۈش»
تىن شۈركىنىپ كېتىشتىنمۇ بەكرەك ئازاب بارمۇ-ھە؟! شۇنچىۋالا غەلىتە ئىشتىنمۇ
كىچىككىنە بولسىمۇ ئەيمىنىپ قويماپتىمەن. كىم بىلىدۇ، مېنىڭ روھىمغا مەسىھدەك
سۆيۈش ئارقىلىق ئادەمنى تىرىلدۈرۈشتەك جاسارەت بارمۇ تېخى؟ سۆيۈش ئادەمگە
جان ئاتا قىلالايدىغان بولغاچقىلا ئىنسانلار سۆيۈشكە تەشنا بولۇپ كەلگەن بولسا
كېرەك. بىراق شۇ تاپ سۆيۈشكە تەشنا بولغۇچى مەن ئىدىم. ئۇ ماڭا جان يەنى
ھايات بەخش ئەتسە بولار ئىدى. بىراق ئۇ قۇچىقىمدا ئۆلۈكتەك، جانىنىمۇ،
تىرىلىشىنىمۇ كېرەك قىلمايدىغان ئۆلۈكتەك ياتاتتى. بىر تۇرۇپ ئۆزۈمنى يۈرىكى
ۋاقىتلىق توختاپ قېلىپ ھوشىدىن كەتكەن ئادەمنى ئاغزىدىن سۈنئىي نەپەسلەن-
دۈرۈۋاتقانىدەك ھېس قىلاتتىم.

سۆيۈشۈمدىن ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا راستىنلا جان پەيدا بولسا بۇ بەك
قورقۇنچلۇق. چۈنكى مەن شۇ ھامان ئۇنىڭدىن مەھرۇم بولىمەن. ئۇ قۇچىقىمدىكى
مۇنۇ ئايال ئەمەس، بەلكى غەزەپلەنگەن يات بىر ئايال بولۇپ قالىدۇ. بىراق
ئۇنىڭ باغرىمدا ئۆلۈكتەك تۇرۇشى ئادەمنى تېخىمۇ ئەيمەندۈرىدۇ. ئۇنىڭدىن
مەھرۇم بولسامۇ كۆزىنى ئاچسا ئىدى، بەلكى ھېلىمۇ ئۇنىڭدىن مەھرۇم-
دىمەن، راست ئەمەسمۇ، نېمىگە ئاساسلىنىپ ئۇنى ئۆزەمگە تەۋە دېيەلەيمەن؟
بەلكى ئۇ شۇ تاپ ئۆزىنىڭ زۇلمەتلىك مەستلىكى قوينىدا—كۆرۈنمەس، يىراق ۋە
مەخپىي بىر قاراڭغۇ جايدا مېنىڭ سۆيۈشلىرىمدىن قىلچە خەۋەرسىز ياشاۋاتقاندۇ.
چۈشىدە ئاللىكىملەرنىڭ سۆيۈشلىرىدىن مەست بولۇپ ئۇلارنى مەپتۇن قىلىش
ئۈچۈن ئەسەبىيلەرچە نازۇ-كەرەشمە بىلەن بولۇشچە كۈلۈۋاتقاندۇر ياكى پۈتۈن
كائىناتتا مەن بىلەن مۇناسىۋەتسىز بىر كىملەرنىڭ سۆيۈشلىرىگە تەشنا بولۇپ ئاللىقايەر-
لەردە ئىگىرىماقچى بولۇپ، بىراق ئاۋازسىز ئىڭراپ يۈرگەندۇر. مەن غەلىتە ھېسسى-
ياتلار دەستىدىن ئۇنى سۆيەلمەي بىردەم تۇرۇپ قالدىم. ئەتىلا بۇلارنىڭ ھەممىسى
ئىزسىز يوقايدۇ. ئۇنى پۈتۈن ئىشقىمنى بېرىپ، ئۇنى شۇ قەدەر مۇقەددەس چاغلاپ

يۈرىكىمنى پۈچۈلاپ سۆيگۈنۈمنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. باشقىلارنىڭ بىلىشىنىڭمۇ ھاجىتى يوق. ئۇنىڭ ئۆزى بولسىمۇ بۇنى بىلسە ئىدى... ئاندىن ئەتە بۇنى بىر چۈش ياكى خام خىيال دېمەي، رېئاللىقتا بولۇپ ئۆتكەنلىكىگە ئىشىنەلىسەم.

نەدىدۇر بىر نائېنىق، يىراق، تونۇش، بەكمۇ تونۇش يەردە پايانسىز قاغجىراپ تۇرغان چۆل جان تالىشىپ دولقۇنلىماقتا... ئۆلۈم ئۇنى زەرب بىلەن دولقۇنلىتىپ ھۇۋلىتىۋاتىدۇ... ئاھ! كۆيدۈرگۈچ ئۆلۈم! مۇھەببەتنى بىر ھېسسىيات، بىر تۇيغۇدىن ئۆزگەرتىپ ھەقىقىي مەۋجۇدىيەتكە ئايلاندۇرۇش مەڭگۈ مۇمكىن ئەمەسمىدۇ؟ ئۇ مەۋجۇدىيەتكە ئايلانمايدىغان بولغاچقىلا مەڭگۈلۈك، مەۋجۇدىيەتكە ئايلانسىلا بىر-دەملىك بولۇپ قالىدۇ. بىراق ئۇنىڭ مەۋجۇدىيەتكە ئايلانماسلىقى نەقەدەر ئازاب-ھە! باياتىن بىرى ئۇنىڭ لەۋلىرىنى قانماي سۆيۈپ كەتكىنىمدە ماڭا ئەجەبمۇ ئۆلۈم تېتىپ قالماپتۇ-ھە؟! ئىككى جۈپ لەۋنىڭ ئارىسىغا ئۆلۈم بىلەن ھايات ئارىسىدىكى ئىنسان ئۈچۈن ئەڭ دەھشەتلىك پاجىئەنىڭ يوشۇرۇنغانلىقىنى قىلچىمۇ ھېس قىلماس-تانلىقىمغا بۇ سۆيۈشنىڭ بىر جان تالىشىش ئىكەنلىكىنى قىلچىمۇ ھېس قىلىپ يەتمىگىنىمگە ھەيرانمەن. ئەتىسى يەنە ئۇنى ئىزدەپ تېپىش ۋە ھەقىقىي سۆيۈشۈشكە — ئۇنىڭمۇ، مېنىڭمۇ سۆيۈشۈمدىن تۈزۈلگەن مۇكەممەل سۆيۈشۈشكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئۇنى تېپىش، ئۇنىڭغا مۇھەببەت ئىزھار قىلىش كېرەك. بىردەملىك ئازابلىق سۈكۈتتىن كېيىن رېئاللىققا قايتىپ كېلىپ چوڭقۇرلىشىپ، چوڭقۇرلاشقانسېرى قالايمىقانلىشىۋاتقان خىياللىرىمدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئەتراپتىكى جىمجىت ئۆيلەرگە، تار كوچىغا، بارغانسېرى قويۇقلىشىپ بېرىۋاتقاندەك كۆرۈنگەن قاراڭغۇلۇققا ئىنچىكە قاراپ چىقىشقا باشلىدىم. بۇ ئارقىلىق ھەممىنى ئەسلىگە كەلتۈرمەكچى بولغانىدىمەن، بىراق بۇ مەنزىرىلەر بارغانسېرى غەلىتە بىر چۈش مۇھىتىدەك تۇيۇلاتتى. مېڭەم بارغانسېرى سەگەكلىشىپ بارماقتا ئىدى. ھاراقنى ئۆلگۈدەك مەست بولغۇچە ئىچمەي دېگىنىمگە پۇشايمان قىلدىم. كاللام ئادەتتىكى ساق چاغلاردىن نەچچە ھەسسە سەگەكلىشىپ ئادەتتە سېزىش مۇمكىن بولمىغان قورقۇنچلۇق تۇيغۇ-لارغا چىرمالماقتا ئىدى. مەن بۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ بىر چۈش بولۇپ قېلىشىنى نەقەدەر ئارزۇ قىلاتتىم-ھە! ئەنە شۇ تۇيغۇلاردىن كېيىن ئۇنى يەنە سۆيۈشۈم مۇمكىن ئەمەس دەپ ئويلىغانىدىم. بىراق بىردەمدىن كېيىن لەۋلىرىم ئىختىيارسىز ھالدا يەنە ئۇنىڭ لەۋلىرىگە سوزۇلدى. قوللىرىم ئۇنىڭ قۇچىقىمدىكى تىرىك ھاياتلىقىنى ئىسپاتلىماقچى بولغاندەك، ئۇنىڭ كىيىملىرىنىڭ ئاستىدا يالىڭاچ تېنىد-دىكى ھەر بىر تال ئىنچىكە تومۇرلارغىچە بىر-بىرلەپ سىلاپ تېپىپ، ئۇلاردا ئۇرغۇپ تۇرغان ئىسسىق قانلارنىڭ ھەممىسىنى ھېس قىلىپ چىقماقچى بولغاندەك تەشنالىق بىلەن سىلايتتى.

قوللىرىم زەئىپ، ئاجىز ۋە ئاچ قالغان بىر دېۋانىدەك يېلىنىش ۋە مۇلايىملىق بىلەن سىلايتتى، بىراق خۇددى قارىغۇ دېۋانىدەك ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ نازۇك ۋە گۈزەل تولغان شەكلىدىن باشقا ھېچ نەرسىگە ئېرىشەلمەي سەرسان ئىدى.

مەن يەنە ئۇنىڭ يۈزلىرىنى كۆزەتتىم. ئۇنىڭ يۈزلىرىدىكى غۇۋا كۆلەڭگىلەر

ۋە تاتىرىپ كۆرۈنگەن سولغۇن يۈزلەرگە ئىنچىكە تىكىلدىم. نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ يۈزلىرىدىن غۇۋا، ئىلغا قىلغىلى بولمايدىغان سۇس بىر ھاياجاننى بايقىۋالغاندەك بولدۇم. بۇ ھاياجان ئاللىقىسلەر تەرىپىدىندۇر قاتتىق تۇسۇۋېلىنىپ ئۇنىڭ چىرايىدا ئېنىق چىقالماي قېلىۋاتقاندەك قىلاتتى. مەن ئۇنى تېخىمۇ چوڭقۇر كۆزد- تىش ئۈچۈن ئۇنىڭ تىنىقىدا يۈزلىرىمنى يېقىن ئەكىلىپ كۆزلىرىمنى يۇمۇۋالدىم. بەلكىم كۆزنى يۇمۇۋالغاندىلا سىرتقى دۇنيانىڭ بارلىق دەخلىسىدىن قۇتۇلۇپ ھەممە قابىلىيەت ۋە قۇدرىتىمنى جەم قىلالايمەن، شۇ ئارقىلىق سىنچىلاپ كۆزەتكەن نەرسىنى تېخىمۇ ئېنىق كۆرەلەيمەن دەپ ئويلىغان بولسام كېرەك.

مەن مەندىكى بارلىق مېھىر-مۇھەببەتنىڭ ئىنسان ھاياتى ئۈچۈن ئەڭ كېرەك- لىك بولغان، ئىنساننى داۋاملىق ياشاشقا ئىنتىلدۈرىدىغان ئاشۇ روھىمنىڭ، جىسمىمنىڭ جەۋھىرىنى بىرمەستىلىككە، بىر ئۆلۈمگە تەقدىم قىلىۋاتاتتىم. بۇلار مېنىڭ دۇنيادىكى بىردىنبىر بايلىقىم ۋە مېنىڭ مەۋجۇدىيىتىم ئىدى. مەن ھەممىنى، ئۆزىمنىڭ ئىگە بولۇۋاتقىنىنى بىلەن پەرۋايى پەلەك بىراۋغا ياكى ئىگە بولۇۋاتقىنىنى بىلمەيدىغان بىراۋغا تەقدىم قىلىۋاتاتتىم. ئۇ بۇلارنى قوبۇل قىلىشنى خالىمى- سىمۇ ئاشۇلارنى بىلسە ئىدى كاشكى! بۇ بىكاردىن-بىكار جاننى ئىسراپ قىلىش ئىدى. ئەڭ يېقىن، ئەڭ يىراق بىر جايدا بىپايان چۆل شىددەت بىلەن سوغۇق دولقۇنلىماقتا... ۋۇجۇدۇمنى ئاشۇ دولقۇنلار پەيدا قىلغان مۇزدەك سوغۇق تىترەك سەۋدايىلارچە كەزمەكتە. قاغجىراپ تۇرغان قۇم ئۆلمەكتە. ئېچىرقاپ دولقۇنلاۋات- قان قۇم ئۆلۈمنى سېزىپ تېخىمۇ شىددەت بىلەن ھۆركىرىمەكتە. چوغدەك قىزىق ئۆلۈم ئۇنىڭغا ھۇۋلاش ۋە ئۆز گۆشىنى ئۆزى يەپ دولقۇنلاشتىن باشقا ھېچنەر- سىنى بەخش ئېتەلمەيدۇ.

ئەمدى ئۇنى سۆيۈۋېرىشكە تاقىتىم قالمىغانىدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنى قولتۇقلاپ گاھى كۆتۈرۈپ قاراڭغۇ تاركوچىلار ۋە كوچا چىراغلىرى بىلەن قاراڭغۇ- دىنىمۇ بەكرەك خۇنۇك، ئادەمنى دۆتلەشتۈرۈۋەتمەكچى بولغاندەك گاراڭ چىراغ نۇرلىرى تولغان كوچىلاردىن ئايلىنىپ مېڭىپ كەتتىم. ئۇنىڭ دولىسىغا ئېسىۋالغان كىچىك سومكىسى ئىچىدىن ئۇنىڭ ئادرېسىنى تېپىپ، ئۇنىڭ بىزنىڭ مەكتەپنىڭ ئۇسسۇل فاكۇلتېتىدا ئۇسسۇل رېژىسسورلۇقىدىن بىلىم ئاشۇرۇشقا كەلگەنلىكىنى بىلدىم. يېرىم كېچە بولۇپ كەتكەنىدى. بۇ شەھەرنىڭ كوچىلىرى ئادەمسىز بولۇپ تېخى- مۇ ئازادە، خۇددى ئادەتتىكىدىن بىر ھەسسە كەڭرىپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئادەمگە بىردىنلا چۆلدەرەپ قالغاندەك تۇيغۇ بېرىپ كۆڭۈلنى غەش قىلىپ قوياتتى. بىزنىڭ يول ماڭغاندا چىقارغان تاۋۇشىمىز بىر مەجرۇھ ئادەمنىڭ قەيەرگە بېرىشىنى بىلمەي ئايلىنىپ يۈرگەن چېغىدىكى ئاياغ تاۋۇشىدەك كەڭرى كوچىدا ئاستا تارقىلاتتى. ھەركۈنى ماڭىدىغان يوللار خۇددى مېڭىپ باقمىغاندەك ناتونۇش ئىدى. خۇددى ئەمدىلا كۆرۈۋاتقاندەك ئۇلارنىڭ، يولدىكى ھەربىر نەرسىنىڭ قىياپىتىدىن مەن بۇرۇن زادىلا كۆرۈپ باقمىغان نەرسىلەر چىقىپ تۇرغاندەك

قىلاتتى. بىراق بۇ ئىپادىلەرنىڭ زادى قانداق ئىكەنلىكىنى بىلەلمەيتتىم. ئۇ مېنى يا خۇشال، يا خاپا قىلالمايتتى. مەندە مۇنداق ئىپادە بىلدۈرۈش قابىلىيىتى قالمىغاندەك قىلاتتى. مەن ئۇنى ياتقىنىغا ئېلىپ كىرىپ كارىۋاتقا ياتقۇزدۇم ـ دە، قېچىپ كەتمەكچى بولغاندەك تېزلىك بىلەن ئارقامغا ئۆرۈلۈپ چىقىپ كەتمەكچى بولۇپ ئىشىككە قولۇمنى ئۇزاتتىشىمغا ئۇنىڭ ئىڭراپ جۆيلۈگەن ئاۋازى ئاڭلاندى. يۈرىكىم لەڭگىدە قىلىپ تېنىمگە تىترەك ئولاشتى ـ دە، توختاپ كەينىمگە بۇرۇلدۇم. ئۇنىڭ جۆيلۈپ قىلغان سۆزلىرىدىن ھېچنەرسىنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى. بۇلار بىر قاتار بىر ـ بىرىگە مۇتلەق باغلاشمايدىغان ئۈزۈن تاۋۇشلار قاتارى ئىدى. بەلكىم ئىنسانلار تىل بىلەن ئىپادە قىلغىلى بولمايدىغان ئەڭ چوڭقۇر، ئەڭ يۈكسەك ھېسسىياتنى مانا مۇشۇنداق بىر ـ بىرىگە قىلچە باغلاشمىغان تاۋۇشلار قاتارى بىلەن ئىپادىلەيدىغاندۇر. بەلكىم ئۇ چىقارغان ئاشۇ بىرقاتار تاۋۇشلارنىڭ بىر ـ بىرى بىلەن بولغان باغلىنىشى ئادەتتىكى سۆزلەرنى تەشكىل قىلغۇچى تاۋۇشلارنىڭكىگە قارىغاندا ئىنتايىن كۈچلۈك بولغاچقىلا، بۇنداق كۈچلۈك باغلىنىشچانلىقنى بىز تەسەۋۋۇر قىلىپ يېتەلمىگەچكىلا ئۇلار ئەنە شۇنداق چۈشىنىكسىز ۋە بىمەنە تۇيۇلىدىغاندۇ. ئادەمدىكى تۇيغۇلار ئۆزىنىڭ يۈزە كەلگەنلىكىنى ئالداپ ئىنسانلارنى نۇرغۇن نەرسىلەردىن مەھرۇم قىلىپ قويىدۇ. بىز ئۆزىمىزنىڭ بۇ مەھرۇملۇقىمىزنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇۋېلىشقا ئۇرۇنۇشنى خالىمايمىز ياكى ناھايىتى ئادەتتىكى نەرسە دەپ ئۆتكۈزۈۋېتىمىز. بۇلار قورقۇنچتىن بولسا كېرەك، شۇنىڭ بىلەن ھاياتىمىزدىكى ئەڭ قىممەتلىك، ئەڭ مۇقەددەس نەرسىلەردىن ئۆزىمىز خالاپ بىلىپ ـ بىلمەيلا كېچىۋېتىمىز. ئۇ ماڭا پۈتۈن كائىناتتا، چەكسىز كائىناتتا ھېچ كىشى تاپالماي قالغاندەك بىرلا، پەقەت بىرلا ماڭا سۆزلەۋاتقاندەك ھېس قىلدىم. بىراق بۇنداق ھېس قىلىشىمنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنىمۇ ئىشىنەتتىم. ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ باغرىمغا بېسىپ جۆيلۈمە، قورقما جېنىم، مەن سېنىڭ يېنىڭدا، پۈتۈن ۋۇجۇدۇم ۋە روھىم بىلەن يېنىڭدىمەن دېگۈم كېلىپكەتتى. مەن ئۇنىڭ ئاشۇ سۆزلىرىنىڭ مەن ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭغا سەل قارىشىنىڭ ماڭا نۇرغۇن زىيانلارنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى پۈتۈن زېھنىم بىلەن ئاڭلىدىم. ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئارىسىدىكى «ئاھ، جېنىم» دېگەن سۆزنى ئېنىق ئىلغا قىلالىدىم. ئۇ كىمنىدۇر «ئاھ، جېنىم» دەپ ئاتاۋاتاتتى. ئۇنىڭ جېنى بولالايدىغان كىمدۇ؟ بىر ئادەم ئۈچۈن يەنە بىر ئادەمنىڭ جېنى بولۇش دېگەن نەقەدەر بەخت ـ ھە!

مەن ئىشىكتىن چوقۇم چىقىپ كېتىمەن دەپ ئويلىغانىدىم. بىراق مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدىكى ناتونۇش بىر كۈچ ئۇ جۆيلۈگەندە مېنىڭ ئارقىغا ئۆرۈلۈپ قارىغان پۇرسىتىمنى پايدىلىنىپ، مېنى ئۇنىڭ يېنىغا ئىتتىرىپ ئېلىپ باردى. ئېغىر سايىدەك ئۇنىڭ يېنىغا ئاستا سۈرۈلۈپ باردىم. سۈرۈلۈپ باردىم ـ دە، بىردىنلا ساراڭ بولۇپ قالغاندەك ئەسەبىيلەرچە بىر ھەرىكەت بىلەن (بۇ ھەرىكەتنى كېيىن ئويلىغاندا نومۇس قىلىپ كەتتىم) ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى ئاتتىم.

قاتتىق ھاياجاندىن پەيدا بولغان تىترەك قوللىرىمنى مېنىڭ ئىدارە قىلىشىمدىن

قۇتقۇلدۇرۇپ، قوللار خۇددى مېنىڭ ئەمەستەك ئۇنىڭ كىيىملىرى ئۈستىدە يۈگۈرۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭ خۇددى تېرىدەك بەدىنىگە چىڭ يېپىشىپ تۇرغان يارىشىملىق كىيىملىرىنى سالدۇرۇشقا باشلىدىم. ئۇنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇۋاتقاندا خۇددى ئۇ-نىڭ تېرىسىنى شىلىۋاتقاندەك، ئۇنىڭ تېرىلىرى ئاستىدىن قانداقتۇر ئەقىلگە سىغمايدىغان بىرنەرسە چىقىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. يۈرىكىم ئۇيۇشۇپ قېلىۋاتقاندەك قىلاتتى... تىترەش قېتىم سانى قانچە كۆپەيسە، دەقىقىلەر ئارىلىرىغا سىغماي قال-سا يۈرەكتىكى بۇ تىترەك ئەنە شۇنداق ئۇيۇشۇشقا ئايلىنىپ كېتىدىكەن.

ئۇنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرغۇچە كۆزلىرىم ئۇنىڭ يۈزىدىن يۆتكەلمەي، ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئىنچىكە ئۆزگىرىشلەرنى تەپسىلىي كۆزىتىپ چىقتى. مەن ئۇنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇۋاتقاندا ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئاجايىب يوشۇرۇن جىددىيلىشىشنى ئېنىق كۆرگەن-دەك بولدۇم. قاتتىق ھاياجان ئۇنىڭ يۈرىكىنىمۇ پۇچۇلاۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ چىرايلىرىمۇ خۇددى تېرىسى شىلىنىۋاتقان ئادەمنىڭكىدەك قىياپەتكە كىرگەنىدى. ئۇنىڭ ئاجايىپ چىرايلىق، ئىنچىكىمۇ ئەمەس، توممۇ ئەمەس ئەگىم قاشلىرى ئاستىدىكى سۈس كۆك رەڭدە بويالغان كەڭ قاپاقلىرى ئۈستىدە ھەرىكەتنىڭ ھەر بىر قەدىمىگە ئەگىشىپ بىر قېتىم قاتار سىزىقچىلار پەيدا بولۇپ كەينىگە قايرىلىپ تۇرغان ئۇزۇن-ئۇزۇن قويۇق كىرپىكلىرى سۈس تەۋرەپ كەتتى. بۇلارنى مەندەك پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن كۆزىتىپ تۇرغانلاردىن باشقىلارنىڭ كۆرەلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. بۇنى پەقەت مېنىڭلا كۆزۈم كۆرەلەيتتى.

ئۇنىڭ قاپقارا چاچلىرى ياستۇق ئۈستىدە يېيىلىپ، ئۇنىڭ سۈپسۈزۈك ۋە ئاق يۈزلىرى بىلەن سېلىشتۇرما بولۇپ، ئاشۇ يۈزلەردىكى تەڭداشسىز گۈزەللىكنى تېخىمۇ روشەنلەشتۈرۈپ تۇراتتى.

ئالدىمدا ھەقىقىي بىر تىرىك جان، ھەقىقىي ئايال ھالىتىدە ياتاتتى. مەن ھاياتىمدا تۇنجى قېتىم ھەقىقىي ئايالنى، ئايالنىڭ ھەقىقىي قىياپىتىنى — دەل ئۆزىنى كۆرۈ-ۋاتاتتىم. ئۇ مەجرۇھ، كەمتۈك ئايال بولمىسىمۇ، بەلكى ساپمۇ-ساق، پۈتۈن ئايال ئىدى. ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ ھەممە يېرىدىن مۇقەددەسلىك، يەنى ئاياللىق، كىشىنى مەھلىيا قىلىدىغان ئاياللىق ئۇرغۇپ تۇراتتى.

مەن ئۇنىڭ چۈشلىرىمدىكى ۋە خىياللىرىمدىكى مەۋھۇملۇق تەسىرىدىن شەكلى ئۆزگەرگەن ھەم غايىبانە ئىنتىلىشىمنىڭ قاتتىق چوڭقۇر بولۇشى بىلەن بۇزۇۋېتىلگەن ئاياللارغىمۇ مۇتلەق ئوخشىمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم.

ئۇنىڭ يالىڭاچ بەدىنى ئالدىدا مەن ھەقىقەتەن مەۋجۇت ئىدىم. پۈتۈن ۋۇجۇدۇم ۋە پۈتۈن روھىم بىلەن مەن ئۇنىڭ يېنىدا تۇراتتىم. ئۇنىڭ يېنىدا جالاقلاپ تىترىگىنىمچە تۇرغان ئاشۇ دەقىقىدە مەندە — مېنىڭ يۈرىكىمدە، مېڭەمدىمۇ گۆش، سۆڭەكلىرىمدىمۇ شىددەت بىلەن نېرۋا ۋە تومۇرلىرىمدىمۇ لاغىلداپ تىت-رەشتىن باشقا — چەكسىز چۆللۈكنىڭ شىددەت بىلەن قاغجىراپ ئۆلۈم قوينىدا دولقۇنلىنىشىغا ئوخشاش مۇزدەك سوغۇق ۋە ئۆلۈك دولقۇنلاشتىن باشقا ھېچنەرسە مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. پەقەت چەكسىز جىددىيلىشىش، تۈگىمەس جىددىيلىشىش ۋە

قورقۇنچ ھېس قىلاتتىم. ئەمدى بايا تىنىدىن بېرى پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى چۇلغىدەك قىزىق تەپتى بىلەن چىدىغۇسىز يايرىتىۋەتكەن ئەسەبىيلەرچە غىدىقلىنىش ۋە پارتىلاش ئالدىدا تۇرغان مەھلىيالىق ئىزسىز يوقالغانىدى. خۇدۇمنى يوقاتقاندەك قىلاتتىم. ئايالنىڭ ۋۇجۇدىدىكى گۈزەللىك ھەرقانداق كىشىنى ئەنە شۇنداق ۋەھىمىگە سالاتتى.

پۈتكۈل كائىنات پەقەت مېنىلا ۋەھىمە بىلەن پۈتۈن ئەس - يادىنى يىغىپ، تىنىقىمنى ئىچىمگە چىڭ يۇتۇپ كۆزىتىپ تۇرغاندەك ئەتراپنى پايانسىز جىمجىتلىق باسقانىدى. مەن ئەنە شۇ جىمجىتلىقنىڭ پايانسىز قوينىدا پەقەتلا ئۆگە - ئۆگىلىرىمنىڭ پات - پات غەلىتە قاراسلاپ قويۇشلىرى ۋە تۆكۈرۈكۈمنى قىينىلىپ يۇتقان چېغىمدا، قىرۇپ قاقشال بولۇپ كەتكەن بوغۇزۇمدىن چىقىپ كېتىۋاتقان غەلىتە ئاۋازلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

مەن چەكسىز تەلپۈنۈپ كەلگەن ھەقىقىي ئايال — قىپيالىڭاچ ئايال ئالدىمدا ئائىدى.

ئۇنىڭ يالىڭاچ تېنىدىكى كىشىنى چۆچۈتىدىغان گۈزەللىكتىن ئالاقىزادە بولۇپ قانچىلىك تۇرغىنىمنى ۋە نېمىلەرنى خىيال قىلغىنىمنى بىلمەيمەن...

ھاراق ۋۇجۇدۇمنى ئاستا تارقىلىپ، خىياللىرىمنىچە سىڭىپ بارماقتا. قولۇمدا مۇزدەك سوغۇق رومكا چىڭ سىقىپ تۇتۇلغان بولۇپ، ھاراقنىڭ تەسىرىدىن ئالقانلىرىمنىڭ قىزىپ كەتكەن، ھاراقنىڭ تېپچەكلەپ تۇرغان كۈچى تومۇرلىرىمنىڭ سوقۇشىنى كۈچەيتىۋەتكەن. مۇزدەك سوغۇق رومكىنى تومۇرلىرىمنىڭ تىنىمسىز سەكرەپ ئۇرۇلۇشىغا زەڭ سالماقتىمەن. بۇ سەكرەش جانىمنىڭ سەكرىشى، روھىمنىڭ ھاراققا ئۆزىنى ئاچچىق بىلەن ئۇرۇشى بولسا كېرەك.

مەكتەپنىڭ ئىچىدىكى يوللار، گۈللۈكلەر ۋە چىملىقلاردىن كېلىۋاتقان نەمخۇش ھاۋانىڭ خۇددى ھاراقتەك ياكى ھاراقنىڭ قېنىق پۇرىقىدەك تېنىمگە سىڭىپ كىرىپ، ئۆركەشلەپ تۇرغان ھاراقنىڭ كۈچىگە قېتىلىپ كەتمەكتە...

ئۇنىڭ بىلەن بىللە ماڭغان يوللارنى (نەدىكى بىللە مېڭىش بولسۇن) مەن ئۇنى قولتۇقلاپ، يۆلەپ ئېلىپ كەلگەن يوللارنى (ئايلانماقتىمەن) بۇ يوللاردا مەن ھېچكىم بىلەن بىللە ماڭمىغانىدىم، پەقەت گۈزەل بىر گەۋدىنىڭ (ھېچنەرسىسىنى ئەمەس) ئېغىرلىقىنىلا كۆتۈرۈپ بۇ يوللاردىن يەككە - يېگانە، غېرىبانە ھالدا ئۆتكەنىدىم.

ھاراق بەدىنىمدە ئاچچىق كۆيدۈرۈپ بىر توپ ئېغىر ۋە خۇنۇك بۇلۇتقا ئوخشاش ئاستا سىلجىپ ماڭماقتا...

ئاخشام ماڭدىم دەپ ئويلىغان كوچىلارغا ئاۋاق ۋە ئۇزۇن، بىچارە سايە تاشلاپ كېتىپ بارىمەن.

كوچىلاردىكى مىژىلداپ تۇرغان ئادەملەر توپى بىر - بىرىگە گادىرماچ بىر تەرىزدە ئارىلىشىپ، دۇنيا گىچىچىسا چاڭ بولۇپ، پىتىقلىنىپ كەتكەندەك تۇيۇ-

لاپتتى. ئادەملەرنىڭ قالايمىقان قىستىلىشىپ تۇرغان خىياللىرىنىمۇ بوشلۇق تار كېلىپ ساراڭ بولۇش ئالدىدا تۇرغان ئادەمنىڭ مېڭىسىگە ئوخشاپ قالغان.

قاتتىق ئاغرىۋاتقان مېڭەمنىڭ ھەر بىر قەدىمىگە ئەگىشىپ سىلكىنىشى ۋە بۇ سىلكىنىشكە ئەگىشىپ خىياللىرىمنىڭمۇ تىنىمسىز سىلكىنىشىنى كۆزەتكەچ بۇ يوللاردا نېمىشقا مېڭىپ كېتىۋاتقىنىمنىمۇ بىلمەي كېتىۋاتىمەن. بۇ يوللارغا تۇيۇقسىز قاراڭغۇ چۈشۈپ يەنە ھېلىقى دالدىدا ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى مېنىڭ ئەمەستەكلا تۇيۇلىۋاتقان باغرىمغا چىڭ بېسىپ تۇرۇشۇم ۋە ئۇنى ئازاب بىلەن سۆيۈپ دۇرغۇنلىغان بىنورمال خىياللارغا چۆمۈلۈشۈمنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلىمەن. دۇنيا پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ خىيالدىن رېئاللىققا قايتقان. ئەتراپ ئادەملەرنىڭ ھاياتقا بولغان چۈشەنچىسىز قىزغىنلىقى بىلەن پۈركەلگەن. مەن يەنىلا ئاۋۋالقىدەك ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۆز بىرۇختۇملۇقىمغا ئەسىر بولۇپ لەيلەپ يۈرۈۋېتىمەن. ئۇ چاغدا دۇنيا مەڭگۈ بۇ قىياپەتتە قايتىپ كەلمەيدىغاندەك، مەن ھېلىقى دالدىدا مەڭگۈ شۇ پېتى تۇرىدىغاندەك ھېس قىلغانىدىم. ئەگەر تۈنۈگۈن ئاشۇ ھالدا ئۆلۈپلا كېتىپ قالغان بولسام پۈتۈن ھاياتىمنى پەقەت ئاشۇ دالدىدىلا كېچە قوينىدا ئۇنى سۆيگەن ھالدا ئۆتكۈزگەن ھېسابلايتتىم.

مۇھەببىتىم بەكمۇ چەكسىز ۋە بەكمۇ چوڭقۇر بولغاچقا، بىھۇدە ئىسراپ قىلىنىپ، مۇھەببىتىم چەكسىز بولسىمۇ ئاخىرى تۈگەپ كەتكەنىدى. گەرچە خالىغان جايغا بىھۇدە چېچىلىۋەرگەن ۋە بەكمۇ ئەرزان ھەتتا بىكارلىق بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ مۇھەببىتىم بەكمۇ ئۇلۇغ، يۈكسەك ۋە مۇقەددەس مۇھەببەت ئىدى. دۇنيادا مېنىڭ چەكسىز مۇھەببىتىمنى قوبۇل قىلالايدىغان قوينى ئۇنداق چەكسىز كەڭرى روھ يوق ئىكەن. ھەممە ئادەمنىڭ روھى تىنىپ، ئۇيۇلتاشتەك قېتىپ كەتكەن ئىكەن.

تۈنۈگۈن ماڭدىم دەپ ئويلىغان يوللارنى قېزىۋەتتىم. يادىمغا ئالسام، ئۇ ناتونۇش كوچىنى ئاشۇ چاغدا پەقەت بىرلا رەت كۆرگەنىكەنمەن... ئۇنى سۆيگەن ھېلىقى دالدا جاينى ھەر قانچە ئىزدەپمۇ تاپالمىدىم. ئۇ يەر كائىناتنىڭ ھېچ يېرىدە مەۋجۇت ئەمەستەك قىلاتتى. بىراق لەۋلىرىمدىن ئۇنىڭ لەۋلىرىنىڭ مۇزدەك سوغۇق ھارارىتى تېخىچىلا كەتمىگەن بولۇپ، كرېست شەكىللىك كوچىدا سۆيۈش ئارقىلىق ئادەمگە جان بەخش ئېتەلەيدىغان خرىستوس كرېستقا مىخلانغاندەك گاڭگىراش ۋە جاسارەت بىلەن ئەتراپقا تەلمۈرۈپ قاراپ تۇراتتىم. خۇدا چەكسىز يىراقلىقتا تۇرۇپ مېنى كۆزىتىۋاتقاندۇر بەلكىم. خۇدا رېئاللىقتىن ھالقىغان ھالەتتە مەۋجۇت بولغاچقا ئۇلۇغ، مەۋھۇم، يەنى چەكسىز يىراقلىقتا بولغاچقا گۈزەل بولسا كېرەك...

خۇدانىڭ تەڭداشسىز گۈزەللىكى لەۋلىرىمگە ئۇنىڭ لەۋلىرىنىڭ ھارارىتىنى ھېس قىلدۇرماقتا...

ئۇنى بار بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلىغان يەرنىڭ ھەممىسىنى كېزىپ چىقتىم. ئۇ زادىلا مەۋجۇت ئەمەستەك ھەم مەۋجۇت بولۇپ باقمىغاندەك قىلاتتى.

دۇنيادا كۆزىتىپ قارىغۇدەك باشقا ھېچقانداق غەلىتە ئادەم قالمىغاندەك، ئەتراپىمدىن ئۆتكەن ھەممە ئادەمنىڭ نېمىسىدۇر بىلىۋالغاندەك ھەم ئۇنىڭ داۋامىنى بىلىدىكەنچى بولغاندەك قاراشلىرىغا چىداپ سانسىز قېتىم، كېچە بولۇپ ئادەم ئايىغى ئۈزۈلگىچە ئۇنىڭ ياتىقىدىن كۆزۈمنى ئۈزمەي قاراپ ئولتۇردۇم. بىراق ئۇ ھېلىقى ياتىقىدىن چىقمىدى ياكى باشقا ياقتىن كېلىپ ياتىقىغا كىرىپ كەتمىدى. سەنئەت فاكۇلتېتىدىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئۇسسۇل مەشق قىلىدىغان زاللىرىغىمۇ سانسىز قېتىم قاراپ چىقتىم، بىراق ئۇ يوق ئىدى. ھامان ئۇ ھېلىلا ئۇچراپ قالىدىغاندەك، ھېلىلا ئالدىمدا پەيدا بولۇپ قىپقىزىل بويالغان گىلاستەك لەۋلىرىنى ئالدىغا سوزۇپلا يېنىك ھەم ساددا كۈلۈمسىرەپ قويىدىغاندەك ھېس قىلىپ، ئۇنى پەيدا بولدىمىكىن دەپ ئويلاپ ئالدىمدىكى بوشلۇققا ئىتتىك قاراپ قالاتتىم. بىراق ئۇ داۋاملىق پەقەتلا مېنى ئىتتىك قارىتىپ كەلگەن بوشلۇقتىن باشقا نەرسە بولماي كەلدى...

— «سىز ئۇيغۇرمۇ؟...» دېگەن سۆز پات-پاتلا قۇلىقىمغا كىرىپ قالاتتى. بۇ دەل ئۇنىڭ ئاۋازى ئىدى. مەن چۆچۈپلا ئەتراپىمدىكى كىشىلەرگە قاراپ ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئۇنى ئىزدەيتتىم. باشقىلارنىڭ سۆزلىرىدىكى بەزى تاۋۇشلار ئوخشاپ قالغان بولسا كېرەك دەپ ئويلايتتىم-يۇ، يەنىلا ئۇ يېنىمدا تۇرغاندەك، ئۇنىڭ ئىللىق تىنىقى يۈزلىرىمگە ئۇرۇلۇپ تۇرغاندەكلا ھېس قىلاتتىم. بۇ سەزگۈنىڭ يالغان ئىكەنلىكىگە ھۆكۈم قىلىپ تۇرۇپمۇ كېچەلەيتتىم.

ھەممىسى بەربات بولدى.

ئاخىرقى قېتىمدىن كېيىنمۇ مەن يەنە شۇنداق دەپ ئويلىدۇم، بىراق مەندە سۆيگۈ دېگەن نەرسىنىڭ قالمىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتكەچكە تۈگەشمىدىم، بەلكىم تۈگەشمىگەنلىكىمنى ھېس قىلغاچقا مەندە سۆيگۈ دېگەن نەرسە قالمىدى دەپ ئويلىغانىدىمەن.

چۆل دولقۇنلىماقتا. مەن ئاشۇ بىپايان دولقۇنلار ئۈستىدە بىر كېپەرنىڭ قورۇقلۇقلاردىن سۇنىڭ قايتقانلىق خەۋىرىنى ئېلىپ كېلىشىنى كۈتمەكتىمەن... مەن يەنىلا رەھىمسىز، غەلىتە ۋە شەرمەندىلەرچە تۈگەشتىم دېگەن ھېسسىياتقا قايتا چۆمۈشنى بىتاقەت بولغان ھالدا كۈتمەكتىمەن. دۇنياغا پاتماي قېلىۋاتقان شاۋقۇن-سۈرەن، ناخشا-مۇزىكا ۋە باشقا پىچىقلىنىپ كەتكەن ئاۋازلارنىڭ ئۇيۇشقان تورى ئارىسىدىن ئۇنىڭ مەن ئاڭلاپمۇ باقمىغان، بىراق بەكمۇ تونۇش ئاۋازىنى ئىزدەيتتىم. بۇنداق ئاۋازنى تېپىش مۇمكىن ئەمەستەك قىلاتتى.

ئىزدەپ قالغاندەك كوچىلاردا ئايلىنىپ يۈرەتتىم. كوچىدىكى ئادەملەر قاتتىق ئىسسىقتا قايناپ، ئېرىپ، بىر-بىرىگە ئۇماچتەك ئارىلىشىپ كەتمەكتە ئىدى. پاكار ئۆيلەر ئارىسىدىكى ئۇزۇن ۋە ئەگرى-بۈگرى تار يوللاردا مېڭىپ يۈرەتتىم.

مەن ئۇنىڭ بار بولۇشىنى قاتتىق ئارزۇ قىلىپ يۈرگەن چاغلىرىمدا ئۇنى

ھېچيەردىن تاپالماي، ئاخىرى ئۇنىڭ دۇنيادا مەۋجۇت ئەمەس بولۇشىنى ئارزۇ قىلىدىغان بولۇپ قالدىم. ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقى توغرىسىدا يۈرىكىمنىڭ ئادەمنى سەۋرسىزلەندۈرۈپ، تىنىمسىز بېرىۋاتقان بىشارىتىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن قاتتىق تىرىشىپ، ھاياتىمنى بىردىنلا باشقىچە تۈسكە كىرىپ قالغان ھېلىقى دالىدا يەر ۋە ھېلىقى كېچىنىڭ ئاۋۇلىغا قايتۇرۇش ئۈچۈن ھەدەپ ئۇرۇنۇپ يۈرەتتىم. ئۇ بولسا قەيەردىدۇر بىر ناتونۇش جايلاردا تۇرۇپ، مەيۈس كۈلكىلىرى بىلەن كۈلۈمسىرەپ، تىرناقلىرى قىپقىزىل بويالغان قوللىرىنىڭ ئالقىنى بىلەن ئېڭەكلىرىنى يۆلەپ، ماڭا ئۈن - تىنسىز تىكىلىپ تۇراتتى.

ئۇ مېنى قولتۇقلىۋالدى. مەن ھەيرانلىق بىلەن ئۇنىڭغا قارىدىم. ئۇنىڭ قىياپىتى بەكمۇ تەبىئىي بولۇپ، ئۇ مەست ئەمەس ئىدى. مەن سۆيگەندە ئۇ مەست قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، ئۆزىنى تاشلىغان ھالدا قوينۇمدا تۇرۇپ، مېنىڭ سۆيۈش-لىرىمنى پۈتۈن بەدىنى بىلەن كۆزەتمەكتە ئىدى. غۇۋا ئاي يورۇقىدا ئۇنىڭ سول-غۇن يۈزلىرى قاتتىق ھاياجاندىن تېخىمۇ سولغۇنلىشىپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى.

ئاپتاپ بەدىنىمنى قىزدۇراتتى. ئۇنىڭ يالىڭاچ بىلەكلىرى بىلەكلىرىمگە سۈركىلىشكىلىك ئىدى. مەن ئۇنى بىز سۆيۈشكەن دالىدا يەرنىڭ ئالدىدىن يېتىلەپ ئۆتكۈزدۈم. ئۇ ئۆيەرگە لەپپىدە قاراپ قويدى.

ئاستا قەدەم تاشلاپ «ئۈمىد تۇمشۇقى قاۋاقخانىسى»نىڭ ئالدىدىن ئۆتتۈم.

بىر تاكسى كەينى - كەينىدىن بىر نەچچە رەت سىگنال بېرىپ قويۇپ يېنىمدىن ئۆتۈپ كەتتى. ماشىرەك ۋېلىسىپىتنى بىر چەتكە تارتىپ، تاكسىغا يول بېرىپ تۇرغان پوچتىكەش تاكسى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ۋېلىسىپىتكە قايتا مىندى - دە، يېنىمدىن ئۆتۈپ كەتتى.

ئۇنىڭدىن تۇيۇقسىزلا بىر پارچە خەت كېلىپ قالسا - ھە! مەن قولۇمدىكى خەتنى ئېچىپ ئوقۇشقا باشلىدىم:

«قەلبىمدە ئەڭ چوڭقۇر تەسىرات قالدۇرغان، دۇنيادىكى باشقا ئادەملەرگە ئانچە ئوخشاپ كەتمەيدىغان دەردمەن يىگىت ياخشى تۇردىڭىزمۇ؟»

ئۇ يۈزلىرىگە يېيىلىپ چۈشۈۋالغان چاچلىرىنى نازۇك قوللىرى بىلەن كەينىگە قىلىپ، ماڭا بىردەم سىنچىلاپ قارىدى، مەنمۇ ئۇنى يوقىتىپ قويۇشتىن ئەنسىرىگەندەك قىيماسلىق — كۈلكىڭىز ساختا بولسىمۇ ئەنە شۇنداق كۈلۈۋېرىپ ئادەتلىنىپ قالسىڭىز ئاخىرىدا راستىنلا خالاپ كۈلۈۋاتقان بولسام كېرەك دەپ، كۈلكىڭىزنىڭ راستلىقىغا ئىشىنىدىغان بولۇپ قالىسىز. باشقىلارنى ياخشى كۆرۈشنى ئۆگىنىۋالسىڭىز دۇنيادىكى ھەممە كىشى سىز ئۈچۈن سۆيۈملۈك...

ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ ماڭا بەكمۇ يېقىن ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم. ئەجەبا ئۇ ئۆزى ماڭا ئېيتىپ بەرگەن ئاشۇ ماھارەتلەرنى ئۆزى كېرەك قىلمامدىكىنە؟ ئۇنىڭ دەردمەنلىكى ئۇنى تېخىمۇ مەپتۇن قىلارلىق قىياپەتكە كىرگۈزەتتى.

خەتنىڭ بېشىدىكى بىر جۈملە سۆزدىنلا خەتنىڭ ئۇنىڭدىن كەلگەنلى-كىنى بىلىۋالدىم. خەتنىڭ ئۇنىڭدىن كەلگەنلىكىنى بىلدىم - دە، يۈرىكىم قاتتىق

قىلىپ، بەدىنىم ئىچىدە سىقىلىپ، پاتماي قالدى. كۆزلىرىمنىڭ كۆرۈش قۇۋۋىتى ئەسلىدىكىدىن نەچچە ھەسسە ئارتىپ كەتكەندەك بولۇپ كۆزلىرىم بىرنەچچە بەتنى بىر سۆزنى ئوقۇغاندەكلا ئوقۇۋەتمەكچى بولغاندەك خەتلەر بىرھازا كۆرۈش دائىرەم ئىچىگە پاتماي قالدى. مەن خەتتە ئۇنىڭ مېنى قاتتىق تىللاپ يازغان بولۇشىنى ئارزۇ قىلدىم. مەن ئۇنىڭغا ئادرېسىمنى ۋە ئىسمىمنى ئېيتىپ بەرگەندەك قىلمىغانىدىم. چۈنكى مەن ئۇنى مۇتلەق تونۇ-مايتتىم. ئۇمۇ مېنى تونۇمايتتى. چۈنكى بىز ئەزەلدىن تونۇشمىغان. «...مەن ئىلاجىسىز سىز بىلەن خوشلاشماي قايتىپ كەلدىم. سىز بىلەن خوشلىشىشنىڭ قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكىنى سېزىپ يەتكەنىدىم. چۈنكى مەن سىزنىڭ دائىم ياتقىم-نىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرگىنىڭىزنى، سىزدە ماڭا نىسبەتەن ئەسەبىيلەرچە بىر قىزغىنلىقنىڭ مەۋج ئۇرۇپ تۇرغانلىقىنى سەزدىم. سىزدىكى بۇنچە زور قىزغىنلىقتىن ئۆزۈمنى چەتكە ئالمىسام زادىلا بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتىم. چۈنكى سىزدىكى بۇ تەلۋىلەرچە قىزغىنلىقتا ھەممىنى ۋەيران قىلىۋېتەلەيدىغان قۇدرەت بارلىقىنى ھېس قىلدىم. سىزنىڭ ياتقىمىنىڭ ئەترا-پىدا ئايلىنىپ نېرى كەتمىگەنلىكىڭىزنى كۆرگەندىن كېيىن ئاستا ئۆزۈمنى چەتكە ئېلىپ، خالىي جايلارنى تېپىپ قانغۇچە يىغلىۋېلىپ ئاندىن يېنىپ كېچە بولغاندا سىزنىڭ ياتقىمىنىڭ ئالدىدىن كەتكەنلىكىڭىزگە ئىشەنگەن چېغىمدىلا ئاندىن ياتىقىمغا كىرەتتىم. ئۇزۇن مەزگىلدىن بېرى ئەنە شۇنچىلىك يىغلىۋالا-مىغانىدىم. ئاشۇ كۈنلەردە تازا قانغۇدەك يىغلىۋالالىدىم. بۇرۇختۇم ھاياتىم ماڭا ئەنە شۇنچىلىك يىغلىۋېلىشىمۇ بەخش ئېتەلمىگەنىدى. ئۇنىڭدىن بۇرۇنقى تۈگەش-كەن، ھېچنەرسە قالمىغان روھىمدا يىغا نېمە ئىش قىلسۇن؟! يىغلىغۇدەك ھاياجان، ئادەمنى يىغلاتقۇدەك بىرەر ھاياجاننىڭ بولۇشىنى نەقەدەر تەشنا بولۇپ كۈتكەنىدىم — ھە!

سىز ئېيتقاندەك ئادەم دېگەن ھەقىقەتەن بىچارە، زەئىپ، يېرىم ئىكەن. سىز ئۆزىڭىزنىڭ يالغۇز ۋە يېرىم ئىكەنلىكىڭىزگە ئانچە ئازابلىنىپ كەتمىسىڭىزمۇ بولىدۇ. چۈنكى سىز ھامان يېرىمىڭىزنى تېپىپ، ئادەملەرنىڭ ئەڭ بۇرۇنقى ئەجدادىنىڭ ئەڭ گۈزەل ۋە پاك چاغلىرىدىكىدەك ھېچ ئادەمگە، مېھىر - مۇھەببەتكە موھتاجلىق بىلەن تەلمۈرمەيدىغان قەھرىمانە ۋە ساپ ھالىتىڭىزگە قايتالايسىز. سىز ئەنە شۇ چاغدا بەختنى ھېس قىلالايدىغان بولۇشىڭىز مۇمكىن. ھەر قانداق بىر ئىشقا نىسبەتەن ھەم بەختلىك ھەم بەختسىزلىك ھېس قىلالايدىغان ناچار قۇدرەتتىنىڭ تىنىمسىز ئازابلىشىدىن قۇتۇلالايسىز. ۋۇجۇدىڭىز بىر گەۋدىگە ئايلىنىشىنىڭ ئاجايىپ گۈزەل كۈيى بىلەن نۇر چاچالايدۇ. ئۆزىڭىزنىڭ مۇقەددەس ئىكەنلىكىنى ھېس قىلالايسىز. مەنچۇ؟ مەن ئۇنداق ئەمەس! مېنىڭ يېرىمىم ئۆلگەن. ئۇ يېرىمىمدا ھېچنەرسە يوق. ئۇ خۇددى مېنىڭ ھاياتىمغا ئوخشاشلا قۇپقۇرۇق. ئۇ ماڭا مەجبۇرىي تېڭىلغان. بۇنى مەن ئۆزۈم تاڭغان. ئۆزۈمنىڭ يېرىمىمنى باشقا يول بىلەن تولۇقلاشقا جۈرئەت قىلالمايمەن. بۇ بەكمۇ قورقۇنچلۇق ئىشقا ئايلانغان. ئۇنى قورقۇنچلۇق ئىشقا ئايلاندۇرۇۋال-

غان بىز ئۆزىمىز ـ بىز ئىنسانلار. ئۆزىمىزنىڭ جۆيلۈشلىرىمىز ئارقىلىق ئۆز-
لىرىمىزنى مەتۈلارغا ئايلاندۇرغان، ئاندىن ئۆزىمىزنىڭ مەتۇلىقىمىز بىلەن
ئۆزىمىزنىڭ جۆيلۈشلىرىدىن ۋەھىمىگە چۈشۈپ تېخىمۇ جۆيلۈيمىز. مانا بۇ بىز
بويسۇنۇپ كەلگەن مەڭگۈلۈك ۋە ئەلىمسا قىلىق قانۇنىيەت.

ئادەملەر ئۆزىدىن ئۆزى قورقىدۇ. مانا بۇ قورقۇنچ ۋەھىمىلىكىنى كەلتۈ-
رۈپ چىقىرىدۇ. ئادەملەر ئۆزلىرىدىن ۋەھشىيانە ھالدا قورقىدۇ. ئۆزىنى دەپسەندە
قىلىدۇ. ئۆزىنى قانچىلىك دەپسەندە قىلالىسا شۇنچىلىك رازى بولۇشىدۇ. ھەممە
ئادەم شۇنداق بولغانىكەن؛ مەنمۇ شۇلاردەك بولۇشۇم، ياۋۇزلىشىشىم، ئۆزۈمنى
قورقۇتۇشۇم ۋە دەپسەندە قىلىشىم كېرەك ئىكەن. ھېچكىمنىڭ بۇ توردىن چۈشۈپ
قېلىشىغا ئىلاجى بولمىسا كېرەك. مەن مانا مۇشۇ يول بىلەنلا ئابرويلۇق بولالاي-
دىكەنمەن. ھەممە ئادەمنىڭ «ئېسىل ئايال» دەپ ماختىشىغا ئېرىشەلەيدىكەنمەن.

دەردمەن يىگىت، بىلەمسىز؟ ھېلىقى كۈنى، ھېلىقى كېچىدىكى دالىدا يەردە سىز مېنى
راسا سۆيۈۋالدىڭىز. بىراق مېنى ئويلاپ قويمىدىڭىز. مەن سىزنى سۆيەلمىدىم.
سىزنىڭ مېنى سۆيگەندىكى تىنغان تىنىقىڭىز نەقەدەر ئېغىر - ھە! سىز تىنىش -يەنى
ئەركىن نەپەس ئېلىش، خۇدا ياراتقان ھاۋادىن نەپەسلىنىش ھوقۇقىڭىزغا سۆيۈشنى
تېگىشىۋاتاتتىڭىز. ھېلىمۇ كۆزۈمنى سەل يۇمۇپ خىيال قىلسامىلا سىزنىڭ نەدىدۇر
كېسەل ئادەمدەك ئېغىر تىنىۋاتقان ياكى ئەركىن نەپەس ئالالماي قىينىلىۋاتقان
شەپىڭىزنى ئاڭلايمەن. سىز ھەقىقەتەن كېسەل ئىدىڭىز. سىز كېسەل، مەن بولسام
ئۆلگەنىدىم. چۈنكى مەن ئۆزۈمنىڭ ھايات ئىكەنلىكىمنى ئىسپاتلاش ھوقۇقىدىن
مەھرۇم بولغانىدىم. بىر ئادەمنىڭ ھايات ئىكەنلىكىگە دەلىل بولمىسا ئۇ ئۆلۈك - دە.
بىراق سىز مېنى سۆيۈۋاتقان چېغىڭىزدا مېنىڭ تېنىم ئىچىدىمۇ ئۆلۈك ھەم مەڭگۈم
ھەۋەس ھايات ئادەملەرنىڭكىگە ئوخشاش شىددەت بىلەن ھەم بىچارىلەرچە تىركىشىش
بىلەن ئۆركەشلەپ تۇراتتى...»

ئۇنىڭ يۇمشاق ھەم ئىللىق بەدىنىدە ئۇتتەك قىزغىن يېقىملىقلىق يېلىنجاپ
تۇراتتى. ئۇنى سۆيگەندە پەيدا بولغان ئازابتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ياردەمچى بولار
دېگەندەك ئۇنىڭ كىيىملىرىنىڭ ئاستىدىكى يالىڭاچ تېنى پەيدا قىلغان، دولقۇنلۇق ۋە
تاتلىق مۇزىكىدەك شەكىللەر ئۇنىڭ ئېسىدە تەشنا قوللىرىم سەرسان ئىدى. ئۇنىڭ تېنىدى-
كى ھەر بىر تال ھۈجەيرىلەرنى بىر - بىرلەپ قالدۇرماي سىلاپ، كۆزىتىپ چىقىپ،
ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى لاۋۇلداپ تۇرغان كۈچلۈك ئاياللىقى ۋە ئاياللاردا بولىدى-
غان شېرىنلىككە ئىگە ھاياتىنى بىر - بىرلەپ تېپىپ چىقماقچى بولغىنىمدەك
ئۇنىڭ تېنىنى ئەسەبىيلەرچە سىلايتتىم ... يىراقلاردىن، بەك يىراقلاردىن سوزۇلۇپ،
تاتارغان ئىشەنچ خۇددى ۋەھىمىگە ئوخشاش بوغۇق ھەم ئىنچىكە سەزگۈلىرى بىلەن
مېنى بىر - بىرلەپ كۆزىتىپ تۇراتتى.

ئايالنىڭ تىنىقى يۈزلىرىمگە گاھ ئىللىق، گاھ سوغۇق، گاھ شېرىن، گاھ
يىرگىنىشلىك ئۇرۇلۇپ تۇراتتى.

ئۇ كۆزلىرىنى بىر نۇقتىغا قادىغىنىچە چوڭقۇر خىيالغا پېتىپ ئولتۇراتتى.

يالغۇزلۇق ۋە جىمجىتلىق ئۇنى قاتۇرۇپ قويغانىدى. ئۇنىڭ بەدىنى قاتقان ھالەتتە تۇرغان شۇنداق پەيتتە ئۇنىڭ قەلبى ئەڭ جانلىنىپ تىنىمسىز دولقۇنلاۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ يۈزلىرىگە مېنىڭ تىنىقىم ئۇرۇلماقتا ئىدى. ئۇ ئىنتايىن كۈچلۈك بىر نەرسىنىڭ تەپتىنىڭ يۈزلىرىگە ئاستا سىلجىپ يېقىنلاپ كېلىۋاتقىنىنى سېزىۋاتقاندەك يۈزلىرىنى ئېلىپ قاچىدىغاندەك قىلاتتى. بىراق ئۇ ئۇنىڭ تېخىمۇ يېقىنلاپ كېلىشىگە تەشنا بولسا كېرەك. يۈزلىرىنى ئېلىپ قاچمايتتى. يۈزلىرى ئىختىيارسىز سۇس لىپىلدايتتى.

ئۇنىڭ ۋەھىمىلىك يىغلىپ، كۈچىيىپ بېرىۋاتقان كۆز نۇرى ۋۇجۇدىدىكى غىدىقلىنىشىنىڭ خۇددى ئۆلۈك تەنگە يامراۋاتقان جاندەك تارقىلىپ يۇقىرى پەللىگە چىقىشىنى ۋەھىمە بىلەن كۈتمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ قارىچۇقلىرى تېخىمۇ قارىداپ، تېخىمۇ چەكسىز چوڭقۇرلۇققا ئىگە بولۇپ، ئوتتەك قىزىق، ئېغىر، ئاچكۆز تىنىقىنىڭ تاتىرىپ كەتكەن ئاۋازىنىڭ جىنسىي ئەزادەك، گاھ بوغۇلۇپ، گاھ كېڭىيىشىنى جىمجىت كۆزەتمەكتە ئىدى.

«... بىر ئادەمنىڭ ھايات ئىكەنلىكىگە دەلىل بولمىسا، ئەلۋەتتە ئۇ ئۆلۈكتە! سىز، بىر ئۆلۈكتىن كېسەلىڭىزگە شىپا ئىزدەيدىكەنسىز. مەنچۇ، مەن سىزدىن جان سورىدىم...»

ئۇ ئايالىنىڭ يېنىدا ئۈن - تىنسىز ئولتۇراتتى. قىپقىزىل دېرىزە پەردىسى چىراغ نۇرىدا جانسىز كۆيۈۋاتقان بىر پارچە ئوتتەك ئۆي ئىچىگە سوغۇق قىزىل نۇر تارقاتماقتا، ئۇ ئۇنىڭغا بىر ھازا قاراپ تۇرغاندىن كېيىن بىردىنلا پاكىدە يىغلىۋەتتى. ئۇنىڭ بەدىنى چۈشەكەۋاتقاندەك تىترەيتتى. ئۇ ئىنتايىن قاتتىق كۆيۈش ۋە ھەيرانلىق بىلەن نېمە بولدىڭىز دەپ سورىدى. ئۇ بۇنداق چەكسىز كۆيۈنۈشنى قوبۇل قىلمايتتى ئەلۋەتتە. ئۇ بىردىنلا پارتلىدى. كىيىملىرىنى يەشمەستىنلا يىرتىپ، يىرتىپ تاشلىغاندەك ھەش - پەش دېگۈچە ھەممىنى سېلىپ تاشلاپ كارىۋات ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى دەھشەتلىك قىياپەتكە كىرىپ قالغانىدى. چەكچەگىسىز قىپيالىڭاچ ھالدا، سۈزۈك ۋە ئاپئاق پۇتلىرىنى ئىككى يانغا «ھەي-ي-ي-ي-ي... ئەر!...» دېگەندەك كەڭرى كېرىپ سوزۇلۇپ ياتاتتى، ئۇنىڭ كۆكسى قاغجىراش ئەلەمى بىلەن سۇس تىترەيتتى.

نەلەردۇر بەكمۇ تونۇش، بەكمۇ يېقىن. بىر جايدا چۆل جان - جەھلى بىلەن زەئىپ دولقۇنلىماقتا. چۆلدىن قاپقارا بىر دولقۇن — قۇيپۇرۇق، كۆيۈك قۇم بىلەن ئارىلىشىپ كەتكەن، قۇمنىڭ چىشلار ئارىسىدىكى غىچىرلىشىدەك مەينەت ۋە قۇيپۇرۇق سادا ئۇنى دولقۇنلاتماقتا.

يىلان، جاندەك قۇدرەتلىك بىر يىلان ئۆلۈپ كەتتى. ئۇ بۇرۇنلا ئۆلگەنىدى. ئۇ يوق ئىدى. ئۇ مەۋجۇت بولۇپ باقمىغانىدى. ئۇ چۆلگە ئايلاندى. ئۇنىڭ ئۆلگەن قاسراقلىرى چۆلنىڭ بارخانلىرى ئىدى. بۇ بارخانلارنى ئۆلۈم ۋەھشىيلىككە ۋە ئامالسىزلىققا ئىگە[1] قىلغانىدى. بارخانلار تىنىمسىز تىرمىشىپ، نېمىنىدۇر ئىزدەپ ئورنىدىن[2] كۆچۈپ تۇراتتى. بىراق ئۇنىڭ ئۈچۈن كۆلگە ئوخشاش بوراندىن باشقا، مەۋجۇتسىزلىقتىن[3] باشقا ھېچنەرسە يوق ئىدى. مەۋجۇتسىزلىق ئۇنى تېخىمۇ دولقۇن-

لىتمۇاتاتتى. مەۋھۇملۇق ئۇنىڭغا ئەنە شۇنداق قۇدرەت ئاتا قىلغانىدى. ئۈمىدسىزلىك ئۇنى ھەممىدىن كېچەلەيدىغان جاسارەتكە ۋە ۋەھشىيلىككە ئىگە قىلغانىدى. ئۇ ھەممىنى قۇرۇتۇۋەتمەكچى بولغاندەك دولقۇنلاپ يېيىلاتتى. قارىغۇلارچە، مەقسەتسىز، سەۋدايىلارچە ئەتراپقا ئۇرۇلاتتى. ئاھ! بۈيۈك مەۋھۇملۇق!...

خۇدا شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلۇغكى، ئۇ رېئاللىقتىن ھالقىغان ھەم شۇنىڭ ئۈچۈن گۈزەلكى، ئۇ مەۋھۇم يەنى چەكسىز يىراقلىقتا. ئۇ سۆيۈشكە دۇنيادىكى ھەرقانداق ئادەملەردىن بەكرەك تەشنا بولغاچقا، تەشنالىقى ئەڭ كۈچلۈك بولغاچقىلا ئۇنىڭ سۆيۈشلىرى ئۆلگەن ئادەمنى تىرىلدۈرەلەيدىغان قۇدرەتكە ئىگە.

قىيامەتنىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقى ھەر مىنۇت، ھەر دەقىقە سېزىلىپ تۇرماقتا. نېمىلەردۇر بۇنىڭدىن بىشارەت بەرمەكتە. بىراق قىيامەتتىن بىشارەت بېرىپ تۇرغان ئىشلارنىڭ زادى نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەك قىيىن. گويا قىيامەتتىن ھېچقانداق بىشارەت يوقتەك تۇيۇلىدۇ. بىراق قىيامەتنىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى ھەممە ئادەم سېزىپ تۇرماقتا. قىيامەت يېقىنلاشقاندا خرىستوس قايتىدىن دۇنياغا كېلىدىكەن. بەلكىم ئۇ دۇنياغا كېلىپ بولغاندۇ. بۇ دەۋردە كىشىلەرنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى، مۇقەددەسلىكىنى بايقاش ئىقتىدارى قەدىمكى زامانلاردىكىدەك مىسلىسىز كۈچلۈك ئەمەس. ھازىر ئۇلارنىڭ روھىي دۇنياسىغا ھېچنەرسە سىغدۇرۇلۇپ كىرەلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ روھىي دۇنياسى تىنىپ كەتكەن، تارىيىپ كەتكەن، يوقالغان، ۋەيران بولغان، خرىستوسنى قوبۇل قىلالمايدىغان دەرىجىگە يەتكەن. كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنياسى ئاۋاز ۋە ۋاراڭ - چۇرۇڭ بىلەن لىق تولۇپ، پەقەتلا سىرتقا سېسىق بۇستەك بۇرقۇپ چىقىرالايدىغان، بىراق كىرگۈزەلمەيدىغان بولۇپ قالغان. بەلكىم خرىستوس ئارىمىزدا ئۈن - تىنسىز ھالدا مۇقەددەسلىكىنى ئاياغلىرىنىڭ يىرتىقلىرى ئارىلىرىدا يوشۇرۇپ ئاللىقانداق يەرلەردە سەرسان بولۇپ يۈرىدىغاندۇ. باشقىلارنىڭ ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ھېس قىلالماي يۈرگىنىنى كۆرۈپ، سەۋر - تاقەت بىلەن كۈتۈپ - كۈتۈپ ھېرىپ قالغاندۇ، بەلكىم ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنىمۇ ئۇنتۇپ قېلىشقا مەجبۇر بولغاندۇ. ئۇلۇغلۇقىنى ھېچ كىشىنىڭ ئېتىراپ قىلماسلىقى سەۋەبىدىن ئاخىرىدا ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلۇقىدىن ئۆزىمۇ گۇمانلىنىدىغان، ھەتتا ئىشەنمەس بولۇپ قالغاندۇ. كىشىگە جان ئاتا قىلىدىغان سۆيۈشلىرىنىڭ قەدرىنى ھېچكىم بىلمىگەچكە باشقىلارنى سۆيۈپ تىرىلدۈرەلەيدىغانلىقىغا ئۆزىمۇ ئىشەنمەس بولۇپ قالغاندۇ. بەلكىم ئۆزىنىڭ خرىستوس ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەي يۈرگەندۇ.

ھەممە كىشى ئاسماندىكى يۇلتۇزلارغا قاراپ ئۇلارنىڭ تىزىلىشىدىن كرېست شەكلىنى ئىزدەۋەرمەيدۇ. ھەممە كىشىنىڭ ئەتراپتىكى نەرسىلەردىن كرېستنىڭ شەكلىنى ھېس قىلىشى ناتايىن.

خرىستوس ھېچ كىشى قوبۇل قىلالمايدىغان، بىراق ھەممە كىشى تەلپۈنىدىغان، مېھىر - مۇھەببەتكە ئوخشاش خىلۋەت ياشىماقتا. مۇھەببەتنى پەقەت مۇھەببەتلا قوبۇل قىلالايدۇ. بولۇپمۇ خرىستوسنىڭكىدەك ئىلاھىي سۆيگۈنى پەقەت ئەنە شۇنداق مۇقەددەس، قۇدرەتلىك ۋە ئۇلۇغ بولغان ئىلاھىي سۆيگۈ ئىگىسىلا قوبۇل

قىلالايدۇ، بۇنداق ئىلاھىي سۆيگۈگە ئىگە بولغۇچى پەقەتلا خرىستوس. مانا بۇن-
داق. مۇقەددەس سۆيگۈنىڭ يەككە - يىگانىلىقى مەسىھ بىلەن خۇدانى مەڭگۈلۈك بىر
گەۋدە قىلىۋەتكەن.

يول بويىدا ئاستا كېتىۋاتىمەن. چۆل ھەدەپ ھۇۋلىماقتا. ئاسمان قىزىل-
لىققا چۆمگەن. بۇ قىزىللىق ئايالاردىن ئاققان خۇنغا ئوخشايدۇ. بەلكىم بىر
بوۋاق قۇدۇققا چۈشۈپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن.

«سىزنىڭ ئەمدى مېنى ھېلىقىدەك ئەسەبىيلەرچە قىزغىنلىق بىلەن ئىزدە-
شىڭىزنىڭ ھاجىتىسىز ئىكەنلىكىنى ئەمدى چۈشەنگەنسىز؟

ھېلىقى كۈنى مەن خۇدۇمنى يوقاتقۇدەك مەست بولۇپ كەتمىگەنىدىم. (ئۇنىڭ
تېنى شۇ قەدەر يۇمشاق، يېقىملىق ۋە ئىللىق بولۇپ ئۇنىڭ تىرىك ئايال
ئىكەنلىكىنى، تېنىدە قاننىڭ ئۇرغۇپ تۇرغانلىقىنى، ئۇنىڭدىكى چەكسىز ۋە بۈيۈك
ھاياتىي قۇدرەتنى نامايان قىلىپ تۇرغانلىقىنى سەزدىم. ئۇنىڭ پۈتۈنلەي مەست
بولۇشىنى، ئۆلۈككە ئوخشاش ھېچنەرسىنى سەزمەسلىكىنى قولۇمدا ئۆرۈۋاتقان
يۇمشاق تەن ۋە ئىللىقلىق بىلەن بىرلەشتۈرۈپ تەسەۋۋۇر قىلالماي قالدىم. ئۇ
ھېلىلا نەپەسلىرىمدۇ دەپ تاتلىق شىۋىرلاپ ۋىلىقلاپ كۈلگىنىدەك ئۇنىڭ لەۋلىرىگە قارى-
دىم. بۇ لەۋلەرنىڭ مىدىرلىشىنى ۋەھىمە، جىنايى تۇيغۇ ۋە ئۈمىد بىلەن كۈت-
تۈم. ئۇنىڭ لەۋلىرىدە ھېچنەرسە مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. سۆيۈش تۇيغۇل سۆز-
لەرمۇ مەۋجۇت ئەمەس بولۇپ يەنە بىر ھېسابتا بۇنداق بولۇشى ئەقىلگە سىغ-
مايدىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇنىڭ يۇمشاق ۋە تولغان كۆكسىدىن قولۇمغا ۋە قولۇم-
دىن ئۇنىڭ كۆكسىگە چەكسىز شېرىن بىر سەزگۈ سىڭىشمەكتە. بۇ ئارقىلىق مېنىڭ
ۋۇجۇدۇم بىلەن ئۇنىڭ ۋۇجۇدى خۇدۇكسىنىش، ئۆزىنى ۋەيران قىلىش، ئۆزىنى ئىنـ-
كار قىلىش، ئۆزىدىن نومۇس قىلىش تۈپەيلىدىن تەن ئىچىگە كىرىۋېلىپ، يوشۇ-
رۇنۇۋالغان جاننى مېنىڭ ۋۇجۇدۇمدىكى تەپچىپ تۇرغان جان تەرەپكە چاقىرماقتا،
بىراق ئۇنىڭ جېنى چەكسىز قاراڭغۇلۇق ئىچىگە چىقماس بولۇپ يوشۇرۇنۇۋالغان)
بىراق ئەنە شۇنداق ئۆلگۈدەك مەست ۋە بىھوش قىياپەتكە كىرىۋالدىم. مەن قاۋاق-
خانىدىن چىققاندىن كېيىن سىزنىڭ كەينىڭىزدىن چىقىشىڭىزغا ئىشەنگەنىدىم. شۇڭا
قاتتىق مەست بولۇپ ماڭالماي قالغان بولۇۋېلىپ، سىزنىڭ مېنى يۆلەپ مېڭى-
شىڭىزنى كۈتتۈم...»

ئىشىكنىڭ تۈۋرۈكىدىن قولۇمنى كىرگۈزدۈم. ئۇ ھاياتلىق ئىشىكىنىڭ ھايا-
جىنىغا بەرداشلىق بېرەلمەي قېلىۋاتقاندەك قىلاتتى. بىراق ئىشىك بىلەن قولۇم
تېگىشىپ تۇرغان بولسىمۇ، ھاياتلىقنىڭ، تىرىلىشنىڭ ئىشىكى شۇنچە يېقىن بول-
سىمۇ، دۇنيادىكى بارلىق مەۋجۇداتتىن يېقىن ھالدا خۇددى ۋۇجۇدۇمنىڭ(مېنىڭ)
ئەزەلدىن بار بولغان بىر قىسمىدەك تۇيۇلسىمۇ بىراق ھاياتلىق مەيدانى بەكمۇ
يىراقتا ئىدى. ئىشىكنىڭ ئىچىلا چەكسىز قاراڭغۇلۇق، چەكسىز مەستلىك ۋە چەكسىز
يىراقلىق بىلەن تولغانىدى. چەكسىز قاراڭغۇلۇق قوينىدا چۆل ھۇۋلىماقتا ئىدى.
چۆلنىڭ ھۇۋلىغان ئاۋازىمۇ زۇلمەتلىك ۋە ئېچىنىشلىق، ئېغىر ۋە تاۋلىق ئىدى.

«ھازىر دائىم مەۋجۇت بولۇپ تۇرغىنى ئېتىقاد، ئۈمىد ۋە مۇھەببەت، بۇلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ بۈيۈكى مۇھەببەت» ① دېگەنىدى خرىستوس. قەدىمكى زامانغا تەۋە بولغان بۇ جۈملىلەرنى ھازىر ھەممە كىشى چۈشەنگەندەك ھېس قىلىشىدۇ-يۇ، ئەيسانىڭ زادى نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى يەنىلا ئاڭقىرالمايدۇ. سۆزلەرنىڭ مەنىسى ئۆزگىرىپ بارماقتا. ئۇلارنىڭ مەنىسى تىرىلىشكە ئەمەس ئۆلۈمگە ئاياغ باسماقتا.

ئەتراپتىكى مەنزىرىلەرنى ۋە ئادەملەرنى بىر-بىرلەپ ئۆتكۈزۈپ كېتىۋاتىمەن. ھېلىقى دالدا جاي ھەقىقەتەن مەۋجۇت ئەمەستەك ھېچبىر تەرەپتە كۆرۈنمەيتتى. بۇ تار يولنىڭ چوڭ كوچىغا تۇتىشىدىغان يېرىدە بىر پوچتىخانا بار ئىدى.

ئادرېس.

خەت.

كونۋېرت.

ئادرېس.

... ...

خەتنىڭ ئاخىرىدا ئۇنىڭ ئادرېسى بار ئىدى... ئادرېس يوق... ئىسمىمۇ يوق، رېئاللىقتا مەۋجۇت بولۇشى مەۋھۇملۇقتا تەڭ بىر ئېزىتقۇ، بىر قۇپقۇرۇقلۇق، بىر ئەرۋاھ دۇنيانىڭ قايسىدۇر بىر يېرىدە تۇرۇپ گۈزەل سىماسى بىلەن مېنى مازاق قىلماقتا... ئادرېسى يوق دەپ ئۆزۈمنى ئازابلىشىمنىڭ نېمە پايدىسى. بىراق ئۇنىڭ ئادرېسى بار بولۇشى مۇمكىن ئەمەس، مەڭگۈ بولمايدۇ. ئۇ يىراق بىر يەرلەردە جىنايەتكارلارچە ياشاۋاتىدۇ.

ھاراقنىڭ كۈچى تېنىم ئىچىدە ئۆركەشلىمەكتە. قاۋاقخانا ئىچىدىكى كىشىلەرنىڭ ۋاراڭ-چۇرۇڭلىرى بارغانسېرى ئەۋج ئېلىپ، كىشىلەرنىڭ سۆزلىرى بىر-بىرى بىلەن ئارىلىشىپ، بىر-بىرىگە قوشۇلۇپ، غازىلدىغاندەك خۇنۇك ۋە سەت بىر ئاۋازغا ئايلىنىپ كەتكەن. ئاۋازغا ئەگىشىپ ئۇلارنىڭ چىرايلىرىمۇ ئۆز ئارا كىرىشىپ كەتمەكتە، ئارىلاشماقتا، بىر-بىرىگە ئۇيۇپ كېتىدىغاندەك غۇۋالاشماقتا.

ئۇ زالدا بالىت ئۇسسۇلىنى رەپتىس قىلماقتا. ياللىراپ تۇرغان ئاپئاق كىيىم ئۇنىڭ ھېچيېرىنى توسۇپ قالالمىغاندەك، ئۇنىڭ بەدىنىدىكى بارلىق گۈزەللىك قىپيالىڭاچ ھالدا سەھنىدە لەرزان مۇزىكا رىتىمى ئۈستىدە لەيلەپ تۇرىدۇ. ئۇ بەئەينى بىر چىرايلىق ئاققۇغا ئايلىنىپ كەتكەن بولۇپ، سەھنىدە چوڭقۇر خىيال بىلەن لەرزان ئەگىپ يۈرىدۇ. يەنە بىر ئەر كىشى بولسا ئۇنىڭغا قاراپ گويا ئۇنى بالا-قازادىن قۇتۇلدۇرىۋالماقچى بولغاندەك قۇچىقىنى ئېچىپ تۇرىدۇ، ئۇ بىر رەسسام ياكى ھەيكەل. ئۇ لەرزان پىرقىراپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ ئۆزىگە قاراپ تۇرغان ئەر كىشىنىڭ يوتىسىغا بىر پۇتى بىلەن دەسسەپ چىقىپ يەنە بىر پۇتىنى ئاسمانغا قىلىپ تۇرماقچى بولسا كېرەك. ئۇنىڭ چىرايى بەكمۇ

① «روكا ئىنجىلى» 23 ـ بابقا قارالسۇن.

مۇڭلۇق ۋە خىيالچان ئىدى. مۇزىكا توختاپ قالمىدى (قاۋاقخانىنىڭ ئىچى تاماكا ئىسى بىلەن لىق تولغانىدى. ئۈزۈلمەي ياڭراپ تۇرغان مۇزىكا ئاۋازى كىشىلەرنىڭ ۋاراڭ - چۇرۇڭلىرى بىلەن بىردەك كەتكەن بولۇپ بەكمۇ تەستە ئىدراك قىلغىلى بولاتتى. ئۇنى باشقا ئاۋازلا ئەمەس، كىشى ھەتتا ئىس بىلەنمۇ ئاردىلاشتۇرۇۋېتىپ قالاتتى. بوشلۇقتا لەيلەپ يۈرگىنى مۇزىكا، ئۈزلۈكسىز ۋاڭىلداپ تۇرغىنى تاماكا ئىسىدەك ياكى بارلىق ئاۋازلار قويۇق تاماكا ئىسىغا ئايلىنىپ كېتىپ بارغاندەك تۇيۇلاتتى. تاماكا ئىسى ۋە ئاۋازلار ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ ئوبرازىنى تۇتۇقلاشتۇرۇپ بارماقتا ئىدى.) ياكى مۇزىكىنىڭ رېتىمىدىمۇ بىرەر بۇزۇلۇش كۆرۈلمىدى، بىراق ئۇ پىرقىراپ كېلىپ ھېلىقى ئەر كىشىنىڭ بىر پۈتى بىلەن تىزلانغان ھالدا يەنە بىر پۇتىنىڭ گورىزونتال ھالەتتە مەزمۇت تۇتۇپ تۇرغان تىزىغا توغرا دەسسىيەلمەي قالدى - دە، يەرگە يىقىلىپ چۈشتى. رېژىسسور كېلىپ ئۇنى غەزەپ بىلەن تىللىدى، مەن ئۇنىڭ مېنى كۆرۈپ قالغىنىنى بايقىدىم.

مەن چوڭ كوچىغا چىقماي ئارقامغا يېنىپ ھېلىقى تار كوچىلارنى يەنە كېزىشكە باشلىدىم.

ئاستا قەدەم بېسىپ كېتىۋېتىپ بىركىملەرنىڭ يىغىسىرى ئاۋازدا بىر - بىرىنى ۋارقىراپ تىللىشىۋاتقىنىنى ئاڭلاپ ئۇرۇلۇپ قاردىم. كىشىلەر بىردەمدىلا ئۇلارنى ئورىۋېلىشتى. ئۇلار ئادەملەردىكى پارتلاپ كەتكەن بۇ قىزغىنلىقنى خۇددى مەۋجۇت بولۇشنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باقمىغان بىر ئىش يۈز بەرگەندەك ياكى ئاجايىپلا غەيرىي كېسەللىك ھالىتىدىكى بىر ئىشنى كۆرۈۋاتقاندەك، باشقىلارنىڭ ھاقارەتلىنىش ھالىتىدىن، پەس ئورۇنغا چۈشۈپ قېلىشىدىن لەززەت ئېلىپ ئۇلارنىڭ مۇشتىلىشىشىنى تاماشا قىلماقتا ...

شۇ تاپ مەن ئۇچۇن ئۆتمۈش ۋە كەلگۈسى مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. ۋاقىت يۈزىدىغا ئوخشاش بىر ئازگاللا يىغىلىپ قالغانىدى.

ھاراق مېڭەمدە ئۆركەشلىمەكتە، خىيالىلىرىم قېتىپ تاشقا ئايلىنىپ سانسىزلىغان شېغىل تاشلاردەك ئۇنىڭ ئەڭ چوڭقۇر يەرلىرىگە ئاستا چۆكۈپ، ئىزسىز يوقىلىپ بارماقتا ... بارغانسېرى ئېغىرلاشقان، تۇتۇۋالغىلى بولمايدىغان ھالدا مېڭەمدىن يالت - يالت قىلىپ ئۆتمەكتە. ھاراقنىڭ ئۇچىيىمنى ئاچچىق كۆيدۈرۈپ ماڭغان ھەرىكىتى سېزىلىپ يوقاپ كەتتى. بىر خىل تۇيغۇ پۈتۈن بەدىنىمنىڭ ھەممە يېرىدە تېپچەكلەپ تۇرغان ھاراقنىڭ دولقۇنى ئىچىگە غەرق بولۇپ بېسىلىپ قالغاندۇر بەلكىم.

مېڭەمدە ھاراقنىڭ بوغۇق شىڭىلداۋاتقان ئاۋازى ئۈزۈلمەي ياڭرىماقتا.

ئالدىمدىكى ھاراق ۋە قورۇمىلار قويۇلغان شىرە ئېغىرلىشىپ بارغان بېشىمنى ئۆزىگە تارتماقتا، شىرەنىڭ بىر تەرىپى ئاسمانغا ھەدەپ كېيىنى - كەينىدىن كۆتۈرۈلۈپ شىرە ۋە ئۆي، ئەتراپتىكى شىرەلەرنى چۆرىدەپ قىستىلىشىپ ئولتۇرۇشقان كىشىلەر ۋە ئۇلارنىڭ ۋاراڭ - چۇرۇڭلىرىمۇ ھېلىلا ئۆرۈلۈپ كۆمتۈرۈلۈپ كېتىدىغاندەك يانتۇلاشماقتا، ئۇدۇلدىكى تامدىكى مەنزىرە رەسىملىرى كۆز ئالدىمدا ئۇچۇپ

يوقىلىپ، يەنە ئورنىدا پەيدا بولۇپ، يەنە كۆككە چاچراپ چىقىپ كېتىپ يەنە ئۆز ئورنىدا كۆرۈنۈپ كۆزلىرىمنى ئالىچەكمەن قىلاتتى. بېشىم بەكمۇ ئېغىر ئىدى. ئۇششاق - چۈشەك خىياللار بېشىمنى ھالسىرىتىۋەتكەنىدى. بېشىمنى بىرنەچچە رەت كۆچەپ يۇقىرى كۆتۈردۈم، بېشىملا بەك ئېغىر ئىدى، باشقا يەرلىرىم بولسا مەن-دىن ئايرىلىپ كەتكەندەك ياكى يوقتەك ياكى بىر تال سىزىقتا ياكى لىپىلداپ تۇرغان بىر نەچچە تال نېرۋىغا ئايلىنىپ قەيەرلەرىدىدۇر لەيلەپ يۈرگەندەك ھېس قىلاتتىم. مېڭەمدىنلا قۇتۇلماق تەس ئىدى، ئۇ باشقا ئەزالارغا ئوخشاش يىراقلىشىپ مەۋھۇملىشىپ كەتمەيتتى. چۈنكى ئۇنىڭدىكى خىياللار بەكمۇ زور ۋە ئېغىر ئىدى.

ئالدىمدىكى قىزرۇقدىلىپ قالغان سىگارېت قېپىنى يىرتىپ بىر پارچە قەغەز شەكلىگە كىرگۈزدۈم-دە، ئاندىن قەلەمنى ئالدىم ...

بېشىم ئاخىرى شىرە ئۈستىگە چۈشۈپ كەتتى، شۇنىڭ بىلەن بىردەم ئارام ئالغاندەك بولدۇم، بېشىمنى شىرە ئۈستىگە قويۇۋالغاندىلا ئۆزۈمنىڭ ھېرىپ ھال-سىزلىنىپ كەتكەنلىكىمنى، قامىشىپ ئۈيۈپ قالىدىغاندەك تۇرغان كاللامنى كۆتۈرۈپ تۇرۇش ئۈچۈن ھېلىلا كۈچىگىنىمنى ھېس قىلدىم. مېڭەمدىكى زىڭىلداپ تۇرغان ئوتتەك قىزىق ھەم بوغۇق سادانى تىڭشاپ بىردەم تۇرۇۋېلىپ يەنە بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئالدىمدىكى قەغەزگە قارىدىم.

«يېشىغا ماس كەلمەيدىغان دەردكە ئىگە يىگىت، سىزگە سالام. ئىزدەپ كەلسەم يوق ئىكەنسىز، بۇ خەتنى قالدۇرۇپ قويۇپ كەتتىم ...»

بۇ خەتنى نېمىشقا يېزىپ قويدۇم، بىلمەيتتىم.

ئۇنىڭ ئادرېسى.

ناتونۇش بىر شەھەر كوچىلىرىدا كېزىپ يۈرەتتىم. مىژىلداپ تۇرغان ئادەم-لەر ئارىسىدا قاينام - تاشقىنلىق مەۋج ئۇرۇپ تۇراتتى، ئۇلار قايناپ، ئېرىپ، بىر- بىرىگە قانۇنىيەتسىزلا سىڭىشىپ بارماقتا ئىدى. ئۇلارغا قاراپ گاللىرىمنىڭ قۇرۇپ ئېچىشىۋاتقانلىقىنى، بارغانسېرى ھالسىزلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى سېزەتتىم.

بۇ پۈتۈنلەي ناتونۇش باشقا بىر شەھەر ئىدى، مەن بۇ يەرگە خىزمەت-كە تەقسىم قىلىنغانىدىم. مەن بۇ جايدىمۇ يەنىلا ھېلىقى دالدا يەرنى ۋە ئۇ يەردىكى غۇۋالىقنى، سۇس تەسىراتنى ئىزدەپ يۈرەتتىم. مەن ئۇنى چىڭ قۇچاق-لاپ سۆيۈشكە باشلىدىم. بىراق بۇ بەكمۇ ئېچىنىشلىق سۆيۈش ئىدى. بىر ئادەمنىڭ سۆيۈشنى ئۆزى يالغۇز ئېلىپ بېرىشىدىمۇ بىچارىلىك بارمۇ-ھە!

يولدا كېتىۋېتىپ تۇيۇقسىز ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدىم. يۈرىكىم شىد-دەتلىك سېلىپ تېنىم ئىچىگە سىغماي قالدى، ئاۋاز چىققان تەرەپكە چۆچۈپ قارىدىم، ئۇنىڭ ئاۋازىنى پەقەت ۋە پەقەت ئاشۇ بىر قېتىملا ئاڭلىغان بولساممۇ دۇنيادىكى ھەرقانداق ئاۋازدىن بەكرەك تونۇش ئىدى، ھاياتتا بەلكىم پەقەت مۇشۇ ئاۋازلا مەن ئۈچۈن بىردىنبىر تونۇش ئاۋازدۇر.

ئۇ مەندىن ئىككى - ئۈچ مېتىر يىراقلىقتا پۈتۈن ۋۇجۇدى ۋە گۈزەللىكى بىلەن

مەۋجۇت ھالەتتە تۇراتتى. بەكمۇ جىددىيلىشىپ كەتكىنىمدىن قۇرۇپ كەتكەن ئېغىزلىرىم ھەرىكەتلىنەلمەي، ئۇنى چاقىرغاندا ئاۋازىم چىقماي قالدى، ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ باردىم، باردىم-دە، داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدىم. ئۇنىڭ قاراشلىرى بەكمۇ ناتونۇش ئىدى. دەسلەپ قاراشلىرىدىلا ناتونۇشتەك بىلىندى. بىراق ئۇنىڭ كۆزى بىلەن كۆزۈم ئۇچراشقىنى بىلەن تەڭلا ئۇنىڭ ھەممە يېرى ناتونۇش بىلىنىپ كەتتى. ھېلىلا ئۇنىڭ زادى قەيەرلىرىنى تونۇش ھېس قىلغىنىمنى بىلەلمەي قالدىم. ھېلىلا ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن باشقا تونۇش ئەمەس ھېچيېرى يوق ئىدى، ئەجەبا ئۇ بىردىنلا ... بىراق نېمىلا بولمىسۇن ئۇ شۇ ئىدى. ئۇ بەدىنىنىڭ بارلىق بۇلۇڭ-پۇشقاقلىرىدىكى سەزگۈلەرگىچە تونۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايى مۇز پارچىسىدەك تاتىرىپ كەتكەنىدى، ئۇنىڭ قىپقىزىل بويالغان سىزىق لەۋلىرى مۇز ئۈستىدىكى قىزىل گۈلدەك جۇلالاپ تۇراتتى.

— سالامەتمۇ سىز؟ ئاخىرى سىزنى تېپىۋالدىم، — دېدىم تىترىگەن ئاۋازدا بوغۇلۇپ تۇرۇپ.

— يىگىت، خاتا تونۇپ قېلىۋاتامسىز نېمە؟

— ياق سىزنى تونۇيالمىسام كورمەن.

ئەيسا ئۇ بارلىق ئىنسانلارغا مېھرى-مۇھەببىتىنى ياغدۇرغان، ھەممە بەندىنى سۆيگەن. بىراق ئۇنىڭ مېھرىبانلىقى ۋە سۆيگۈسىنىڭ قەدرىگە يېتىشى كېرەك بولغان بەندىلەر ئۇنى كرېستقا مىخلاپ ئازابلىغاچقا ئۇ ئىلاھ بولغان. «قەلبىدە سۆيگۈ بولمىغان كىشىلەر ئىلاھنى تونۇيالمايدۇ. چۈنكى ئىلاھ دېمەك سۆيگۈ دېمەكتۇر.» ① چۆل ھۇۋلىماقتا. بۇ يەردە ئىلاھ يوقالغان. ئىلاھسىزلىق چۆلنى ھۇۋلاتماقتا. خرىستوس باشقىلارنى تىرىلدۈرۈش ئۈچۈن سۆيۈپ قويۇپ، ئىلاھىي نەپىسىنى ئۇلارنىڭ كېرەكسىز، ئۆلۈك تېنى ئىچىگە كىرگۈزگەن. بۇ يەردە سۆيگۈچى پەقەت خرىستوسلا بولۇپ، باشقىلار ئۇنى سۆيمىگەن. چۈنكى خرىستوس سۆيۈپ قويغاندا ئۇلار مۇردا ئىدى-دە!

— سىزنى تونۇيالماسلىقىم مۇمكىنمۇ؟ — دېدىم مەن.

— كەچۈرۈڭ مەن سىزنى زادىلا تونۇمايمەن! — ئۇنىڭ ئاۋازى كەسكىن ھەم تەبىئىي ئىدى، خۇددى راست سۆزلەۋاتقاندەكلا تۇيغۇ بېرەتتى.

ئۇ مېنى تونۇمايتتى. چۈنكى سۆيۈش ماڭىلا تەۋە ئىدى. سۆيۈش پەيدا قىلغان لەززەت پەقەت مېنىڭ تېنىمدىلا بار ئىدى. ئۇنىڭ قىلىقى ئۆزىنى سۆيۈۋاتقان كىشىنىڭ جىددىيلىشىپ بېرىۋاتقان تىنىقىنى ئاڭلىمايتتى. كۆزلىرى خىلۋەت ھايا جاينى كۆرمەيتتى. چۈنكى ئۇ ئۆلۈك ئىدى.

— مېنى ئۇنتۇلۇپ قالدىڭىزمۇ؟

— بىر جايدا كۆرگەن بولسام ئاندىن ئۇنتۇپ قالغان بولماسمىدىم؟ كۆرمىگەن

① «يۇھاننانامە» 4- باب 8- ئايەت.

ئادەمنى ئۇنتۇلۇپ قېلىش دېگەن ئىشمۇ مەۋجۇت بولامدۇ؟ سىزنى ئۆمرۈمدە ھازىرلا كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن. شۇڭا ئۇنتۇلۇپ قېلىشىمغا ئەمەسلا شەرت ھازىرلانىدى، شۇنداقمۇ؟

ئۇ شارتتىدە بۇرۇلۇپ مېڭىپ كەتتى. مەن ئۇنىڭ يەلكىسىگە يېيىلىپ چۈشكەن (مەن بۇ چاچلارنى ھەقىقەتەن سىلىغانىدىم. بىراق ئۇنىڭ چاچلىرى مەن سىلاپ باققاندەك ئەمەس ئىدى. چۈنكى مېنىڭ سىلاشلىرىم، جىددىيلىشىشلىرىم، ھاياجانلىرىم پەقەت بارماقلىرىم ئۇچىدىلا يوقالغان، چەتكە قېقىلغان ۋە دەپسەندە قىلىنغانىدى) چاچلىرىنىڭ ئويىنىشىغا قارىغىنىمچە تۇرۇپ قالدىم.

قاۋاقخانا ئىچىدىكى كىشىلەرنىڭ ئوبرازى ۋە ۋاراڭ-چۇرۇڭ ئاۋازلار مەندىن خېلىلا يىراقلاپ كەتكەندەك كۆرۈنەتتى. مەن بېشىمنى قويۇۋالغان شىرەنىڭ پۇتلىرىنىڭ ئاسمانغا بولۇپ قالغىنىنى، يەرنىڭ تارتىش كۈچىنىڭ ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلدىم.

ئۇ يەنە شۇ تونۇش، يېقىملىق ۋە چاقناپ تۇرغان كۈلكىسى بىلەن كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ بوش ئاۋازدا:

— چۈشىڭىزدىكى ئادەمنى رېئاللىقتىن ئىزدەپ ئاۋارە بولماڭ، بۇ ئەخمەقلىق، دەردمەن، كېسەل يىگىت، — دېدى.

... ...

چۈش مۇھىتىدا ئايان بولغان نەرسىنىڭ ئۆلۈك بولۇشى ناتايىن، ئەگەر ئۇ ئۆلۈك بولغان بولسا چوقۇم ئۇنىڭ جەسىتى بار بولغان بولاتتى.

... ...

ھاراقنىڭ كۈچى بەدىنىم ئىچىدە چۆلنىڭ قارا بورىنىدەك شىددەت بىلەن ھۆركىرىمەكتە. بارلىق سەزگۈلىرىم بوران ئىچىدە جانسىز پۇلاڭلاپ قالغان ۋە مەندىن يىراقلاپ كەتكەن.

چۆل بىر جەسەت، جانغا ئېچىرقاپ كەتكەن جەسەت. ئۇنىڭدا جان يوق بولۇپلا قالماستىن ئۇ يەنە بوشلۇقتىن، مەۋھۇملۇقتىن جان سورىماقتا.

كۆيدۈرگۈچ ئۆلۈمنىڭ تەپتىدە دولقۇنلاۋاتقان چۆلنىڭ قۇم دولقۇنىغا تامامەن غەرق بولغانىدىم. مېڭەمدىكى زىڭىلدىغان ئاۋاز چۆلنىڭ قانىرىغاندەك ھۆركىرىشى بىلەن ئارىلىشىپ بىر گەۋدىگە ئايلىنىپ كەتكەنىدى. مەن ياۋۇز قۇم دولقۇنى ئۈستىدە گاھ لەيلەپ، گاھ چۆكۈپ پايانسىز مەۋھۇملۇق قوينىغا قاراپ كېتىۋاتماقتىمەن.

«ئۈرۈمچىنى سۆيىمەن» دوكاپاتىغا قويۇلغان ئەسەرلەر

مەرد چوكانغا ھەشقاللا

— مەرىپەتپەرۋەر يەككە تىجارەتچى رابىيەم قادىرغا بېغىشلايمەن

روزى سايىت

بىر ئاخشاملىق ئۆتەڭ بۇ جاھان،
ئۆمۈر دېگەن ئۆتەر شۇنچە تېز.
تىرىشىمىز تىكلەپ روزىغار،
ئىككى يوقلۇق① ئارىسىدا بىز.

شۇ قونالغۇ ئۆتەڭگە ھەركىم،
خەجلەر ئۆمۈر-باشقىنى ئەمەس.
تاپاۋىتى خەرجىگە يەتمەي،
بولار ئەجەل شەربىتىدە مەست.

شۇ قىسقا دەم قەدرىنى بىلگەن،
كەتمەيدىكەن، نىشانسىز قۇرۇق.
«تۆھپە» ئاتلىق خامان چەشلىدى،
قىلىپ ئەجىر-تەرىنى ئۇرۇق.

مەن شۇلارنىڭ بىرىسىنى كۆردۈم،
ئۈرۈمچىدە «بۇلاق بېشى»دا.
ئىسمى ئىكەن رابىيەم قادىر،
«مىليونىر»لىق تاجى بېشىدا.

ئۈچىسىدا زەپەرنىڭ تونى،
ماڭلىيىدا شەرەپ جىلاسى.
كۆزلىرىدە ئۈمىد ھەم ئىشەنچ،
كۈلكىسىدە بەخت ناۋاسى.

گەپ-سۆزىدە مەردلىك ۋە غۇرۇر،
قەدىمىدە مەزمۇتلۇق شۇنچە.
ھارغىنلىق يات ۋىجىك بەستىگە،
دىل بېغىدا توزىماس غۇنچە...

خىزمىتىدە ياق، ھۇرمىتىدە،
ئىككى يۈزدىن ئارتۇق پەرىشتە②.
نە پەرىشتە، ھەممە پەس يارى،
رىسىق-بەختى بىللە پەرۋىشتە.

ئېيتتى ئۇلار: ئۆتتى بىر مۆچەل③،
نە مۆچەللىكى، مۇددىتى ئەسىر.
ئىسلاھاتنىڭ تۈرتكىسى بىلەن،
بىنا قىلدۇق ئاجايىب قەسىر.

بىر قەسىركى شاھانە، كۆركەم،
ھەر قەۋەتتە دۇكانلىرىمىز.
«رابىيەمنىڭ بازىرى شۇمۇ؟»
دەپ كېلەر قىز، چوكانلىرىمىز.

تۇنۇگۇنكى يايمىكەش ئەمدى،
جەمئىيەتنىڭ ئېھتىرامىدا.
بازار بىزنىڭ،
رابىيەم بىزنىڭ،
ئۇ بىزنىڭ!
بىز — ئۇنىڭ نامىدا...

«ئىشنى يېڭى باشلىدۇق تېخى،
نى-نى پىلان، ئارزۇ يۈرەكتە...»
شۇنداق دەيدۇ رابىيەم بىزگە،
«بىزچۇ، چوقۇم ئاكا يۆلەكتە.»

---

① ئىنسان تۇغۇلۇشىنىڭ ۋە ئۆلۈشىنىڭ باش-ئاخىرى بولغان «يوقلۇق» كۆزدە تۇتۇلىدۇ.
② رابىيەم قادىر سودا بىناسىغا ئىككى يۈزدىن ئارتۇق ئىش كۇتۇپ تۇرغان ياشنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرغان.
③ بىر مۆچەل 12 يىل بولۇپ، بۇ يەردە ئىسلاھاتتىن كېيىنكى مەزگىل كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئىككى ئايال

(ھېكايە)

ياسىن مۇخپۇل

— بارمۇ سىز خېنىم، قۇدۇققا چۈشكەن تاشتەك يوقاپلا كەتتىڭىزغۇ؟

— ۋىيەي ... دېگەن گېپىڭىزنى قاراڭ. تېخى ئۈلۈشكۈنلا كۆرۈشمىدۇقمۇ؟ ... ياخشى تۇرغانسىز؟

— يامان ئەمەس، ھەر ھالدا كۈننىڭ بىردىقىنى كۆرۈۋاتىمىز ... ئۆزىڭىزچۇ؟

— خۇداغا شۈكرى. يامان ئەمەس ... ئۈلۈشكۈنى كۆرۈشكىنىمىزنى ئۇنتۇپ قاپسىز ـ ھە.

— ئۇ ئىككى كۈن بۇرۇنقى گەپ، خېنىم. تۈنۈگۈنىڭىزلا قىلىپ قالارمىكىن دەپ كۆزۈم تېشىلەي دېدى. يولىڭىزغا ئەجەب قاراتتىڭىز. ۋىيەي، قولىقىڭىزدىكى ھالقىنىڭ جۇلاسى نېمىدېگەن نۇرلۇق. سوۋېتنىڭما؟

— ياقەي، تەشقەردە سوقتۇرغان ... سوۋېتنىڭ ھالقىلىرىنىڭ كۆزى جۇلالىق كېلەمدا؟

— كۆزى ئاق تۇرسا تېخى بىرلىيانت كۆزمىكىن دەپ قاپتىمەن.

— ۋايىيەي، بىزدە بىرلىيانت نېمە قىلسۇن. بىلمىسىزغۇ، شۇ چاغدىلا سىزگە كۆرسەتمىدىممۇ؟

— شۇ چاغدىكى ھالقىڭىز مۇشۇزما؟

— شۇ بولمايچۇ. ئېسىڭىزدە يوقمۇ، مۇشۇ ھالقىنى سوقتۇرغىچىمۇ مەتتۇرسۇن بىلەن ئاردىمىزدا خېلى گەپلەر بولغانىدىغۇ؟

— ئاشۇ مەتتۇرسۇنمۇ شۇ چاغدا ئەجەب گېجەڭلىك قىلىپ كەتكەن ـ ھە.

— ئۇنداق دېگىنىڭىز بىلەن خېنىم، بىر ئىشچى قانچىلىك مائاش ئالىدۇ دەيسىز. ئۆيدىكى ئالتە جان بىر ئادەمنىڭلا مائاشىغا قاراشلىق تۇرسا. مەن ئىشلىگىلى ئەمدى بىر يىل بولدى. ۋاقىتلىق ئىشچىنىڭ مائاشى قانچىلىك دەيسىز؟

— راست دەيسىز. مۇشۇ تاپتا قاتىرىسىغا ئۈچ چاي دەڭا. توي ـ تۆكۈن، نەزىر ـ چىراققا كەلگەن باغاقلارنىڭ كۆپلۈكىدىن قايسىسىغا بېرىپ، قايسىسىنى قويۇشنى بىلمەي گاڭگىراپلا قالىدۇ ئادەم.

— توۋا، ھەممىلا ئادەم قاقشايدۇ. ئەمما ھېچكىم تەدبىر قوللانمايدۇ، خۇددى ھەممىسى بىر يەرگە كېلىپ مەسلىھەتلىشىۋالغاندەكلا.

— مۇشۇ كۈندە ئەسئەتنىڭمۇ
چۈشۈپلا كەتتى. ئانچە ئىچ
ئادەم، ھەدېسىلا ئىچىدىغا

— مەتتۇرسۇنمۇ شۇ.
مەسلىھەتلىشىۋالدىم
ئىچىدىغاندۇ ...

— قىزدېكەن
ھە ئامىن
«قاردىغان
دېگەنن

ش

چاپلىشىپلا قالىدىغۇ-تاق.

— شۇنى دېمەمسىز، بىز نېمە غەمدە، ئۇلار نېمە غەمدە، مۇشۇ كۈندە مەن بىر جېنىمنى نەچچىگە بۆلۈشنىڭ ئامالى بولسىدى دەيمەن.

— راست، ئاسىيە، توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراقلارنى دېمىگەندىمۇ ئۈچ چايغا قانداقمۇ يېتىشىپ بولىدىغانسىز؟... قانچىدىن ئويناۋاتىلار؟

— دەسلەپكىسىنى 30 كويدىن ئوينىغان، ئەسەتنىڭ دوستلىرىنىڭ خوتۇنلىرى تولىسى مۇئەللىم. ئىككىنچىسىنى 50 كويدىن ئوينىدۇق. ئۇلار بىزنىڭ ئەمدارىنىڭ چوكانلىرى، كېيىنكىسى بىراقلا 100 كويغا چىقتى قاراڭ.

— 100 كوي؟...

— ھەئە، 100 كوي. ئوينىماي دېسەم تېخى، كونا مەھەللىمىزدىكى دوستلىرىمىز دەڭا. تولىسى سودىگەرنىڭ

— چاينىڭمۇ بېشىنى تۇتتۇم دەڭا.

— نېمىشقا ئەمدى؟

— ئەقلىڭىز يەتمىدى-ھە؟... قويرۇقىدا قالسىڭىز ھەر ئايدا 100 كويدىن ئالىدىغانلا چىقىم قىلىدىغان گەپ.

— ھە، مۇنداق دەڭە. توۋا... گالۋاڭلىتىمىنى-ھە مېنىڭ.

— «ئەمىسە ئالدى بىلەن بىزنىڭ ئۆيگە» دېسەم «ئەجەب ئەقىللىق-ھە سىز، بىسمىللا دەپ بولغۇچە ئۈچرەتنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋالدىڭىزغۇ» دەيدۇ ھېلىقى پاتەك دېگەن ئىنجىقمارۇق.

— كىمنى دەيسىز، قايسى پاتەم؟

— ۋايىيەي، ... ھېلىقى شياڭگاڭ بازىرىدا دۇكان ئاچىدىغان پاتەكچۇ. كىم بىلمەيدىتى ئۇنى، كىچىككىنە شاخار تېرىپ چوڭ بولغان بىر نېمە ئۇ. بىر چايلاردا تېكىلىپمۇ قارىيالمايدىتى بىزگە. ئەمدى بىر سودىگەرگە تېگىۋېلىپ، ھە دېسىلا قاش-كۆزىنى سۈزۈپ، دىمىقىنى تاقىدىغان بولۇۋاپتۇ قاراڭ.

— سىلەرنىڭ كونا مەھەللىدىكى قا-
...ش پاتىگۈلنى دەمسىز يا؟
... ئەمدى پاتىگۈل بولۇۋاپتۇ-تېخى!...
... دېسەمچۇ، بۇ سودىگەر ئۈچىنچى
... ئۇنىڭ. ئەردىن ئەرگە چىقىپلا يۈ-
... ئۇنداق «يوتقان يەڭگىدى» لار
...ىتى بىزنىڭ.
...راق قىلىپ ئۆيگە ئاۋۋال باش-
...
...سا ئۈچ چايغا قانداق يې-
... بولاتتىم. ھەر-بىرسى ئايدا
...ىرايدىغان تۇرسا، توي-تۆكۈن،
...ىراقتىن باشقا ھەر ئايدا 180
...ارا قىلتىپ سانىمىسىڭىز سىزگە
... چاي.

— مەنمۇ مۇشۇ تاپتا سىزگە ھەيرانلا قېلىۋاتىمەن.

— ئۇنى ئاز دەپ تېخى ئۇرۇق-تۇغقان، دوست-بۇرادەرلەر ئاغرىسا يوقلايسىز، تۇغۇت يوقلايسىز. گاھىلار تۇغۇلغان كۈنگە چاقىرىپ قالىدۇ... نەزىر-چىراق بولسا تاۋاق قىلىپ بارىسىز. ئۆيىدىكى تۆت جاننىڭ قورساقى، قىشلىق-يازلىق كىيىم-كېچەكسى بار. بالىلارنىڭ ئوقۇش پۇلى، كىتاب-دەپتەر پۇلىچۇ تېخى...

— بۇ دېگەنلىرىڭىزغۇ راست.

— مۇشۇ كۈندە بىزدىن باشقا ھەممىلا ئادەم يېڭى ئۆيگە كۆچۈۋاتامدىكىن، ھە دېسىلا ئۆي چېيى، يەنە ئۇنىڭكى قولىڭىزنى بۇرنىڭىزغا تىقىپ بارالمايسىز. قولتۇقىڭىزغا بىر نېمە قىستۇراي يېڭى ئۆينىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلىغىلى بولامدۇ؟

— جېنىم ئاسىيە، بۇ گەپلەرنى بىر دېمەڭ. مۇشۇ كۈندە توي-تۆكۈن دېگەنمۇ شۇنداق جىقلاپ كەتتى. گاھىدا بەزى باغاقلارنىڭ كىمدىن كەلگەنلىكىنى بىلەلمەي نەچچە كۈنگىچە ئويلىنىپ كېتىدىغان گەپ. ئىسمىنى شۇنچىكى ئاڭلاپ قالغان بولسىمۇ باغاق يېزىۋېرەمدىغاندۇ، دەپ قالىمەن.

— ھازىرچۇ، بەزىلەر دوستۇمنىڭ دوستىنىڭ دوستى دەپمۇ باغاق يازىدىكەن.

— نېمە دەيدىغانسىز ئەمدى.

— راست گەپ... بەزى تويلارغا بارسىڭىزچۇ مېھماننى كۆپ چاقىرىپ قويۇپ يا زالغا پاتمىغان، يا جوزا-بەندىكى يېتىشمىگەن... قارىسىڭىز تاتلىق-تۈرۈملىرىمۇ شالاڭلا، خۇددى مۇشۇككە پېشەنبىلىك بەرگەندەك... يا ئېشى، يا چېيى مۇزلاپ قالغان، سېپىنىڭ كەينى چىققۇچە ئالدى يوق...

— نېمىشقا ئۆزىمىزنى چاغلىيالمايدىغاندىمىز. مېھماننى ئازراق چاقىرساقمۇ ھېچكىم بىزنى سوتلىمايدىغۇ...

— مۇشۇ كۈندىكى توي-تۆكۈننىڭ سازچىلىرىنى دېمەيسىز تېخى، ھېلىقى ساندۇقلىرىنىڭ ئاۋازىنى بولۇشىغا ئېچىۋېتىكەن. يېقىنراق ئولتۇرۇپ قالسىڭىزغۇ تۈگەشكىنىڭىز شۇ. يېنىڭىزدىكى ئادەمگە گەپ قىلالامچى بولسىڭىز گاس ئادەمگە گەپ قىلغاندەك كارنىيىڭىز يىرتىلغۇچە ۋارقىرايدىغان گەپ.

— تويغا بارسام مېنىڭمۇ بېشىم ئاغرىيدۇ. نەچچە كۈنگىچە قۇلىقىمغا دۇمباق چېلىۋاتقاندەكلا ئاڭلىنىدۇ.

— ئوخشاشكەنمىز جېنىم، ھېلىقى قاتار تىزىۋالىدىغان دۇمباقلارغا شۇنداق ئۆچ بولدۇمكى، ھەي... بولسا بىرتال زىق بىلەن ھەممىسىنى تېشىۋەتسەم دەيمەن. شۇنچە ئۇرسىمۇ تېشىلمەيدىغان نېمىنىڭ تېرىسىدۇ ئۇ؟

— بىلمىسىزغۇ ئاسىيە، بىر چاغلاردا ئۆيلەردە ساز قىلىشىدىغان-ھە. شۇنداق مۇڭلۇق، شۇنداق يېقىملىقتى. مۇشۇ كۈندىكى توي-تۆكۈننىڭ سازلىرى قانداق ساز ئۇ؟

— شۇنى دەڭا، يۇزە كىكە تەگمىگەن ساز-ساز بولامدۇ؟ يېڭىلىقمىش، قۇرۇپ كەتسۇن ئۇنداق يېڭىلىقلىرى... سىلىقراق چالسىمىغۇ كاشكى...

— «بوشراق» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ قالىدىغان بولسا خۇيلىنىپ ئولتۇرۇۋېلىشلىرىچۇ تېخى، ھېلىقى ساندۇقلىرىنى ئاۋاز چىقماس قىلىپ قويىدىكەن ئەمەسمۇ.

— شۇ... ھالىنىڭ يوغانلىقىنى دېمەيسىز تېخى.

— ھە، راست! ئەخمەتجان بىلەن گۈل-
باھارنىڭ ئوغلىنىڭ خەتنە تويىدا شۇن-
داق قىلىدىغۇ، ئۇنتۇپ قالدىڭىزما؟

— تويىنىڭ جىقلىقىدا ئادەم ئۇنتۇپ-
مۇ قالىدىكەن.

— ھېلىقى چېچىنى قويۇۋېتىپ مۇرد-
سىگە چۈشۈۋالغان سېمىز دومباقچى
بىلەن بىر نەرسە دېيىشىپ قالىدىڭىز-
مۇ، بىر ئەسلەپ بېقىڭە.

— ھە، ھە، ئەمدى ئېسىمگە كەلگەن-
دەك قىلىۋاتىدۇ ... ئۇ كۈنى ھېلىقى
دومباقچى دېگەن بىرنېمە بىلەن ئېيت-
تىشىپ قالغىنىمنى ئاز دەپ، زۆھرە دې-
گەن غىلجىڭ ئوغامنى قايىنتىۋىدى،
تويدىن بۇرۇنلا كەتتىم.

— زۆھرە بىلەن خېلى ياخشى ئۆتەت-
تىڭلارغۇ، ئۇ سىزگە بىرنېمە دېدىما.

— ماڭىمۇ بىر نېمە دېمىدى، كىيگەن-
نىنى ماختاپ ئىككى سائەتتەك كاسىل-
دىدى، چىشىم قېرىشىپلا قالدى دەڭا.

— دېسە دېمەمتى، سىز نېمىگە تېرد-
كەتتىڭىز.

— مۇشۇ كۈندىچۇ خېنىم، چەتئەلنىڭ
كىيىم - كېچەكلىرىنى كىيمىگەنلەرنى ئادەم
قاتارىدا كۆرمەيدىغان بولۇپ قاپتۇ
قاراڭ. زۆھرەچۇ، تويدا بىر باشتىن پەل-
تو، ئۆتۈك، پوفايكا، يوپكا، ياغلىقلى-
رىنى ماختاپ چۈشۈپ كەتتى. نېمانچە
قىلىدىغاندۇ دەپ ئولتۇرسام، ھالقا،
ئۈزۈك، ئالتۇن زەنجىرلىرىنى ماختىغى-
لى تۇردى. ئاخىرى گەپ تاپالمىغاندەك
ئىچ كىيىملىرىنى كۆرسەتكىلى تاس-لا
قالدى دەڭا ئىچىمنى ئېلىشتۇرۇپ.

— ئاشۇ سورۇندىلىما؟

— شۇ سورۇندا بولمايچۇ ... ئاخىرى
مەن چىدىماي: «بىرلا ئېغىز گەپ چالاقال-
دى خېنىم»، ئەمدى ئۆزۈمۇ چەتئەلدىن
كەلگەن دەۋەتسىڭىز، ئاۋۇ جوزىدىكى
يىگىتلەر سىزنى تالىشىپ تۇرۇپ تانس-
سىغا تارتىدۇ، — دېدىم.

— يا ئاللا، ئەجەبمۇ ئاغزىڭىز ئىتتى-
تىك ھە سىزنىڭ. ئۆزىڭىزمۇ كىيىسىزغۇ،
ھېچكىم ئىشلەتمىگەن فرانسىيىنىڭ قىم-
مەت باھالىق ئەتىرلىرىنىمۇ ئىشلىتىكەن-
غۇ سىز. بۇ جەھەتتە زۆھرە سىزگە
يېتەلمەيدۇ.

— شۇ گەپ خېنىم. مانتا كۆرمىگەن
قەلەندەر قاسقاندا دوم چۈشكەن گەپ.
باشقىلار چىلىك كىيىپ ياققان بولسا
تېلېۋىزوردا ئېلان بېرەمتىكى.

— ماۋۇ ئۈچىڭىزدىكى پەلتۇ، بېشى-
ڭىزدىكى پوسمۇ سوۋېتنىڭكىكەن - ھە!..
بۇرۇنقى پەلتۇيىڭىزنى سېتىۋەتتىڭىزما؟

— ئۇمۇ بار، بىراق ياقىلىقى يوق-
كەن ئەمەسمۇ. بۇ يىل ئۈچامدىكىسىنى
ئالدىم. مۇشۇنىڭغىمۇ ئەسئەت خېلى-
غودۇڭشىدى.

— ھېلىمۇ غودۇڭشىمايدىكەن خېنىم،
نېمە دېدى؟

— نېمە دەيتتى، يەنە شۇ پۇلنىڭ
گېپى، «بىر جىنىڭغا نەچچە پەلتۇنى
يىغىۋالدىڭ، ئاياغلىرىڭ ئىككى سان-
دۇقتا لىق توشتى. ھەر قېتىم مېھمانغا
بارساڭ بىردىن يېڭى كىيىم ئالىدىكەن-
سەن، ئېلىۋېرەمسەن يەنە. مەن يا
مىللىونېر بولمىسام، بانكىنى بۇلايمۇ
ئەمدى ...» دەيدۇ. توۋا ... بىز خو-
تۇن خەقنىڭ مۇشۇ كىيىمدىن باشقا
كۆڭلىمىز خۇش بولغۇدەك نېمە ئىشى
بار يەنە؟

— ئۇ دېگىنىڭىزغۇ راست، ئەمما ئە-
بەتتە مەسلىھەت سالماپسىز - دە.

— نېمە دەپ مەسلىھەت سالغۇدەكمەن، بىز يا ئەر خەقتەك ئىچەلمىسەك، چېكەلمىسەك ... كېچىكىمىزدىكى بىرەر قىز يېڭى كىيىم كىيەلمەي قالساق ئوسال قويۇپ بولىمىز كۆڭلىمىزنى خۇش قىلىدىغان، ئەمدىچۇ ...

— ماڭا قاراڭ ئاسىيە، خوتۇن كىشىنىڭ ئىززەت - ئابرويى يەنىلا شۇ ئەر بىلەن بولىدۇ. ئۆزىڭىزنىلا ياسىماي، ئەسئەتنىڭ ئۇچىسىغىمۇ ئازراق قاراپ قويسىڭىز شۇ گەپ يوق.

— پاھ، باشقىدىنلا كۆڭۈل بۆلۈپ كەتتىڭىزغۇ.

— ئۇچىسىدىكى ئاشۇ كالتە سوكنۇ چاپىنىغىمۇ ئون يىل بولاي دېگەندۇ؟

— سوۋېتنىڭ ياقىلىق پەلتوسىدىن بىرەرنى ئېلىپ بېرەي دەمسىز - يا؟

— «ياخشى كۆڭۈل يېرىم دۆلەت» دەپتىكەن، ئۇمۇ بولۇپ قالار ... ھەر ھالدا يامان دېمىگەندىمەن؟

— سىزغۇ يامان دېمىدىڭىز. ئۇھ ... مېنىڭ ئۇنى ھېچ ياساپ قويغۇم يوق. يۈرسۇن شۇنداق دەيمىنا. يا خوتۇن كىشى بولمىسا، ئۇنچىلا ياسىنىپ ...

— ۋايىيەي، يوقىلاڭ گەپلەرنى قىلماڭە ئاسىيە. بىر ئۆي دېگەندە ئەرگە بېقىپ خوتۇن، خوتۇنغا بېقىپ ئەر بولمامدۇ.

— ئەر كىشى دېگەننىچۇ تولا ياساپ كەتسىڭىز دوپپىڭىزغا جىگدە سالىدىكەن خېنىم.

— قويۇڭە ئاسىيە، ئەمدى بۇ گېپىڭىز چەك باسمىدى.

— ئىشەنمەيۋاتامسىز؟ ... ئەسئەتچۇ ھېلىقى شاكىرنىڭ خوتۇنى رىزۋان بىلەن ئاپاق - چاپاق بولۇۋالغاندەك قىلىدۇ. بىر قېتىم ماڭىمۇ دېدى.

— نېمىنى؟

— رىزۋان دېگەن «تولىمۇ قوڭغۇز» نىڭ گېپىنىچۇ ...

— لەقەم قويىدىغانغا ئەجەب ئۇستا ھە، سىز.

— تۇرقى شۇ تۇرسا ئۇنىڭ ... شۇ ھالىغا ياقىماي داشۆدە ئىشتىن سىرتقى ئىنگلىز تىلى كۇرسىدا ئوقۇغۇدەك. يا ئىنگلىزدىن ئاشنا تۇتامتىكى ئۇ پور كۆتەك.

— ئوقۇغانىنىڭ نەرى يامان ئاسىيە، ھەر كىم ئوقۇسا ئۆزىگە ئوقۇيدۇ.

— ئۇنداق دېگىنىڭىز بىلەن خېنىم، ئەسئەت مېنى ئاشۇنىڭدىن ئۆگەن دەۋاتامدۇ - تېخى. مەن ئۆگەنگۈدەك نەرى بار ئۇنىڭ؟

— دېمىسىمۇ ئاسىيە، ئاشۇ رىزۋاننىڭمۇ جېنى چىڭ خوتۇنكەن.

— ۋايىيەي، باشقا كەلگەندە باتۇر دەپتىكەن.

— شۇنداق بولسىمۇ ئاسىيە، ھەم خىزمەت قىلىپ، ھەم ئوقۇپ، بىر ئۆينىڭ ئاش - تامىقى، كىر - قاتلىرىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقماق ئاسان ئىشمۇ؟ يا ئېرى تۈزۈك ئۆيدە ئولتۇرمىسا، بىر ئاي ئۆيدە تۇرسا، ئىككى ئاي گۇاڭجۇدا يۈرسە ... جېنى تۆمۈركەن دەپ قالدىم شۇ خوتۇننىڭ.

— سودىگەر دېگەنچۇ خالىدە، ئۆي دېگەن بىردەك. ئېرىدىن بەزگەن گەپ. شۇڭا ئەسئەتنىڭ قولتۇقىغا كىرىۋالغان-دە، بولمىسا تۆت كۈندە بىر بىزنىڭ ئۆيدە نېمە بار ئۇ خوتۇنغا؟

— كۈندەشلىكىڭىز كۈچلۈك - ھە سىزنىڭ.

— كۈندەشلىكي يوق ئۆينىمۇ ئۆي دې-

گۈلى بولامدۇ خېنىم.

— ھەر قانداق يارىنىڭ ئىززى قالىدۇ ئەمەسمۇ، كۆڭۈلگە دەز كەتسە ساقايمىقى تەس.

— ئەر كىشىنىڭ كۆڭلى كۆكۈل، خوتۇن كىشىنىڭ كۆڭلى كۆڭۈل ئەمەسمىكەن؟ ... ھە دېسە ئېرىم بىلەن بىر يەرگە كېلىپ بىلىپ قالىدۇر لىشىپ نەچچە سائەتكىچە ئولتۇرۇشىدۇ. شۇنىڭغىمۇ چىدايمەن خېنىم ... يەنە قانداق قىلماقچىكەن؟

— ئەسئەتنى بىرنېمە دېسىڭىز ھېچ ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ.

— قايسى كۈنى رىزۋاننىڭ گېپىنى قىلىپ قويسام چىچاڭشىپلا كەتتىغۇ ئەمەسمۇ.

— سىزگە ئەقىدە قىلغاچقا ئۇنداق گەپلەر كۆڭلىڭىزگە تېگىدۇ-دە!

— ئالدىنقى ھەپتىدە چايغا كىرىپ بارىدىغان بىر كۆڭلەكنىڭ گېپىنى قىلسام يەنە شۇ رىزۋاننى ماڭا سېلىشتۇرۇۋاتامدۇ.

— نېمە دەيدۇ؟

— نېمە دەيتتى، «ئاشۇ رىزۋاننىمۇ كۈندە خىزمەتكە بارىدۇ، چۈشتە كېلىپ بالىلىرىغا تاماق ئېتىدۇ. كەچتە ئىشتىن چۈشۈپ ئۇدۇللا مەكتەپكە بارىدۇ. بەزى كۈنلىرى كەچتە تاپشۇرۇقلىرىنى ئىشلەپ بولۇپ يېرىم كېچىگىچە كىر-قات يۇيىدىكەن. شۇمۇ ساڭا ئوخشاشلا خوتۇن ... توي-تۆكۈنگىمۇ تاللاپ بارىدۇ. چاي ئويۇنىمۇ خۇشال-خۇرام يۈرمەمدۇ» دەيدۇ. سەپرايىم شۇنداق ئۆرلىدى دەڭا.

— ئىشتىن سىرت ئوقۇغاندىن كېيىن شۇ-دە.

— مەنمۇ ئەسئەتكە: «ئۇنىڭغا ئوبدانلا قانات سۆرەپ قاپسىزغۇ. زېرىكتىڭىزمۇ مەندىن؟ بۇرۇنراقلا دېسىڭىز بولمامدۇ، يارىماي قالغان بولسامچۇ ئاشۇ پوركۆتەكنى ئېلىڭ. سىزگە تەگكىسى بارمىكەن زادى؟ ئېنىگلىسىزدىن ئاشنا تاپالماي سىزنى تېپىپتۇ-دە، ئۇ جىن سوقۇۋەتكەن سارالىڭ» دېدىم.

— ئەجەبمۇ قاتتىق تېگىپسىز ئاسىيە. تازا خاپا بولۇپ كەتكەندۇ.

— خاپا بولسۇن، تېرىكسۇن دەپ دېدىم. ئۇ تېرىككەنسېرى مەنمۇ يىغىنى بولۇشىغا سالدىم، «ھەي ... ئەجەب دۆت، ئەجەب نادانكەنسەن. ئۆتكەندە ئۆيگە كەلسە ناۋات سېلىپ چاي دەملەپ كەتكىنىمنى ئۇنىڭغا ... ئىسىت، ئىسىت ... 19 يىل ئۆي تۇتۇپتىمەن، ئىككى بالىنى چوڭ قىلىپ قاتارغا قوشقۇچە ئۇن جىنىمنىڭ بىرى قالدى. ياشلىقىم تۈگىدى، گۈلدەك چىرايىم سولاشتى. تېخى قىرىقتا كىرمەي تۇرۇپ پۇت ئاغرىقى، بەل ئاغرىقى دېگەنلەرنى تاپتىم. ئەرنىڭ بولمىسىزلىقىدىن مۇشۇ كاتەكتەك كۈن چۈشمەيدىغان قاراڭغۇ، زەي ئۆيدە 12 يىل ئولتۇردۇم. تۈرمە ياخشى بۇ ئۆيدىن. ئەمدى ساقلىمىغىزغا ئاق كىرىپ، بالىلارنىڭ بويى ئېگىككە تاقاشقاندا تاپقان ھۈنىرىڭىز مۇشۇما؟ بولدى، مەنمۇ تويدۇم، خېتىمنى بېرىڭ» دەپ ياقىسىغا ئېسىلدىم.

— بولدى خېنىم، رىزۋاننىڭ گېپىنى قويايلى ... ئەمدى ھەر قانچە ئىش بولسىمۇ ئەسئەت سىزگە ئوخشاش گۈلدەك چىرايى بار خوتۇننى تاشلاپ ھەرگىز ئاشۇ رىزۋاننىڭ كۆزىگە قارىماس دەيمەنا.

— جېنىم خالىدەم، كۆكۈل دېگەنچۇ ئەجەب پەس نېمىكەن. ئاشۇ گەپلەرنى قىلىۋىدىم، ئەسئەتنىڭ چىرايىمۇ تاتىرىپ

كەتتىڭغۇ، دەزى بولمىسا مۇشتىنى كۆتۈرۈپ گۈركىرەمەمتى ئەر دېگەن؟

— ئەجەب قىزىقكەنسىز ئاسىيە، ھەممىلا ئەر بىزنىڭ مەتتۇرسۇندەك ھە دېسىلا خوتۇنىغا مۇشت كۆتۈرەمتى.

— ئەسئەت قانداقلا قىلسا ئوقۇغان-دەيدىغان... لىمى بار ئادەم باشقىچە بولىدىكەن. مۇشت، شاپىلاق، پەشۋا دېگەنلەرنىڭ تەمى قانداق بولىدۇ، بىزدىن سوراڭ خېنىم. تۈنۈگۈن قېشىڭىزغا بارالمىغىنىمنىڭ سەۋەبىمۇ شۇتى. سەن دېگۈچە مەن دەۋالاي دەپ سۆزلەپلا كەتتىڭىز.

— ۋىيىەي يەنە ئۇرغان ئوخشىمامدۇ سىزنى؟ بايا ئەجەب دىققەت قىلماپتىمەن-ھە.

— ئۇھ، قانداق قىلاي، پېشانەمگە پۈتكىنى مۇشۇ ئەركەن.

— توۋا يۈزىڭىزگە ئۇرغىنى نېمىسى؟

— ئىچىۋالسىلا قىپقىزىل ساراڭ بولىدۇ ئۇ. ئەتىسى ھېچنېمىنى بىلمەيمەن دەپ تۇرۇۋېلىۋالىدۇ.

— ئەجەب ئۆكتەم-ھە، مۇشۇ ئەرخەق دېگەن.

— نېمە ئامالىمىز بار؟ بىرەر-ئىككى شاپىلاقىغا چىدىمىسىڭىز تۆت بالا يېتىم بولىدىغان گەپ.

— ئۇنىڭمۇ كۈندەشلىكى كۈچلۈككەن-ھە؟

— ھازىرغۇ بۇرۇنقىدەك كۈندەشلىك قىلمايدۇ. تېزرۈپ-تۈرۈپ ساراڭلىقى تۇتۇپ قالىدۇ شۇ... ھازىر مېنىڭ ئورنۇمغا ئىككى قىزىم قالدى. چوڭ قىزىم دىلارانىڭ ئارىسىغا كىرىپ بولغان ئىش.

— دىلارا نېمە قىپتىكەن مەتتۇرسۇنغا؟

— ياساندىڭ دېمەمدۇ. شۇ قىزىمنى ئاپايمەن دەپ شاپىلاقنى مەن يېگەن گەپ... بالىلارمۇ چوپچوڭلا بولۇپ قالغان تۇرسا... دىلارادىن بەك خىجىل بولدۇم. مەن ھارامدىن يېگەن بىر شاپىلاق ئۈچۈن شۇ قىزىم تۈنۈگۈندىن بۇيان ھېچنېمە يېمىدى.

— بىزنىڭ ئەسئەتتۇ ئاينۇرغا بەك يول قويىدۇ. مەن بىر نېمە دېسەممۇ، دېگۈزمەيدۇ. «بالىلار چوڭ بولدى. ئۇلارنىڭ ئىشىنى ئۆزى تېپىپ قىلالايدۇ. بۇنىڭدىن كېيىن ئاغزىڭنى بۇزۇپ تىللىغۇچى بولما، نەسىھەت قىلساڭ يولىدا قىل» دەيدۇ، چوڭ ئادەم بىلەن سۆزلەشكەندەكلا سۆزلىشىدۇ ئۇلار بىلەن.

— مۇشۇ كۈندە شۇنداق ئىچىم سىقىلىپ كېتىۋاتىدۇ مېنىڭ.

— مەتتۇرسۇن كۆرۈنۈشتە ئەجەب ياۋاش-ھە.

— ياۋاشنىڭ مۈڭگۈزى ئىچىدە دېگەننى ئاڭلىمىغانمۇ؟ سىزغان سىزىقىدىن چىقمايسەنلا دەيدۇ.

— چاھىلمۇ؟

— ئۇنى بىر دېمەك. دېگىنىنى قىلىدۇ. تۆي-تۆكۈن، ئولتۇرۇشلارغىمۇ ئانچە-مۇنچە بېرىپ تۇرىمىز. دېسەم ھەقاچان ئىشەنمەيسىز، بالا تۆت بولغۇچە ئۆزۈم يالغۇز بىر تويغا بېرىپ باقمىدىم جۇمۇ.

— نېمە دەيدىغانسىز ئەمدى، ئۇنىڭ چىللىكىمۇ ئەمەستۇ؟

— تۈتۈنىنىڭ ئاچچىقىنى مورا بىلىدۇ خېنىم... ئۇنى دېسىڭىز مەن مۇشۇ ماگىزىنغا ئورۇنلاشقىچىمۇ ئۆيدە قىيامەتنىڭ جېڭى بولغان. ئارىغا ئاپام، دادام لارنى سالسامۇ ئۇنىمىدى. ئاخىرى ئاكام ئارىغا چۈشۈپ مىڭ تەستە كۆندۈرگەن ئۇ كازىنى.

— ماگىزىندا ئىشلىگەنىنىڭ نەرى

يامانكەن؟

— پالانچىنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە قارىدىكى، پوستانىغا ھىجايىدىكى دىگەندەك گەپلەر بولمامدۇ. مەنىڭ ئىشلىگىلى ئەمەدى بىر يىل بولدى. ئۇنداق گەپلەرمۇ تېخى ئەمدى تۈگىدى. يېڭى توي قىلغان چاغلاردىكى گەپلەرنى قىلىپ بەرسەم ئەقلىڭىز ھەيران قالىدۇ. ھازىر ئادەم بولۇپ قالغان ۋاقتى بۇنىڭ.

— بۇرۇن سىلەر يۈرۈشۈپ، سىنىشىپ توي قىلىسغانمۇ؟

— بىر نەچچە ئاي يۈرگەن. بىرەر‑ئىككى سائەتتە نەچچە ئېغىز گەپ قىلىپ قويىدىغان شۇ. .

— تازا مۆردىمەستىسىنكە نتۇق ـ دە.

— سېپى ئۆزىدىن دەڭا، مەن سىزگە بىز يېڭى توي قىلغان چاغدىكى بىر گەپنى دەپ بېرەي ... بىز توي قىلىپ ئىككى ئايدىن كېيىن بىر دوستۇم بىزنى ئۆيىگە چاقىرغان. مېھمانلارنىڭ ھەممىسى يېڭى توي قىلغان ئەر‑خوتۇنلار، پات ئارىدا توي قىلىشماقچى بولغان قىز‑يىگىتلەر ئىكەن. شۇنداق يېقىن ئاغىنىلىرىنىڭ ئولتۇرۇشىدا كىمگە گەپ قىلاركىن، كىمگە قاراپ كېتەركىن دەپ يېنىمدىن بىردەممۇ قوپمىدى جۇمۇ. بىر چاغدا ئىككى ئاغىنىسى كېلىپ: «جۇرە، سىرتقا چىقىپ كىرەيلى» دېۋىدى، «سىلەر چىقىپ تۇرۇڭلار، تاماكىنى ئېلىۋالاي» دەپ كارىۋاتتىكى چاپانلارنى ماتىلاپ تۇرۇۋالدى. ئۇلار چىقىپ كەتكەندىن كېيىن يەرگە بىرنى تۈكۈرۈپ قويۇپ، ئاستا قۇلىقىمغا: «ماۋۇ تۈكۈرۈك يەرگە سىڭىپ كەتكۈچە مۇشۇنىڭغا قاراپ بېشىڭنى كۆتۈرمەي ئولتۇرۇپ تۇر جۇمۇ، ھازىرلا كىرىمەن» دەپ قويۇپ چىقىپ كېتىۋاتىدۇ. توۋا دەپ ياقامنى تۇتۇپلا قاپتىمەن ... جېنىم ئاسىيە، ئۆمرىڭىزدە مۇشۇنداق گەپنىمۇ ئاڭلاپ باققانمۇ سىز؟

— ۋايىيەي، نېمانداق قىزىق بۇ مەتتۇرسۇن ... زادى ئاڭلاپ باقمىغان گەپكەن. بۇ ... ۋايىيەي ... تولا كۈلۈپ مەيدەم ئاغرىپ كەتتىغۇ ... ئۇھ ... ۋايىيەي ...

— ئۇنىڭغۇ بۇرۇنقى گەپ. ھېچكىمگە پىتىن ‑ ھېچگەپ يوق مۇشۇ كۈنىدىمۇ ئەردىن تاياق يەپ يۈرسەك ئەجەب سەت تۇرىدىكەن.

— شۇنى دەڭا، مەتتۇرسۇنىڭىزمۇ كىچىككىنە سەگىتىپ قويماي بولمىغۇدەك.

— مەتتۇرسۇنغۇ ئۇنداق تومپاي بولغىنى بىلەن ئەسئەتنى بەك چوڭ كۆرىدۇ. ئەسئەت بىر سۆزلىشىپ تۆت ئېغىز گەپ قىلىپ قويسا قانداق بولار؟

— گەپ دېگەن ئېغىزنىڭ يېلى خېنىم، ئەسئەتنىڭغۇ ھەرقانداق ئادەمگە تۆت ئېغىز تەربىيە قىلغۇچىلىكى بار. بىراق ... شۇ ...

— ھە، ... سىز بەك ئىنچىكە ئويلاپ كېتىپسىز.

— ئويلىماي بولامدۇ خېنىم. ھازىرغۇ ئاراڭلاردا كىچىككىنە كۆڭۈلسىزلىك بوپتۇ. تۆت كۈندىن كېيىن تۈزۈلۈشۈپ قالساڭلار ئەسئەت خاپىلىقتا قالمىسۇن دەيمەنا.

— سىز شۇنداق ئويلامسىز؟

— «ئەر ‑ خوتۇن يېپتۇر، ئارىغا چۈشكەن ئىشتۇر» دېگەن گەپنى ئاڭلىمىغانمۇ؟

— سىز ئويلىغاندەك بولمايدۇ ئاسىيە، ھەر ئىش يولى بىلەن بولار. بۇنچىلىك ئىشقا ئەسئەتنىڭ ئەقلى ‑ بۇ، پەملى

مەمۇ يېتەمدۇ. يوقىلاڭ ئىشلارغا ئەنسىرەيدىكەنسىز خېنىم.

— ئۈنچىلىك يېرى بولسىغۇ مەيلى.

— ئەمىسە مۇنداق بولسۇن، مۇشۇ شەنبە كۈنى بىزنىڭكىگە كېلىڭلار. ئەسئەتنى كۆرسە مەتتۇرسۇن باشقىدىنلا ئېچىلىپ كېتەمدۇ. ئەسئەت گەپ قىلىدىغان بولسا ھېچكىمنى گەپ قىلدۇرماي چىرايىغا تىكىلىپلا ئولتۇردۇ ئەمەسمۇ. بىر بالىغا كۆيگەندەك كۆيىدۇ ئۇنىڭغا.

— ئۈنچىلىك يېرى بولسىلا مەيلىغۇ.

— ئەر خەق دېگەن راۋۇرۇس ئىچىشكەندە نى گەپلەر چىقىدۇ. بىردەمدىلا ئاپاق - چاپاق بولۇشۇپ كېتەمدۇ.

— ئەتىسى ھېچنېمىسىنى بىلمەيمەن دەپ تۇرۇۋالىدىغىنى ياماندىكەن ئەمەسمۇ، چاغلاپ ئىچكىنى تۈزۈك.

— شۇنى دېمەمسىز، ئىچمىسە تېخى تۇرالمىغان، ئىچسە ئاز ئىچمەيدۇ، ئۆلگۈدەك ئىچىدۇ ئەمەسمۇ.

— ئەر كىشى ھە دېسىلا لەشتەك بولۇۋالسا خوتۇن كىشىنىڭ كۆڭلى سۇ ئىچمەمتى خېنىم. ئەر كىشى دېگەن جىردىشىپ تۇرسا، خوتۇن كىشىمۇ ئۆزىنى سەگەكرەك تۇتىمامدۇ.

— گاھىدا گەپ قىلىسىزچۇ شۇنداق قايىل بولۇپ كېتىمەن سىزگە. خۇددى پىشقان مۇئەللىم يا يازغۇچىدەكلا. «ئاتىنىڭ يېنىدا تۇرساڭ ئاتىنىڭ خۇيىنى ئالىسەن، ئېشەكنىڭ يېنىدا تۇرساڭ ئېشەكنىڭ» دېگەن راست گەپ ئوخشايدۇ جۇمۇ.

— نېمە دەيدىغانسىز ئادەمنى خىجىل قىلىپ ... ھە راست، ماگىزىنىڭلاردا خوتەننىڭ قىزىل گۈل ھارىقىدىن بارمۇ؟ قاتار چاينىڭ نۆۋىتي گۈل ھەسەلگە كەلگەن، شۇ سورىغانتتى.

— مەن سوراپ باقاي، بولسا ئېلىپ قويىمەن.

— ئايالىلار خېلىلا ئۆگىنىپ قالدىچۇ ئۇنىڭغا. تەممۇ ياخشىكەن، پۇرىقىمۇ شۇنداق ئېسىل دەڭا. مۇشۇ ئەرلىرىمۇ شۇنداق پۇراقلىقراق نەرسىلەرنى ئىچسە دەيمەن. ئاقنى ئىچىدىغان بولسىچۇ، نەچچە كۈنگىچە يېنىغا كەلگىڭىز كەلمەيدۇ. شۇنداق سېسىق ... ھەي خالىدە، بىزنىڭ چايغا قوشۇلامسىز - يا؟

— ياقەي، ئاخۇنۇم قاپ يېلىدىن دەپ ئوتتۇرىدىنلا قىسىلىۋالسامىمۇ بولماس. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەتتۇرسۇنمۇ ...

— ئەمىسىچۇ، ئالدى بىلەن ئەر - خوتۇن ئويىنىغان قاتار چايغا قوشۇلۇڭ. مەسلىھەتىمنى مۇشۇ شەنبە سىزنىڭكىدە قىلىشايلى، قانداق؟

— مەتتۇرسۇن نېمە دەركىن؟

— نېمە دەيتتى، ئەر - خوتۇن ئوينىغاندىكىن خۇش بولسا بولىدۇ - تېخى.

— ئارىدا تونۇمايدىغانلارمۇ بارمۇ - قانداق؟

— بولسا نېمە بوپتۇ. تونۇشمىسا تونۇشىدۇ. ھاراق دېگەنچۇ جىنىنى ئۇسسۇلغا سالىدىغان نېمە ئۇ ... مەتتۇرسۇنمۇ پۇلغا تارتىشامدۇ - يا؟ سىزغۇ خوتۇن كىشى، ئالقىنىڭىزنى سىقىمداپ تۇرسىڭىزمۇ ھەق، مەتتۇرسۇننى خېلى مەرد ئەرمىكىن دەيمىنا. ئۇنداق يېرى بولسا ئۇنىڭمۇ ئامالى بار. بۇقېتىم سېخىپ ئىچىدىغان خوتۇنلارمۇ ئالدىمىزغا راۋۇرۇس داستىخان سالماي قۇتۇلالمايدۇ جۇمۇ بىزدىن. ئەر كىشى دېگەننى بىرلا ئېغىز گەپ بىلەن ...

— ئۇنچىلا دەپ كەتمەڭ ئاسىيە، سىزمۇ

بىر ئەرنىڭ قولىدىكى خوتۇن.

— ۋايىيەي، دەپ - دېمەي نېمىتى. ئون يىگىرمە تەڭگە ئۈچۈن خوتۇن كىشىنىڭ ئالدىدا «ئىي - مىي» دەپ تىرىنىقىنى تاتلاپ تۇرغان ئەرنى ئەر دېگىلى بولامدۇ؟ «ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن، يەر قىلغانمۇ خوتۇن» دېگەننى ئاڭلىغانمۇ - سىز؟

— ئۇنتۇپ قالماڭ خېنىم، گۆش دېگەن مىڭ ئۇرۇق بولسىمۇ نانىڭ ئۈستىدە تۇرىدۇ جۇمۇ!

— سىزنىڭمۇ كىشىنىڭ ئېسىدە كەلمەيدىغان قىزىق گەپلىرىڭىز بار - ھە، نەدىنمۇ تاپقانسىز مۇنداق گەپلەرنى... بوپتۇ، دېگىنىڭىزدەكمۇ بولسۇن، ئەڭ مۇھىمى چاي ئوينايلى خېنىم. چاي!...

— چاي!...

— ھە ئە، چاي!... ئەمدىچۇ سىزمۇ تونۇغۇنلا سەھرادىن كەلگەندەك يۈرمەي ئۆزىڭىزنى ئانچە - مۇنچە تۈزەشتۈرۈپ خوتۇن كىشىدەك يۈرۈڭ. پۇل دېگەننىچۇ ئەر كىشى تاپىدۇ. خوتۇن كىشى خەجلەيدۇ. دۇنيانىڭ ھەممە يېرىدە شۇنداق. چېچىڭىزنى كېسىڭ خېنىم، بۇدۇر قىلدۇرۇڭ.

— مۇشۇ ئۇزۇن چېچىمنىسا؟

— نېمىدىن قورقىسىز، سىز يېمىگەن شاپىلاقمۇ ئۇ؟ مەتتۇرسۇنمۇ ئاستا - ئاستا كۆنۈپ قالىدۇ... يېرىم سائەت باش يۇسىڭىز ئىككى سائەت چاچ تارايدىكەنسىز. نېمە جاپا سىزگە.

— خاپىلىقتىن قاچىمەن دەڭا.

— بۇ ئۆتمۈش ئەمەس خالىدە. ئاياللارمۇ يېرىم دۇنيا، ئەرلەر بىلەن ھوقۇقتا باراۋەر دەۋاتىمىدۇ. بىز بولمىساق ئەرلەرنى كىم كۈتىدۇ، كىم ئەۋلاد قالدۇرىدۇ. بىز بولمىساق بۇ دۇنيا قۇرۇپ كەتمەمدۇ؟... ھازىرچۇ قاراڭ، ئاياللار جەمئىيەتتە كۆكەمە ئەرلەرنىڭ ئەدىپىنى بېرىۋاتقۇدەك. مۇشۇ كۈندە ئۇرۇپمۇ ھۆددىسىدىن چىقالمايدۇ.

— راستما؟

— ئەجەب ساددا ھە سىز خالىدە. ئۆمرىڭىزنى مۇشۇندا قىلا ئۆتكۈزۈۋەتمەڭ. ئويناڭ، كۈلۈڭ، ئېچىلىڭ، ياپياش تۇرۇپ گۈلدەك چىرايىڭىزنى ئۆي ئىشى بىلەنلا نابۇت قىلىۋېتەمسىز؟

— مېنىڭمۇ تۆت ئادەمگە قوشۇلۇپ ئۆتكۈم بار. قانداق قىلىمەن. شارائىتىم شۇ تۇرسا.

— شارائىت دېگەننىچۇ ئادەم ئۆزى يارىتىدۇ. ئاسماندىن چۈشۈپ قالمايدۇ... ماۋۇ ئۈچىڭىزدىكى پەلتومۇ نى زامان مودىدىن قالغىلى. پۇتىڭىزدىكى بوتىيمۇ شۇ. مۇشۇ تاپتا پايپاقلىق ئورۇس توخۇسىدىلا ئوخشاپ قاپسىز. مۇشۇ كۈندىمۇ تۇركىيىنىڭ مۇشۇ لابدۇر كۆڭلىكىنى كىيىپ يۈرەمسىز؟

— قانداق قىلىمەن جېنىم ئاسىيە؟

— ياسىنىڭ، مودا كىيىملەرنى كىيىڭ... ئۈچىڭىزدىكىنى بىرەر قىز يۆتكىمەي چايغا بارالامسىز؟ سىز ياسىنىدىغان بولسىڭىزچۇ چىرايىڭىز گۈلدەك ئېچىلىپلا كېتىدۇ. نى - نى قىزلارنىڭمۇ ئەقلى ھەيران، بوينى سىڭايان بولۇپ قالىدۇ سىزگە... ھازىرچۇ ئاتمىش ياشلىق مومايلارمۇ مودا قوغلىشىدىغان بولۇپ كەتتى.

— ئەجەب دەيدىكەنسىز جېنىم ئاسىيە، مەن مودا قوغلاشقىلى تۇرسام بالا تۆت، نان ئىككى بولۇپ قالامدۇ؟ ھەممە ئىش پۇل بىلەن ئاقىدىكەن خېنىم.

— پۇل دېگەننى تاپقىلىق. ئەسئەتمۇ نەچچە كىتاب يازدى. ھەممىسى پۇل. مەتتۇرسۇنمۇ پۇل تاپماي نېمە ئىش قىلىدۇ؟ بوش ۋاقىت تاپسىلا ئوقەتنىڭ ئېپىنى قىلسۇن. سودىگەر ئاغىنىلىرىدىمۇ ئاز ئەمەسقۇ؟ ئىشنى كىچىكىدىن باشلىسا بولۇۋېرىدۇ. «تاما - تا ا كۆل بولىدۇ» خېنىم. تۈنۈگۈنلا كەشىنى مايماق سۆرەپ يۈرىدىغانلارنىڭ ھالىنى بەش ئات تارتالمايدىغان بولۇپ كەتتى ھازىر. مۇشۇ شەھەرنىڭ سۈيىنى ئىچىپ چوڭ بولغان ئادەمگە قايسى يولنى ئېتىپ قويۇپتۇ؟ مىڭ گۈي پاتقان يەرگە بىر گۈي پاتمامدىكەن؟

— قېنى بارەسلەھەت بىر ئىش قىلارمىز.

— مەسلىھەت - پەسلىھەت دەپ ئولتۇرماي ئىشنى جاڭگىدە باشلاش كېرەك. ئاستا - ئاستا ئىزىغا چۈشىمەدۇ. پۇل دېگەننى شۇنداق تاپىدىغان گەپ. چايىڭىزمۇ پۇل كېرەك - تە.

— ئەلۋەتتە خېنىم، ئەتىگەندىن دەۋاتقان گەپ شۇ.

— چايغا بارسىڭىزچۇ، يېڭىلىق دېگەننى ئاڭلاپ تۇرىسىز. ئاياللارنىڭ ھەممىسى يېڭى - يېڭى مودىدىكى كىيىملەرنى كىيىپ كېلىشىدۇ، ئۇلارمۇ يېڭىلىق. شەھەردىكى ئەڭ يېڭى مودا كىيىملەر قايسىلار، كونىراپ قالغانلىرى قايسىلار، تولۇق مودىدىن قالغانلىرى قايسىلار، ھەممىنى بىلىۋالىسىز. شەھەردە نېمە يېڭىلىقلار بولۇۋاتىدۇ، ئۇ گەپلەرمۇ چۈشىدۇ.

— جىق نەرسە بىلگىلى بولغۇدەك.

— ھازىرچۇ مودا دەۋرى. يالغۇز ئاياللارلا ئەمەس، ئەرلەرمۇ مودا قوغلىشىۋاتىمىدۇ. سوۋېتنىڭ قالپىقىنى كىيمىگەن ئادەم قالمىغان ئوخشايدۇ. پەرىجە كىيىدىغان سوپىلارمۇ كىيىۋاپتىغۇ.

— باشقىلار نېمە قىلسا بىزمۇ شۇنى قىلىمىزمۇ. ئالدى - كەينىمىزگە قاراپ ئويلاپ ئىش قىلارمىز.

— ئويلايدىغان ئىشىڭىز ئەمدى ئەرلەر قىلىۋالسۇن. ئاشۇ بالىلارنى چوڭ قىلىپ بولغۇچە تولا خىيال قىلىپ مېڭىمىزنىڭ قېتىقى چىقىپ كېتەي دېگەن بىزنىڭ. يەنە نېمە خىيالىكەن ئۇ تۈگىمەيدىغان.

— توۋا ... ئوقۇۋاتقان چېغىمىزدا مۇئەللىم بىزگە «ئادەم مايمۇندىن تۆرەلگەن»، دېسە ئىشەنمەيتتىكەنمەن. ھازىر ئويلىسام راست ئوخشايدۇ. بىز خەق ھېچنېمىنى ئويلىمايدىكەنمىز. بولۇپمۇ خوتۇنلار ... بۈگۈن بىرسى بىر يېڭى كىيىم كىيىپ كوچىغا چىقسا، ئەتىسى يۈز خوتۇن شۇنداق كىيىمنى كىيىپ كوچىغا چىقىدىكەن. كىيەلمىسەكمۇ كىيگۈمىز كېلىدىكەن. ھېچبولمىسا ئارقىسىدىن ئۇزاپ كەتكۈچە قاراپ قالىدىكەنمىز. ئىچىمىز ئېچىشىدىكەن. توۋا ...

— خوتۇن كىشى دېگەن شۇ. «ئېشەكتىن قالسا قۇلىقىنى كەس» دېگەننى ئاڭلىمىغانمىدىڭىز؟ يالغۇز باشقىلار كىيگەننى ئەمەس، بولسا كىيمىگەننى كىيىش كېرەك. مودا دېگەن شۇ!

— باشقىلار كىيمىگەننى كىيسە مودا بولامدۇ؟

— ئەلۋەتتە، خېنىم. ياراشتۇرۇپ كىيىشمۇ بىر گەپ. ئۆتكەن ھەپتىدە رەستىدە ئوغلىنىڭ خەتنە تويىنى قىلغاندا كۈتكۈچىلىك قىلغان دوستلىرىنىڭ

ھەممىسى بىردىن ساراپان كىيىنىشىپتۇ. ياراشقانلىرىنىڭغۇ يارىشىپتۇ، ياراشمىغانلىرىنىڭ ئىسكەتىنى شۇنداق بۇزۇۋېتىپتۇ. ئۇچىسىغا خۇددى ئۇزۇن زاۋۇتىنىڭ ئاغىزىنى كەپلىۋالغاندەكلا.

— بىز راستلا مايمۇنكەنمىز.

— نېمە دەپ يۈرىدىغانسىز خېنىم. بىزچۇ ئادەم ئاتا بىلەن ھاۋا ئانىدىن تۆرەلگەن مۇسۇلمان خەق بىز. ئادەم مايمۇندىن تۆرەلگەن بولسا باغچىدىكى مايمۇنلار نېمىشقا ئادەمگە ئۆزگەرمەيتۇ؟

— ئۇنچىلىك ئىشقا ئەقلىم يەتسە ئۆيدە ئولتۇرامتىم.

— ئۆيدە ئولتۇرۇۋېرىدىغان بولسىڭىزچۇ ھېچنېمىگە ئەقلىڭىز يەتمەيدۇ. باشقىلارغا ئارىلىشىڭ، جەمئىيەتنى كۆرۈڭ. شۇ چاغدا ئەقىل تاپىسىز، يول تاپىسىز. يول دېگەننىمۇ ئادەملەر مېڭىپ پەيدا قىلغان.

— يوتقانغا قاراپ پۇت سۇنمىساق بولماس. يول تاپىمىز دەپ تۈيۈق يولغا كىرىپ قالمايلى يەنە.

— ئازماس، ئاللا تائاللا، دەپتىكەن. بەندە دېگەن ئازىدۇ خېنىم. سىزنى كۆرمەيلا ئۈركۈپ كەتمەك، سىزدەك گالۋاڭ خوتۇندىن مۇشۇ شەھەردە يەنە نەچچىسى باركىن تاڭ... ئاۋۋال سىزگە ئۆزىڭىزنى ئېيتىڭ، يا قاينامدىن چىقارسىز، يا سايرامدىن! ۋايىيەي... سائەت 12 بولاي دەپتىغۇ.

— نېمە دەيدىغانسىز ئەمدى. چۈشلۈك تاماقنى كېچىكىدىغان بوپتىمەن-دە! قانداق قىلارمەن ئەمدى؟...

— ئۇھ، ئەجەب ئۇزۇن پاراڭلىشىپتۇق-ھە. بېلىم قېتىپ تاياقتەكلا بولۇپ قالدى... شەھەر ئىچىدىكى ئەگىم دۇكاندا يېڭى پاسوندىكى كۆزلۈك ئاياغ سېتىۋېتىپتۇ دېيىشىدۇ، قاراپباقاي دەپ چىققانىدىم. ئەگلەككە چىقىپ ئەرگىنە تەگكەندەك ئىش بولدىغۇ بۈگۈن.

— چۈشتە مەتتۇرسۇن كېلىپ، بىكار ئولتۇرۇپمىز تاماقنى ئۇلگۇرتۇپ ئەتمەپسەن دەپ تېرىكىدىغان بولدى-دە! يېرىم كۈنلۈك دەم ئېلىشىم تۈگەپتۇ. چۈشتىن كېيىن كىر يۇماقچىدىم تېخى.

— خوش ئەمسە خېنىم، كېيىن يەنە مۇڭدىشارمىز... ھە راست، سەمىڭىزگە سېلىپ قوياي، شەنبە كۈنى ئۆيىڭىزگە بارىمىز جىمۇ، ئۇنتۇپ قالماڭ!... ھېلىقى قىزىل گۈلىڭىزدىن بولسا ئاپىرىپ قويارسىز...

— مەن دەيمەن ئاسىيە، باياتىن جىق پاراڭلاشتۇق. يەنە دېسەم، يەنە شۇ. ھەممىمىز تەك باش قاتۇرۇپ مۇۋاپىقراق بىر يول تاپالىي دەيمەن. بۇ ئىشتا...

— خوش خېنىم، مەن ئالدىرايمەن. دۇكانىنى چۈشتە ئېتىۋەتمىسۇن يەنە... خوش ئەمسە... شەنبە كۈنى ھە!...

— ھەي ئاسىيە! كەتتىڭىزما؟ سىز كۆپرەك ئويلانسىڭىز بولاتتى. مەنلا ئويلانغان بىلەن ئىش پۈتەمدۇ؟ ئۇھ... ئاكىلمىدى بولغاي بۇ چوكان... ئويلانماي بولامدۇ... بوپتىلا، مەن بولسامۇ ئويلانغاچ تۇراي. ئويلىنىدىغانلار يەنە چىقىپ قالار!...

شېئىرلار

سەپەر تەرەملىرى

ئىمىن ئەخمىدى

بىرىنچى ناخشا

مېنىڭ قانداقلىقىم چاغلىقلا بىر ئىش
لېكىن سېنىڭ بىلەن ئالەمدە نامىم.
سۆيمەي يا سۆيۈلمەي ئېرىشكىنىم قىش
سېنى سۆيۈپ كەتمەس بولدى باھارىم.
نادان ئىدىم ئىشقىڭ ئويغاتتى كۆڭۈل
جامالىڭ مەۋجىدىن نۇرلۇق نىگاھىم.
گۈلگە سايراپ بىر قۇش ئاتالدى بۇلبۇل
مېنى بۇلبۇل قىلدى ئوتلۇق - پىراقىڭ.
مەن تىزدىلىكىدە ئاددىي بىر ئىنسان
قەلبىڭدىن جاي بەرگەچ ئۇلۇغ ھاياتىم.
مەجنۇن سۆپەت ئاقار تېنىمدىكى قان
لېۋىڭ زەمزەمىدە بەختىم - ماماتىم.

ساھىلدىكى ئارمانلار

بارخان ئارا تاپالماستىن يول
قېچىپ كەتكەن ھېلىرىم ئەمدى
تۇتۇۋېلىپ ساھىلدا دولدۇل
قوچاقلاپتۇ يېشىل دېڭىزنى.
يۈزلىرىمنى قىزارتىپ ئاستا
قەلبىم بىلەن مۇڭداشتى بىردەم.
دېدى بىر چاغ نېمىشقا ماڭا
قوملاردىنمۇ دولقۇن بەرمىگەن؟...

ئەلتەجا

تەلپۈنمەيمەن قارشى قىرغاققا
يەلكەن تەمە قىلمايمەن سەندىن.
قاراپ باقسام ئاپئاق بۇژغۇنلار
بىزەيدىكەن ساھىلىنى نەمدىن.
گۈگۈم پەيتى يۇلتۇز بىلەن ئاي
خالايدىكەن ساڭا چۆكۈشنى.
ئۆگىنىپتۇ تاغلارمۇ ھايھاي
قوچىقىڭغا زەمزەم تۆكۈشنى.
بېلىقئالغۇچ بولاي بىر لەھزە
كۆكسىڭدىلا قېقىپ يۈرەي پەر.
ئويغاقلىقىڭ ئۈنسۇن قەلبىمگە
ئۇرۇق قىلىپ دولقۇنىڭدىن بەر...

يەنىسەي كۆلى

سەن سايرامىمۇ ۋە ياكى باغراش!
بىر تۇغقانمۇ ۋە ياكى قانداش!
سۆيۈك تەمى ناۋات سالغاندەك
ئايىغىڭغا قويغۇم كەلدى باش!
بىلگەن بولساڭ ئۆزۈممۇ بىر كۆل
كۆل - كۆل ئۈچۈن ھامان قېرىنداش.
بىر جەننەتتىن چىققاچ گۈزەللىك
مەھەللەمگە ئوخشايدۇ ھەر قاش.
قايتىپ كەتسەم كېلىمەن يەنە
ئۈزدىتىپ قوي لېكىن تۆكمە ياش.
چاڭقاق قەلبىم سىماپ بۇ دەمدە
دەپ قالمىغىن يۈرىكىمنى تاش.

تەسىراتىم

ئالەمدە بىرىنچى قۇۋۋۇق دېيىدىكەن
زىيارەتتىكى بۇ ئۆتكەل نامىنى.
بىلمىدىم بىر زامان كىملەر كۆتۈرگەن
مۇشۇ پەردە تاپقان شەرەپ جامىنى؟
گويا كى ھەر خىشتا ئەسىرلەپ تارىخ
گاھى بۇرجەكلەردە ئوقيانىڭ ئىزى.
سېپىل يېرىقىدا ئۈنگەن گىياھنىڭ،
كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ قەدىم يىلتىزى.
ئويلىدىم كۆز تىكىپ گۈلگۈن دالاغا

بۇ قوۋۇق نېمىدىن بېرىدۇ دېرەك؟
ھېسسىرىم چېچىلىپ سىڭدى ھاۋاغا.
دولقۇنلار مىسالى سىلكىنىدى يۈرەك.
غالىبلار قاتارى قەددىمنى كېرىپ
خاتىرە سۈرەتكە چۈشتۈم راۋاقتا،
ئېھتىمال شۇ دەقىق قالدى دەسسىلىپ
قېنى تۆكۈلگەنلەر قېنى ئاياقتا...

ئارىيە

ئەجەب تارىخ، ئەجەب بىر ئۆتمۈش
خارابىگەدىن ئەسىر نامايان.
كېسەك ئالتۇن ھەر بىر پارچە خىش
غۇرۇرۇڭنى قىلىدۇ ئايان.
كونا دىۋار يۈزىدە تۇتتۇن
تىنغان ئۆستەك ئابىدە ماڭا.
ئەقىدەمنى ئەيلىگەچ پۈتۈن،
تەڭ بىلمەيمەن ھېچكىمنى ساڭا.
كۆز ئالدىمدا سەھراچە ئاھاڭ
شاھىد ئىزلار تۈرىدۇ لەيلەپ.
يۈچۈقلاردا قېرىپ قالغان چاك
ئەسلىمەمنى سۆيەر ئەللەيلەپ...

مەسەللەر

ھەسەن تىلىۋالدى

قاچىنىڭ ئەرزى

ئەرز ئوقۇدى بىر كۈنى قاچا،
چۆمۈچبايغا ئۆزىچە سىلىق.
«تاماق ئۇسساڭ ھەر نۆۋەت ماڭا،
ئاز ئۇسسەن بۇ قانداق قىلىق؟»

ئاغرىنىسەن، — دېدى چۆمۈچباي، —
ئىش ماڭدى ئەسلى يولىدا.
كۆرمىدىڭمۇ خىزمەت قىلىپ مەن،
تۈرگىنىمنى كىشىنىڭ قولىدا.

چۆگۈن بىلەن پىيالە

دوق قىلىپتۇ پىيالە
بىر كۈنىسى چۆگۈنگە.
قىزدىق چاينى قۇيىسەن،
نېچۈن مېنىڭ ئىچىمگە.

كۆرەلمەسەن يەكى سەن
مېنىڭ گۈزەل چىرايىمنى.
قوپاللىق قىپ ئۆزۈڭچە
ئاغرىتىسەن دىلىمنى.

دەپتۇ چۆگۈن، — مۇشۇ ئىش،
دوستۇم سېنىڭ خىزمىتىڭ.
جاپا مۇشكۈل، ئەجىرسىز،
بولماس قىلچە قىممىتىڭ.

قۇشقاچنىڭ مەسلىھەتى

ئېشەك ھاڭراپ ئۆز ئاۋازىغا،
ئۆزىنىڭ يەك كېلىپ مەستلىكى.
— دەپتۇ دەرھال قۇشقاچقا قاراپ،
«ناخشا چىراپان» ئىدىم مەن ئەسلى.

ھەسەت قىلىپ بەزىلەر مېنىڭ،
ئاۋازىمغا بولمايدۇ قايىل.
ناخشام بىلەن پۈتكۈل ئەتراپنى،
تالانتىمغا قىلىمەن مايىل.

— توغرا، — دەپتۇ قۇشقاچ ئۇنىڭغا،
«ھېچكىم ئېشىپ كېتەلمەس سىزدىن.
ئەپسۇس توغرا باھا بېرەلمەي،
چوڭ سەۋەنلىك ئۆتۈپتۇ بىزدىن.

ئۆزگەرتكىلى بولمايدۇ بىراق،
سىزنىڭ ئەلىتە رۇخسارىڭىزنى.
بۇندىن كېيىن ناخشا ئېيتماي سىز،
ئاسراڭ «ياڭراق» ئاۋازىڭىزنى.

غايىب بولغان بىر پاي ئاياغ

(ھېكايە)

تۇرسۇنئاي ئەمەن

ماتېرىيال كۆتۈرۈپ قىرائەتخانىغا كىرىپ كەلگەن بىر قىز بىرىنچى رەتنىڭ بىرىنچى نومۇرلۇق ئورۇندۇقىغا كېلىپ ئولتۇردى-دە، قانداقتۇر بىر كىتابنى ئېچىپ ئوقۇشقا باشلىدى.

توۋا، تۆت يىللىق ستۇدېنتلىق ھاياتىمدا بۇنچىلىك قاملاشقان قىزنى كۆرمىگەنتىمەنغۇ؟

ئۇ قىز ماڭا قاراپ تاتلىقىنە بىرنى كۈلۈپ قويدى. نېمە قىلىشىمنى بىلمەي ئوڭايسىز ھالدا مەنمۇ كۈلۈپ قويدۇم.

ئۇ نېمىشقا كۈلدىكىنە؟ ياكى ئۇ ئۆزىگە تىكىلىپ قالغىنىمنى مەسخىرە قىلىۋاتامدىغاندۇ؟ نېمە بولدۇم... ئەزەلدىنلا بىر كۆرۈپ ئاشىق بوپتۇ دېگەنلەرگە ئىشەنمەيتتىمغۇ؟

كەينى-كەينىدىن قىرائەتخانىغا كىرگۈچىلەر ئۇنىڭغا قاراۋېرىشنى ئۈزۈپ قويدى. مۇمكىن بولسا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى قىرائەتخانىدىن قوغلاپ چىقارغان بولاتتىم. قوڭغۇراق چېلىندى. ماتېرىياللىرىمنى يىغىشتۇرۇۋاتقىنىمدا ئۇ يەنە تاتلىق بىرنى كۈلۈپ ئورنىدىن تۇردى. شۇنچە تېز ماڭسامۇ تۆتىنچى رەتنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئورۇندۇقىدىن كېلىپ بولغۇچە ئۇ قىرائەتخانىدىن چىقىپ غايىب بولدى.

× ×

قىرائەتخانىغا كىرگىنىمگە ئانچە ئۇزۇن بولمىغان بولسىمۇ، بەكلا ئۇزۇن بىلىنىپ كەتتى...

ئۇ قىرائەتخانىغا كىردى. كىيىۋالغان ئەتلەس كۆڭلىكى ئۇنى شۇنچە گۈزەل-

لەشتۈرۈۋەتكەنكى، گۈزەللىك شاھىمۇ بۇنچىلىك بولمايدىغاندۇ... كۆزلىرىم ئەتلەس كۆڭلەك ئىچىدە يوشۇرۇنغان بىر جۈپ كۆكسىگە چۈشۈشى بىلەن پۈتۈن بەدىنىم قىزىپ كەتتى...

ئەنە، ئۇ تاتلىقىنە بىرنى كۈلدى، نېمە قىلىشىمنى بىلمىگەنلىكىمدىن ئىتتى- ئىكلا كىتابقا قارىغاندەك بولۇۋالغىنىم بىلەن يەر ئاستىدىن ئۇنىڭغا قاراپ تۇردۇم. ئۇ مېنىڭ ھېچقانداق ئىپادىسىز تۇرغانلىقىمدىنمۇ قانداق، ئارقىسىنى قىلىپ ئۈستەلنى سۈرتۈشكە باشلىدى.

ئەيھاناس، مەن نېمىلەرنى كۆرۈۋا- تىمەن، كۆزلىرىمگە ئىشەنمەي قالدىم. چىمەن دوپپا ئاستىدىكى ئىككى تال ئۇزۇن ئۆرۈم چاچ مەجنۇنتالغا ئوخشاش تولغىنىپ، ئىككى تەرەپكە تەڭ يەاپىز- نەتتى. مۇزاكىرە قىلىش ئۈچۈن قانچە كىتابقا قارىغان بولسامۇ، ئاشۇ چىمەن دوپپا ئاستىدىن نازۇك بەدەنلەرنى بويلاپ چۈشكەن ئاشۇ چاچ كۆز ئالدىم- دىن كەتمەيتتى. تاھىر سولانغان سان- دۇقنى دەريادىن سۈزۈۋالغان مەلىكىلەر- نىڭ چاچلىرىمۇ مۇشۇنداق بولغىمىدى؟

ئۇ يېنىمغا كېلىپ تەبەسسۇم بىلەن ئولتۇردى. نېمە قىلىشىمنى بىلمەي ئەتراپىمغا قارىدىم. ھېچكىمنىڭ بىز بىلەن كارى بولماپتۇ. ئۇنىڭ چاچ- لىرىنى قولۇمنى تارغاق قىلىپ تارىدىم، ئۆرۈدۈم. ئاخىرى ھەممىنى چۇۋۇۋەتتىم. چاچلىرىنى پۇرىدىم، ئۇنىڭدىن چىققان ئاللىق پۇراق دىمىقىمغا ئۇرۇلۇپ تىنىق- لىرىم ئارقىلىق پۈتۈن ھۈجەيرىلىرىمگە سىڭىپ كەتتى... ئوھ، پۈتۈن بەدىنىم تىترەپ كەتتى.

— ئۇ كام ۋاقىت توشتى:

ئەتراپىمغا قارىدىم، دېمىسىمۇ قىرا- ئەتخانىدا مەنلا قالغانىدىم. ئۇ قاچان چىقىپ كەتكەندۇ؟ ھەي مېنى...

× ×

قىرائەتخانىدىن چىقىپ ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەيلا ئۇ كىرىپ كەلدى. ئۈستىدىكى ئېرىپ بولالمىغان قارلار ئۇنى قار لەيلىسىگە ئوخشىتىپ قويغانىدى. ھېس قىلىشىمچە، كىچىك ۋاقىتلىرىمدا موماي ئېيتىپ بېرىدىغان چۆچەكلەردىكى قار مەلىكىسى مۇشۇنداق ئىدى. ئۇ توڭلاپ كەتكەن قوللىرىنى ھورداتقىنىچە ئاللىق كۈلۈپ قويۇپ مۇزاكىرە قىلىشقا باشلىدى.

... — قاراڭ، قوللىرىڭىز توڭلاپ كېتىپتۇ.

قوللىرىنى قوينۇمغا سېلىپ ئىسسىتتىم. تىترەپ تۇرغان نازۇك بەدەنلىرىنى قۇچاقلىدىم.

— ئەخمەت، سىزنى تەبرىكلەيمەن. قارا، پەرىزاتلارمۇ بۇنچىلىك گۈزەل بولمىسا كېرەك.

ئۇنىڭغا قارىدىم، كىيىۋالغان توي كىيىمى گۈزەل ھۆسنىگە بەكمۇ ياراشقانى- دى. خۇدايىم يامان كۆزلەردىن نېرى قىلغايسەن. مېنىڭ كۆزۈم... مېنىڭ مە- لىكەم...

— قاراڭ ئەخمەت، بالىمىزغا تىل چى- قىپتۇ، بە، بە دەۋاتىدۇ. خۇشاللىقىمدا ئوغلۇمنىمۇ، ئۇنىمۇ سۆيۈپ كەتتىم. مانا بىر كۈنلۈك ھاردۇقىمدىن ئەسەرمۇ يوق. ھەرقانداق كۈچلۈك قەلەم ئىگىلىرىمۇ ھازىرقى بۇ بەختىمنى تەسۋىرلەشكە ئاجىزلىق قىلار.

قولۇمنىڭ جوزىغا تېگىپ قاتتىق ئاغرىشى مېنى ئويغىتىۋەتتى. قاچان يېنىمغا كېلىپ ئولتۇرۇپ قالغىنىنى بىلمەيمەن، بىر قىز ماڭا قاراپ ھەدەپ كۈلۈۋاتاتتى. يۈزلىرىم قىزىرىپ كەتتى. خۇداغا شۈكرى، قىرائەتخانىدا ئادەملەر ئانچە كۆپ ئەمەس ئىدى. ئۇ بېرىلىپ بىر نەرسىلەرنى كۆرۈۋاتاتتى. بىر چاغدا تەبەسسۇم بىلەن يېنىمغا قارىغاندەك قىلدى. يېنىدا بىر بوش ئورۇن بار ئىدى.

بۇ يەرگە كېلىپ مۇزاكىرە قىلىش، دەۋاتامدىغاندۇ؟ بىر كۆرۈپ ئاشىق بولۇش تاسادىپىيلىق ئەمەس ئوخشايدۇ. يېنىغا بېرىش ئۈچۈن ئورنۇمدىن تۇردۇم. ياق، ئۇ شۇنچە بېرىلىپ مۇزاكىرە قىلىۋاتىدۇ، پىكىرلىرىنى چاچماي، ئەتە چوقۇم بېرىپ ئولتۇرىمەن. ئۇ نېمىنى مۇزاكىرە قىلىۋاتىدىغاندۇ؟ ئاسپىرانت بولماقچىمىدۇ؟

— قاراڭ ئەخمەت، ئىككىمىز ئىمتىھاندىن ئۆتۈپتىمىز.

قاتتىق ھاياجان بىلەن ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقتىم. ئۇنىڭ قوللىرىدىن كەلگەن ئىسسىق ھارارەت پۈتۈن ۋۇجۇدۇمغا تارالدى. يۇرت، ئۆيدىكىلەر بىلەن خوشلىشىۋاتقاندا ئىككىمىز ئىككى خىل ھېسسىيات ئىسكەنجىسىدە قىينالدۇق...

راست، ئۇ قەيەرلىكتۇر؟ قايسى فاكۇلتېت، قايسى سىنىپتا ئوقۇيدىغاندۇ؟ ئۇنىڭغا قارىدىم، ئۇ ئىككى قولى بىلەن بېشىنى چىڭ قاماللىۋالغانىدى. قارىغاندا ئۇ تازىمۇ چارچىغان ئوخشايدۇ. ۋاي بىچارە، ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ بېشىنى تۇتۇپ قويماقچى بولدۇم. ياق، ئۇ تازا چارچىغان ۋاقتىدا دىققىتىنى بۇزۇپ قويغانلىقىمدىن رەنجىپ كەتمىسۇن. ئەتە چوقۇم بارىمەن، چوقۇم بارىمەن...

كۆزىمىز ئۇچرىشىپ قالدى. نېمە قىلىشىمنى بىلمەي ماتېرىياللىرىمنى كۆتۈرگىنىمچە قىرائەتخانىدىن چىقىپ كەتتىم.

كېچە چۈشۈمدە قىرائەتخانىغا كىرىپ كېتىپ بارسام يولدا بىر جۈپ ئاياغ تۇرغۇدەك. ئۇنى ئېلىپلا كېيىۋالغۇدەكمەن. خۇشاللىقىمدا يەنە ئالدىراپلا قىرائەتخانىغا ماڭغۇدەكمەن. بىر چاغدا پۇتۇمغا قارىغۇدەك بولسام ئايىغىمنىڭ بىر پېيى يوق. ئىزدەپ بولالمايلا ئويغىنىپ كەتتىم. ياتاقتىكى باللار ئاياغ كىيىپ چۈش كۆرسە مۇھەببەت تۇتىدۇ، دەيتتى. خۇدايىم دېگەندەك بولار. بىر پېيى يوقىلىپ كېتىشىچۇ؟ چۈشۈمنىڭ تەتۈرىسىگە ئۆرۈلۈپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن باللارغىمۇ ئۆرۈپ بەرمىدىم.

قىرائەتخانىغا كىرگىنىمگە بىرەر سائەتتىن ئاشتى. ئۇ نېمە بولغاندۇ؟ ياكى بىرەر پېشكەللىككە يولۇقۇپ قالغانمىدۇ؟ خۇدايىم ساقلا... كىرگىنىمنى كۆرمەي قالدىمىكىن-يە؟ شۇنداق بولسا كۆزۈمنى جازالىماي قويمايمەن.

قانداق ئولتۇرۇپ قالغىنىمنى بىلمەيمەن، ئۇ كىرىپ بولۇپتۇ، يېنىدا تېخى دوستۇم سىراجىدىن ئولتۇرىدۇ. ئىككىسى مۇھەببەتمىدۇ؟ ياق، سىراجىدىن ئۇنىڭ يېنىدىكى ئورۇندۇقنىڭ بوش ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ئولتۇرۇۋالغاندۇ؟ ئۇنداقتا ئۇنىڭ سىراجىدىنغا كۈلۈپ ئولتۇرۇشىچۇ؟ قارىغاندا ئۇلار تونۇش ئوخشايدۇ، ئەمىسە سىراجىدىننىڭ قولى ئۇنىڭ ئورۇندۇقىنىڭ يۆلەنچۈكىدە تۇرىدىغۇ؟

× ×

قىرائەتخانىغا قانچە كىرمەيمەن دەپ

قەسەم قىلغان بولسامۇ، لېكىن قانداق كىرىپ قالغىنىمنى بىلمەيمەن.

ئۇلار قىرائەتخانىغا كىرىشتى. ئۇ بۈگۈن يەنە ئوتقاشتەك ۋىلىلداپ تۇرىدىغان ئەتلەس كۆڭلىكىنى كىيىۋاپتۇ.

ئۇ ئارقىسىدىن كىرىۋاتقان سىراجىدىنغا قارىغانىدى، نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي بېشىمنى ئىتتىككىلا جوزىغا قويۇپ كۆزۈمنى يۇمۇۋالدىم. ئۇششاق ئۆرۈلگەن ئۇزۇن چاچلار، يازغۇچىلار ئۇيغۇر قىزلىرىنىڭ لەرزان ئۇسسۇلغا چۈشۈشىنى مۇشۇنداق تەسۋىرلەيدىكەن؟

— قارا، بىزنىڭ فاكۇلتېتىكى قىز، يېقىندىلا مۇھەببەتلەشتىم. تېخى سىنىمۇ تونۇيدىكەن، ئىسمى رەيھان!

بىر ئاي ئىلگىرىكى سىراجىدىننىڭ خۇشال ھالەتلىرى كۆز ئالدىمدىن ئۆتەتتى. پۈتۈن بەدىنىم تىترەپ كەتتى...

كۆزلىرىم يەنىلا ئۇچرىشىپ قالدى. ئۇ نېمىشقا كۈلىدىكىنە؟ مېنى مەسخىرە قىلىۋاتامدىغاندۇ؟ ياكى مېنى ساراڭ بولۇپ كەتتۇڭ دەۋاتامدىكىن؟ سىراجىدىن ئۇنىڭ ئاشۇ تال - تال چاچلىرىنى قوللىرىغا يۆگەپ ئوينىغانمىدۇ؟ ئۇنىڭدىن كەلگەن ئىللىق پۇراقنى ھىدلىغانمىدۇ؟ نەملىشىپ تۇرىدىغان ئاشۇ قىپقىزىل لەۋلىرىگە...

بولدى، مەنمۇ ئەتىلا بىر قىز بىلەن مۇھەببەتلىشىپ مۇشۇ جايدا موزاكىرە قىلمىسام.

— مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن. ئەگەردە مۇمكىن بولسا غايە، ئۆگىنىش يولىدا بىرگە ياشىساق.

— بولىدۇ...

— بۇ ... بۇ سىزمۇ رەيھان، رەيھان...

ئۇ قىز بىردىنلا رەيھانغا ئۆزگىرىپ قالاتتى، تانسا ئوينىسامۇ، ئۇسسۇل ئوينىسامۇ ئۇ يەنىلا رەيھانغا ئۆزگىرىپ قالسا... ھا ... ھاي ... رەيھان...

— نېمە بولدىڭىز، قىرائەتخانىدا تەرتىپىنى بۇزۇپ.

دېمىسىمۇ قارىسام ئەتراپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى ماڭا قاراپ قاپتۇ. نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي ماتېرىياللىرىمنى كۆتۈرگىنىمچە سىرتقا قاراپ ماڭدىم. ئىشىكنىڭ يېنىغا كەلگىنىمدە ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن، كەينىمگە قارىدىم. ئاھ... ئۇمۇ كەينىگە قايرىلغىنىچە ماڭا قاراپ تاتلىق كۈلدىيۇ، كۆزلىرىدىن ئىككى سىرىم ياش مەڭزىنى بويلاپ... ئاھ... دەلدەڭشىگىنىمچە سىرتقا ئۆزۈمنى ئاتتىم...

شېئىر ۋە باھا

«سۆيگۈ دۇنياسى»غا قايتا باھا

قۇدرەت قۇربان

«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىنىڭ 1992- يىل 1- سانىدا بېرىلگەن «شېئىر ۋە باھا» سەھىپىسى يېڭى، ئىخچام، ئاممىباپ ۋە يېتەكچىلىك ئالاھىدىلىكلىرى بىلەن مېنى ئىنتايىن سۆيۈندۈردى. مەزكۇر سەھىپە ئاپتور بىلەن كىتابخانلار ئوتتۇرىسىدا ۋاسىتىلىك رول ئويناپ، ئاپتورنىڭ كىتابخانلار ئالدىدىكى مەسئۇلىيىتىنى ھەم كىتابخانلارنىڭ ئاپتورغا قارىتا تەلىپىنى ئۆز ۋاقتىدا نامايان قىلىپ تۇرىدىغان جۇشقۇن مۇنبەرگە ئايلانغۇسى.

باھا سەھىپىسىدە ئېلان قىلىنغان ئابلەتجان ئىبراھىم، زامانىدىن پاكزات، ئەنۋەرجان ئابدۇرېھىملارنىڭ شېئىرلىرىغا قارىتا ئابدۇقادىر جالالىدىن، مۇختەر مەخسۇتلارنىڭ كونكرېت تەھلىل، يىغىنچاق پىكىر ۋە سالماق تەشەببۇسلىرى كىتابخانلارنىڭ مۇستەقىل ئىستېتىك بەھرىلىنىش تۇيغۇلىرى ئاساسىدىكى تەپەككۇرىنى ئويغىتىدۇ.

ئەپسۇسكى، غەيرەت ھوشۇرنىڭ «سۆيگۈ دۇنياسىدا» شېئىرىغا بېرىلگەن سىدىقھاجى روزىنىڭ «باھا» سى مېنى ئەجەبلەندۈرۈپ قويدى.

«دۇنيانى ئىككىمىز قالغانتۇق ئۇنتۇپ، مۇھەببەت قامۇسى قالغاندا چاقناپ».
شېئىرنىڭ دەسلەپكى مىسراسى شۇنداق باشلانغان. بېرىلگەن «باھا» دا، «بۇ مىسرادىكى ھەرىكەتنىڭ نەتىجىسى ‹قالغاندا› بىرىنچى مىسرادىكى ‹ئۇنتۇپ› نى يورۇتۇپ بېرەلمەيدۇ. شۇنداقلا ئورۇن-ۋاقىت كېلىش قوشۇمچىسى ‹دا›، شۇ مىسرادىكى ھەرىكەتنى ئۆتكەن زامان شەكلىگە ئايلاندۇرۇۋېتىپ، مىسرا تۇتۇقلىشىپ، مۇجمەللىشىپ بىرىنچى مىسراغا مۇناسىۋەتسىز بولۇپ قالىدۇ» دېيىلگەن.

ئۇيغۇر تىلى گرامماتىكىسىدا ھەم ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە ھازىرغىچە «شېئىرنىڭ ئىككىنچى مىسراسى چوقۇم ھەرىكەتنىڭ نەتىجىسى بولۇشى شەرت» دېيىلگىنى يوق. مۇئەييەن گرامماتىكىلىق، لوگىكىلىق ھەم مۇزىكىلىق باغلىنىش ئاساسىدا ھەرىكەتنىڭ نەتىجىسى بىرىنچى مىسرادا كېلىشىمۇ، ئىككىنچى مىسرادا كېلىشىمۇ تامامەن مۇمكىن. يۇقىرىقى مىسرالاردىكى ھەرىكەتنىڭ نەتىجىسى ئىككىنچى مىسرادىكى «قالغاندا چاقناپ» ئەمەس، بەلكى بىرىنچى مىسرادىكى «قالغانتۇق ئۇنتۇپ». بىرىنچى مىسرادىن «ئۇنتۇپ» نى، ئىككىنچى مىسرادىن «قالغاندا» نى پارچىلاپ تەھلىل قىلىشمۇ توغرا بولمىغان. چۈنكى بىرىنچى مىسرادىكى «قالغانتۇق ئۇنتۇپ»، ئىككىنچى مىسرادىكى «قالغاندا چاقناپ» قاتارلىقلار سۆز بىرىكمىلىرى بولۇپ، گرامماتىكىلىق تەھلىلدە ئۇلارنى پارچىلىۋېتىشكە بولمايدۇ. كېلىش سۆز قوشۇمچىسى «دا» شۇ مىسرادىكى ھەرىكەتنى ئۆتكەن زامان شەكلىگە ئايلاندۇرۇۋېتىشكە كەلسەك، شېئىر ئاپتورىنىڭ مەقسىتىمۇ دەل شۇنداق قىلىشتىن ئىبارەت. چۈنكى

شېئىرنىڭ دەسلەپكى ئىككى مىسراسىدا ئۆتكەن زامانغا تەۋە بولمىسىمۇ، بەلكى ئۈچ كۇپلېتتىن تۈزۈلگەن بۇ شېئىرنىڭ دەسلەپكى ئىككى كۇپلېتى پۈتۈنلەي ئۆتكەن زامانغا تەئەللۇق جۇدالىق ئەسلىمىسى، ئاخىرقى كۇپلېتى ھازىرقى زامانغا تەئەللۇق ۋىسال شادلىقىدىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى ئۇيغۇر تىلى گراماتىكىسىدىن خەۋىرى بار ھەر قانداق كىتابخان سېزەلەيدۇ.

«قار باسقان مىنۇتلار بولسىمۇ بەك سوغ، جۇپ يۈرەك تەپتىدىن چىقاتتى ئاپتاپ». بۇ مىسرالار باھا ئاپتورىغا غەيرىي تۇيۇلغان. شېئىردا «قار باسقان تەبىئەت بولسىمۇ بەك سوغ» دېيىلسىلا بولاتتىمۇ؟ «باھا» دا «تەبىئەتنىڭ سوغۇق تەپتى (سوغۇق تەپتى دېيىش توغرا ئەمەس، تەپ — ئىسسىق بىلەن مەنىداش سۆز) شېئىردىكى مەنزىردە يارىتىلمىغان» دېيىلگەن. ئەمەلىيەتتە شېئىردا دارىتمىلاپ ئوخشىتىش ئۇسۇلى ئارقىلىق ماكان تەبىئىتى زامانغا سىڭدۈرۈپ شېئىرىي جىلۋىدارلىق يارىتىلغان. كېيىنكى مىسرادىكى «جۇپ يۈرەك تەپتىدىن چىقاتتى ئاپتاپ» بىلەن سېلىشتۇرما زىتلىق ئىچىدىكى لىرىك ماسلىشىشچانلىق شەكىللەندۈرۈلگەن.

«باھا» دا «زېمىستان قىشتىكى كۆمۈشتەك قارلار» دېگەن مىسرا ئالدىنقى كۇپلېتتىكى «قار باسقان مىنۇتلار بولسىمۇ بەك سوغ» دېگەن مىسرانىڭ تەكرارلانمىسى ئىكەنلىكى تەكىتلىنىدۇ. ئەمەلىيەتتە بۇ يەردىكى تەكرارلىق «تېۋىنغان ھېسلارنى كەلمەكتە ساقلاپ» دېگەن كېيىنكى مىسرا بىلەن تەبىئىي بىرىكىپ كۈچەيتمە مەنىدىكى پىكىر يۆنىلىشىنى تولۇقلاپ داۋاملاشتۇرۇش زۆرۈرىيىتىدە قوللىنىلغان ھەم مەقسەتكە تامامەن يەتكەن.

«مەۋجۇتتۇر بۈگۈن كەچ ئوت كەتكەن تىنىق، شائىر بۇ مىسرادا نېمە دېمەكچى؟ ئوت كەتكەنىكەن، دېمەك بۇ ھەرىكەتنىڭ ئۆتكەن زامان شەكلى. بۇ جۈملە ‹بۈگۈن كەچ› بىلەن قانداق مۇناسىۋەتتە بولىدۇ. بۇ مىسرادىكى ‹مەۋجۇتتۇر› دېگەن سۆز ئورنىغا چۈشمىگەن» دېيىلىدۇ «باھا» دا.

ناھايىتى ئېنىقكى شېئىرنىڭ ئاخىرقى كۇپلېتى ئەسلىمىدىن رېئاللىق باسقۇچىغا كۆچكەن. شۇڭا بۇ كۇپلېتتىكى مىسرالار ئەلۋەتتە پۈتۈنلەي ھازىرقى زامان شەكلىدە كەلگەن. ئوت كەتكەن دېگەن سۆز «باھا» دا ئېيتىلغاندەك «جۈملە» ئەمەس، بەلكى جۈملە بۆلىكى. يەنى ئىسىم خەۋەردىن تۈزۈلۈپ ئېنىقلىغۇچى بولۇپ كەلگەن جۈملە بۆلىكى. ئۇ، «بۈگۈن كەچ» تىن ئىبارەت رەۋىشتىن تۈزۈلگەن ھالەت بىلەن ھالەت ئېنىقلىغۇچىلىق مۇناسىۋەتتە بولىدۇ. بۇ مىسرادىكى «مەۋجۇتتۇر» ئاتالغۇسى ۋەزىن ئېھتىياجىدىن مىسرانىڭ بېشىدا كەلگەن خەۋەر بولۇپ، بىر پۈتۈن جۈملىنى ھەرىكەتنىڭ ئۆتكەن زامان شەكلىگە ئەمەس، ھازىرقى زامان شەكلىگە ئايلاندۇرۇپ تۇرۇپتۇ.

«باھا» دا يەنە «‹سۆيگۈدىن تۇغۇلغان يېڭى دۇنيادىن› چىقىش كېلىش قوشۇمچىسى ‹دىن› ئىككى يەردە تەكرارلىنىپ، بۇ مىسرانىڭ شېئىر خۇسۇسىيىتىنى يوققا چىقىرىدۇ» دېيىلگەن. ئەمەلىيەتتە بۇ مىسرانىڭ داۋامى «تاڭ سەھەر باش ئېلىپ چىقتى بىر قۇياش» دېگەن كېيىنكى مىسرا بىلەن ھالقىسىمان مۇناسىۋىتىنى شەكىللەندۈرۈپ تاماملىنىدۇ. بۇ ئىككى مىسرانىڭ مۇناسىۋىتىنى ئۈزۈۋەتكەندە ئەلۋەتتە خاتا چۈشەنچە كېلىپ چىقىدۇ.

مېنىڭچە شېئىردىكى ئاساسىي ئۇتۇق، ھەر قايسى مىسرا - كۇپلېتلاردىكى ئوبراز ھالقىلىرىنىڭ ھېمىر-ھېم تۇتىشىپ، كىشىنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۈزۈنچە ئۆچمەيدىغان مۇستەھكەم شېئىرىي گەۋدىگە ئايلىنالىغانلىقىدا.

يېڭى پىكىرگە كونا جاۋاب

سىدىقھاجى روزى

قۇدرەتجان پىكىرىڭىزنى ئوقۇپ چىقتىم.

«سۆيگۈ دۇنياسى» بارماق ۋەزنىدە يېزىلغان. ھەربىر شېئىرىي قۇر بىر كۇپلېت شېئىردا ئۆز ئالدىغا ئىدىيىۋىلىككە ئىگە بولىدۇ دېيىلمەكچى بولسا، ئۇنداق شېئىرلار شېئىر خۇسۇسىيىتى ھازىرلىمىغان بولىدۇ. شۇڭلاشقا بىر كۇپلېت شېئىر ئىنىش بەلگىلىرى گۇرۇپپىسىدىن (،،.) نى ئارىيەت ئالغان.

«سۆز بىرىكمىلىرىنى پارچىلاپ تەھلىل قىلىشقا گرامماتىكا مۇمكىنلىك بەرمىسە» لېكسىكولوگىيە، سېمانتىكس، سېماسولوگىيە ۋە بوغۇم قاتارلىق ساھەلەردە تەھلىل قىلىشقا مۇمكىنلىك بار. سىز بىزنى بۇ ساھەدە چەكلەشكە قادىر بولسىڭىز، ئۇ ساھەدە چەكلەشكە قادىر ئەمەسسىز. پارچىلاشقا بولمايدىغىنى تۇراقلىق سۆز بىرىكمىلىرى، قايسىبىر شائىر تەرىپىدىن ياسالغان گۇمان قوزغايدىغان بىرىكمىلەر ئەمەس. ئوچۇقىنى ئېيتقاندا شېئىرنى گرامماتىكا، لېكسىكا ۋە باشقا ساھەلەردە تەكشۈرۈش شەكلى تەنقىدچىلىكنىڭ ئىشى. بۇ تەكشۈرۈش ئادەتتە بىرلىك بوغۇمدىن باشلىنىدۇ. شۇنداق ئىكەن، پارچىلانمايدىغان سۆز ۋە سۆز بىرىكمىسى بولمايدۇ. «مەۋجۇتتۇر، بۈگۈن كەچ ئوت كەتكەن ئىدىق» دېگەن قۇردىن جۈملە ھېسابىدا «ئوت كەتكەن» دېگەن ئاددىي جۈملىنى تاللىۋالدۇق. بىر پۈتۈن جۈملە بولغاچقا بىز بۇنى «جۈملە بۆلىكى» دەپ قارىمىدۇق. «بۈگۈن كەچ» تېخى تاماملانمىغان جەريان ياكى تېخى ئاخىرلاشمىغان ھەرىكەتنى ئىپادىلىگۈچى رەۋىشتۇر. كۆتىرەلمىسەك ساڭگىلىتىۋال دېگەندەك، سۈپەت پېئىلىنىڭ پېئىل ئاساسىغا «كەن» قوشۇمچىسىنىڭ ئۇلىنىشى ئارقىلىق خەۋەرلىك رول ئاتقۇرۇپ ئاددىي جۈملىنى ئۆتكەن زامان پېئىلىغا ئايلاندۇرۇۋەتكەن. شۇڭا «مەۋجۇتتۇر» دېگەن سۆز ئورنىغا چۈشمىگەن دېگەنىدۇق. تۇراق - ۋەزنىنى سۆز - سۆز بىرىكمىلىرى گەۋدىلەندۈرمەيدۇ. سۆز ۋە سۆز بىرىكمىلىرىنىڭ تەركىبى قىسمى بولغان بوغۇملار گەۋدىلەندۈرىدۇ. پەقەت شۇنداق ئەھۋالدىلا قاپىيە ئوتتۇرىغا چىقالايدۇ. شېئىردا قوشۇمچىلاردىن، ئۇقۇملاردىن، ئىسىملاردىن تۈزۈلگەن، پۈتلىشىپ تۇرىدىغان «شۇدىگەر چاملىلىرى» كۆپ بولسىمۇ، «دىن» نى ئىسالغا ئېلىپلا تۇراق - ۋەزىن جايىدا بولمىغانلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ «راۋان» دېگەنىدۇق. قىسقا يېزىش تەلەپ قىلىنغانلىقتىن تەپسىلىي باھالاشقا مۇۋەپپەق بولالمىدۇق. گرامماتىكا، لېكسىكىدىن

(داۋامى 69 - بەتتە)

ئىزلىنىش، سىناق، يېڭىلىق

روھ پەسلى

ئەخمەتجان ئوسمان

ئاشىق تىنچلىقى

كۆكسۈمنىڭ ئۈستىدىكى ئۇنىڭ بېشى
ئەينەكلەر ئارا قۇشلار ئاۋازى.
ئۇيقۇ ......
سەھەردەك گويا
قان تاشقىنىدىن چاچراپ چىققان قۇياشلار گويا.
تومۇرلاردا يۈرمەكتە بۇغا،
يايار تۈگىمەس بىر مۇساپە پېشانىدىن سوزۇلغان،
شۇدەم رېتىملىق تىنغاندا جانان.
بەكمۇ يېقىن يۈرىكىمگە ئۇنىڭ قەلبى؛
كۆزلىرىمدە ئەكس ئېتەر كىرپىكلىرى،
كۆرۈپ قالىمەن بىر توپ كەپتەرنى
ياكى
ئەسكەرلەرنىڭ جەسەتلىرىنى...
كۆردۈم ھەمدە پارتلىشىنى زامانىنىڭ
ئەمچەكنىڭ نۇر ھالقىسىغا يېقىنلاشقاندا.

ئەي، رېتىم قىزى،
ئەي، باغرى تاش دادىلىق قىز،
ئەي، كۆزلەردىن سەكرىگەن شەھۋەت
گويا يىلپىزدەك
دېڭىز چۆپلىرىگە بۇلغانغان قۇياشتەك گويا.
ئامان بول، ئەي كات،
ئەي، ئەينەكلەر سانىدەك كۆپەيگەن بەدەن:
نۇر ئىچىدە ئۈزۈپ كەتكەن جىنايەت ئەينىكى،
ئالماستەك چاقماقسىمان كۈلكە ئەينىكى،
ھەم تاشلاردىن قان پارتلايدۇ ئەينەكتە.
ئەينەكلەرنىڭ تىنچلىقىغا ئاپىرىن،

ئاپرىن

بوسۇقلار سېھرىدىكى تۈن تىنچلىقىغا!
كۆكسۈمنىڭ ئۈستىدىكى ئۈنىڭ بېشى
ئۈندىكى ھەر باشاقتا ئۆرتىنىشىم.
كۆلنىڭ تاڭ شەپقىنى قۇچقان ئۈيقۇ
گويا جانان ھەر تەرەپتىن كېلەر ئالدىمغا.
نېمىدېگەن چاقنىغان ئۈنىڭ قولى
كۆكرىكىمدە شېرىن ياتقان شۇ كىچىك ھايۋان.
شۇئان چۈش باغلىرىدا ئۇچۇپ يۈرگەن
ئەڭ يۈكسەك ئايلانمىلىق لەۋلىرىدە،
شولىسى تەبەسسۇمىنىڭ،
تەبەسسۇم تېگلى،
ئەسلىتەر ماڭا قۇشقاچنىڭ بەھرىمەنلىكىنى
قارىغاي دەرىخىدىكى ئۇۋىسىدا،
كېچىنىڭ ئەڭ يىراق بىر ۋاقتىدا،
باياشات شامالنىڭ كېلىش ۋاقتىدا،
كۆكسۈمنىڭ ئۈستىدىكى ئۈنىڭ بېشى مايىسلار پەيتى.

خەير - خوش سايەم!

ئۆمرۈمنىڭ چۈش پەيتىدە،
ھازىر،
بىخ قوڭغۇراقلىرى يېنىدا،
تۇنجى جەرەن تاشقاندا نۇردىن،
قىزىل گۈلنىڭ يېرىقلىرىدىكى قانىنىڭ ئاچا يولىدا ...
ئۈزاتماقتىمەن
يىلانىنىڭ ئالتۇن تىكەنلىرىدە قانغا بويالغان سايەمنى؛
ئۇ يىراقلاپ بارماقتا شۇدەم
ئاققان يۇلتۇز ئالدانىمىسىدىن قۇرلۇپلانغان يوللار ئۈستىدە،
زۇلمەت قۇشى تىرناقلىرىدىن قېچىپ يۈرگەن،
ئاداققى ھۇۋۇلاشقىچە ھالسىزلانغان بۆرىدەك،
قۇياش ھېلىمۇ قاناپ تۇرغان،
دېڭىزلار تاجى بوران چىقارغان ھاڭنىڭ ئىچىدە،

شەبنەم سايەسى

ئۇيغانماقتا قەلبىمدە شەبنەم،
نۇر بەرگەندە يۈكسەك سايىسى.
قوڭغۇراقلار نۇرلەيدۇ قۇمدىن،
سەدەپ ئىچرە كىشنەر مەي ئىيسى.
ئاي ... تامچە مەي،
كۆك ... قاراڭغۇ جام،
باشاقلارغا كۆمۈلگەن ساقى.
يۇلتۇزلارنى يىغلايدۇ ئاشىق،
ھىجران تېنى شەبنەمدە باقى.
كىرپىكلەردە تۈنىگەن يەلكەن
ياقار تەندە دېڭىز شامىنى.
تۈن كۆكسىدە تۇزلۇق جاراھەت
سۇنار كىمگە ۋىسال جامىنى؟
ئەي، ھىجرانكەش،
ئەي، قۇش چۇقانى،
قان ئەينىكى يۇتتۇرگەن چېھرا!
سەن ماياكنى ئازدۇرغان دولقۇن،
يەردە ئاتەش سەن يەردە مېھرا.
قاغىلارنىڭ نۇركىشى يۇتكەن،
سەندە زۇلمەت نۇرتىنەر بىراق.
ۋۇجۇدۇڭدا قۇياش بىر زەررە،
سەن مەست دېڭىز،
كۈللىرىك قىرغاق ...
چېچەك يېشى.
بۇلبۇل.
كۆيۈك باغ.
جان يولۇقسى ھۇۋلار قان تۈنى.
قوپار گۈرلەپ دەريا ئۇنىمدە،
كۆرەر كارۋان چۈشلەر گۈلگۈنى.
توز تۈسىگە كىرەر سۈكۈنات،
ياپراقلارغا سىڭمەكتە ئارمان.
چېچەكلەردىن قان كەلگەن بۇدەم،
چۈشمەكتە شەبنەمدە ئاسمان.

تەن

بارماقلىرىم تۇغار بارماقلار،
بارماقلاردا قورشايمەن سېنى.
ھۇجۇم قىلىپ قېنىڭ قېنىمغا،
ئىشغال قىلار ئەينەكتە مېنى.
كۆزۈك قولۇك قۇچقىلىك ئۇنۇك —
ئەينەك! ...
ئۇنىدا ئۆلگەن سايە، كۈن.
بەدىنىڭگە لەڭگەر تاشلىغان
يەلكەنلەردىن ئېقىپ چىقار تۈن.
سۆزۈك قەسىر كارۋات نۇركىشى
پۇلاقلاردا يوقالغان ئالتۇن.
مەن ئۆلۈمدە تىرىلگەن ئۆلۈم
گويا شەبنەم ئۈستىدە يالقۇن.
ئېزىقلاندا بىزدە مۇساپە،
ئاي تىترىشى چېقىملار گۈلدە.
ھاڭلىرىڭدىن نۇرلىسە چۇقان
سۈبھى ياقار چۇقانىم كۆلدە.
ئوقيانىمدىن ئاقار ياراڭغا
نۇر بېغىغا ئورالغان دەريا.
ئۇنلەر شەھۋەت يۇلتۇزلار ئارا،
بىر قۇچاقتا سىغقاندا دۇنيا.
ساڭا ماڭا بولغاندى تۇپراق،
تېنىمىزدە لەيلەيدۇ دېڭىز.
ماڭدۇق قاندا ئىزلار قالدۇرۇپ،
روھ پەسلىدە چېچەكلەيدۇ ئىز.

ئاي ۋە بولاق

1

ئاسماندا ئاي سارغايغان شۇنچە ...
بولاقتىكى ئاي،
پۇشتىلىرىنى يىغار چېچەكنىڭ
ھاۋادا توزغان نەپىس مۇردىسىدىن.

2

بۇلاق ئاستا ئويغىتىدۇ چىملارنى،
بىر رىۋايەت كەلدى ئېسىمگە:
كىرگەنىمىش ئاي تۇيغۇ بېغىغا،
قاپتۇ شۇدەم بوغۇزلانغان توزغا ئايلىنىپ.

3

ئاي شولىسى چىمىققاندا كۆزۈمدە...
بۇلاقتا غايىب بولۇپ كېچە يەلكىنى،
يۇلتۇزلارغا ئايلىنار تەنلەر،
گۇناھ — بايرامغا.

4

ئاي يۇيىدۇ نۇردا بۇلاق ئېسىمنى.
بۇلاق — تۈننىڭ يۈكسەكلىرىدىن ئۆر-
كەشلىگەن ئاي.

مۇڭلانغان چوقان

تەنها

تۆرلىدۇ ئاسمان كەبى سىرلىق بىر تىۋىش،
توپچا گۈلگە كۆڭۈل بەرگەن سۈكۈناتىمدا.
قىر، دالادا ئۈچمەي تۇرۇپ سەباي بالىلىق،
قەدىم ئۇدۇم ئاداش بوپتۇ سەلكىن ئىزىمغا.

چىملىقتىكى توپچا گۈلدەك ھەسرەتلىك نىدا،
ئەسلىمىدە پىچىرلاتتى يۈرەككەن ۋىسالنى.
قەلبىمدىكى ماڭا يېقىن مەۋھۇم ئورنۇڭدا،
جان ئامرىقىم ئىلاھ قىلدىڭ شېرىن ھېسلارنى،
ياشلىرىڭنى كۆرۈپ قالدىم گۈللەر بەرگىدە.
چۆنكىمىدە چېچەكلىمەي تۇرۇپ ئاق ناۋات،
ئۆكچىلەرگە قىلىپ قويدۇڭ نېچۈن مېنى زار؟
ناخشام ئەگىپ ئۇچۇپ كەتتى تومۇزنى يېرىپ،
ئەجەب مۇڭلۇق كۈي تولدۇرۇپ سەھرا يولىغا.
جىمجىت گۈگۈم ئىچرە تېپىپ ئالغىن مۇڭۇمنى،
ئاداققى رەت قۇياش نۇرى يانغان يولۇمدا!

ساھىلى گۈل - غۇنچە ئۆزرە زومرەت ئېقىنلار،
ئۈلگىدۇر گۈزەللىكنىڭ كۈيلەر جىلۋىسى.
سېزىپ قالدىم كېپىنەكتەك ئالۋۇن ۋىسالىدىن،
خارابلاشقان يېڭى - يېڭى تەشۋىشلىك شۈكرى.

روجەكلەرگە تەلمۈرىمەن، تەنها غېرىبمەن،
بەلكى يەنە ئارمانلارغا بولدۇم باياشات؛

شاماللاردىن سالام دەيمەن يارقىن چېچەكىمغا،
چاقناپ تۇرسۇن شەپقەتتە بۈيۈك ئېتىقادە.

قاچانلاردىن قەلبىمگەلا مەھبۇس لىرىكام؟...
زېرىكىشلەر زۇلمەتىگە چۈشكەندە تۇرۇق —
نېچۈن يەنە پىنھانلىقتا قايتتى مۇزىكام؟
تەلمۈرۈشلەر ئەمىنلىكى تاپقاندا كۆڭلۈم.

ئاي دالانى قاپلىغاندا چەكسىز ئاق مانان،
تەبەسسۇمىڭ زاھىر بولار ئۇندا شۇنچە سۈس،
تەبەسسۇمىڭ ئىچرە مەنلا يۈرۈيمەن تەنھا،
تەبەسسۇمىڭ لەۋلىرىدە قېتىپ قالغان مۇز.
ھىجىتلىققا تولۇپ كەتتى پىچىرلاشلىرىم،
گۈللەر ھىدى سىڭگەنچە ھەر تىنىقىمغا.
نېچۈن لەرزان خىيالىڭدىن سەزدىم ئېسەدەش،
مېنىڭ شېئرىن پىچىرلىشىم تولسا دۇنياغا؟!

غۇنچە رەققاس، گىرەلىشەر ناخشىنىڭ مەۋجى،
ئەندىشىلىك پىنھان ئۈمىد ناخشىغا مەلەك.
ھىجران ھەمدە خاتىرجەملىك كۆرۈشەر جىمجىت،
مەيۈس ئاينى سىغىنغانچە قۇياشمۇ ھەلەك.

ئىككى شېئىر

خالمۇرات ئازات

كېلىمەن، غەرق مەست بولۇپ

ئۇخلا، ئۇخلا، تېخى بەك ئەتىگەن،
بۇزۇلمىسۇن چۈشلۈك ئۇيقۇڭ
مېنى چىللاپ كەپتۇ ئامرىقىم،
ئەمدى ئارام بەرمەيدۇ تۇيغۇم.

سېنى يالغۇز قالدۇرۇپ كەتتىم،
ئويغانغاندا كۆڭلۈڭنى بۇزما
مېنى ئىزدەپ دالا كەزمىگىن،
ۋە تىللاپمۇ يۈرمە قارىلاپ.
ئېيتىپ بېرىمەك خورەك ناخشىسى،
بۇ تۈشەكتە مېنى ساقلىغىن.
سېنى ئىزدەپ ئۆزۈم كېلىمەن،
غەرق مەست بولۇپ،
قۇياش تۇتقان گۈلگۈن شارابتىن.

ئەمدى

ساڭا بەخت تىلىمىدىم،
سەنمۇ ماڭا بەخت تىلىمە.
ئەمدى،
ئىككىمىز ئۈچۈن،
بەخت دېگەن ئەمەس ھېچنېمە.

بەخت تىلەيمەن

ئابدۇقادىر ھەمىت

قەلبىمدە ياشنىتىپ سۆيگۈ باھارى،
قايتىدىن گۈل قىلىپ ياراتتى سېنى.
بۇ گۈلنىڭ ياشنىشىغا سەۋەبكار تۇرۇپ،
قەلبىمدىن تونۇتماق ئىستىدىڭ ئۇنى.

بىراق مەن يېگانە قالغان شۇ گۈلنى،
سولدۇرماي ساقلايمەن قەلبىمدە ئەبەت.
ئازابىم دولقۇنى تۇرسىمۇ ئۆرتەپ،
مەن ساڭا چىن بەخت تىلەيمەن پەقەت.

كۆڭۈل گەردىشى

ئابدۇقادىر جالالىدىن

1

كۆرۈنمەيدۇ پاچاقلانغان تاش ھەيكەلنىڭ كۆكرىكى،
بىراق، ھەيكەل ئاشۇ تاپتا ئەمەس ھەرگىز يۈرەكسىز:
ئاخشام مەزمۇت تۇرار ئىدى سولغۇن ياپراق ئىچىدە،
نېمىشقىدۇر غايىب بوپتۇ يۈرەك قىسمى دىرەكسىز.

تاپالمىدىم ئىزدەپ ئۇنى قاناتلىقلار سېپىدىن،
(يۈرەك قۇشقا ئوخشىمايدۇ، قاناتسىزمۇ ئۇچىدۇ)
روھ پەرۋازى خىيالدەك كەڭ بىر دۇنيانى قۇچىدۇ،
يۈرەك قۇشقا ئوخشىمايدۇ، قاناتسىزمۇ ئۇچىدۇ.

يۈرەك ۋاقىت بوشلۇقىنى يىرتالماستىن ئاۋارە،
چاقچاق قىلىپ يۈرەكلەرنى قاتۇرمىغىن تاش قىلىپ.
ھەيكەللەرنىڭ خۇداسىنى ھەيكەل قىلىپ قاتۇرساڭ،
مۇسسې ① چوقۇم جازالايدۇ ھۈنىرىڭنى پاش قىلىپ.

2

تېخى ئۇچۇپ كەتمەپتىغۇ شامال ھىدى لېۋىڭدىن،
ئايىغىڭدا پارقىرايدۇ، مۇھەببەتنىڭ قىياسى.
تىنىقىڭدىن پاكلانماقتا ئېسىمدىكى غازاڭلار،
ئەسلىمەمنى كۆيدۈرمەكتە غازاڭلارنىڭ جۇلاسى.

بىخلانماقتا تاش ئۈستىدە قالغان ئاپئاق ئاي نۇرى،
سەن دەسسىگەن تاش ئۈستىگە بىر قۇش قوندى ھالسىراپ.

---

① مۇسسې — سەنئەت ئىلاھى.

قاياقتىندۇر گۈللەر توزۇپ يېيىلغاندا دالاغا،
ئاي نۇرىنىڭ چېچەكلىرى جىلۋىلىنەر يالتىراپ.

3

ئىرىكلىكتە زەئىپ جىسمىم يالماپ يۇتتى روھىمنى،
چىغ قويىنى-ى غىلاپ قىلىپ ياتتى نۇرىنىڭ يىگىنىسى.
ئۆلگىنىمدە جىسمىم ئېرىپ كەتتى روھىم مەۋجىدىن،
سۆكىنىمدىن تېپىلماقتا ئەزرائىلنىڭ چانىسى.

ئۇچار قەيرە قانىتىدىن ياڭرار سائەت ساداسى،
چاقنار ئۇيقۇ ياپرىقىدا كۆيۈپ پۈتكەن نامىلەر.
تۆكۈلمەكتە ساغۇچ شامال قۇچىقىدا ئېسىمگە،
تىترەپ تۇرغان غەم ئانارى لېۋىدىكى دانىلەر.

سەرسان قۇشلار سايىسىدىن تاپتىم ئەزىز سايىۋەن،
چىقالمىدىم تىنىپ قالغان ھەسرىتىمدىن بۇلۇتنىڭ.
قاراپ باقسام ئاۋاق ئۆلۈم بولۇپ قاپتۇ ئىككى قات،
بىر تۇخۇم بار قانىتىدا بەزگەك بولغان ئۇپۇقنىڭ.

4

تەبەسسۇمنىڭ سېھرى ماڭا گۈلى نەركەس كۆرۈندى،
تىنىقلىرىم قاردەك لەيلەپ ئىزدەر ئۈنى زاۋالىدىن.
مۇھەببەتنىڭ كەرەشمىسى زىلال سۇدا يۇيۇندى،
تۈنلەر ئىچرە بىدار بولۇپ تېرىۋالدىم شامالىدىن.

دېرىزەمدىن غايىب بوپتۇ شەجەرىسى تۇمانىنىڭ،
قاقشال بولۇپ قالدى ئاسمان توزۇپ يۇلتۇز گۈللىرى.
بىر قۇش بولۇپ ئۇچتى چۈشۈم ئەينىكىدە تۇرغان تاش،
پەرۋازىدىن كېسىلمەكتە مويدۇگىزىنىڭ يوللىرى.

تەبەسسۇمنىڭ چۆكتى تەقدىر دولقۇنلىرى ئاستىدا،
خىيالىمدا بۇژغۇنلارنىڭ كۈلكەك مىسلى جۇلاسى.
نەملەپ ئۆتتى زەررەك ئاينىڭ كىرپىكىنى بىر ناخشا،
نەملەندى ھەم بۇ ھاياتنىڭ زىرىكىشلىك ساماسى.

5

يېتىم بوۋاق ئويناپ يۈرەر يوروق ئاپئاق سارايدا،
ئالقىنىدىن يېشىل مەرمەر غايىب بولدى قاياققا؟
سۆسۈن رەڭلىك باغ ئىچىدە قۇشلار بەزمە قۇرغان چاغ،
بوسۇغىدىن چىقىپ بوۋاق يېقىنلىدى بۇلاققا.

شوخ ئاۋازدا چايقىلىدۇ مەرمەر ھۆسنى بۇلاقتا،
جىمجىتلىققا ئايلىنىدۇ كۆلەڭگۈلەر يىرتىلىپ.
تولار ئانا يېشىللىقىنىڭ قۇچىقىدا يىراقتا،
كەتتى بوۋاق يېشىل شولا قايىنىمىغا ئىنتىلىپ.

(بېشى 61 - بەتتە).

دەرس ئۆتۈشكە توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئويلىماپتۇق. شۇڭا سىزنىڭ قىسقا يازغانلىرىڭىز قىممىتىنى نەزەرگە ئالماپسىز.

خەۋەر «مەۋجۇتتۇر» نىڭ ئورنىغا چۈشمىگەنلىكىنى تىلغا ئالغاندا بىرلا سىزنى ئەمەس، بىر پۈتۈن شېئىرىيەتنىڭ شەكلى ئەنئەنىسىنى زەنجىتكەن بولىمىز. ھازىر يېزىلىۋاتقان شېئىرلارنىڭ 95 پىرسەنتى ئىگە بىلەن خەۋەرنىڭ ئورنىنى ئالماشتۇرۇش ئارقىلىق يېزىلماقتا. ئالماشتۇرۇش ئارقىلىق شېئىرىي مەنزىرە ياراتقان بولسا بىز ئۇنى شېئىر دەپ ئوقۇدۇق. گىرامماتىكىلىق، لېكسىكىلىق مەنىلەرنىلا كۆرسىتىپ بەرگەن بولسا بىز ئۇنى شېئىر دەپ تونۇمىدۇق. بىز شېئىرنى تېخنىكىلىق ھادىسە ئەمەس، ئەزەلدىن ھېسسىيات ھادىسىسى دەپ قاراپ كەلدۇق، قىسقا يېزىشقا ۋەدە بەرگەنتىم، باشقا پىكىرلىرىڭىز جاۋابسىز قالدى. ئىككىمىز مۇنداق بىر مەسىلىنى ئويلىنىپ كۆرەيلۇق. ئۇيغۇر تىلىدا سۆزلەرنىڭ، سۆز تۈركۈملىرىنىڭ ئورنى بار. بولۇپمۇ ئىگە بىلەن خەۋەرنىڭ ئورنى مۇقىملەق. نېمە ئۈچۈن شېئىرلاردا خەۋەر بېشىدا، ئىگە ئاخىرىدا كېلىدۇ؟ يەنە نېمىشقا گىرامماتىكا ... ئىستىلىستىكا ئۆتۈنگىنە يول قويىدۇ؟ ئاڭلىشىمىزچە بۇ خىل ئادەت پارس تىلىدىن كىرگەنىكەن، بۇ خىل ئادەت شېئىرىيەتنىڭ ئارتۇقچىلىقىمۇ ياكى كەمچىلىكىمۇ؟

سىز، شېئىرنى تېخنىكىلىق يېزىش بىلەن ھېسسىياتلىق يېزىشنىڭ پەرقىنى ئويلىنىپ كۆردىڭىزمۇ؟

ئىجادىيىتىڭىزگە مۇۋەپپەقىيەت تىلەيمەن.

«ئالىمدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ» ھەققىدە تەھلىل

ئەخمەتجان ئوسمان

1. تېكىستنىڭ قىسقىچە مەزمۇنى:

مەن بۇ يەردە تېكىستنى تولۇق كۆچۈرۈپ ئولتۇرمايدىغانلىقىم ئۈچۈن، ئۇنىڭ قىسقىچە مەزمۇنىنى كىتابخانىنىڭ سەمىگە سالىمەن:

«مېھرىدىن تاشقىمۇ سەزگۈ بەرگەن ۋەتەن مېنىڭ يۈرىكىمگە سۆيگۈ ئورناتتى».

2. تېكىستكە دىئاگنوز:

تېكىستنىڭ قىسقىچە مەزمۇنىدىن بۇ شېئىرنىڭ ئاددىي بىر باياندىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى بايقايمىز. بىراق، تېكىستنىڭ كىشىلەر نەزەرىدە ئۆزگىچە شېئىرىيىتىدىكى يېرىك ئەسەر ئىكەنلىكىنىڭ سەۋەبى نېمە؟ دىئاگنوز بىزگە بۇنىڭ سەۋەبىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ: ئىستىلىستىكىلىق ۋاسىتىلەر.

3. تېكىستنىڭ فىزىئولوگىك قۇرۇلمىسى:

تېكىست سەككىز مىسرادىن تەركىب تاپقان ئىككى كۇپلېت شېئىر. بىرىنچى كۇپلېتى «قەدەھكە قەدەھتەك شاراب سىغىدۇ»... دېگەنگە ئوخشاش مەنتىقىلىق يەكۈنلەردىن ئىبارەت. ئىككىنچى كۇپلېت بۇ يەكۈنلەردىن ئازراق ھالقىغان ئىستېتىك بايان. تېكىست ئىككى چوڭ ئېلېمېنتنى مەركەز قىلغان ھالدا ئايلىنىدۇ، بۇ ئىككى ئېلېمېنت: ۋەتەن، شائىر.

تېكىستنىڭ بىرىنچى كۇپلېتى قۇرۇلمىسىنىڭ فىزىئولوگىك ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، ئارتۇقچە ئورگاندىن باشقا نەرسە ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن، «ۋە لېكىن» دېگەن سۆز تۈركۈمى تېكىستتە ھېچقانداق رول ئوينىمايدۇ، پەقەتلا، بىرىنچى كۇپلېتتەك ئارتۇقچە ئورگاننى ئىككىنچى كۇپلېتقا باغلاپ تۇرىدىغان زورمۇ-زور قورۇق ۋاسىتە.

4. تېكىستنىڭ تاشقى كۆرۈنۈشى:

تېكىستنىڭ تاشقى كۆرۈنۈشىنى ئومۇمەن ئىستىلىستىكا ئىگىلىگەن. بۇ يەردە مەن تېكىستتىكى ھەربىر مىسرانى بۇ مۇددىئا بويىچە رەتلەپ چىقىمەن.

«قەدەھكە قەدەھتەك شاراب سىغىدۇ»: (قەدەھتەك)، ئوخشىتىش، ھەجىم.

«ئېرىقتا ئاقالماس دەريا كەبى سۇ»: (دەريا كەبى)، ئوخشىتىش ھەجىم.

«مېھرىڭدىن تاشقىمۇ بەردىڭ سەن سەزگۈ»: (تاشقىمۇ)، مۇبالىغە، بۇ يەردىكى «مۇ» قوشۇمچىسى «ھەتتاكى» دېگەن مەنىدە. «مەن سېنىڭ پەرۋانەڭ...»: بىۋاستە

ئوخشىتىش. «ئالمىدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ»: (ئالەمچە)، ئوخشىتىش، ھەجىم.
يۇقىرىدىكى ئىزمىدىن كۆرۈشكە بولىدۇكى، شائىرنىڭ ھېسسىياتى شەيئىلەرنىڭ پوستى بىلەن لاچەكلىنىپ قالغان، ئۇلارنىڭ ئىچكى ماھىيىتىگە شۇڭغۇپ كىرەلمىگەن. «ئېرىقتا دەريا كەبى ئاقالمايدىغان» دەك ئەھمىيەتسىز ئاددىي مەنتىقە (توغرىسىنى ئېيتقاندا رىئاللىق) قىل سىغماس ھەقىقەتكە ئايلىنىپ، شائىردىكى تاشتا سەزگۈ بولىدىغان بىر ئىستېتىك ھەقىقەت مۇبالىغىدىنلا ئىبارەت بولۇپ قالغان. ھېسسىياتنىڭ تۈگىمەس بۇلىقى بولغان يۈرەك پەقەت ئالمىدىن ئىبارەت ئۆزىنىڭ ھەجمى ۋە رەڭگىدىن باشقا بىر جۈملىدە ھېچنېمە ئىپادىلىيەلمەيدىغان گاداي سۆز ئارقىلىق سۈپەتلەنگەن. ۋەتەندىن ئىبارەت بۇ ئاتەشكە ئۆزىنى ئېتىپ، ئۆلۈمدە ھاياتلىق ئىزدىگەن پەرۋانە شائىر ئۈچۈن قەدەھكە بىپايان شاراب سىغقانلىقى، ئېرىقتا ئالەمشۇمۇل كەلكۈن ئاققانلىقى كۆرۈلمىگەنمىدۇر؟!

شائىرنى مەپتۇن قىلغان سۆيۈملۈك ۋەتەن ئۆرتىشىدە، ھېسسىياتسىز كىشىلەرنىڭ «قەدەھكە قەدەھتەك شاراب سىغىدۇ»، «ئېرىقتا دەريا كەبى سۇ ئاقالمايدۇ» دېگەندەك ئەھمىيەتسىز ھەقىقەتلىرىنى زىكىر قىلىپ ئولتۇرۇش، مېنىڭچە، شائىردىكى چىنلىق بولمىسا كېرەك! مانا بۇ، تېكىستنىڭ بىرىنچى كۇپلېتىنى ئارتۇقچە ئورگان دېيىشىمىزنىڭ سەۋەبى.

شائىر ئۈچۈن ۋەتەنلا ئەمەس، تەبىئەتتىكى ھەر شەيئى باشقا دۇنيادۇر.

5. تېكىستنىڭ سىمانتىك بوشلۇقى:

يۇقىرىدا، تېكىست ۋەتەن ۋە مەندىن ئىبارەت ئىككى ئېلېمېنتنى مەركەز قىلغان ھالدا ئايلىنىدۇ دېگەن ئىدىم، ھازىر تېكىستتىكى ۋەتەننىڭ سەۋىيىلىرى ۋە ئۇنىڭ «مەن» بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى كۆزىتىمەن.

ئا — ۋەتەن // زېمىن

تېما: ۋەتەنپەرۋەرلىك، شائىر بىلەن ۋەتەن مۇناسىۋىتى: ساداقەتمەنلىك (يۈرەككە سۆيگۈ ئورناتتىڭ)، قۇربانلىق (مەن سېنىڭ پەرۋانەڭ).

ب — ۋەتەن // مەھبۇبە

تېما: كىشىلىك مۇھەببەت، شائىر بىلەن مەھبۇبە مۇناسىۋىتى: بىر-بىرىنى يارىتىش (مېھرىڭدىن تاشقىمۇ بەردىڭ سەن سەزگۈ، دېمەك، سەن ماڭا سەزگۈ بەردىڭ، مەن سېنىڭ پەرۋانەڭ بولدۇم، سېنى سەزدىم، سەن ئارقىلىق تاش مېنى سەزدى).

س — ۋەتەن // شائىرنىڭ ئىستېتىك دۇنياسى

تېما: پەلسەپىۋى تەپەككۇر، شائىر بىلەن ئۆز ئىستېتىك دۇنياسى مۇناسىۋىتى: تەقدىرلىشىش (مەن سېنىڭ پەرۋانەڭ، دېمەك، سەن مېنىڭ مەۋجۇتلۇقۇم، ئىنسانىي جەۋھىرىم).

يازغۇچى، ئەسەر ۋە كىتابخان

ئەلى ئابلىمىت

ئەدەبىيات ـ سەنئەتنىڭ ئوبيېكتىپ ھەقىقەتكە چۈشىنىش تېيىزلىقتىن چوڭقۇرلۇققا، يۈزەكىلىكتىن مۇكەممەللىككە قەدەم قويغان بۈگۈنكى كۈندە يازغۇچى ۋە كىتابخانلارنى تەھلىل قىلىپ ئەدەبىيات تارىخى، ئەدەبىيات نەزەرىيىسى ۋە ئەدەبىي تەنقىدچىلىكى بوشلۇقىنى تولدۇرۇپ بېرىشىمىز لازىم.

يازغۇچى، ئەسەر، كىتابخاندىن ئىبارەت بۇ ئۈچ ئورگاننىڭ تەركىبىنى چۈشىنىشتە ئالدى بىلەن يازغۇچىنىڭ دۇنيا قارىشى، بەدىئىي تەربىيىلىنىشى، قانداق قىلىپ سىستېما نەزەرىيىسىدە بەلگىلىك ئىقتىدارنى يېتىلدۈرگەنلىكى، يازغۇچىنىڭ پائالىيەت زېمىنى ۋە ئىجادىيەت جەريانى ئۈستىدە توختىلىش زۆرۈر.

ھەر قانداق بىر ئەدەبىي ئەسەردە يازغۇچىنىڭ مۇئەييەن دۇنيا قارىشى ئوبراز ئارقىلىق ئۆز ئىپادىسىنى تاپىدۇ.

مەسىلەن: سوۋېت يازغۇچىسى ۋ.گ. راسپۇتىنىنىڭ ئىلغار دۇنيا قارىشى بىلەن سۇغۇرۇلغان «ياشا ھەم ئېسىڭدە ساقلا» ناملىق ئەسەردە ئاپتور ئۆزىنىڭ كىشىلىك دۇنيا قارىشىنى تەسۋىرلىنىۋاتقان تىپىك پېرسوناژ ئاندىرىنىڭ ھايات بىلەن ماماتى يولىدىكى ئېلىشىشىدا، شۇنىڭدەك كەمكۈتىسىز تەسىرلىك بىر ئايال ئوبراز ناستيونانىڭ ئىش-پائالىيىتىگە سىڭدۈرۈش ئارقىلىق ئىپادىلىگەن.

يازغۇچىلارنىڭ ئەدەبىيات ـ سەنئەت قانۇنىيىتىگە دائىر ھەر خىل بىلىملەرنى توپلاش ۋە ئىگىلەش ئاساسىدا ئىستېتىك زوقلىنىش، كۆزىتىش ۋە تەپەككۇر قىلىش ئىقتىدارىنى ھەمدە ئىپادىلەش ماھارىتىنى يېتىلدۈرۈش يازغۇچىلارنىڭ بەدىئىي جەھەتتىن تەربىيىلىنىشى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئالايلۇق، «يۈز يىل غېرىبلىق» روماننىڭ ئاپتورى گارسىيە ماركوس يەتتە يېشىدا «مىڭبىر كېچە» نى، 17 يېشىدا كافكانىڭ «شەكىل ئۆزگىرىش خاتىرىسى» نى ئوقۇپ چىققان. بۇ ئەسەرلەر ئۇنى قاتتىق مەپتۇن قىلغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كۈندىن ـ كۈنگە ئېشىپ بېرىۋاتقان مەنىۋى ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش يولىدا فولكنېر قاتارلىق يازغۇچىلارنىڭ ئاڭ ئېقىمى ئەسەرلىرى بىلەن تونۇشۇپ چىققان ھەمدە بېرىتون، ئېلۇئارت قاتارلىقلارنىڭ ھالقىما رېئاللىزملىق شېئىرلىرى بىلەن يۈز كۆرۈشكەن. يۇقىرىقى ئەسەرلەر گارسىيە ماركوسنىڭ ئوبيېكتىپ شەيئىلەر ئۈستىدە ئۆتكۈر كۆزىتىش ئىقتىدارىنى، ئىستېتىك زوقلىنىش ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرۈش بىلەن بىر ۋاقىتتا، مۇھىمى تەسەۋۋۇر، تەپەككۇر قىلىش ئىقتىدارىنى يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن زېمىن ھازىرلىغان.

ئاپتور تۇرمۇشتىن ئالغان ئايرىم تەسىراتلىرىنى ماھىرلىق بىلەن ئۆزگەر-

تىپ، ئۇنى يېڭىباشتىن قۇراشتۇرۇپ تۇرمۇشنىڭ، ھاياتنىڭ ماھىيىتى ۋە قىممىتىنى يورۇتۇپ بېرىدىغان پىكىر سىجىللىقىغا كاپالەتلىك قىلىپ، مۇبالىغە، سىمۋول قاتارلىق ئىپادىلەش ۋاسىتىلىرىدىن پايدىلىنىپ، فانتازىيىلىك تەسەۋۋۇر ئارقىلىق غەلىتە پېرسوناژ، غەلىتە سيوژېت، غەلىتە مۇھىت يارىتىپ، ھېسسىيات بىلەن تەسەۋۋۇرنىڭ يۈكسەك دەرىجىدىكى بىردەكلىكىگە ئېرىشكەن. بۇنىڭ بىلەن ئەسەر رېئاللىقنىڭ ئۆزگەرگەن شەكلى سۈپىتىدە ئەپسانىۋى تۈس ئالغان.

يازغۇچىلار نوقۇل ئەدەبىيات - سەنئەت بىلىملىرى بىلەنلا چەكلىنىپ قالماي، ئۆز نۆۋىتىدە يەنە پەلسەپە، ئېستېتىكا، ئېتىكا، پسىخولوگىيە، سوتسىولوگىيە، ئىگىلىكشۇناسلىق، دىن ھەتتا ئىلاھىيەتشۇناسلىق ... قاتارلىق ئىلىملەرنى كەڭ ۋە چوڭقۇر ئۆگەنگەن، ئۆز - ئۆزىنى ئەتراپلىق، سىستېمىلىق تەربىيىلىگەن بولۇشى كېرەك.

«ئەسىردىن ھالقىغان بىر كۈن» رومانىدا ئايتماتوۋنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەتتىكى بىلىم جۇغلانمىسىنىڭ مولۇقى ۋە مەدەنىيەتشۇناسلىق، ئىنسانشۇناسلىق، تارىخشۇناسلىق، پەلسەپە، دىن قاتارلىق ئىلىملەر توغرىسىدىكى چۈشەنچىسىنىڭ مۇكەممەل، پۇختا ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالالايمىز.

يازغۇچىلارنىڭ پائالىيەت زېمىنى چەكسىزلىككە ئىگە.

يازغۇچى ئىجادىيىتى قانۇنىيەتسىز قانۇنىيەتلىك پائالىيەت بولۇپ، بۇ پائالىيەت جەريانىدا يازغۇچىنىڭ ئەڭ دەسلەپ كۆڭۈل بۆلىدىغىنى ئۆز روھىنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا شۇڭغۇپ كىرەلەيدىغان خاس ئۇسۇل (شەكىل) ئىزدەش.

يازغۇچى بىلەن كىتابخاننى تۇتاشتۇرىدىغان ۋاسىتە ئەسەر. لېكىن كىتابخان ھەرگىزمۇ تەييارغا ھەييار كىشى بولماسلىقى كېرەك، كىتابخان ئەسەرنى قايتا ئىجاد قىلغۇچى، يۈرەك قېنىنى ئايىماي سەرپ قىلىشنى بىلىدىغان ھەم ئەسلى يازغۇچىدىن ھالقىپ كېتەلەيدىغان يوشۇرۇن يازغۇچى.

يازغۇچى بىلەن كىتابخان ئوخشاش بىر دەۋرنىڭ ئادەملىرى بولۇشىمۇ ياكى ئۇلار ئوتتۇرىسىدا دەۋر چېگرىسى بولۇشىمۇ مۇمكىن. بۇ يەردە زامان پەرقى مەۋجۇت. بۇنىڭدىن سىرت يەنە ماكان پەرقىمۇ بار. يازغۇچى بىلەن كىتابخان ئوخشاش بولمىغان دۆلەت، رايون، جەمئىيەت تۈزۈلمىسىدىكى تۇرمۇش شارائىتىغا، قىممەت قارىشىغا ئىگە بولۇشى مۇمكىن. يەنى ئۇلار مىللەت، ياش، جىنس، پسىخىك ۋە بىلىم قۇرۇلما جەھەتلەردىن پەرقلىنىپ تۇرىدۇ. شۇندىقتىمۇ ئۇلارنىڭ ئىچكى تىلىدا مەلۇم ئورتاقلىق بولغاچقا، بۇ خىل چەك - چېگرىلارنىڭ پەرقى ئۆزلۈكىدىن يىمىرىپ تاشلانغان بولىدۇ. شۇڭا بەدىئىي ئىجادىيەتتە يازغۇچىلارلا بولۇپ، بەدىئىي ئەسەرلەردىن زوقلىنىدىغان كىتابخان بولمىسا بەدىئىي ئەسەرلەرنىڭ ھاياتى ۋە مەۋجۇتلۇق قىممىتى بولمايدۇ. كىتابخانلارنى يازغۇچى نەزەرىدىكى غايىبى كىتابخان ۋە يازغۇچى زادى ئويلاپ باقمىغان رېئال كىتابخان دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈش مۇمكىن.

غايىبى كىتابخان ھەر بىر دەۋردە كەمدىنكەم تېپىلىدۇ، ھەتتا تېپىلماي قېلىشىمۇ مۇمكىن.

رېئال كىتابخانلار بولسا، كۆرمەڭلاپ ئۇچرايدۇ، جەمئىيەتنىڭ ئاساسى گەۋدىسىنى ئەنە شۇلار تەشكىل قىلىدۇ.

ھەر بىر پارچە ئەسەرنىڭ قىممىتى ۋە ئورنى تۇراقسىز بولىدۇ، يەنى دەۋرلەرنىڭ ئۆزگىرىشى، كىتابخانلارنىڭ ئىستېتىك تەلىپىنىڭ ئۆسۈشى بىلەن شۇ ئەسەرنىڭ ئورنى ۋە قىممىتىمۇ ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ.

كىتابخان قوبۇل قىلىش جەريانىدا يازغۇچىلار بايقىۋالالمىغان نەرسىلەرنى بايقايدۇ. ئۇلار ئەدەبىيات - سەنئەتنىڭ ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچى بولۇپ، ئەسەرنى قايتا ئىجاد قىلىدۇ ۋە شۇ ئارقىلىق يازغۇچىلارنىمۇ قايتا دۇنياغا كەلتۈرىدۇ. شۇڭا ئەدەبىي ئەسەرلەرنىڭ قىممىتى يازغۇچىلارنىڭ ئىستېتىك غايىسى بويىچە بەلگىلەنمەستىن، بەلكى كىتابخاننىڭ قوبۇل قىلىشى بىلەن بەلگىلىنىدۇ.

ئومۇمەن، يازغۇچىدىن ئەسەرگىچە، ئەسەردىن كىتابخانغىچە بولغان جەريان — ئەسەرنىڭ دۇنياغا كېلىش جەريانىدۇر. بۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، ھەرقانداق بىر نادىر ئەسەر تېخى پۈتمىگەن، يېزىلىۋاتقان ئەسەر ھېسابلىنىدۇ.

«مەسھە چۆلى» ھەققىدە

مۇختەر مەخسۇت

مەن لەززەتلىنىشنى ياكى نەپرەتلىنىشنى بىلمىدىم، بەلكىم ھەر ئىككى خىل تۇيغۇ ۋۇجۇدۇمدا تەڭ قۇتراۋاتقاندۇ ...

قاچاندىن ۋە نېمە سەۋەبتىن ھېكايە، پوۋېست دېگەنلەرگە ئىشتىياق بىلەن بېرىلمەيدىغان بولۇپ قالغانلىقىمنى ئېنىق ئىدراك قىلىپ بېرەلمەيمەن. تالاي ئەسەرلەر ئۆزىنىڭ يېرىم مۇساپىسىدىلا جانسىز بارماقلىرىم ئارىسىدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ، ئۇيقۇلۇق كىرپىكلىرىم بىلەن خوشلاشقاندا، زوقلىنىش ھەۋەسلىرىم بىلەن تەڭ ئۆلۈپ كەتكەندەك بىلىنەتتى. جەريان، جەريان ... ئاجايىپ ئۇزۇن جەريانلاردا خۇددى ئۆمۈچۈك تورىدەك گىرەلىشىپ كەتكەن ۋەقەلىكلەرنى توقۇپ چىقىۋاتقان مۇردىلارنىڭ لەيلەپ تۇرغان كۆلەڭگىسىنى ئاخىرى ھارغىنلىقتىن چىڭقىلىپ كەتكەن چوڭ مېڭەمنىڭ ھۇجرىلىرىدىن قوغلاپ چىقىرىشقا پۈتۈن كۈچۈم بىلەن تىرىشاتتىم. بۇ ئەسەرلەردىكى ئادەملەر گاھىلىرى باشسىز، گاھىلىرىنىڭ يۈرىكى كولىۋېلىنغان، گاھىلىرىنىڭ قانداقتۇر بىر ئەزاسى كەمدەك ئىدى. ئۇلار ئۆز ئىدرىكى ۋە ھېسسىياتىدىن سىرتقى بىر كۈچنىڭ تەسىرىدە ھەرىكەتلىنەتتى. ئۇلارنىڭ كۈلكىسى، يىغىسى، مۇھەببىتى ۋە نەپرىتى مەۋجۇت ئادەملىكىدىن ھەققىي خاراكتېرىدىن يىراقلاپ كەتكەنىدى. چۈنكى ئۇلار ئۇستا ۋەقەشۇناسىنىڭ ماھىر ئاكتيورلىرىدىلا ئىدى. مەن خىيال قىلىچلىرىمدا ئۇلارنىڭ كاللىسىنى ئۈزۈپ ئېلىپ، مېڭە قاپقىقىنى ئېچىپ كۆردۈم. ئەيھەنناس! ئۇ ئەسلى بىر قاپاق ئىدى.

قاپاقنىڭ ئىچى چەكسىز چۆل، ھەقىقىي ئۆلگەن چۆل ئىدى، سوغۇق قۇم باسقان چۆل ئىدى!

مەن دەۋەت ۋە زورۇقۇش ئىچىدە «مەسىھ چۆلى» گە ئاستا قەدەم تاشلىدىم. چۆل ئەسلىدە تولىمۇ مەنىسىز ۋە زېرىكىشلىك بولۇشى كېرەك ئىدى. بىراق، ئۇ قانسىرىغان، لۆمشۈۋاتقان، دەۋرەۋاتقان، تىلسىز نەرە تارتىۋاتقان، ھېكمەت ۋە سىرلارغا تولغان، يىرگىنىشلىك ھەم سۆيۈملۈك چۆل ئىدى. ئۇ چۆللۈكتە ئىككى جاننى ئۇچراتتىم. ئۇلار ئاستا - ئاستا يېقىنلاپ، ماڭا بارغانسېرى چوڭىيىپ كۆرۈندى. ئۇلارنىڭ لەۋلىرى ئارىسىدىن توختاۋسىز ئېقىپ كىرىپ كېتىۋاتقان شارابنىڭ قايتىپ چىققان كۈچلۈك ھىدى ئىنتىلىۋاتقان، سوزۇلۇۋاتقان، چېكى-ۋاتقان تۈيغۇلىرىمنى قاپساپ مۇھاسىرىگە ئالدى. ئاجايىپ تۈيغۇ ۋە سەرگۈزەشتى-لەرنى ئۆزىگە يوشۇرغان بىر كۈچلۈك ھىد ئىككى لەۋ ئارىسىدىن، بىرى — تەشنالىق ۋە چاڭقاقلىقتىن چاك - چاك بولغان، ئەمما ھەقىقىي تەلپۈنۈش ۋە ئىنتىلىشنى لاك ئاستىغا يوشۇرغان لەۋدىن؛ يەنە بىرى — يۇمران، تەلۋە، سەبى، ئەمما ئازاب قوقاسلىرىدا داغلانغان ھەم داغلىنىۋاتقان لەۋدىن كېلىۋاتاتتى.

مۇئەممانىڭ سېھىردى كۈچى مەھلىيالىقنى ئۇۋلاپ قاچتى. مەن مەستخۇشلۇق ئىلكىدە بۇ ئىككى جاننىڭ روھىي ئالىمىنى دەخلىسىز سەيلى قىلىشقا مۇيەسسەر بولدۇم.

بۇ ئالەم شادلىق ۋە ئازاب، ئىنتىلىش ۋە تېڭىرقاش، چىنلىق ۋە ساختى-لىق، نازاكەت ۋە تەلۋىلىك گىرەلىشىپ كەتكەن ھەقىقىي ئايال ۋە ئەرلىككە خاس مۇھەببەت ئالىمى ئىدى. نېمىشقىدۇر ئۇنى يەنە پەقەت مۇھەببەتلا ئوراپ تۇراتتى......

مەن چۈش بىلەن رېئاللىق ئوتتۇرىسىدا ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئىزدە-ۋاتقان دەردمەن، تەنھا يىگىتنىڭ سەرگۈزەشتىسىدىن ھالقىغان سەزگۈرلۈكى بىلەن ئاياللار دۇنياسىغا بولغان چوڭقۇر، ئىنچىكە كۆزىتىش ۋە بايقىشىنى كۆردۈم. ئۇ ئۆزىنىڭمۇ ئىچ - باغرىنى دادىل، ھاياسىز ھالدا تامامەن ئېچىپ تاشلىغانىدى. خۇددى تېرىسىنى قاتمۇ - قات سويۇپ تاشلىغاندەك، ئىنسان رېئال-لىقىنىڭ ئۆزگىرىشچان، مۇرەككەپ خاراكتېرى ئۆزىنىڭ پاجىئە ھېسابلانمايدىغان كەچۈرمىشى، ئەمما پاجىئەدىن نەچچە ھەسسە ئېشىپ چۈشىدىغان يۈگەنسىز، شېرىن قىرتاق خىياللىرىدا، روھىيىتىنىڭ مەۋھۇم كوچىلىرىدا گاھ ئۈمىدتە، گاھ نائۈمىدتە ۋىسالسىز ۋىسال، ئارامسىز ئاراملىق ئىزدەپ يۈرۈشلىرىدە ھەقىقىي سىما تىكلىگەندەك قىلاتتى ...

مەن «ناباپ» ئىككى لەۋ، ئىككى تەننىڭ تېپىنىمسىز جۇپلىشىشى، كىرىشى-شىدىن سەل قورۇنغاندەك ھېس قىلدىم. يەنە كېلىپ ئۇلارنىڭ بىرسى «ئۆلۈك» «سەزگۈسىز» لەۋ ۋە تەن ئىدى. بەلكىم بۇ، ئىككى جاننىڭ ئەڭ سەلتەنەتلىك بەخت تەنتەنىسىدۇر. دەل بىرىنىڭ تىرىك، بىرىنىڭ «ئۆلۈك» بولۇشى، بۇ بەخت تەنتەنىسىنىڭ ئاساسى. مۇبادا ھەر ئىككىلا جان تىرىك بولسا ئىدى، بۇ بەخت-لىك دەقىقە شۇ ھامان ۋە مەڭگۈ يوقلۇققا ئايلانغان بولاتتى. بۇ «شېرىن پاجىئە»

يۈز بەرمىگەن بولاتتى. مانا بۇ ئەسەردىكى رېئاللىق، ئىنسانىي چىنلىق.

گاھىدا رېئاللىق شۇنداق رەھىمسىز كېلىدۇ. سەبىي، تەلۋە يىگىت قۇترىدىغان سەزگۈلىرىنى يېنىپ، ئەسەبىي قىزغىنلىقتىن قايتقانىدا، ئۇنىڭ روھىنىڭ ئاداققى پەللىگە، ھەقىقىي نۇسرەتكە ئىنتىلىشىنى قانداقتۇر بىر يىرگىنىشلىك ۋە مۇقەددەس نەرسە تەقىپ قىلىدى ...

كۆز ئالدىمىزدا يەنە ھۆركىرەۋاتقان، لۆمشۈۋاتقان چەكسىز چۆل كۆرۈندى. ئۇنىڭ ئۇيۇق ئوتى تۇتىشىدىغان جايىغا بىر كېرىشت قادالغانىدى. ھەي تىپىرلاۋاتقان چۆل، زەنجىرلەنگەن پىرومېتېي! ئۇ شۇنداق بىر روھىيەت سىمۋولى، شۇ تاپتا كىشەنگە دەرغەزەپ بىلەن كېرىشتىنى چېقىپ تاشلاپ، ۋۇجۇدىنى ئۇچلاپ چۆلنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا زەرب بىلەن پاتقۇسى كېلىۋاتىدۇ. ئاۋۋال چۆلدىن قېپقىزىل قان بۇرقۇپ چىقىپ، ئاندىن سۈزۈك بۇلاققا، ئاندىن يېشىل بوستانلىققا ئايلىنىدۇ! ...

مەن لەززەتلىنىشنى ياكى نەپرەتلىنىشنى بىلمىدىم. بىلىكىم ھەر ئىككى خىل تۇيغۇ ۋۇجۇدۇمدا تەڭ قوترىۋاتقاندۇر. نېمىلا بولمىسۇن ئۇلار ئاخىرقى ھېسابتا زوقلىنىشقا ئېلىپ بارىدۇ.

ۋۇجۇدۇم قاتتىق شۈركىنىپ كەتتى. ھېلىقى شادلىق ۋە ئاچچىق ئارىلىشىپ كەتكەن ھاراقنىڭ ئۆتكۈر ھىدى يەنە كېلىۋاتاتتى. ھاياتنىڭ ھەممىسى بۇ بولمىسا كېرەك، دەپ ئويلىدىم مەن.

«مەسىھ چۆلى» دىن ئاستا يىراقلاشتىم. ئۇنىڭ ئەتراپىغا نەزەر سالدىم. ئۇ ھەقىقەتەن بىر چۆل ئىدى، ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھېچقانداق مۇھىت يوق ئىدى... ئۇ ئاشۇ يىگىتنىڭ ئۆزىدەك تەنھا ئىدى ...

شېئىر نېمە دەيدۇ؟

مۇھەممەدسالىھ مەترۇزى

كىشىلەر شېئىر ئۈستىدە خىلمۇ خىل تەبىرلەرنى بېرىپ ئۆتتى. ھەر بىر تەبىر بەرگۈچى ئۆزىگە يارىشا ئاساسلارنى تاپىدۇ، ئەلۋەتتە. مېنىڭچە، شېئىر باشقا نەرسە ئەمەس، دەل شېئىرنىڭ ئۆزى. ئۇ تەڭسىز ۋە چەكسىز بىر بوشلۇق، ئالەمنىڭ تەركىبلىرى سانسىز، شېئىر مانا مۇشۇ تەركىبلەر ئىچىدە مەڭگۈ مەۋجۇت.

※ ※

ھەر بىر بوۋاقنىڭ ئانا باغرىنى يېرىپ، يورۇقلۇققا كۆز ئېچىشىدىن تارتىپ ھەربىر مويسىپىتنىڭ تۇپراق كۆكسىنى تىلىپ، تىنچ قاراڭغۇلۇققا كۆز يۇمۇشىغىچە بولغان ئارىلىقنىڭ ھەممىسىگە شېئىر سىڭگەن. دەل شۇنداق بولغاچقا، شېئىر ئەبەدىيلىككە ئىگە.

※ ※

ئادەملەرنىڭ قۇدرىتى يېتمىدىغانلا بولسا خۇدا بولغۇسى كېلىدۇ. ناۋادا ئۇلارنىڭ بۇ ئىنتىزارلىقى ئىشقا ئاشسا، شېئىر دېگەن نەرسە ئەسلا مەۋجۇت بولمايدۇ.

※ ※

شېئىرنى سىرلىقلاشتۇرۇپ، ئۇنى ئويۇنچۇق ئورنىدا كۆرۈش — بىر قىسىم ئادەملەرنىڭ بىزدە ئەزەلدىن بار بولغان ئەنئەنىسىنى تەكرارلاپ، ئۆزىنى ۋە كىتابخانلارنى كول- دۇرلىتىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس، مانا بۇ شېئىردىكە بولغان بىلىمسىزلەرچە مۇئامىلىك. ئۇنى سىرلىقلاشتۇرۇپ ئاۋارە بولمىساقمۇ، ئۇ ئەسلىدىنلا ئادەمنىڭ ئۆزىگە ئوخشاش سىرلىق نەرسە،

※ ※

ياخشى دەپ سانالغان شېئىر ئازابتىن تۇغۇلىدۇ، ھەقىقىي شائىر ئازابلانغانىدىلا ئاندىن قولىغا قەلەم ئالىدۇ، بۇ بۈيۈك ۋە مۇقەددەس ئازاب، ئۇنىڭدىن تۆرەلگەن شېئىرلارمۇ بۈيۈك ۋە مۇقەددەس بولىدۇ. چۈنكى ئادەم ئاتا بىلەن ھاۋا ئانا جەننەتتىن قوغلانغاندىن بۇيان، ئىنسانلار ئازاب ئىچىدە ئۆز جەننىتىنى ئىزدىمەكتە. شۇڭا كۈلگۈنچەك شائىرلار ۋە كۈلۈمسىرەۋاتقان شېئىرلار بىزدىكى شېئىرىي پاخاللىقنى تېخىمۇ يۈكسەكلىككە كۆتۈرىدۇ. ئۇلار ئۆز شېئىرلىرىنىڭ قىسمىتىنى ئازاب ئىچىدە قايتا - قايتا ئويلىنىپ باقسا بولمامسىمۇ؟

«گۈل» نىڭ ھەقىقىي قىياپىتى

ئېزىزجان ھوشۇر

«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلىنىڭ 1992- يىللىق 2 - سانىدىكى «تۈنجى ئەسەر». سەھى- پىسىدە ئېلان قىلىنغان مۇتەللىپ قۇربانىڭ «گۈل» دېگەن شېئىرى «تارىم» ژۇرنىلىنىڭ 1989 - يىللىق 9 - سانىغا بېسىلغان ئىلھام ئاتاۋۇللانىڭ «گۈل» نام- لىق شېئىرىنىڭ كۆچۈرۈلمىسىدۇر.

مۇتەللىپ قۇربان ئىلھام ئاتاۋۇللانىڭ بەش كۇپلېتلىق شېئىرىنىڭ بىرىنچى ۋە بەشىنچى كۇپلېتىنى ئازراقلا ئۆزگەرتىپ ئۆزىنىڭ قىلىۋالغان. ئۇ زادى نېمە ئۈچۈن بۇ كۆچۈرمە ئەسەرنىڭ مىليونلىغان كۆزلەرنىڭ تەستىقىدىن ئۆتىدىغان- لىقىنى ئويلىمىدى؟

مەن مۇتەللىپ قۇربانىڭ تۇرمۇشقا چوڭقۇر چۆكۈپ ھەقىقىي گۈزەل ھەم ساپ قەلبى بىلەن غۇبارسىز ھېسسىياتى ۋە پاك تەرىنىڭ جەۋھەرلىرىنى كىتابخانلارغا سۇنۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

نەسرلەر

ئاتىكەم مۇھەممەت

سوۋغات

مۇھەببەت ئىسسىملىك گۈزەل قىزنىڭ بىر قولىدا شىپالىق دورا، بىر قولىدا ئوغا بار ئىدى، بىراق مېنىڭ كۆزلىرىم پەقەت شىپالىق دورىنى كۆرۈپ ئوغىنى كۆرمەيتتى، ئۇ دورىنى چاقماق تېزلىكىدە ئىچىپ راھەتلىنىپ تۇرغان ۋاقتىمىدىن پايدىلىنىپ ئوغىنى ئاستا تۇتتى، كۆزلىرىم يۇمۇق بولغاچقا ئوغىنىمۇ ئىچىپ سالدىم، شۇنىدىلا مەڭگۈلۈك ئازاب ماڭا ھەمراھ بولدى، بۇ ئازاب ــ شېكەر بىلەن زەھەرنىڭ بىرىكمىسى بولغاچقا مەن يەنىلا مېھرىمنى ئۈزەلمەيتتىم.

ئەقىدە

مەن ساڭا قىزدىرىپ پىشقان بىر دانە ئالمىنى سۇنىدۇم، سەن ماڭا جاۋابەن رەڭگا - رەڭ ئەمما پۇراقسىز گۈلنى ئۇزاتتىڭ. سەن ئالمىنى پۇراپلا تاشلىدىڭ، ئەكسىچە مەن گۈلنى مەڭگۈ ئاسرىدىم.

بوشلۇق

مەن تۇغۇلۇشۇم بىلەنلا قەلبىمدە چەكسىز بىر بوشلۇق بارلىقىنى ھېس قىلدىم، يېشىم چوڭايغانسېرى بۇ بوشلۇقلار يەنىمۇ كېڭىيىشكە باشلىدى، مەن پانىي ئالەمگە سەپەر قىلىش ئالدىدا قەلبىمدىكى بۇ بوشلۇقنى تولدۇرالماي ھەسرەت چەكتىم، ئەزرائىلدىن يەنە ئازراق پۇرسەت بېرىشىنى تىلىدىم، بىراق ئۇ رەھىمسىزلەرچە ئامانىتىمنى ئالدى. مەن ئارمان بىلەن كۆزۈمنى يۇمدۇم.

ئەكس سادا

كۆز ئالدىمدىن ئۇچۇپ ئۆتكەن ئالتۇن چاچلىق پەرى مېنى ھەيران قالدۇردى، مەن ئۇنىڭ دېڭىز سۈيىدەك كۆزلىرىگە مەھلىيا بولۇپ، چاچلىرىمغا سېرىقتىن ھەل بەردىم، بىراق مەن ئۇنىڭ بىلەن يانمۇ - يان ئۇچۇش بەختىگە مۇيەسسەر بولالمىدىم، پەرى ماڭا قىيا بېقىپ كېلىپ، قولۇمنى مەن ھاياجانىدا تىترىگىنىمچە يېقىنلاشتىم، بىراق ئۇنىڭ قوللىرى كۆكتىكىمەدەك ۋىسال شارابىنى تۇتماستىن، قولۇمدىكى بىردىنبىر بايلىقىم بولغان ئالماس كۆزلۈك ئۈزۈكنى ئېلىپ كەتتى.

نەسىرلەر

ئەخمەتجان ئوسمان (كۆرەش)

كۆكسۈگىدىكى ھايات مېۋىسىنى ئۈزۈش ئۈچۈن قەددىگە يامىشىۋاتقىنىمدا قاراسلاپ سۇندۇڭ.

قولىرىم ھاۋادا لەيلەپ قالدى، بىراق شۇندىن كېيىن ئۆمرۈم ھاياتىنىڭ ئاچچىق مېۋىسىدىن لەززەت تەمىنى سۈرمەكتە.

× ×

مېنىڭ نىگاھىم كۆككە تاشلانغاندا قۇياش پايانسىز چۆللۈكنىڭ يۈرىكىدە ئېرىپ كەتتى. كىشىلەرنىڭ يۈرىكىدىن تاماكا ئىسىغا ئورالغان شادلىق نەغمىسى ئاڭلىنىۋاتقان پەيتتە دۇنيا ئېغىر پۇشۇلداپ مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتتى.

يىراقتىن گىتارنىڭ مۇڭلۇق كۈيىدەك ئۆكسۈش ئاڭلاندى. بىراق بۇ ئۆكسۈشنى مەنلا ئاڭلايتتىم ۋە بىلەتتىم. چۈنكى ئۇ مېنىڭ يۈرىكىمنىڭ تىتىلغان شادلىقىنىڭ قۇترىشى ئىدى.

× ×

مەن ئۆزۈمنى قورۇۋاتقىنىمدا سۆڭەكلىرىمنىڭ كاۋاكلىرىدا سەيلىكىنىڭ ئوماق ناخشىسى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بارا - بارا ناخشام ھەسرەت شامالىرىنى قۇچاقلاشقا يۈزلەنگەندە بوۋاقلىشىپ كەتتىم.

ھاياتىمدا ئۆزۈمنى قوروپ چىقالماي، سېنى تىكلىگىنىمگە ھەيرانمەن.

× ×

قەبرىستانلىقنىڭ سىرلىق جىمجىتلىقىنىڭ ئاچچىق شامىلى قەلبىمدىكى بەدبۇي پۇراقلارنى تازىلاۋاتقاندا ياراتقۇچىنىڭ يېقىملىق ئاۋازىنى ئاڭلايمەن.

ياۋا گۈللەر قاپلىغان بۇلاق بويىدا ساڭا تەلمۈرگەندە، بەخت كويىدىن ھوزۇرلىنىمەن.

بۈك ئورمانلىقنىڭ چىغىر يولىدا تەنھا كېتىۋاتقاندا پاكلىق قىلىچى بىلەن ياۋۇزلىنىمەن.

ئەمما مەن قەبرىستانلىقتا، بۇلاق بويىدا، چىغىر يولدىمۇ ئەمەس، ئۆزۈم كىرىشنى خالىمىغان چوڭ يولدا چىرىگەن جەسىتىمنى سۆرەپ كېتىۋاتىمەن.

× ×

دېرىزە سىرتىدا كۈلۈمسىرەپ قاراۋاتقان بىر جۈپ گىيا، لەرزان شامالدىن يىراق يۇرتىغا سالام يوللاۋاتاتتى.

ئۇلارنىڭ ئارىلىقى شۇنچىلىك يېقىن. بىراق ئەبەدىي قوشۇلالمىدى. ئەجەپ ئىشۇ. ئۇلار نېمە ئۈچۈن ماڭا ئېچىنىشلىق قارايدىغاندۇ؟ ...

شېئىرلار

فۇ تيەنلىن

پولات ھېۋزۇللا تەرجىمىسى

قەلب پارچىلىرى

1

ئىنتىلىشىم
سىزىۋېتۇر يىڭناغۇچ قانىتى كەبى:
ئېگىز ئەمەس ئاشۇ ئاسماندا
توقۇيدۇ ئۇ بالىلىق چۈشىنى ھامان
مەن دېگەن بىر سەبىلىك
ئېزىقتۇرۇپ ئۆزۈمدەك ساددا بالىنى
نازۇك ياپراق ئۈستىدە قىمىرلىماي جىم ياتسام
كەلگىنىدە غالىبان غۇيغۇسىدا بوش دەسسەپ بالا
ئۇچۇپ كېتىمەن، ئۇ ئۇنتۇيدۇ بارلىقىنى مەندىمۇ كۆزىنىڭ!

2

مەن كۈلگۈنچەك
بۇلاق بىلەن بۇلبۇلنى مەن قاچۇرغان لال قىلىپ
كۈلكىلىرىم ئايلاندى بانان بىلەن ئانارغا
ئايلىنىپ ھەم ئايغا، كۈنگە
ئېسىلىپ قالدى دەرەخ ئۇچىغا.
ياشلىرىمنى مەڭزىمدىن ھەيدىۋەتكەچ شادلىقىم
ئەمدى ئۇنىڭ قىلچىلىك ئورنى يوقتۇر چېھرىمدە.
بەردىم تەسەللى قەلبىمگە: چىدىغىن
پەقەت بۇ يەر ئاپەتتىن ئەڭ بىخەتەر ماكاندۇر.

3

تاغقا چىققىنىم تىكەنلىرىنىڭ ئارىسىدىن يول ئېلىپ
چىقىپ بولماس چوققا ئىكەن ئۇ كۆڭۈل
قۇدۇق قازدىم ئىچكىرىلەپ يۈرىكىگىچە زېمىننىڭ
ئەمما سۇ يوق بىر قەترە
ئېچىلدۇردۇم گۈلنى سۇغۇرۇپ يامغۇر-شەبنەم بىلەن
گۈگۈم پەيتىدە
چۈشكۈنلۈكمۇ مەن؟ مەغلۇبىيەتمۇ مەن؟

ياق! قۇرۇغان گۈل قالدۇرار ئېتىقادىنى بىخقا
يەر يۈرىكى رەھمەتسىز، ئاسمان يەنە ياش تۆكەر
چىقىپ بولماس چوققا، ئۆلمەس قەيسەر يىلتىز
مەن مەڭگۈ ئۈمىد! مەڭگۈ غەلىبە!

تىرىلىش

مەن ياشلىقىمنىڭ يۇلتۇزدەك كىچىككىنە چېكىتى
چاقناپ تۇرار ئۇ ھەتتا توسسا كۆكنىڭ بۇلۇتى
ئاچچىقىدا بۇلۇتلار قوغلىشىۋەتسە گەر ئۇنى
چۈشەر ئۇنىڭ ئاق كىرلەك سان - ساناقسىز پارچىسى.

يىردىكەنچە يىمەكلىك ئاققۇزىمەن تەرىمنى
ئىزدەپ دېڭىز چېتىنى ئايلىنىپ ھەم ئۇپۇقنى
ئۆزلىرىمىز توقۇغان چىپتا تاغار ئىچىگە
قاچىلىدىم بىباھا قىممەتلىك چۈشلىرىمنى.

تاش بولسىمۇ ئۇ گەرچە، مەن سۇغاردىم ھەر كۈنى
ئويلايمەن ئۇ كۆرەلەر باردۇر ئۇنىڭ كۆزلىرى
تاش بولسىمۇ مەن ئاڭا، ناخشا ئېيتتىم ھەر كۈنى
ئويلايمەن، ئاڭلىيالار باردۇر ئۇنىڭ قۇلىقى
بەش، ئون، يىگىرمە يىلدىن كېيىنكى شۇ بىر دەقىق
ئېچىلىپ ئىشىك — ئاھ! ئۇ تىرىلسە
ھەر زەررە تاش پارچىسى بىر يوپۇرماق بولۇپ ئۆزگىرەر
ئەسىر قالماس تاشلاردىن، پورەك ئاچقاچ ھەممىسى.

گۇگۇم ياكى ئازابقا بېغىشلاپ

خەن دۇڭ

گۇگۇم كەلدى يەنە شۇ پېتى
ئۇ چاپلىنىپ قالدى ئەينەككە
ئوماق ئەمەس ئۇ بۇرۇنقىدەك
مەن تىكىلدىم ئاڭا دىققەتتە
مېنى ئاشۇ لەرزىگە سالغان
نەرسىلەر ئىچرە سەن قالدىڭ پەقەت
دېرىزىنى ئېچىپ مەن سېنى
كىرگۈزۈشكە يوق مەندە تاقەت.
تاشلاپ قوياي جىملىقتا ئۇنى

ھېلىمۇ بار كۆزلەردە ھەسرەت
بۇ ھەسرەت بەك تونۇشلۇق ماڭا
خۇددى چېتى يىرلەشكەن كىتاب
مەن قاتلىغان بەتلىرى بار ھەم
مەن ئوقۇغان ئابزاس پاراگراف
ۋاراقلىغۇم يوق ئۇنى بۈگۈن
كىرگۈزۈشنى كەتمەيمەن خالاپ
خىجىللىقتا قالماسلىقىڭچۈن
مېنىڭ تىللاشلىرىمنى ئاڭلاپ.

تارىمدىكى قۇياش

(ئەدەبىي ئاخبارات)

جاڭ لېك

يەر شارىنىڭ شەرقىي قىسمىغا جايلاشقان تارىم ئويمانلىقى — ھىمالايا، كوئېنلۇن، تەڭرى ۋە ئالتۇن تاغلىرىنى بەرپا قىلغان بولۇپ، دۇنيانىڭ ئەڭ ئېگىز قىسمىدىكى ئەڭ چوڭ جىلغا. شەرقتىن غەربكىچە بولغان ئۇزۇنلۇقى 1400 كىلومېتىر، جەنۇبتىن شىمالغىچە بولغان كەڭلىكى 400 كىلومېتىردىن ئارتۇق كېلىدىغان بۇ چوڭ ئويمانلىقنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمىنى تەكلىماكان چوڭ قۇملۇقى ئىگىلەيدۇ. كىشى بىر كۆرۈپلا شۈركىنىپ كېتىدىغان بۇ چوڭ قۇملۇقنى بويسۇندۇرۇش ئۈچۈن ئىنسانلار سەۋرچانلىق ۋە ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىزدىنىپ كەلدى. نەتىجىدە تارىم ئويمانلىقىدا دۇنيا بويىچە بىردەك ئېتىراپ قىلىنغان كۆڭۈلدىكىدەك نېفىت قاتلىمى سىستېمىسى مەۋجۇت ئىكەنلىكى بايقالدى. بۇ ئويمانلىقنىڭ ئاستىدا ئون مىليارد توننىدىن ئارتۇق نېفىت، سەككىز مىليارد 300 مىليون كۇب مېتىردىن كۆپرەك تەبىئىي گاز بار ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى. خەلقئارا گېئولوگىيە ساھەسىدىكىلەر تارىم دۇنيا بويىچە تا بۈگۈنگە قەدەر تېخى ئېچىلمىغان ئاخىرقى بىر چوڭ نېفىتلىك بولۇشى مۇمكىن دەپ قاراشماقتا. تېخىمۇ خۇشاللىنارلىقى، تارىمنىڭ ئىككىنچى «ئوتتۇرا شەرق» بولۇپ قېلىشى مۇمكىنچىلىكى. كىشىلەرنىڭ خاتىرىسىدىن ئۆچۈپلا قالاي دېگەن تارىمدىن ئىبارەت بۇ قاقاس جەزىرە ھازىر خەلقئارانىڭ دىققەت مەركىزىگە ئايلاندى. پۈتۈن دۇنيادىكى ھەربىر دۆلەت ئېنېرگىيە ئۈچۈن تىت-تىت بولۇپ، جاپالىق ئىزدىنىپ ياكى ئۇرۇش-تالاش قىلىپ يۈرۈۋاتقان مۇشۇنداق پەيتتە بۇ «قارا قۇياش» ئۆزىنىڭ تەبىئىي نۇرلىرىنى چاقنىتىپ بىردىنلا ئىنسانلارنىڭ ئالدىدا نامايان بولدى. جۇڭگونىڭ خورلۇقتا ئۆتكەن كۈنلىرىنى ئۇنتۇماسلىق ئۈچۈن بۇ پەردە نەچچە ئەۋلاد كىشىلەرنىڭ باتۇرانە قەھرىمانلىق چۈش-خىياللىرىنى چۆرىدەپ، جۇڭگو نېفىت سانائىتىنىڭ ئەڭ جاپالىق جەڭ مەيدانىنى ئېچىلدى.

يېشىل ئىزدەتقۇ — ئۆچكىلىك

تارىم ئويمانلىقىدا نېفىت چارلاش خىزمىتى 1951 - يىلى باشلانغانىدى. جۇڭگو ئەينى ۋاقىتتا يىلىغا ئارانلا 120 مىڭ توننا نېفىت ئىشلەپچىقىرالايتتى.

1904 - يىلى شىنجاڭدا 30 نەچچە نېفىت بۇلىقى بايقالدى. ئۇلاردىن
چىققان نېفىتنىڭ سۈپىتى ساپ، رەڭگى قېنىق يېشىل ۋە سۇس قىزىل ئىدى.
يەرنى بىرەر مېتىر كولىسىلا نېفىت ئېتىلىپ چىقاتتى. يەرلىك ھۆكۈمرانلار سودا
ئىشلىرى ئىدارىسى قۇرۇپ سودىگەرلەرگە ھۆددىگە بېرىش ئارقىلىق يەرلىك ئۇسۇلدا
نېفىت ئايرىشنى باشلىدى. بىراق «پايدىسىنىڭ ئاز» بولۇشى سەۋەبىدىن بۇ ئىش
ئۇزۇنغا بارماي توختاپ قالدى. 1921- يىلى ئەنگلىيە، ئامېرىكا، ياپونىيە قاتار-
لىق دۆلەتلەر ئادەم ئەۋەتىپ شىنجاڭغا ئىچكىرلەپ كىرىپ نېفىت ئەھۋاللىرىنى
تەكشۈردى. بىراق ئۇلارمۇ قاتناش قولايسىز، يۆتكىمەك قىيىن بولغاچقا بولدى
قىلدى. 1949- يىلىغا كەلگەندە جۇڭگو ئىمپورت قىلغان ھەرخىل نېفىت تۈرلىرى
28 مىليون 800 مىڭ توننىدىن ئاشتى. بۇنىڭ قىممىتى 3 مىليارد 300 مىليون
ئامېرىكا دوللىرىغا يەتتى. 1950- يىللىرىغا كەلگەندە جۇڭگونىڭ غەربىدىن كەل-
گەن بىر نېفىت ئىشچىسى بېيجىڭ كوچىلىرىدىكى كۆمۈر گاز بوغچىلىرىنى ئېس-
ۋالغان ماشىنىلارنى كۆرۈپ بەكمۇ نومۇس ھېس قىلدى. ئۇنىڭ ئىسمى ۋاڭ جىنشى
بولۇپ، «ۋاڭ تۆمۈر ئادەم» دەپ ئاتىلاتتى.

كىيىملىرى ياماق بىلەن تولغان، ئۆزى ۋىجىك بولسىمۇ قەيسەر كەلگەن
يۈك تېيەنشىيۇ ئەنە شۇ زامانلاردا چوڭ قۇملۇققا بىر كىرگەنچە 38 يىل تۇردى.
يۈك تېيەنشىيۇ يېڭى جۇڭگو تەربىيىلىگەن تۇنجى ئەۋلاد ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى.
ئۇ شىنجاڭدىكى جۇڭگو - سوۋېت نېفىت ھەسسىدارلىق شىركىتىگە كېلىپ سوۋېت
مۇتەخەسسىسى سۇركوۋ بىلەن بىرگە تارىمنىڭ شىمالىي قىرغىقىغا بېرىپ تەكشۈرۈش
ئېلىپ باردى. بىراق تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە ماھىيەتلىك ئىلگىرىلەش بولمىدى.
1957- يىلىغا كەلگەندە جۇڭگو - سوۋېت بىرلىشىپ تارىمنى قېدىرىپ تەكشۈرۈش
ئىشى ئىسمى بار جىسمى يوق بولۇپ قالغانىدى. ئېلىمىز ئۆز كۈچىگە تايىنىپ
ئىش كۆرۈشنى باشلاپ يۈك تېيەنشىيۇ قاتارلىق بىر تۈركۈم جۇڭگونىڭ يېڭى ئەۋلاد
زىيالىيلىرىنى تارىمغا باتۇرلارچە جەڭ ئېلان قىلىشقا ئەۋەتتى.

22 ياشقا كىرگەن يۈك تېيەنشىيۇ گېئولوگىيە ئەترەت باشلىقى بولدى. ئۇ بىر
توپ قىزغىن ھەم ساداقەتمەن تۆھپىكارلاردىن تەركىب تاپقان گېئولوگىيە ئەتر-
تىنى باشلاپ ئاتلىق چەرچەن دەرياسىنى بويلاپ تەڭرىتېغىنىڭ چوڭقۇر ئىچكىگە
قاراپ ماڭدى.

ئەزرائىل ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا تىمىسقىلاپ زادىلا نېرى كەتمىدى. يۈك تېيەنشىيۇ-
نىڭ ساۋاقدىشى ۋاڭ شىرىن شىنجاڭغا كىرىپ ئىككىنچى يىلى ئاتتىن چوڭقۇر
غارغا چۈشۈپ كېتىپ ئۆلۈپ كەتتى. ئۇزۇن ئۆتمەي يۈك تېيەنشىيۇمۇ ئاتنىڭ
ئاستىدا قېلىپ جېنىدىن ئايرىلغىلى تاس قالدى. ئۇ كۈنى يۈك تېيەنشىيۇ ئۆزى
يالغۇز رايون خاراكتېرلىك نېفىت بار بىر قاتلام سىستېمىسىنى بايقىغانىدى. ئۇ
خۇشاللىقىدىن ئېسىنى يوقىتىپ قويغاچقا ئاتتىن يىقىلىپ چۈشۈپ ئاتنىڭ ئاستىدا
قالدى. كىشىلەر ھوشىدىن كەتكەن يۈك تېيەنشىيۇنى سەپەر كارىۋىتىدا ياتقۇزۇپ

بازىغا ئېلىپ قايتىشقا تەرەددۇتلىنىۋاتقاندا ئۇ ھوشىغا كەلدى ۋە غەزەپ بىلەن «كىم سىلەرنى قاچقۇن بولۇڭلار دېدى، داۋاملىق ئالغا ئىلگىرىلەڭلار» دەپ تۈۋلىدى. كىشىلەر نائىلاج سەپەر كاردۇتىنىڭ ئىككى بېشىغا ياغاچ كالتەكنى ئۇلاپ باغلاپ ئىككى ئېشەكنىڭ ئۈستىگە ئارتىپ ماڭدى. ئېشەك ھەر بىر سىلكىنگەندە يۈك تيەنشيۇ بىر قېتىم قارا تەرگە چۆمەتتى. ئۇنىڭدىن خەۋەر ئېلىشقا مەسئۇل بولغان ياڭ شۇيېي چىدىماي يىغلاپ تاشلىدى. قارارگاھقا قايتىپ كەلگەندە ياڭ شۇيېي يۈك تيەنشيۇنى تەكشۈرۈپ كۆرۈپ بەل ۋە يانپاش سۆڭەكلىرىنىڭ يارىلانغانلىقىنى بايقىدى.

شۇ ماكاندا تۇغۇلغان گۈزەل قىزچاق دەيجەن چوڭ قۇملۇقنىڭ ئەركەكلەر-دەك سۈرلۈكى ۋە كەچكى قۇياش نۇرىدىكى ئەۋرىشىم قۇم بارخانلىرىدىن سۆيۈ-نۈپ، روھى كۆتۈرەڭگۈ ھالدا يۈك تيەنشيۇغا ئەگىشىپ پۈتۈن كۈچا ئويمانلىقىنى كېزىپ چىقتى. يۈك تيەنشيۇ مېنىڭچە «كۈچا ئويمانلىقىنىڭ ئۆچكەلەك رايونىدا نېفىت زاپاس قاتلىمى بار، قېزىپ تەكشۈرۈشكە بولىدۇ» دېدى. دەيجەن ئۇنىڭ كۆز قاراشلىرىغا قوشۇلدى. ئەمما سوۋېتلىكلەرنىڭ بۇ جايغا بولغان مۆلچەرى ئىنتايىن تۆۋەن ئىدى. ئەگەر قېزىپ تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە نېفىت چىقمىسا يۈزىنى ئېتىپ قايتىشقا توغرا كېلەتتى.

دەيجەننىڭ سەمىمىي، ئاسپاتلىرى تولۇق بولغان دوكلاتى يۇقىرىغا سۇنۇلدى. بۇنىڭ بىلەن نېفىت باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىرى 1958- يىلى 5- ئاينىڭ 5- كۈنىدىن باشلاپ ئۆچكەلەك رايونىدا قېزىپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىشقا قوشۇلدى ھەمدە دەيجەننى ئەترەت باشلىقلىقىغا ئۆستۈردى. ئۆچكەلەكتىكى قۇدۇق قېزىش باشلىنىپ ئۈچ ئايدىن كېيىن 22 ياشلىق گېئولوگىيە ئەترەت باشلىقى دەيجەن، ئەترەت ئەزاسى لى يۈيېردىن بىلەن بىر نامسىز تىك تاغ جىلغىسىدا ھايا-تىدىن ئايرىلدى.

دەيجەننىڭ جەسىتى كۈچا كونىشەھەردىكى چۆللىشىپ كەتكەن بىر قەبرىستان-لىقنىڭ ئەڭ چېتىگە دەپنە قىلىندى. جەنۇبىي جۇڭگولۇق بۇ قىزنىڭ گۈزەل ئىسمى قەبرە بېشىدىكى ياغاچ تاختايغا يېزىپ قويۇلدى. بىر ئايدىن كېيىنلا دەيجەن ھەممىدىن بەك ئىنتىزارلىق بىلەن ئۈمىد قىلغان، بىراق ئۇ مەڭگۈ كۆرەلمەيدىغان ئىش ئاخىرى ۋۇجۇدقا چىقتى. تارىم ئويمانلىقىدىكى تۇنجى نېفىتلىك بايقالدى، ئۆچ-كەلەكنىڭ تۇنجى قۇدۇقىدىن نېفىت ئېتىلىپ چىقىشقا باشلىدى. نېفىت مايسىرەك بولۇپ، بۇ ھاياتلىق دەرىخىنىڭ رەڭگى ئىدى. ئىنسانلارنىڭ ياشىشى ئۈچۈن ئېنېرگىيە يەتكۈزۈپ بېرىدىغان مادا، بۇ قاراڭغۇ تۈنلەردىمۇ پارقىراق نۇر چاقنىتىپ تۇراتتى.

يۈك تيەنشيۇنىڭ ساۋاقدىشى، گېنېرال ياڭ خۇچېڭنىڭ قىزى ياڭ چىڭلۇمۇ دەيجەن بىلەن بىر ۋاقىتتا دېڭگوۋەك گېئولوگىيە تەكشۈرۈش جەريانىدا ئۇشتۇمتۇت جۇدۇنغا ئۇچراپ بەختسىزلىككە ئۇچرىدى. بۇ ئەمەلدە 22 ياشقا كىرگەن گېنېرال ئائىلىسى-نىڭ قىزى توي قىلىش ۋاقتىنى بېكىتىشىپ قويۇپ قۇربان بولغانىدى.

بېيجىڭ گېئولوگىيە شۆيۈەنىنى پۈتتۈرگەن يەنە 22 ياشلىق گېئولوگىيە

ئەترەت ئەزاسى مىلىك جېپپىنەر تەكلىماكاننىڭ ئەتراپىدىكى تۇغراقلىقتا قۇربان بولدى. ئۇنىڭ جەسىتىنى بۆرە غاجاپ پەقەت ئىسكىلىتىلا قالغانىدى. ئۇنىڭ قەبرىسى تارىمغا ئېقىشىپ نەزەر سېلىپ تۇرىدىغان بىر كىچىك تاغنىڭ ئۈستىگە قاتۇرۇلدى.

1958 - يىلىنىڭ ئالدى - كەينىدە شىنجاڭ نېفىت گېئولوگىيە تەكشۈرۈش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلگەن يەن - تېخنىك خادىملاردىن ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ سەككىز كىشى ياش ھاياتىنى بۇ ئۇلۇغۋار ئىشقا تەقدىم قىلدى.

ئىككىنچى يىلى يۈك تىيەنشىۋ ئادەملىرىنى باشلاپ دېيجەن، لىيۇبىرىن ئىزىنى بويلاپ نامسىز جىلغىغا يەنە بىر قېتىم كىردى. بۇ جىلغىغا ئاللىبۇرۇن «جەنرىن جىلغىسى» دەپ نام قويۇلغانىدى. ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىغا تۇساتتىن بىر تۇتام لەپىلدەپ تۇرغان ئۇچقۇن پەيدا بولدى. ئۇ بولسا دېيجەننىڭ قىزىل يۈڭ مايكىسى ئىدى. دېيجەن ھايات ۋاقتىدا ئىنتايىن ياخشى كۆرۈپ كىيىۋالىدىغان كىيىمى بىر تۈپ قۇرۇپ كەتكەن دەرەخنىڭ شېخىدا ئاستا لەپىلدەپ تۇراتتى.

1980 - يىللىرىدا ئۈچ قېتىم شەرەپ بىلەن نېفىت مىنىستىرلىكىنىڭ يەن - تېخنىكا مۇۋەپپەقىيەتلىرى بويىچە بىرىنچى، ئىككىنچى دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن، تارىم گېئولوگىيە نەزەرىيىسىگە زور تۆھپە قوشقان باش گېئولوگ يۈك تىيەنشىۋنىڭ نەچچە يۈز مىڭ خەتلىك ئىككى پارچە ئىلمىي كىتابى نەشىر قىلىنىدى.

تەكلىماكاننى بوسۇپ ئۆتۈش

ئۆچكىلىك نېفىتلىكى بايقالغاندىن كېيىن كىشىلەر نەزەرىنى تەكلىماكانغا ئاغدۇرۇشتى. «ھالاكەت دېڭىزى» دەپ ئاتالغان تەكلىماكان چۆل قۇملۇقىنىڭ نامىدىنلا «كىرسە چىققىلى بولمايدۇ» غانلىقى بىزگە مەلۇم. ئەمما قۇملۇق نېفىت زاپىسى ئەڭ كۆپ ساقلىنىدىغان مۇھىم جايدۇر. 1940 - يىللاردا ئەرەب ئارىلىدىكى قۇملۇقلاردا مول نېفىت - گاز بايلىقى بايقالدى. 1950 - يىللاردا شىمالىي ئامېرىكىنىڭ تىكاس قۇملۇقى ۋە ئاۋستىرالىيە چۆل قۇملۇقلىرىدا يەنە زور بايقاشلار بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن جۇڭگو نېفىت ساھەسىدىكىلەر تەكلىماكانغا چوڭقۇر ئۈمىد باغلىغانىدى.

1958 - يىلى 4 - ئايدا ئىككى كىلومېتىر ئۇزۇنغا سوزۇلغان بىر تۆگە ئەترىتى تارىمنىڭ جەنۇبىي قىرغىقىدىكى كىرىيە ناھىيىسىگە يېتىپ كەلدى. چاڭ - توزان ئىچىدە كولدۇرما ئاۋازى يىراق جايلارغا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. شىنجاڭ نېفىت باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ 505 گىراۋى ماگنىت ئەترىتى بۇيرۇققا بىنائەن خوتەن دەرياسىنىڭ جەنۇبىدىن تەكلىماكان قۇملۇقىنى بوسۇپ ئۆتۈپ ئومۇميۈزلۈك گېئولوگىيە تەكشۈرۈشنى باشلىدى. بۇ قۇملۇقنى توغرا بوسۇپ ئۆتۈشتىكى تۇنجى قەدەم ئىزى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. 326 تۆگە، 120 ئادەم ئۈچ گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ، 30 كىلومېتىردىن ئارىلىق قالدۇرۇپ يولغا چىقتى. ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى شۇ زامانلاردىكى ئىمپورت قىلىنغان ئەڭ ئىلغار گىراۋىمېتىر ۋە ماگنىتومېتىر بىلەن

توغرا لىنىيىلىك ئۆلچەش ئېلىپ بېرىش ۋە يەرنىڭ ئېغىرلىق كۈچى ھەم ماگنىت كۈچىنىڭ نورماللىسىزلىقىنى بايقاش ئارقىلىق قۇملۇقتىكى نېفىت زاپاسلىرى بار قاتلاملارنى تېپىش ئىدى. بۇ، جۇڭگو نېفىت سانائەت تارىخىدا مىسلى كۆرۈلۈپ باقمىغان باتۇرانە ھەرىكەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

1956 - يىلى گېئولوگىيە مىنىستىرلىكىنىڭ بىر گېئولوگىيە شۆبە ئەترىتى تەۋەككۈلچىلىك بىلەن يەكەن دەرياسىنىڭ شەرقىي تەرىپىدىكى مازار تاغقا كىرىپ قەدىمىنى ئوڭشاپ بولغۇچە قۇم بورانلار ئۇلارنى قۇملۇقتىن ھەيدەپ چىقارغانىدى.

1958 - يىلى 8 - ئايدا تارىمنى تەكشۈرۈش چوڭ ئەترىتى قۇرۇلدى. چوڭ ئەترەت باشلىقى خۇاڭ خاۋ، گېئولوگ شياگۇجۇن يەنە بىر قېتىم كۈچ تەشكىللەپ مەكىتتىن يەكەن دەرياسىنى توغرا كېسىپ ئۆتۈپ مازار تاغقا قاراپ ماڭدى. ئۇلار قۇملۇققا تەمىنات يەتكۈزىدىغان بىر لىنىيە ئاچماقچى بولغانىدى. ئاخىر يەنە خوتەن دەرياسىنىڭ غەربىي قىرغىقىدا توسۇلۇپ قېلىپ نەتىجىسىز قايتتى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ھېچقانداق بىر تەكشۈرۈش ئەترىتى ئالدىراپ قۇملۇقنىڭ ئىچىگە كىرىشكە پېتىنالمىدى.

505 گېئولوگىيە ئەترىتى بۇ قېتىم قۇملۇقتىن بۆسۈپ ئۆتۈپ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش ئىرادىسىگە كەلگەنىدى. ئۇلار ئەستايىدىللىق بىلەن بىر ئادەم قۇملۇقتىن ئۆتكۈچە بەش تۆگىگە 700 كىلوگىرام سۇ ئارتىپ ماڭغاندا ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلۈپ كېتىشتىن ساقلانغىلى بولىدىغانلىقىنى ھېسابلاپ چىقتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەر بىر گېئولوگىيە گۇرۇپپىسى 80 تۆگىگە سۇ، ئوزۇقلۇق، كېرەكلىك ئۈسكۈنىلەرنى ئارتىپ، قالغان نەرسە - كېرەكلەرنى ئىخچاملاپ تەييار قىلدى.

4 - ئاينىڭ 5 - كۈنى گېئولوگىيە ئەترىتى يولغا چىقتى. يېرىم ئايدىن كېيىن ئۇلار قۇملۇقنىڭ ئوتتۇرىسىغا كىردى. بۇ يەردە قۇم بارخانلىرى خۇددى ھىلال ئايدەك تۈزۈنىڭ يىراق چېتىگە ئېگىلىپ تۇراتتى. ئېگىزلىكى 200 مېتىر كېلىدىغان قۇم تاغلار خۇددى ئۆركەشلەپ تۇرغان دولقۇندەك كۆرۈنەتتى. قاپقاراڭغۇ باياۋاندا ئەتراپنى ئېنىق كۆرگىلى بولمايتتى.

تەبىئەتنىڭ غەيرىي كۆرۈنۈشلىرى تولغان بۇ جىمجىتلىقتا گېئولوگىيە ئەترەت ئەزالىرى قەتئىي تۈردە غېرىبانە يول باسماقتا. ئۇلار بىر كىشىنىڭ ئۇلارغا تۈرتكە بولۇۋاتقانلىقىنى غۇۋا ھېس قىلىپ تۇراتتى. بۇ كىشى ئىلگىرى جۇڭگونىڭ دۇنيادا ئاز كۆرۈلىدىغان گۆھەرلىرىنى ئوغرىلاپ كەتكەن. ئىككى قېتىملىق دۇنيا ئۇرۇشىدا ئۆز ۋەتىنى ۋە خەلقىگە خائىنلىق قىلغان. ئاخىرى 1952 - يىلىدا زېرىكىشلىك ئىچىدە ئۆلگەن. بىراق بۇ كىشىنىڭ روھىدا بىر خىل قەيسەرلىك بار ئىدى. ياش جۇڭگولۇقلار ئۇنىڭغا ئۆچمەنلىك بىلەن قاراش بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ رىقابەتچىسى قىلىپ ئۇنىڭ يەتكەن ئەڭ يۇقىرى پەللىسىدىن ئېشىپ كېتىشكە ئىنتىلەتتى.

سېۋېدىن. ھېدىن دۇنيادىكى ئەڭ مەشھۇر ئېكسپېدىتسىيىچىلەرنىڭ بىرى بولۇپ،

ئۇنىڭ تېنى ساغلام، پاكار، ئورۇق، سالاپەتلىك، ئىرادىسى كۈچلۈك يەتتە دۆلەتنىڭ تىلىنى راۋان بىلىدىغان كىشى ئىدى. ئۇنىڭ تەكلىماكان قۇملۇقىدا قىلىغان ئۈچ قېتىملىق ئېكسپېدىتسىيىسى ۋە ئۇنىڭ جۇڭگونىڭ قەدىمكى گارنىزون شەھىرى كىرورەننى بايقىشى دۇنيانىڭ دىققىتىنى قوزغىغانىدى.

1895 - يىلى 4 - ئاينىڭ 10 - كۈنى—يەنى 505 گېئولوگىيە ئەترىتى تەكلىماكانغا كىرىشتىن توپتوغرا 63 يىل ئىلگىرى هېدىن بەش ئادەم، سەككىز تۆگە، ئىككى ئىت، ئۈچ قوي، 11 توخۇ بىلەن ئېكسپېدىتسىيىسىنى باشلىغانىدى. شۇنىسى ئەجەبلىنەرلىككى، ئۇلارمۇ يەكەن دەرياسىدىن ئۆتۈپ شەرققە قاراپ مېڭىپ خوتەن دەرياسىغا يەتكەنىدى.

شۇ يىلى 12 - ئاي ۋە 1899 - يىلى 9 - ئايدا هېدىن يەنە ئىككى قېتىم تەكلىماكانغا كىردى. ئۇ يەكەن دەرياسىدىن يولغا چىقىپ شەرققە قاراپ تەكلىماكاننىڭ شەرق تەرىپىدىكى لوپنۇر كۆلىگىچە باردى. نەچچە مىڭ يىل كۆمۈلۈپ ياتقان قەدىمكى كىرورەننى بايقىدى ھەم 36 پارچە جۇڭگو يېزىقىدىكى باش-ئايىغى يوق كىتابلار ۋە 120 پارچە ياغاچ ئويما هۆججەتلەرنى قېزىۋالدى...

505 گېئولوگىيە ئەترىتى تېخىمۇ مۇشكۈل بىر يولنى بويلاپ تۆپتۈز ئىلگىرىلىدى. گېئولوگىيە ئەترىتى ئەترەت باشلىقى شيۇ يىڭشۇەننىڭ باشلامچىلىقىدا كۈنىگە 20 نەچچە كىلومېتىر ئىلگىرىلىدى. 505 گېئولوگىيە ئەترىتى ئۆلۈش-تىرىلىشكە قارىماي قۇملۇققا توققۇز قېتىم كىرىپ-چىقىش ئارقىلىق يەتتە يۈرۈش گېئولوگىيىلىك كەسمە يۈز ئىشلىدى. يەتتە ئېغىرلىق كۈچىنىڭ يۇقىرى نۇقتىسىنى بايقىدى. تارىم ئويمانلىقىنىڭ گېئولوگىيە قۇرۇلمىسى ئاساسىي جەھەتتىن ئېنىقلىنىپ، 30 يىلدىن كېيىن تارىم، جۇڭگو نېفىت ساھەسىنىڭ جاراڭلىق سىگنالى بولۇپ قالدى. بىراق ئەينى زاماندا بوسۇپ ئۆتۈش ئاخىرلىشىپلا تارىمنى ئېچىش توختىتىپ قويۇلغانىدى. ئاشۇ ئۇنتۇلغان تەر سۇلىرى بىلەن تولدۇرۇلغان گېئولوگىيە قۇرۇلما خەرىتىلىرى ۋە ھەر خىل ماتېرىياللار پىچەتلىنىۋېتىلدى. كىشىلەر شۇ ۋاقىتلاردىكى ئىقتىساد ۋە ئەمەلىي كۈچ جەھەتتە قۇملۇقنىڭ تەگدىشى ئەمەسلىكىنى سەزدى. قۇملۇققا كىرىپ قۇدۇق قازغۇدەك مادارىمۇ يوق ئىدى.

ئۇ چاغدا جۇڭگو نېفىت گېئولوگىيە خىزمىتىنىڭ ستراتېگىيىسىنى شەرققە بۇراشقا مەجبۇر بولدى. ئەنە شۇنداق بىر پەيتتە ئاجايىپ قەھرىمان لى سىگۇاڭ ئوتتۇرىغا چىقتى.

قۇملۇق دېڭىزىدىكى پىرامىدا — كۆكيار

دۇنياۋى تەسىر قوزغىغان ئالاقىدار پەنلەرنىڭ بىرى—گېئومېخانىكا دۇنياغا كەلدى. لى سىگۇاڭ بۇنىڭغا ئاساسەن يېڭى خۇاشيا تۈزۈلمە سىستېمىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. يېڭى خۇاشيا سىستېمىسى ئۈچ چوڭ كۆتۈرۈلمە بەلباغ ۋە ئۈچ چوڭ ئولتۇرۇشما بەلباغدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ئاسىيا چوڭ قۇرۇقلۇقىدا شەرقتىن غەربكە قاراپ پەلەمپەيدەك تەرتىپلىك تىزىلىپ تۇراتتى.

تارىم، جۇڭغار، سەيدام قاتارلىق ئويمانلار غەربىي دىيار تۈزۈلمە سىستېمىسىنىڭ ئولتۇرۇشقان بەلبېغى بولۇپ، ئۇلار يېڭى خۇاشىيا تۈزۈلمە سىستېمىسى بىلەن كەسمە شەكىلدە چىرمىشىپ تۇراتتى.

لىسىڭگۇاڭ ئولتۇرۇشقان بەلباغدا ئادەتتە نېفىت ۋە تەبىئىي گاز پەيدا بولۇپ يىغىلىدۇ، دېگەن پىكىرنى ئوتتۇرىغا قويدى. نېفىت قوشۇنى شەرققە يۈرۈش قىلىپ سۇڭلياۋ تۈزلەڭلىكىگە كىردى. 1959 - يىلى 9 - ئاينىڭ 13 - كۈنى سۇڭلياۋ تۈزلەڭلىكىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تۇنجى 3 - قۇدۇقتىن نېفىت چىقتى. 9 - ئاينىڭ 26 - كۈنى 27 - قۇدۇقتىنمۇ نېفىت چىقتى. بۇ يېڭى خۇاشىيا سىستېمىسىنىڭ ئىككىنچى ئولتۇرۇشقان بەلباغدىكى ئويمانلىقتا زور نېفىتلىكنىڭ بار ئىكەنلىكىنى نامايان قىلاتتى. شۇندىن كېيىن جۇڭگونىڭ ئىمپورت نېفىتكە خاتىمە بېرىلدى.

1960 - يىللاردا داچىڭ نېفىتلىكىگە ئەگىشىپ يەنە غالىبىيەت، داگاڭ، ئاستىنقى ليۇخې، خەنجياڭ قاتارلىق بىر يۈرۈش نېفىتلىكلەر كەينى - كەينىدىن بايقالدى. بىراق تارىمدا ھېچقانداق سادا يوق ئىدى. ئەمەلىيەتتە ئىنسانىيەتتىكى بارلىق مۇشكۈللۈكنى باشتىن كەچۈرگەن غەربىي دىيار نېفىت باتۇرلىرى ئۆزلىرىنىڭ تارىمغا بولغان قەتئىي ئىشەنچىسىنى بىر مىنۇتمۇ يوقاتمىغانىدى. 1960 - يىللىرى بۇ يەردىكى گېئولوگىيە خىزمەتچىلىرى 3000 مېتىرلىق بۇرغا ستانوكى بىلەن تارىمغا كەينى - كەينىدىن جەڭ ئېلان قىلدى. ئاخىرى كۈچ جەھەتتىكى پەرقنىڭ چوڭ بولغانلىقى سەۋەبىدىن ئۇلار ئون يىل ئىچىدە قازغان 310 تۆشۈكنىڭ بىرسىدىنمۇ ياخشىراق نېفىت گازى بايقالمىدى. ئەمما ئۇلار بىلەن قېرىشقاندەك گېئولوگىيە مىنىستىرلىكىنىڭ بىر گۈڭگۈرت سۇلفۇد ئىزدەش ئەترىتى 1975 - يىلى يەكەن دەرياسى بىلەن خوتەن دەرياسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تەبىئىي نېفىت قېزىپ چىقتى. دېمەك، تارىمدىن ئاخىر سادا چىقتى.

شىنجاڭ نېفىت باشقۇرۇش ئىدارىسى يەنە بىر قېتىم سەرخىل قوشۇنلارنى توپلاپ غەربكە يۈرۈش قىلدى. ھازىر شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومدا شۇجىلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتقان سۇن خەنلياڭ زەربىدار گۇرۇپپىنىڭ گۇرۇپپا باشلىقلىقىغا تەيىنلەندى. ئۇلار ئويمانلىقنىڭ غەربىي جەنۇبىدىكى قاغىلىق - گۇما ئولتۇرۇشما بەلبېغىدا جەڭ مەيدانى ئاچتى. ئۇلار مىڭ تەسلىكتە بارار جايغا كېلىپ سۈنئىي يەر تەۋرىتىش ئېلىپ بارغان بولسىمۇ، ئۈسكۈنىلەرنىڭ قالاق بولۇشى سەۋەبىدىن يەر تەۋرىتىش ئەسۋابىدا تەۋرەش دولقۇنى ئەسلا كۆرۈلمىدى. ھېچ نەرسە يوق.

60 - يىللىرى ئالىي مەكتەپ پۈتتۈرگەن خۇاڭ چۈەنجۇغا ھازىرقى ئەسۋابلار بىلەن ئۈچ ئاي ئىچىدە ماتېرىياللارنى قولغا كەلتۈرۈش ھەققىدە بۇيرۇق بېرىلدى. يەر تەۋرىتىپ يەنىلا ئۈنۈملۈك گېئولوگىيە ماتېرىياللىرىغا ئېرىشكىلى بولمىدى. خۇاڭ چۈەنجۇ قاتارلىق كىشىلەر چۆل - جەزىرىنىڭ ئاستىدىكى گېئولوگىيە تۈزۈلمىسىنى مۆلچەرلەشكە ئاسانلىق يارىتىش ئۈچۈن تاغ جىنسلىرىنىڭ يۆنىلىشىنى كۆرۈپ، ئۇلار بىر ۋىشكا توشۇيدىغان ئاپتوموبىلغا چىقىۋېلىپ توپتوغرا ئون كۈن

مېكسىپ تاغ جىنىس قاتلاملىرىنىڭ يۆنىلىشىنى كۆزەتتى ۋە ئاخىرى بىر گۇمانلىق يەر قاتلىمىنى بايقىدى. قايتا - قايتا دەلىللەش ئارقىلىق ئۇنى ئانتىكلىنور دەپ بېكىتتى. مۆلچەرلەشلەرگە قارىغاندا 4500 مېتىر چوڭقۇر يەر قاتلىمىدىن نېفىت تاپقىلى بولاتتى. شۇ يىلىنىڭ يىل ئاخىرىدا نېفىت مىنىستىرلىكى خىزاك چۇەنجۇ-نىڭ دوكلاتىغا ئاساسەن كۆكيار رايونىدا قۇدۇق ئورنىنى تاللىدى. بۇ نۆۋەت 3200 مېتىرلىق بۇرغا ستانوكىنى ئىشقا سالدى. بۇ بۇرغا ستانوكىنى پۈختىلاپ ئىشلەتسە 4000 مېتىرغىچە قازغىلى بولاتتى. بۇرغا ستانوكىنىڭ گۈلدۈرلىگەن ئاۋازى 1976 - يىلى 10 - ئايدىكى پۈتۈن جۇڭگونى ھاياجانغا كەلتۈرگەن كۈنە-لەرنىمۇ بېسىپ كەتكەنىدى. 1977 - يىلىغا كەلگەندە تارىمنىڭ يەر ئاستىدىكى خىلمۇ - خىل ئەھۋاللار بۇ مەستانە ئادەمنى يەنە بىر قېتىم مازاق قىلغانلىقى ئىسپاتلاندى. قاغىلىقتىكى قوماندانلىق شتابى ئۈمىدسىز كەيپىياتقا تولغانىدى. كىشىلەر چېكىنىش - چېكىنمەسلىك مەسىلىسى ئۈستىدە تالاش - تارتىش قىلىشىۋاتاتتى. قۇدۇق ئاللىقاچان 3800 مېتىر چوڭقۇر قېزىلغانىدى. بۇرغا ستانوكىنىڭ ئىقتى-دارى چەكلىك. يەنە قانچە چوڭقۇر قازغىلى بولىدۇ؟ قېنى قېزىدۇق خىزاك چۇەنجۇ-نىڭ ئاۋازلىرى تۇتۇلۇپ، كۆزلىرىگە ياش تولغانىدى. ئۇ ئۈشتۈمتۇت بىر غايەت زور ئاۋازنى ئاڭلىدى. ئۇرغۇنلىغان كىشىلەرمۇ بۇ گۈلدۈرمامىدەك ئاۋازنى ئېنىق ئاڭلىغانىدى.

ئۇلار قۇدۇقنىڭ بۇرغىسىنى سىقىۋېلىش ھادىسىسىنى مۇشۇنداق ھېچقانداق تەييارلىقسىز ئەھۋال ئاستىدا بىر تەرەپ قىلىشىۋاتاتتى. قاپقارا تەبىئىي نېفىت كۆككە قاراپ ئېتىلدى. ئۇنىڭ كۈچلۈك بېسىمى قېلىن پولات تاختىنى تېشىپ ئۆتۈپ گۈركىرىگىنىچە ھەيۋەتلىك بىر فونتان ھاسىل قىلغانىدى. نەچچە ئون چاقىرىم سىرتتىمۇ بۇ فونتاننى ئېنىق كۆرگىلى بولاتتى. بارلىق نېفىت بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئەر - ئاياللار ھەيرانلىق ئىچىدە: «نېفىت چىقتى، نېفىت چىقتى!» دەپ جار سېلىشتى.

شۇ كۈنلەردە بارلىق كىشىلەر كۆكياردىكى بۇ قۇدۇق ھەققىدە قىزغىن سۆز-چۆچەك قىلىشاتتى. مۇتەخەسسىسلەرنىڭ مۆلچەرلىشىچە بۇ يۇقىرى مەھسۇلاتلىق قۇدۇق بولۇپ، بۇ قۇدۇقتىن بىر كېچىدە ئۆزلۈكىدىن ئېتىلىپ چىققان نېفىت ئاز دېگەندە 1500 توننا كېلەتتى. قارا قۇياش كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى.

كۆكيار 1 - قۇدۇقتىن تۇپتوغرا ئىككى يېرىم يىل ئەنە شۇنداق شىددەت بىلەن نېفىت ئېتىلىپ چىقىپ تۇردى. كىشىلەر 800 كېچە - كۈندۈز ھەر قانداق قىلىپمۇ بۇ زور نېفىتنى كونترول قىلالمىدى. لى سىگۇاڭ ئەپەندىنىڭ تارىمنىڭ نېفىتى بار قاتلاملىرى تېپىلسىلا، جەزمەن چوڭ نېفىتلىك تېپىلىشى مۇمكىن، دېگەن قىياسى ئىسپاتلاندى.

ھاياجان ۋە ھەيرانلىقتا قالغان نېفىت مىنىستىرلىكى دەررۇ ئون يەردىن ھەل قىلغۇچ جايىنى تاللاپ قۇدۇق قېزىشقا كىرىشتى. بۇ يەردە قۇدۇق قېزىش

ئۈچۈن ھەر بىر مېتىرىغا 2000 يۈەندىن راسخوت كېتەتتى. شۇنداق بولغاندا 20 دېيومىلۇق رەڭلىك تېلېۋىزورنى قۇدۇق ئاستىغا بىر - بىرلەپ تاشلىغان بىلەن ئوخشاش باراۋەر بولۇپ، 800—900 مىليون مەبلەغ ئەنە شۇنداق تۈگىگەنىدى. نېفىت ئىزدىگۈچىلەر گاڭگىراپ ئولتۇرالماي قالدى. شۇنداق بولسىمۇ، كۆكيارنىڭ چاقناق نۇرى ئىقتىسادنىڭ بىتچىت بولۇش گىردابىدىن قۇتۇلۇپ چىقىشقا ئالدى-راۋاتقان كىشىلەرگە سەممىي ۋە چەكسىز ھاياجان ئىچىدە «تارىمدا ئون نەچچە داچىڭ» قۇرۇپ، دۆلەتنى بىر كېچىدىلا زور باي قىلىشنى ئۈمىد قىلدۇراتتى. 1978 - يىلى دۆلەت تارىمغا زور كۈچ سېلىشنى قارار قىلدى.

شۇ يىلى گېئولوگىيە مىنىستىرلىكى بىلەن نېفىت مىنىستىرلىكى بىر ۋاقىتتا دېگۈدەك مەملىكەت بويىچە تاللانغان كۈچلەرنى توپلاپ تارىمغا يۈرۈش قىلىپ، ئويمانلىقنىڭ غەربىي جەنۇب ئولتۇرۇشمىسىدا جاپالىق كۈرەش ئېلىپ بېرىشنى قارار قىلدى. گېئولوگىيە مىنىستىرلىكىنىڭ 5000 مېتىرلىق بۇرغا ستانوكى ۋە بىر قانچە يەر تەۋرىتىش ئەترىتى، ئېغىرلىق كۈچ ئەترىتى، نېفىت مىنىستىرلىكى گېئولوگىيە تەكشۈرۈش 3 - باشقارمىسىنىڭ ئون نەچچە يەر يەۋرىتىش ئەترىتى تەرەپ - تەرەپتىن كېلىپ تارىمنىڭ جەنۇبىي قىرغىقىغا توپلاشتى.

قىلچە ئايىماي تۆكۈلگەن قان - تەرنىڭ بىكارغا كېتىشىنى كىممۇ ئويلىغان؟ كۆكيار — گۇما — يېكەنسار بەلبېغى كۇئېنلۇن تېغىنىڭ ئالدىدىكى چۆل - جەزىرىلىك ئىدى. كولىغانلا يەردىن قاتتىق تاشلار چىقاتتى. يالغۇز ئۇلۇغۋار روھقا تايىنىش بىلەنلا تارىمنى يەڭگىلى بولمايتتى. تەدبىر بەلگىلىگۈچىمۇ ئارمانىنى چۈشلۈق دەرمانىنىڭ يوقلۇقىنى ھېس قىلدى. نېفىت مىنىستىرلىكىنىڭ تارىم ئويمانلىقىغا ئورۇنلاشتۇرغان قوشۇن كۈچى تەدرىجىي ھالدا 18 يەر تەۋرىتىش ئەترىتى ۋە بەش ئېغىرلىق كۈچ ئەترىتىگە كۆپەيتىلدى. گېئولوگىيە مىنىستىرلىكىمۇ بۇ يەرگە 10 يەر تەۋرىتىش ئەترىتى ۋە بەش ئېغىرلىق كۈچ ئەترىتى ئورۇنلاشتۇردى. نەچچە مىڭلىغان مەردانە جەڭچىلەر كېچە - كۈندۈز جاپالىق بىلەن كۈرەش قىلغان بولسىمۇ، ئۇسكۈنىلەردە ئاۋۋالقىدىن ھېچقانداق پەرق بولمىغانلىقتىن، ھېچكىم مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدى. تارىمدىكى جەنۇبىي ئولتۇرۇشما بەلباغنىڭ 10 مىڭ مېتىر كېلىدىغان يېڭى پەيدا بولغان يەر قاتلاملىرى ئاستىدا نېفىت دېڭىز دولقۇ-نىدەك شاۋقۇنلاپ تۇرسىمۇ ھېچكىم ئۇنىڭغا ئېرىشەلمىدى. شۇنداق قىلىپ تىلسىم تارىم ئۇلارنى نېفىت ئىزلەشتە نۆلدىن باشلاشقا مەجبۇر قىلدى.

سابىق نېفىت مىنىستىرى ئاجايىپ جۇرئەتلىك ۋە ماتېرىيالىزملىق پوزىتسىيە بىلەن: «تارىمدا نېفىت يوق ئەمەس، بەلكىم بىزنىڭ ئۇسكۈنىلىرىمىز ۋە ئۇسۇ-لىمىز بەك ئىپتىدائىي، قالاق» دېگەن ھۆكۈمنى ئوتتۇرىغا قويدى.

ئۈچ كۆتۈرۈلمە، تۆت ئولتۇرۇشما تارىم

3 - ئومۇمىي يىغىندىن ئاخىرلىشىپلا ئامېرىكا بىلەن فرانسىيىلەر غەربىي شىمال رايونىنى تەكشۈرۈشكە تەكلىپ قىلىنىدى. شۇنىڭ بىلەن نېفىت مىنىستىرلىكى

گوۋۇيۇەنگە چەتئەل يەر تەۋرىتىش ئەترىتىنى يالالاپ ئىشلىتىش توغرىسىدىكى
ئىلتىماسىنى سۇندى. 1982 - يىلى ئامېرىكا يەر شارى فىزىكا مۇلازىمەت شىر-
كىتى (قىسقارتىلمىسى GSI) بىلەن جۇڭگو تەرەپ «غەربىي جۇڭگو تارىم ئويمان-
لىقىدا يەر تەۋرەش تەكشۈرۈش مۇلازىمەت توختامى» رەسمىي ئىمزالاندى.

مۇشۇ توختامغا ئاساسەن 500 دىن ئارتۇق جۇڭگولۇق 40 نەچچە ئامېرىكى-
لىق بىلەن بىرلىكتە پۈتۈن ئويمانلىقتا ھەر 50 كىلومېتىردا بىردىن يەر تەۋرەش
لىنىيىسى، ھەر 10 كىلومېتىردا بىردىن ئېغىرلىق كۈچ لىنىيىسى ئىشلەپ ماڭماقچى،
ئۈچ يىل ئىچىدە 10 مىڭ كىلومېتىر يەر تەۋرەش لىنىيىسى، 50 مىڭ كىلومېتىر
ئېغىرلىق كۈچ لىنىيىسى تاماملىنىشى كېرەك ئىدى.

GSI بولسا چوڭ نېفىت فىزىكىلىق تەكشۈرۈش شىركىتى. ئۇنىڭ 100 دىن
ئارتۇق قۇرۇقلۇقتا يەر تەۋرىتىش ئەترىتى بار. ئىلگىرى ئافرىقىدىكى سەھرايى
كەبىر چۆلى ۋە ئاۋستىرالىيە قۇملۇقىدا كۆپ قېتىم تەكشۈرۈشلەرنى ئېلىپ بارغان
بولۇپ، مول قۇملۇق مەشغۇلات تەجرىبىسىگە ئىگە ئىدى. ئۇلار بۇ نۆۋەت جۇڭگوغا
كەلگىنىدە ئىلغار يەر تەۋرىتىش تەكشۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللانماقچى. ئۆلچەش،
كونترول قىلىش نۇقتىلىرىنى سۈنئىي ھەمرا ئارقىلىق بەلگىلىمەكچى بولدى.

ئۈچ يەر تەۋرىتىش ئەترىتىنىڭ 146 يۈرۈش قۇملۇق ئەسۋاب ئۈسكۈنىلىرى
كورلىغا يېتىپ كەلگەندە مول نەشپۈتى ۋە پەمىدۇر شىرنىسى بىلەن داڭقى
كەتكەن بۇ كىچىك چېگرا شەھىرى چۆچۈگەندىن ئاغزى ئېچىلىپلا قالغانىدى. ئۈچ
يەر تەۋرىتىش ئەترىتىگە ئايرىم - ئايرىم ھالدا 1830 -، 1831 -، 1832 - ئەترەت
دەپ ئىسىم قويۇلدى. بۇنىڭ ئىچىدە 1832 - ئەترەت ئامېرىكىچە قوللانغان
جۇڭگولۇقلار ئىدى. قىسقارتىپ جۇڭگو ئەترىتى دەپ ئاتىلاتتى. 1830 - ۋە 1831-
ئەترىتى بولسا جۇڭگو - ئامېرىكا ھەمكارلىقىدىكى ئەترەتلەر ئىدى. 1983 - يىلى
5 - ئايدا ئۈچ ئەترەت پىلان بويىچە كورلىنىڭ يېقىن ئەتراپىدىن تارىم دەريا-
سىنىڭ جەنۇبىغا ئۆتتى.

شۇنداق قىلىپ ئامېرىكىلىقلار بىلەن جۇڭگولۇقلار بىرلىشىش نەتىجىسىدە
جۇڭگولۇقلار دۇنيادىكى ئەڭ ئىلغار بولغان نېفىت تەكشۈرۈش ئۈسكۈنىلىرى ۋە
تېخنىكىسىغا ئىگە بولدى ھەمدە قاتار - قاتار ئۆتكۈر نەشتەردەك ئۆلچەش سىزىقى
ئارقىلىق جىنسلارنى يېرىپ تارىم ئويمانلىقىنىڭ تۈزۈلمىسىنى ئېنىق كۆردى.
505 گېئولوگىيە ئەترىتى ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرگەن نەتىجە تېخىمۇ ئىلگىرىلىگەن
ھالدا ئىسپاتلاندى.

تارىم ئويمانلىقىدا مول نېفىت گاز بايلىقى، چوڭ نېفىت گازلىق پەيدا
بولىدىغان ماددىي ئاساس بارلىقى مۇئەييەنلەشتۈرۈلدى. بۇ رايوننىڭ يەر شارى
فىزىكىسىنى تەكشۈرۈش ئارقىلىق تارىم ئويمانلىقىنىڭ ئاساسىي تۈزۈلمىسى ئۈچ
كۆتۈرۈلمە، تۆت ئولتۇرۇشما ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى. «ئۈچ» كۆتۈرۈلمە تارىم-
نىڭ شىمالىي كۆتۈرۈلمىسى، ئوتتۇرا كۆتۈرۈلمىسى، جەنۇبىي كۆتۈرۈلمىسىدىن
ئىبارەت. «تۆت ئولتۇرۇشما» باي ئولتۇرۇشمىسى، شىمالىي ئولتۇرۇشمىسى،

غەربىي شىمال ئولتۇرۇشمىسى، شەرقىي جەنۇب ئولتۇرۇشمىسىدىن ئىبارەت ئىدى. تارىم ئويمانلىقى تۆت يۈرۈش ئاساسلىق نېفىت قاتلىمى سىستېمىسى تارقالغان بىر قاتلاملىق شەكلىدىكى نېفىت گازى بار ئويمانلىق ئىدى.

ئۇلار يەنە تۇرپان - قۇمۇل ئويمانلىقى، تەڭرىتاغ ئارىسىدىكى قارا شەھەر ئويمانلىقىنىڭ نېفىت گازىغا ئىگە يۈرۈشۈن كۈچلىرى توغرۇلۇق باھالاش ئېلىپ باردى. جۇڭگولۇقلار 1958 - يىلىدىن 1988 - يىلىغىچە جاپالىق مۇساپىلەرنى بېسىپ ئۆتۈپ ئاخىرى «ھالاكەت دېڭىزى» نىڭ يەر ئاستى قىياپىتىنى ئېنىقلىدى.

كۆيىقاپ ئېغىزى - لوپنۇر كۆلى

700 نەچچە يىل ئىلگىرى ماركوپولو لوپنۇر كۆلىنىڭ ئەتراپىدىكى قۇملۇقتىن ئۆتكىنىدە توساتتىن غەيرىي ئاۋازنى ئاڭلاپ قالغانىدى. ئۇ «بۇ قۇملۇق نۇرغۇنلىغان ئەشەددىي ئەرۋاھلار پەيدا بولۇپ تۇرىدىغان جاي ئىكەن. ئۇلار باردى - كەلدى سايىھەتچىلەرنى ئالداپ، ئۇلاردا بىر خىل خىيالىي تۇيغۇ پەيدا قىلىپ، ھالاكەت ئۆڭكۈرىگە ئېلىپ كىرىدىكەن» دەپ خاتىرىلىگەنىدى.

بىر مۇسۇلمان تارىخشۇناس لوپنۇر كۆلىنىڭ ئەتراپىدىكى شەھەر بازىرى كاتانىڭ ھالاك بولۇشىنى بايان قىلىپ مۇنداق دېگەن: «جامائەت خۇپتەن نامىزىنى ئوقۇۋاتقاندا قۇم يېغىشقا باشلاپ مەسچىتتىن باشقا پۈتكۈل شەھەر - بازارلار تېزدىن غايىب بولغان».

مانا بۇ نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان كىشىلەر ئاڭلاشتىن قورققاندەك قورقىدىغان لوپنۇر كۆلىنىڭ ياۋۇز قۇملۇقى. لوپنۇر كۆلى تارىم ئويمانلىقىنىڭ شەرقىي چېتىگە جايلاشقان، سۈنئىي ھەمراھ تارتقان سۈرەتتىن قارىغاندا تاشپاقا قېپىسىمان تۈز پوستىلىرى گاھ ئوچۇق، گاھ غۇۋا كۆرۈنەتتى. شەكلى ئادەمنىڭ قۇلىقىغا ئوخشاپ كېتەتتى. بۇ چوڭ قۇلاق تارىم ئويمانلىقىنىڭ ئەڭ تۆۋەن يېرى بولۇپ، چوڭ تاغلارنىڭ قورشاۋىدىكى بىردىنبىر شامال ئېغىزى ئىدى. تارىم ئويمانلىقىدىكى بارلىق بورانلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ يەردىن كىرەتتى. لوپنۇر كۆلى تارىم دېڭىزىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قالدۇق ئىزى بولۇپ، مۇتلەق قۇرغاقلىقى بىلەن يىراق قەدىمكى يىللارنىڭ قاينام - تاشقىنلىرىنى ئەسكە سالاتتى. سانسىز قىرلار، ئېرىق - قىنلار ۋە سالا شەكلىدىكى بارخانلار ئارىسىدىن بوران كىشىنىڭ قورققۇسى كېلىدىغان ئاۋازلارنى چىقىرىپ ئۆتۈشۈپ تۇراتتى.

جۇڭگو - ئامېرىكا بىرلەشمە يەر تەۋرىنىش ئەترىتىنىڭ جۇڭگو ئەترىتى ئىدىيە ۋە پسىخولوگىيە جەھەتتىكى سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئېسەنگىرەپ تۇرغاندا لوپنۇر كۆلىگە ئەۋەتىلگەنىدى. جۇڭگو ئىشچىلىرى 700 يىل ئىلگىرىكى ماركوپولونىڭ بايانلىرىغا پىسەنت قىلمايتتى، ئەمما ئاشۇ يەردە غايىب بولغان ئالىم پېڭ جيامۇ ئۇلارنى دېلىغۇل قىلىپ قوياتتى. ئۇ يەر يادرو سىناق بازىسى بولۇپ، ئاتوم بومبىسىنىڭ چۈشكەن جايى بولغاچقا، رادىئوئاكتىپلىق بۇلغىنىشمۇ مەۋجۇت ئىدى. ھۇئاۋىن ئەترەت باشلىقى جاڭ جەنگىنىڭمۇ لوپنۇرغا كىرگۈسى يوق ئىدى.

8 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئۈستى - بېشى چاڭ - توزان بىلەن تولغان، چىرايلىرى سولغۇن 1832 - ئەترەت ئاستا قەدەم تاشلاپ لوپنۇر كۆلىدىن چېكىنىپ چىقتى. بۇ بىر مىسلى كۆرۈلمىگەن مەغلۇبىيەت بولدى — دۇنيادىكى ئەڭ ئىلغار ئۈسكۈنە-جاھازلار ۋە ئىنتايىن كۈرەشچان قۇملۇق «پېشىۋالىرى»نى ئاخىر قۇم - بورانلار چېكىندۈرگەنىدى.

1988 - يىلى يەنە بىر پولاتتەك قىسىم قايتا بۆسۈپ كېلىپ، ئويلىمىغان يەردىن لوپنۇر كۆلىنىڭ لوپنۇر كەنتىگە «خوجايىن» بولدى. بۇ نېفىت تەبىئىي گاز باش شىركىتى تەشكىللىگەن توشۇشنى كاپالەتلەندۈرۈش قوشۇنى بولۇپ، بۇ قوشۇندىكى كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ھەربىي قىسىملاردا قاتتىق مەشىقنى باشتىن كۆچۈرگەن قەيسەرلەردىن ئىدى.

نۇر دەستىسى شايار

گېئولوگىيە مىنىستىرلىكى تارىم دەرياسىنىڭ شىمالىي قىرغىقىدا بىر «302» ئۆلچەش لىنىيىسىنى ئورۇنلاشتۇردى. گېئولوگىيە مىنىستىرلىكىنىڭ مۇئاۋىن مىنىستىرى سەيفىڭ ئون بىر نەپەر مۇتەخەسسىسنى باشلاپ كېلىپ، ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئىككى يىل ۋاقىت سەرپ قىلىپ تەھلىل قىلىش ئارقىلىق ئاخىر بۇ يەردە بىر نېفىت زاپىسىغا ئىگە تۈزۈلمىنىڭ بارلىقىنى بايقىدى ھەمدە 6 مىڭ مېترلىق بۇرغا ستانوكىنى يۆتكەپ كېلىپ مۇشۇ تۈزۈلمىدە بىر قۇدۇق قېزىشنى قارار قىلدى. بۇ قۇدۇققا «ساسەن» ئىككىنچى قۇدۇقى دەپ نام قويدى. 1984 - يىلى 9 - ئاينىڭ 27 - كۈنى «ساسەن» ئىككىنچى قۇدۇقىمۇ ئەينى يىلدىكى كۆكيار بىرىنچى قۇدۇقى بىلەن ئوخشاشلا فونتانلاپ پارتلىدى. شىددەت بىلەن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان قېنىق يېشىل نېفىت ئۆزىنىڭ تاغنى تالقان قىلىدىغان قۇدرىتى، باسقىلى بولمايدىغان كۈچلۈك ھاياجانلىرى بىلەن شادلىق ۋە بالايى - ئاپەتنى كىشىلەرگە تاڭدى. 40 مېتر ئېگىزلىكتىكى ئوقتەك ئۇچۇپ يۈرگەن نېفىت گازى ئۇچۇرغان قۇم - شېغىللار بىر - بىرىگە سوقۇلۇپ ئوت چاقنىتىپ، ھايت - ھۇيت دېگىچە كېچىنىڭ كۆپكۆك بوشلۇقىنى قىپقىزىل قىلىۋەتتى. ئاسمان خۇددى قۇياشنى كۈتۈۋالىدىغاندەك ئۆزىنى تەڭداشسىز رەڭگارەڭ پەدازلىۋەتكەنىدى. بۇ مەنزىرىدىن نەچچە يۈز چاقىرىم يىراقلىقتىكى كىشىلەرنىڭمۇ مەستلىكى كېلەتتى، «ساسەن» ئىككىنچى قۇدۇقى قۇدۇق فونتانلىشى بىلەن بىر ھەپتىدە 26 قېتىم ئۆزلۈكىدىن ئوت كەتتى، نېفىت قۇدۇقى ۋە قۇدۇق ۋىشكىلىرى خەۋپ ئاستىدا قالدى. كۆكيار بىرىنچى قۇدۇقى غۇلاپ كەتكەندە قالغان تۇمانلار تېخىچە ئۇلارنىڭ قەلبىنى قاپلاپ تۇراتتى. تارىم نېفىت-لىكىنىڭ تەڭداشسىز بېسىم كۈچى «قارا» دېڭىزنىڭ كەلگۈسىنى ئىسپاتلىدى، شۇنى

داقلا بىزنىڭ قۇدۇق فونتانلىشىشقا تاقابىل تۇرۇشتا ئىدىيىۋى تەييارلىق ۋە ماددىي كۈچىمىزنىڭ بىر ئاز ئاجىزلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بەردى.

قۇدۇق قېزىش ئەترىتى 14 كىشىلىك پىدائىي ئەترىتى تەشكىللەپ، ئۆلۈمگە قارىماي ئوت دېڭىزىغا بۆسۈپ كىرىپ بارلىق كلاپاننى ئېچىۋەتتى. شۇ يەردە تۇرۇشلۇق قىسىمنىڭ 300 نەپەر جەڭچىسى سەككىز بال بوران ئىچىدە شامال ئەينەكلىرىنى تاقاپ يۈرۈش قىلىپ، ئون كىلومېتىر يولنى قىيىن ھالدا توپتوغرا بەش سائەت يۈردى. 300 جەڭچى قۇدۇق مەيدانىغا يېتىپ كېلىپلا بىردەك قىزىق نېفىت كۆلچىكىگە سەكرەپ چۈشتى. بىر نەچچە كۈن ئىچىدىلا نەچچە يۈزلىگەن ئىشچى ۋە جەڭچىلەر كۆيۈپ يارىلاندى، ئۇنىڭ ئىچىدە ھەربىي سەپتىن ئايرىلغان 45 نەپەر جەڭچىمۇ بار ئىدى.

«ساسەن» ئىككىنچى قۇدۇقى فونتانلاپ 52 كۈندىن كېيىن ئاران كونترول قىلىندى. «ساسەن» ئىككىنچى قۇدۇقىدىن كۈنىگە 1 مىڭ توننىدىن ئارتۇق خام نېفىت، 200 كۇبمېتىردىن ئارتۇق تەبىئىي گاز ئىشلەپچىقارغىلى بولىدۇ. كىشىنى تېخىمۇ خۇشاللاندۇرىدىغىنى شۇكى، جۇڭگو تۇنجى قېتىم دېڭىز فاتسىيەلىك چۆكۈندە يەر قاتلىمىدىن نېفىت تاپتى. ئەگەر داچىڭنىڭ بايقىلىشىنى جۇڭگونىڭ قۇرۇقلۇق فاتسىيەلىك يەر قاتلىمىدا نېفىت تېپىش نەزەرىيىسىدىكى زور بۆسۈش دېيىلسە «ساسەن» ئىككىنچى قۇدۇقى پۈتۈنلەي يېڭى بىر ساھەنى 40 يىل ئىنتىزار بولغان نېفىت ئىزدىگۈچىلەرنىڭ ئالدىدا گەۋدىلەندۈردى. بۇ، ئالدىراپ - تېنەپ دۇنياغا كەلگەن بوۋاق ئۆزىنىڭ يېڭىلىقى بىلەن ئۆزىنى ياراتقۇچىلارنىمۇ ئامالسىز قويغانىدى. نۇرغۇنلىغان تەتقىقات خىزمىتىنى باشتىن ئىشلەشكە توغرا كېلەتتى.

تەكلىماكاننىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كۆلىمى 8200 كۋادرات كىلومېتىر كېلىدىغان «ئوتتۇرا تارىم بىرىنچى دومۇرلۇق» تۈزۈلمە قوماندانلىق شتابىنىڭ ئاساسلىق ھۇجۇم قىلىدىغان تۇنجى تۈزۈلمىسى ئىدى. بۇ تۈزۈلمە قۇملۇقنىڭ نەچچە مىڭ مېتىر چوڭقۇر يېرىدىكى بىر چوڭ كۆتۈرۈلمە بولۇپ خۇددى بىر چوڭ كىتتقا ئوخشاش شەرقتىن غەربكە قاراپ سوزۇلۇپ ياتاتتى. ئۇنىڭ كۆلىمى ئۈچ داچىڭغا باراۋەر ئىدى. ئەگەر بۇ يەردە نېفىت ئېچىلسا قارا قۇياش غەربىي جۇڭگو ئاسمىنىدا ئاسمانپەلەك كۆتۈرۈلۈشى شەك - شۈبھىسىز ئىدى.

10 - ئاينىڭ 19 - كۈنى كەچ سائەت 20 دىن 23 مىنۇت ئۆتكەندە ئوتتۇرا تارىم بىرىنچى قۇدۇقىنىڭ 3580 مېتىر چوڭقۇرلۇقىدا ئۆلچەش ئېلىپ بېرىلدى. دەھشەتلىك نېفىت فونتانىدىن ساقلىنىش تۇرۇبىسىنىڭ ئاغزىدىن نېفىت گازى ۋە سىخىزلىق ئېرىتمە چىقىشقا باشلىدى. شادلانغان كىشىلەر نېفىتنىڭ مىزىلىك پۇرىقىنى پۇراشقا ئالدىرايتتى. ئايرىلغان گاز يولىغا ئوت يېقىلدى، يالقۇن يىراق - يىراقلارغا ئېتىلىپ باراتتى. قىپقىزىل يالقۇن گۇلدۇرلەپ كۆيەتتى.

شادلانغان باتۇرلار توساتتىن يىغلاپ كېتىشتى. پارقىراق خۇشاللىق ياشلىرى قۇملۇقنىڭ مەركىزىگە تامچىلاپ تۆكۈلەتتى.

بۈيۈك مەنزىل بۈگۈر

تارىمنىڭ قىرغىقىدىكى بۈگۈر تارىخ سادالىرى بىلەن تولغان بىر جاي ئىدى. بۈگۈرنىڭ جەنۇبىي قىسمىدا 1000 كۋادرات كىلومېتىردىن كۆپرەك كېلىدىغان نېفىت گازلىق رايون بايقالغاندىن كېيىن مەملىكەتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن كەلگەن ئون نەچچە قوشۇن ئەترىتى ۋە مىڭلىغان ھەر خىل كەسىپتىكى زىيالىيلار بۇ يەرنى ماكان تۇتتى.

1991 - يىلى 1 - ئاينىڭ 1 - كۈنى بۈگۈرنىڭ جەنۇبىدىن چىققان ئەلا سۈپەتلىك تەبىئىي نېفىت ئۇزۇن پويىزغا لىق قاچىلىنىپ ئۈزۈلمەس سىگنال بىلەن كۆمۈر ئېقىنىغا ئەگىشىپ شەرققە قاراپ ئاقتى. تارىمدىن ئېتىلىپ چىققان قارا قان ۋە تىنىمسىزنىڭ ئىقتىسادىي تومۇرىغا ھەيۋەت بىلەن ئېقىپ كىردى. بۇ چاغدا دۇنيادىكى داڭلىق نېفىتلىكلەر ئاللىقاچان ئوتتۇرا ۋە ئاخىرقى قېزىش باسقۇچىغا كىرىپ قالغانىدى. بۇ چاغدا مەملىكىتىمىز ئېچىشقا كىرىشكەن چوڭ - كىچىك 170 نېفىتلىك كونىراشقا باشلىغان، ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى تەبىئىي ھالدا 20 مىليون توننا كېمەيگەن. بىر نەچچە ئاساسلىق نېفىتلىكنىڭ ئومۇمىي سۇ نىسبىتى 70 پىرسەنتكە يەتكەن. بۇ چاغدا مەملىكىتىمىزنىڭ يىللىق تەبىئىي نېفىت ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى 100 مىليون توننىغا يېتىپ، تارىختىكى ئەڭ يۇقىرى سەۋىيىگە يەتكەن بولسىمۇ، كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان سان ئاران 129 كىلوگرام بولۇپ، دۇنيادىكى كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان سانىنىڭ تۆتتىن بىر قىسمىغىمۇ يەتمەيتتى.

تارىم قويىنىنى كەڭ ئېچىپ، يۇقىرىقى ئەھۋاللارغا خاتىمە بەردى. چوڭ بىر يىگانە قارا قۇياش تارىملىقلىنىڭ چاقىرىشىغا بويسۇنۇپ، تەمكىنلىك بىلەن ئاستا-ئاستا ئۇپۇقتىن كۆتۈرۈلدى ۋە بىپايان غەربىي دىياردىن پۈتۈن جۇڭگو زېمىنىغا نۇر چاچتى.

(خەنزۇچە «خەلق ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ 1991 - يىللىق سانىدىن ئېلىندى).

ياقۇپ تەرجىمىسى

(بېشى 001 - بەتتە)

خۇددى كونا ھېكايىگە ئوخشاشلا ناچارلىقىنى شۇ زامانلا بايقاپ قالدى. ئۇ قەلىمىنى ئېلىپ ھېلىلا ئىجاد قىلغان ھېكايىسىنىڭ ئۈستىگە يوغان ئاچماق بەلگە ئۇرۇۋەتتى.

ئەمدى كېۋىنىنىڭ ئۈز ئۆيى، ياغاچ قوزۇقى، تۈۋرۈكى ۋە قاشاسى ھەققىدە ھېكايە يېزىشقا ۋاقتى ۋە قىزىقىشى پەيدا بولغانىدى. ئۇ بېشىدىكى يۇلتۇزلار بىلەن تولۇنئاينى يېڭىباشتىن ياندۇرۇپ، قۇياشقا يېڭى لامپۇچكا ئورناتتى. كېيىن بۇ ھېكايىدىن تولىمۇ قانائەتلەندى، چۈنكى بۇ ھەقىقەتەنمۇ ھېكايىلەر ئىچىدىكى ئەڭ چىن ھېكايە ئىدى.

چەت ئەل شېئىرىيىتىدىكى نەمۇنىلەر

دېڭىز قەبرىستانى

ۋالېرى

باتۇر روزى تەرجىمىسى

مۇھەررىردىن: دۇنيا شېئىرىيەت سەھنىسىدە تۇتقان ئورنى، باشقا شائىرلارنىڭ ئىجادىيىتىگە كۆرسەتكەن تەسىرى جەھەتتىن «20- ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدىكى ئەڭ بۈيۈك شائىر» (ئېلىيوت) سانالغان ۋالېرى (1871-1945) فرانسىيە سىمۋولىزملىق شېئىرىيىتىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى مۇنەۋۋەر ۋەكىلى. ئۇ شېئىرىيەتتە ھېسسىي تەسىرات بىلەن ئابستراكت تەپەككۇرنى بىرلىكتۈرۈپ ئاڭ قاتلىمى بىلەن غەيرىي ئەقىل قاتلىمىنى ئۆز ئارا تۇتاشتۇرۇۋېتىدۇ. بۇنىڭ نەتىجىسىدە ئۇ ئوبزورچىلار تەرىپىدىن «ئەقلىي مىستىتسىزمچى» دەپمۇ ئاتالغان. «دېڭىز قەبرىستانى» ئۇنىڭ ۋەكىللىك خاراكتېرىدىكى ئەسىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئۇيغۇر كىتابخانلىرىنىڭ 20- ئەسىر دۇنيا شېئىرىيىتى بىلەن ئۇچرىشىش تەقەززاسىنى كۆزدە تۇتۇپ بۇ ئەسەرنى مۇلاھىزىلارغا سۇندۇق.

بۇ تىنتاس ئۆگزىدە چايقىلار كەپتەر،
ئارچىزار، مازارنى ئارىلاپ چاقنار،
ئادىل «چۈش» يالقۇنىدىن ياسايدۇ دېڭىز،
ئاھ، دېڭىز ئەبەدىي باشلىنار تەكرار!
ئويلاردىن يېشىنىپ ئېرىشكۈ رەھمەت ئاھ،
ئىلاھى سۈكۈتكە ئاغدۇردۇڭ نىگاھ!

ئالماستەك دۇردانە ماغزاپلار سانسىز،
ئەۋرىشىم چاقماقتىن ياغماقتا مېھنەت،
ئىجادقا سىڭمەكتە جىمجىتلىق ھەيۋەت!
تەگسىز ھالدا كۆكتە دەم ئالار قۇياش،
پاك ئەمگەك مەڭگۈلۈك ئۇچقۇندۇر پەقەت،
«زامان» چاقنىماقتا، «چۈش» تۇر پاراسەت،

مېنېرۋا ① بۇتگاھى، تۇرغۇن خەزىنە،
تاغدەك جىم، تارتىنچاق، ئۆزىنى باققار،
ئوت پەردە ئاستىدا ئېغىر ئۇيقۇنى
ئەي، دېڭىز، سۇ كەچكەن كۆز پىنھان باقار،
سۈكۈتۈم روھىمنىڭ تەكتىدە ئايۋان،
مىڭ ئاجراپ-يېپىشقان زەر ئۆگزەمگە زار!

«زامان» بۇتخانىسى ئاھ ئۇرار ھامان،
بۇرجۇمغا ئۆرلەيمەن، لايىقمەن ئاڭا،
ئوپۇقۇم ئىچىدە بويلايمەن دېڭىز؛
بولدۇم ئىلاھلارغا يۈكسەك ئارمىغان،
چەكسىزلىك ئىچىدە جىمجىتلىق چاقناپ،
مەسخىرە ياغدۇرار ئاسمانغا شۇ تاپ.

خۇشاللىق تامغىنىدەك مېۋىلەر ئېرىپ،
ۋە يوقاپ كەتكەنىدەك شېرىنلىك بېتىرىپ،
ئۇ ئېغىز شەكلىدە بولىدۇ غايىب،
شورايمەن كەلمىشنىڭ تۇمانىنى مەن،

① مېنېرۋا — رىم ئەپسانىلىرىدىكى سەنئەت ۋە ئەقىل ئىلاھى.

باھاردىم شەكىللىك ئەرۋاھلار سىياق
شاۋقۇندا كۆيلىنەر شەكىللىك قىرغاق.

ئەي گۈزەل، پاك ئاسمان، مەن ئەجەبرەگۋاز!
ئۆتكۈزدۈم كۆپ يىللىنى ئۇرغىنىمچە لاپ،
يىغلىدىپ، زار قىلىپ، تاشسامىمۇ قايناپ،
نۇرلۇق چەكسىزلىكتە تۇردۇم قەد رۇسلاپ؛
ئەرۋاھىم قەبرىنى بېغىرلاپ ئۆتەر،
ئايلاندىم ئاگا بوپ مەنمۇ ھەمسەپەر.

ئەكس روھىم، تومۇزغا ئوت ياققان ئوتقاش،
تەشۋىشلىك نۇرلاردىن تاشقان ئادالەت،
دەللىك تىكىلسەمەن ئوق بولساگىمۇ گەر!
قايتۇردۇم ئەسلىگە يالىڭاچ ئەنە،
كەلگەنسەن ئەينەكتىن... قايتساڭمۇ نۇرغا
سىرلارنى چىللايسەن ھاڭلاردىن يەنە.

ئاھ تەنھا بىر ئۆزۈم ئۈچۈن يېقىنمەن—
قەلبىمگە، شېئىرلار بولاقلىرىغا،
يوقلۇق ۋە ساپ ھەرىكەت ئوتتۇرىدا دەل
كۆتىمەن ئەكس سادا، ئىچكى سەلتەنەت.
(كۆلچىكىم جاراڭلىق، قىرتاق ۋە تۇتۇق)
بار ياگراق روھىمدا ئەبەدىي بوشلۇق.

بىلدىڭمۇ ياپراقتى قوغلاشقان بوغۇر،
تۆمۈر قاشالارنى يالمايسەن بەرھەق،
كۆزۈمنى يۇمسامۇ غىدىقلار سىرلار،
قاي گەۋدە كۆزۈمگە كۆرسەتتى يايلاق؟
سۆگەكلەر يۇرتىغا ئەۋەتتى قاي باش؟
مەن يۈتكەن يۇرتۇمنى ئەسلەر بىر يۇلتۇز.

قىستاڭ، پاك، شەكىلسىز ياڭۇنلار تولغان—
بۇ تۇپراق نۇرلارغا بولدى ئارمىغان،
ئوتقاشلار كۆتۈردۈم، ئامراقىمەن ئاگا،
سايىلەر تەۋرىنەر، زەر تاشلار سانجاق،
ھەر بىر روھ ئۈستىدە تىترەر بىر مەرمەر،
پاك دېڭىز قەبرىمدە ئۇخلايدۇ پىنھان.

سادىق ئىت قوغلايدۇ بۇتپەرەسلەرنى!
قوي مېنى يىگانە، كۆلەي چۈپاندەك؛
باقىمەن خاتىرجەم سىرلىق قويلارنى—
تىمتاس قەبرىلەرنى ئاقتاش ئورماندەك.
قوغلىغىن تارتىنچاق كەپتەرلەرنى ھەم،
گۈزەل پەردىلەرنى چۈشلەرنى بۇ دەم!

كەلمىشتە ئەزىملىك لىق، كەلدى ئادەم؛
تومۇزغا چىر-چىرى تۇپراقنى سىپارە،
كۆيدى ۋە يوقالدى كۈل بولۇپ ھەممە،
ئايلاندى پاك بىر خىل جەۋھەرگە يەنە...
تۇمانلار تارار مەست چەكسىز دۇر ھايات،
ئاچچىق بولدى تاتلىق، ھۇش روشەن ھەيھات!

ئۆلگەنلەر قەبرىدە دەم ئالار بىغەم،
يەرتەكتى سىرلارنى قۇرۇتار قالاپ؛
يۈكسەكتە تۇرغان «چۈش» قىسىرلىماس
«چۈش»
زەن سالار بارىمغا، تۇردىمەن چاقناپ...
ھەي يۈەتلىك گۆھەرتاج، ئەي مۇپەسسەل باش،
مەن سىرلىق ئۆزگەرگەن تەركىبىڭ ئوخشاش.

مەن سېنى كۆتۈرگەن ۋەھىمە پەقەت!
مەندىكى خورلىنىش تەشۋىش ۋە گۇمان،
چەككەندۇر دەل بۈيۈك گۆھىرىڭگە دەز!...
مەرمەر تاش تەكتىدە ئەي تىرەن زۇلمەت،
تۆھپەكىنى بىر-بىرلەپ قوبۇل ئەيلىبان،
يىلتىزغا يېقىنلار غۇۋا ئالامان.
ئېرىگەن بوشلۇققا ئايلىنىپ ئۇلار،
يۇتقان ئوخشاشلىقنى گۈلگۈن پاتقاقلار،
گۈل-گىياھ ھاياتقا بېغىشلار راھەت،
ئۆلگەنلەر يوسۇنى، يەككە سالاپەت،
دىلكەشلىك قەيەردە بۈگۈن، بارمۇ-يوق؟
ياش تۆككەن كۆرلەردە يىپ ئېشەر بۆزۈق.

قىزلار چىرقىرايدۇ قوزغاپ ھاياجان،
كۆزلىرى بولاقتەك، كىرپىكلىرى نەم،

ئوت بىلەن ئويناشقاق ئىزدىتەڭۇ ئەمچەك،
لەۋلەر يېقىنلاشسا چېھرى شەلپەر ھەم.
ئەۋرىشىم بارماقلار ئاداققى تارتۇق،
تۇپراققا قايتىشتى، بولدى چۈشتەك يوق.

خىيالىمى مەنزىرەم نەقەدەر رەڭدار،
سەندە يوق بۈندىكى سۈزۈكلۈك ۋە زەر،
شەن بۈيۈك روھىمنىڭ تارتۇقى كۆزگە.
ئىستەك تارايسەنۇ تىنمايسەن كۈيلەپ!
بولدى بەس، مەۋجۇتمەن، بوشلۇق قىممۇ بار،
مۇقەددەس ئىتمتاسلىق كەلمەس ھەم تەكرار.

داق سۆڭەك بۈرجىنى پۈركىۋالغان تۈن،
ئۆلمەسلىك تاجىدا بەزلەيدۇ ھەردەم،
ئۆلۈمنى كۆرسىتىپ ئانىلىق قۇچاق؛
ئەي گۈزەل ئالۋون، ئەي بۈزرۈكۋار ئويۇن!
بىر قاراپ كۆرەلمەس ھېچكىممۇ سىنى،
ئالدىنار قۇپقۇرۇق سۆڭەككە ھەررەت،
ئەبەدىلىك كۈلكىنى تىڭشايدۇ پەقەت!

ئەي چاللار، ئىڭىكىدىن يوقالغان ماكان،
تەنلىرىڭ يۈكلىگەن پاتقاقلارنى ھەم،
تۇپراق - تە، ماڭساقمۇ ئاڭلىيالماس ھېچ؛
تاش تاختاي ئاستىدا ئۇخلىغان ئاۋام؛
بىر بالا نەپسىم بار، شەكسىز بار مەددە،
ئۇ ياشار، باغرىمدىن ئايرىلالماس ھېچ!

سۆيگۈمۇ، ئۆزۈمگە نەپرەتتۇر بەلكىم؟!
ئۇ سىرلىق چىش بىلەن ھەممە پەس ماڭا،
نىمە دەپ ئات قويسام لايىقتۇر ئاڭا!

كۆرەلەر، يېپەلەر، ئويلىيالار ئۇ،
تېنىمگە بەك ئامراق، ئەگىشەر ھامان،
ئۇ ھايات بولغاچقا سۈرىمەن دەۋران!

ئەي زېنور ① ئەي ۋەھشىي ئېلېئالىق زىنو!
باغرىمنى چاك قىلدى سەن ياغدۇرغان ئوق،
ئۇ مەيلى ئىتتىرسۇن، ئۆچسۇن - ئۆچمىسۇن
ئۇ ئۇنلەپ جان بېرەر، تەگسىلا جان يوق!
ئەي قۇياش، كۆردى كۆپ ئىشلارنى روھىم،
يەلتاپان ئاكېللىس ② بوپ قالدى ھەم جىسىم!

ياق، ياق!.. تۇر! ئىززۇ لمەس كەلمىشكە تاشلان!
ئەي تېنىم، ئىزدىلگەن، ئويغا غەرق شەكلىم!
ئەي باغرىم، ھامىلە شامالغا ئىچىل!
قايتۇردى روھىمنى دېڭىز سۈرگەن دەم،
ئەي تۇزلۇق شىجائەت! دېڭىزغا چۆكتۈم،
لەيلىسەم شىجائەت تەك لەيلەيدۇ ھەم!

تۇغما مەست دېڭىزغا مەنسۇپمەن بەرھەق!
گۈزەل مۇرە يوپۇقتا، قاپلان پوستىدا،
رەڭگارەڭ تۈس بىلەن بالقىيدۇ قۇياش،
زەڭگەر تېنىڭنى دەپ يىلانلار سەر خۇش،
چىشلەيدۇ يالتىراق قۇيرۇقىڭنى ھەم،
تىپتىنچ سەتھىڭدە قوزغايدۇ سۈرەن.

ياشاشتۇر بىرلا يول!... ئۆرلىدى شامال،
كىتابنى ۋاراقلاپ - ياپتى ھەم ھاۋا،
دولقۇنلار تىك ھاڭدىن چاچرىتار بۇژغۇن!
ئۇچۇپ كەت ۋاراقلار قاماشتۇرماي كۆز!
ئاق يەلكەن دان ئىزدەر بۇتىنچ ئۆگزىنى،
زەرپ بىلەن يىرتىۋەت، كىرىلىپ دولقۇن!

① زېنو (مىلادىدىن ئىلگىرىكى 490—432) قەدىمكى يۇنان پەيلاسوپى، ئۇچۇۋاتقان ئوق مىدىر - لىمايدۇ نەزەرىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

② يۇنان ئەپسانىلىرىدىكى قەھرىمان ئاكېللىسنى كۆرسىتىدۇ.

ھېكايە توقۇش

دىئوكا ندىناس [شۋېتسارىيە]

ئوسمانجان ساۋۇت تەرجىمىسى

مۇھەررىردىن: دىئوكا ندىناس (1929) رۇمان تىلىدا يازىدىغان يازغۇچى، شائىر ۋە دراماتورگ. 1976—1978 - يىللىرىدا شۋېتسارىيە يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى بولغان. ئۇنىڭ «ھېكايە توقۇش» ناملىق بۇ ھېكايىسى ئاڭ ئېقىمى ئۇسۇلى ئارقىلىق شېئىرىي تەسەۋۋۇرغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئەركىن مەنىۋى مۇھىتنى ياراتقان، ئەمما بۇ ھېكايە باشقا غەرب يازغۇچىلىرىنىڭ ئاڭ ئېقىمى ئۇسۇلىدىكى ئەسەرلىرىگە قارىغاندا قۇرۇلما ۋە مەزمۇن جەھەتتىن بەك مۇرەككەپ ئەمەس.

تام سائىتى چىك - چاك، چىك - چاك قىلىپ ماڭماقتا. گېۋىن بارلا ئۆزىنىڭ كىچىك ئۆيىدە ئىدى. تام سائەت قاچاندىن باشلاپ چىك - چاكلاۋاتىدىكىن؟ بەلكىم ئەزەلدىن ئاشۇنداق چىك - چاكلاۋاتىدىغاندۇ. گېۋىن قاچاندىن باشلاپ بۇ كىچىك ئۆيدىدىكىن؟ بەلكىم بۇرۇندىنلا بۇ ئۆيدىدۇ. ئۆي كىچىكلەپ قالدىمۇ ياكى گېۋىن چوڭلاپ كەتتىمۇ؟ گېۋىن ئۆي ئىچىدە توختىماي مېڭىپ يۈرەتتى. تام سائىتى چىك - چاك، چىك - چاك قىلىپ ماڭماقتا، گېۋىن ئۇ قەدىمىنى توختاتقاندىلا ئۆزىنىڭ توختىماي ئايلىنىۋاتقانلىقىنى سەزدى.

ئۇنىڭ كاللىسىدا ھەممە نەرسە ئايلانماقتا، توختىماي ئايلانماقتا. ئۇنىڭ ئىدىيىسى بۇ كىچىك چەمبەر بىلەن چەكلىنىپ قالغانىدى. ئۇنىڭ قېنى ئايلانماقتا. ئۇنىڭ ھېسسىياتى كىچىك دائىرە بىلەن چىرمىلىپ قالغان، ئۆزىمۇ كىچىك دائىرىگە قاپسىلىپ قالغانىدى. دۇنيانىڭ چوڭلۇقى ئۇنىڭ كىچىك ئۆيچىلىك بار ئىدى. ئۇ كاللىسى بىلەن ئاسماننى تىرەپ تۇراتتى. تىرەپ تۇرغان يۇلتۇزلار چۈشۈپ كېتەي، چۈشۈپ كېتەي دەپ، ئاخىرىدا ئۈچۈپ قالدى. تولۇنئاي ئاسماندىن چۈشۈپ كەتتى، قۇياش لامپۇچكىسى بىتچىت بولۇپ نۇر چېچىشتىن قالدى. گېۋىن سىيادەك قاپقارا كېچە قوينىدا تۇراتتى. قاراڭغۇدا بۇ كىچىك ئۆينىڭ ياغاچ قوزۇقىغا سۇ قۇيۇلدى - دە، قوزۇقنى قومۇرۇۋەتتى، ئۇ قومۇرۇلغان قوزۇققا پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشتى. ئۇ كىچىك، ئاجايىب كىچىك ئۆيدە تۇراتتى. بۇ ئۆينىڭ ئۆپچۆرىسى تۆمۈر چىۋىقتا قاشالانغانىدى.

گېۋىن بۇ كىچىك ئۆيدىكى سىقىلىشتىن قۇتۇلاي دەپ ھېكايە قۇراشتۇرۇشقا كىرىشتى. ئۇ قېزا ھەققىدە ھېكايە توقۇدى، قېزا توغرىسىغا نېرى ئۇزىراپ كېتىۋاتاتتى، قېزا ھەددى - ھېسابسىز ئۇزىراپ دۇنيانىڭ نېرىقى چېتىگە يەتكەنىدى. بۇ ھېكايە تولىمۇ ئۇزۇن توقۇلغان بو-

لۈپ، دۇنيادىكى ھەممىۋا كىتابلارغىمۇ سىغمايتتى. شۇڭا، كېۋىن يېڭىباشتىن ھېكايە توقۇغىلى تۇردى. ئۇ بۇ دۆرەم بىر ئادەمنىڭ قارا جەسەت ساندۇقىغا مىخلىنىپ تىرىك كۆمۈلگەنلىكى توغرىسىدا ھېكايە توقۇغانىدى. بۇ ئادەمنىڭ جەسەت ساندۇقىدا يېتىپ مەسىلىلەرنى ئويلىنىشقا يېتەرلىك ۋاقتى بار ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ دۇنيادا ياشاشقا ئەرزىمەيدىغانلىقى ۋە شۇنىڭ ئۈچۈن قارا جەسەت ساندۇقىغا مىخلىنىپ تىرىك كۆمۈلۈشكە لايىق ئىكەنلىكىگە تەن بەرگەنىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يەنە بىر ھېكايىنى توقۇپ چىقماقچى بولدى. ئۇ پەقەت دۇنيادىكى بىر ئادەم توغرىسىدىلا ھېكايە توقۇپ چىقتى. بۇ زات دۇنيادا پەقەت بىرلا ئىدى. ئۇ پۈتۈن يەر شارىدىكى بارلىق ئۆي ۋە ماشىنىلارنى ئۆزى يالغۇز ئىگىلىۋالغانىدى. بىراق ئۆيلەر كونىراپ، ئۆرۈلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭغا ھېچكىممۇ بۇ ئۆيلەرنى ياساپ بەرمىدى. بارلىق ماشىنىلار كوچىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا تۇراتتى. ھېچكىممۇ ئۇنىڭغا بۇ ماشىنىلارنى يۆتكەپ بەرمىدى. ئامباردىكى ئاشلىقلار چىرىپ، قازناقتىكى يېمەكلىكلەر سېسىپ كەتتى. دۇنيادىكى بىردىنبىر ئادەم گەرچە بارلىق ئۆي - جاي ۋە ماشىنىلارنى ئىگىلىگەن بولسىمۇ بەرىبىر ئاچلىقتىن ئۆلۈپ كەتتى. لېكىن كېۋىن يەنە بىر يېڭى ھېكايە تاپتى.

دۇنيادا ئەرلەردىن پەقەت بىرسىلا بار ئىدى. ئالەمدىكى ساھىبجاماللارنىڭ ھەممىسىدىن ئاشۇ بىر ئادەم ئۆزى يالغۇز قالغۇچە كۆڭۈل ئاچاتتى. بىراق ئاياللارنىڭ ھەر بىرى ئۇنى ئۆزىگە ئۆگىتىۋېلىشنى ئويلايتتى. شۇنداق قىلىپ، پۈتكۈل ساھىبجاماللارنى ئۆزى يالغۇز ئىگىلىۋالغان بۇ ئەر تالاش-تارتىشتا قېلىپ پارە - پارە قىلىۋېتىلدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ ھېكايە تېگى باشلىنار - باشلانماستىنلا ئاخىرلىشىپ قالدى.

سائەت بىر خىلدا چىك - چاك، چىك - چاك قىلىپ ماڭماقتا.

كېۋىن يەنىلا ئۆيدە ئىدى. ئۇ نۇرغۇن ھېكايىلەرنى توقۇغان بولسىمۇ، لېكىن بىر ھېكايىنى يەنى كېۋىننىڭ كىچىك ئۆيىگە چىڭ بېكىنىۋالغانلىقى ھەققىدىكى ھېكايىنى ئېچىدىن چىقىرىپ قويغانىدى. گەرچە ئۇنىڭ بۇ ھېكايىنى توقۇشقا ھەۋىسى بولمىسىمۇ ئۇ خۇدا بولغۇسى كېلىدىغان بىرسى توغرىسىدىكى ھېكايىنى توقۇغانىدى. بۇ ئادەمنىڭ ئاسماننىمۇ، زېمىننىمۇ ئىگىلىگۈسى كېلەتتى. ئەمما ئاسماندىكى ئىلاھلار ئۇنىڭ ئاسماننى ئىگىلىۋېلىشىغا قايىل بولمايتتى. چۈنكى ئۇ خۇدا ئەمەس، بەلكى بەندە ئىدى. زېمىن باغرىدىكى پۇقرالارمۇ ئۇنىڭغا ئېرەن قىلمايتتى. چۈنكى ئۇنىڭ خۇدا بولغۇسى كېلەتتى. شۇنداق قىلىپ ئاسمان بىلەن زېمىن خۇدا بولغۇسى كېلىدىغان ئادەم بىلەن بىللە ۋەيران بولدى.

ئىش مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، كېۋىن ئىشنى يېڭىباشتىن باشلاشنى ئەۋزەل كۆرۈپ، پۈتۈنلەي يېڭى بىر ھېكايىنى توقۇپ چىقتى. ئۇ ئادەملىرى پۈتۈنلەي يېڭى ۋە باشقا بىر خۇداسى بولغان بىر دۇنيانى ياراتقانىدى. ئەمما ئۇ يېڭى ھېكايىنىڭ

(داۋامى 95 - بەتتە)

شېئىرلار

ئەركىن ئىسلام [قازاقىستان ئۇيغۇر شائىرى]

خىجالەت بولىمەن

ئۆزۈمنى تاغنىڭ سۈيىدەك ھېس قىلىپ
تولغىنىپ ئاقىمەن، تاشلارنى «ئېمىپ»
مىخ بولۇپ قېقىلىپ قالىمەن بەزەن
ياغاچنىڭ قەدرىنى شۇندىلا بىلىپ.

ئاچچىق بىر ئاۋاز كەلسە تېگىرقاپ
تەشۋىشىم كۈچىيىدۇ ھەم چالا ئۇخلاپ
كەچكى غىزاغا ئولتۇرغىنىمدا
مېھمان كۈتىمەن، يېيىشتىن توختاپ.

خىجالەت بولىمەن گەر ماجرا كۆرسەم
باي يىغماي چوڭلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتسەم
تېرىكىپ بوغۇلۇپ كېتىمەن بەزەن
ئادەملەر ئىچىدىن يىراققا كەتسەم.

زورلاپ ئۆزۈمنى تويغا ئاتىمىدىم
دوستلارنى ھېچقاچان ياۋغا ساتمىدىم
بولۇپ مەقسەتسىز، يولدىن ئادىشىپ
چىرماشقان ئويلارغا شۇڭغۇپ ياتمىدىم.

مەڭدەپ قالغان بار

يولدىن چەتنەپ، مەڭدەپ قالغان بار
تەن بەرمەي، توغرا مەنزىل تاپالماي
جاھان ئۇنداققا بولىدىكەن تار
ئالدىدىكى يولىنى ئىلغا قىلالماي
كۈچىنى چاغلىماي چالما ئاتىدۇ
ماڭغان يولۇڭنى توسۇپ ياتىدۇ
تەتۈر قۇيۇنغا ئېگىدۇ باشنى
نامىڭنى بۇلغاپ قوشاق قاتىدۇ.

خېمىرتۇرۇش

خېمىرتۇرۇش دېسە كۆزگە ئىلمايدۇ
ئۇ بولمىسا نان مەززىلىك بولمايدۇ
خېمىرتۇرۇش سالماي ياققان پېتىرنان
يېگەن چاغدا پەقەت كۆڭۈل تولمايدۇ.

قىزىق ئىكەن ئىنسانلارنىڭ بەزىدە
خېمىرتۇرۇش سېزىلىدۇ سۆزىدە
بەزىلەرنى بۆلىگەنمۇ ھۆرمەتكە
خېمىر تۇرۇش بارلىقىمۇ ئۆزىدە.

ئىلى دەرياسى

(ناخشا تېكىستى)

بۇ دەريانى كۆرسەم
دىلدا بىر ئوت يانىدۇ
ئوچۇم سۈيىنى ئىچسەم
ئۇسسۇزلۇقۇم بەك قانىدۇ.
ھەر تامچىدا يۇرت مېھرى
قەلبلەرنى يورۇتار
دېھقان تەرى مىسالى
دىلىمىزنى ئويغىتار
جۇشقۇنلار تۇرغان ھەردەم
ئۇيغۇرۇمنىڭ يۈرىكى.

ئىلىنىڭ شارقىرىشى
كۈيىمىزگە كۈي قاتتى.
قاپچىغاي يورۇقىدىن
تۈنلەردىمۇ تاڭ ئاتتى.
بۇ دەريا شاۋقۇنى
بىزنى ھەر دەم ئويغىتار
ئوچۇم سۈيىنى ئىچسەك
قەلبىمىزنى يورۇتار.
قايتۇرمىسى:
ئىلى — دالا تىرىكى
ئىككى ئەلنىڭ كۆۋرۈكى.

غەزەللەر

(ئەلشىر ناۋايىنىڭ شۇ ناملىق كىتابىدىن تاللانما)

ئەشرەقەت مىن ئەكسى شەمسىلكەئسى ئەنۋارۇلھۇدا،
يار ئەكسىن مەيدە كور، دەپ، جامدىن چىقتى سەدا.
(قۇياشتەك يورۇپ تۇرغان قەدەھنىڭ شۇلىسىدىن ھىدت نۇرى
چاقنىدى جامدىن: يارنىڭ ئەكسىنى شارابتا كۆرگىن، دېگەن سادا چىقتى.)

غەيرنەقشىدىن كۆڭۈل جامىدا بولسا زەڭگى غەم،
يوقتۇر ئەي ساقى، مەيى ۋەھدەت مەسەللىك غەمزەدا.
(كۆڭۈل جامىدا غەيرىي تەسەۋۋۇردىن غەم غەشلىكى پەيدا بولسا،
ئەي ساقى، بۇنى ۋەھدەت ① شارابىدەك تازىلىغۇچى يوق.)

ئەي، خۇش ئول مەيكىم، ئاڭا زەرف ئولسا بىر سىنغان سەفال،
جام ئولۇر گېپىتىنەما، جەمشىد ئانى ئىچكەن گەدا.
(ھەي، مەي شۇنداق ياخشى نەرسىكى، قۇيۇلغان قەدەھ سۇنۇق
ساپال بولسىمۇ، ئۇ، جەمشىت تىلەپ ئىچكەن جاھاننەماغا تەڭ جام.)

جامۇ مەي گەر بۆيلەدۇر، ئول جام ئۈچۈن قىلماق بولۇر،
يۈز جەھان ھەردەم نىسار، ئول مەي ئۈچۈن مىڭ جان فىدا.
(جام ۋە شاراپ شۇنداق نەرسىكى، ئۇ جام ئۈچۈن يۈز جاھاننى
چاچقۇ قىلىپ، مىڭ جاننى پىدا قىلسا ئەرزىيدۇ.)

دەير ئارا ھوش ئەھلى رەسۋا بولغانى، ئەي مۇغبەچە ②،
جامى مەي تۇتساڭ مېنى دىۋانەدىن قىل ئىبتىدا.
(ھوشى بار ئادەملەر شارابخانىدا رەسۋا بولۇشقا كېلىدۇ،
ئەي مۇغبەچە، شاراب جامىنى تۇتساڭ، مېنى دىۋانىدىن باشلا.)

تاكى ئول مەيدىن كۆڭۈل جامىدا بولغاچ جىلۋەگەر،
چېھرەئى مەقسۇد، مەھۋ ئولغاي ھەم ئولدەم مائەدا.
(ئاشۇ كۆڭۈل جامىدىكى مەيدىن مەقسەت چېھرىسى
جىلۋىلەنگەنسېرى نازۇ-نېمەت بىر ياقتا قالىدۇ.)

---

① ۋەھدەت — بىرلىك، تەنھالىق.
② مۇغبەچە — مەي توشۇغۇچى يىگىت.

ۋەھدەتى بولغاي مۇيەسسەر مەي بىلە جام ئىچرە، كىم،
جامۇ مەي لەفزىن دېگەن بىر ئىسىم ئىلە قىلغاي ئەدا.
(ۋەھدەتكە مەي ھەم جام بىلەن ئېرىشىش مۇمكىن، كىم مەي
بىلەن جام سۆزىنى تىلغا ئالسا، ئۇنى ئىپادە قىلالايدۇ.)

سەن گۇمان قىلغانىدىن ئۆزگە جامۇ مەي مەۋجۇت ئېرۇر،
بىلمەيدىن نەفئ ئەتمە بۇ مەيخانە ئەھلىن زاھىدا.
(سەن ئويلىغانىدىن باشقا، جام ۋە شاراب مەۋجۇت، ئەي زاھىد،
بىلمەسلىكتىن ئىچەرمەنلەرنى قوغلاپ يۈرمە.)

تەشنەلەب ئولمە نەۋائى، چۈن ئەزەل ساقىسىدىن،
«ئىشرەبۇ يا ئەييۇھەل ئەتشان» كېلۇر ھەردەم نىدا.
(ئەي نەۋائى، چاڭقاپ يۈرمە، تەقدىر ساقىسىدىن:
«ھەي تەشنالار، ئىچىڭلار!» دېگەن ئاۋاز كېلىۋاتىدۇ.)

× × ×

سىنسا كۆڭلۈمدە ئوقۇڭ، سۇرتۇب ئىسسىغ قانىدىن ئاڭا،
پەي مەسەللىك چىرماغايمەن رىشتەئى جانىدىن ئاڭا.
(ئوقۇڭ كۆڭلۈمگە سانجىلىپ سۇنسا، ئىسسىق قان بىلەن سۈرتىمەن،
ئۇنى خۇددى پەي بىلىپ، جان رىشتىسى بىلەن باغلايمەن.)

بادەئى لەئلىڭ مىزاجى روھپەرۋەردۇر بەسى،
گوييا مەمزۇج ئېتىبسەن ئابى ھەيۋانىدىن ئاڭا.
(لېۋىڭ شارابىنىڭ تەبئى تازا جان بېغىشلايدۇ، گوييا
ئۇنىڭغا سەن ئابىھايات سۈيىنى ئارىلاشتۇرغاندەك.)

ئوقى كۆڭلۈم شۇئلەسىن گاھ ساكىن ئەتتى، گاھ تىز،
گاھ ئوتۇن بولدى، گاھى سۇ ئۇردى پەيكانىدىن ئاڭا.
(ئوقۇ كۆڭلۈم يالقۇنىنى گاھى پەسەيتىپ، گاھى ئۇلغايتتى، چۈنكى
كۆڭلۈم گاھى ئوتۇن بولدى، گاھى ئۇنىڭغا كىرپىكىدىن سۇ چاچتى.)

دەردۇ غەم بوستانىنىڭ تاۋۇسىدۇر كۆڭلۈم قۇشى،
گۈل بولۇپ جىسمىمدا كەسكىن نەئل ھەر يانىدىن ئاڭا.
(كۆڭلۈم قۇشى دەردۇ-غەم بوستانىنىڭ تاۋۇسى، ئۇ
ۋۇجۇدۇمدا ھەرخىل رەڭدار گۈل بولۇپ بېسىلغان.)

نى كەبۇتەر يەتتە ئالۇر ئول قۇياشقا، يا نەسىم،
ئەي كۆڭۈل ھالىڭنى ئېيئلام ئەيلە ئەفغانىدىن ئاڭا.
(ئۇ قۇياشقا يا كەپتەر يېتەلمەيدۇ، يا تاڭ شامىلى؛ ئەي
كۆڭۈل، ئۇنىڭغا ھالىڭنى پەرياد چېكىپ مەلۇم قىل.)

كۆزگە تاكىردى خەيالىڭ، ساۋۇغ ئاھىم ۋەھىمىدىن،
باغلامىشمەن قۇريا ھەر سارى مۇژگانىدىن ئاڭا.
(تەسەۋۋۇرۇڭ كۆزۈمگە ئورناشتى، سوغۇق ئاھىمدىن ئەنسىرەپ
ۋە ۋەيرانە ئۆينى كىرپىكلىرىم بىلەن تاقاپ قويدۇم.)

ئەي نەۋايى، يىغلىماق ئاھىمغە تەسكىن بەرمەدى،
ۋەھ، بۇنى ئۇتدۇركى، يوق تەسىرى توپاندىن ئاڭا.
(ئەي نەۋائى، يىغلاش مېنىڭ ئاھ-زارىمنى باسالمىدى،
ئاھ، بۇ قانداق ئوتتۇر، توپانمۇ تەسىر قىلالمايدىغان؟)

× × ×

ۋەھكى ئىشقىڭ زاھىر ئەتسەم ۋەھىم ئېرۇر ئولمەك ماڭا،
گەرنىھان تۇتسام داغى جان خەۋفىدۇر بىشەك ماڭا.
(ئاھ، ئىشقىڭنى ئاشكارىلىسام، ماڭا ئۆلۈم ۋەھىمى كېلىدۇ،
پىنھان تۇتاي دېسەم، شەكسىزكى، يەنە جېنىمغا خەۋپ يېتىدۇ.)

كەلگەن ئېرمىش ئول مەسىھ ئولگەنلەردىن تىرگۈزگەلى،
مەن تىرىك، ۋەھ، ياخشىراق بۇ ئومىردىن ئولمەك ماڭا.
(ئەيسا مەسىھ ئۆلگەنلەرنى تىرىلدۈرگىلى كەلگەن ئىمىش، ئەپسۇسكى،
مەن تىرىك. بۇنداق ئۆمۈردىن ماڭا ئۆلۈم ياخشىراق ئىدى.)

جۇزۇ-جۇزۇمنى، فىغانكىم، مەنفەك ئەتتى تىغى ھەجر،
بىر-بىردىن لىك ئۇزىدۇر جۇزۇي لا يەنفەك ماڭا.
(ئاھ، ھىجران تىغى ئۆگە-ئۆگىلىرىمنى ئاجرىتىۋەتتى، لېكىن
ئۇلار ماڭا بىر-بىرىدىن ئاجرالماس ئەزالار ئىدى.)

كۆڭلۈم ئوتىدىن ياغاچ كۇلدۇر، باشاق بىر قەترە سۇ،
ناگەھ ئول شوخى جەپاكىش ئاتسا بىر ناۋەك ماڭا،
(ئۇ جانغا جاپا شوخ ماڭا كىرپىك ئوقىنى بىر ئاتىدىغان بولسا،
كۆڭلۈم ئوتىدىن ياغاچ كۈلگە، ئوقنىڭ ئۇچى بىر تامچە سۇغا ئايلىنىدۇ).

ئالتۇن ئېزىلىپ-ئېرىپ كۆيگەن سايىن خالىس بولۇر،
نى ئەجەپ سارغارسا يۈز يەتكەن سايۇ ئەمگەك ماڭا.
(ئالتۇن ئېزىلىپ-ئېرىپ كۆيگەنسېرى ساپلىشىدۇ، دېمەك، مەن
كۆلپەت تارتقانسېرى سارغايسام نېمە بوپتۇ.)

چاك ئەيلەرمەن ياقا ئول قاشى يانى كۆرگەچ-ئوق
كىم، خەدەنگىن ئاتسا ھايىل بولماغاي كۆڭلەك ماڭا.

(ئۇ قېشى يانى كرۆۋش بىلەنلا، يا قامنى يىرتەمەن،
چۈنكى، يا ئوقى ئېتىلسا، كۆكلەك دالدا بولالمايدۇ - دەە.)

بادە ھەجرىدىن ئاقارمىش كۆزلەردم، ئەي پەرى دەيىر،
ئەيلەگىل مەي شىشەسىدىن سىندۇرۇپ ئەينەك ماڭا.
(شاراب خۇمارىدىن كۆزلىرىم خىرەلەشتى، ئەي مەيخانىچى،
شاراب شىشىسىنى سۇندۇرۇپ ماڭا ئەينەك قىلىپ بەرگىنە.)

سەر - سەرى ھىجران ۋۇجۇدۇم خىرمەنىن ئانداق ساۋۇر
كىم، فەنا يولىدا سەرسەر بولماسۇن ھەمتەك ماڭا.
(جۇدالىقنىڭ بورىنى ۋۇجۇدۇم خامىنىنى توزۇتىدۇ،
يوقىلىش يولىدا ماڭا بوران ھەمراھ بولمىسۇن.)

ئەي نەۋائى، گەر ماڭا كوبرەك ئەمەس ئۇممىدى ۋەسل،
بەس، نەغۇ ئۇشاقىدىن جەۋرى ئېرور كوبرەك ماڭا.
(ئەي ناۋائى، نېمىشقىدۇر مەن ئۈچۈن ۋىسال ئۈمىدى كۆپ ئەمەس،
بىراق ئاشىقلاردىن كېلىدىغان جەۋرى كۆپ).

× × ×

كۆرگەلى ھۆسنۈڭنى زارۇ مۇبتەلا بولدۇم ساڭا،
نى بەلالىغ كۈن ئىدىكىم، ئاشنا بولدۇم ساڭا.
(ھۆسنۈڭنى كۆرۈش بىلەن ساڭا باغلىنىپ قالدىم،
ئۇ نېمە بالالىق كۈن بولغىنىكى، ساڭا ئاشنا بولدىغان).

ھەر نېچە دېدىمكى: كۈن - كۈندىن ئۈزەي سەندىن كۆڭۈل،
ۋەھكى، كۈن - كۈندىن بەتەررەك مۇبتەلا بولدۇم ساڭا.
(سەندىن بارغانسېرى كۆڭۈل ئۈزەي دەپ ھەرقانچە قىلساممۇ،
ۋاي داد، بارغانسېرى ساڭا چىڭ باغلىنىپ قالدىم.)

مەن قاچان دېدىم: «ۋەفا قىلغىل ماڭا»، زۇلم ئەيلەدىڭ،
سەن قاچان دېدىڭ: «فىدا بولغىل ماڭا»، بولدۇم ساڭا.
(مەن قاچانكى «ۋاپا قىل» دېسەم، زۇلۇم سالدىڭ، بىراق سەن،
قاچانكى «ماڭا پىدا بول» دېسەڭ، پىدا بولدۇم.)

قاي پەرى پەيكەرغە دەرسەن تەلبە بولدۇڭ بۇ سىفەت،
ئەي پەرى پەيكەر، نى قىلساڭ قىل، ساڭا بولدۇم ساڭا.
(قايسى پەرى پەيكەر ئۈچۈن مۇنچىۋالا تەلۋە بولۇپ كەتتىڭ دەيسەنغۇ،
ئەي پەرى پەيكەر، نېمە قىلساڭ قىل، مەن سەن ئۈچۈنلا شۇنداق بولدۇم.)

ئەي كۆڭۈل، تەركى نەسىھەت ئەيلەدىڭ، ئاۋارە بول،
يۈزبەلا يەتمەسكى، مەن ھەم بىر بەلا بولدۇم ساڭا.
(ئەي كۆڭۈل، نەسىھەتنى ئاڭلىماي، ئاۋارىچىلىقتا قالدىڭ،
يۈز بالا يەتمىگەندەك، مەنمۇ ساڭا بىر بالا بولدۇم.)

جامى جەم بىرلە خىزىر سۈيى نەسىبەمدۇر مۇدام،
ساقىيا، تاتەركى جاھ ئەيلەپ گەدا بولدۇم ساڭا.
(جەمشىتنىڭ جامى بىلەن خىزىرنىڭ سۈيى (ئابىھايات) دائىمى
نەسىبەم ئەي ساقى، شۇڭا مەنسەپنى تاشلاپ، ئالدىڭغا تىلەمچىلىك
قىلىپ كەلدىم.)

غۇسسە چەككىدىن نەۋائى تاپمادى ئۇششاق ئارا،
تا نەۋائىدەك ئەسىرۇ بىنەۋا بولدۇم ساڭا.
(ئاشىقلار ئارىسىدا غەم چاڭگىدىن (سازدىن) پەيزى ئالالماي،
ناۋائىغا ئوخشاش ساڭا بىچارە ئەسىر بولۇپ قالدىم.)

بولسا ئىككىمىزنىڭ يۈزى ئەكسى سۇدا پەيدا،
ئول سۇنى تەرەف بارسا ئاچىلغاي گۈلى رەئنا.
(ئىككىمىزنىڭ شولىسى سۇغا چۈشىدىكەن،
ئۇ سۇ قايياققا ئاقسا، شۇ ياقتا رەنا گۈللەر ئېچىلىدۇ.)

زۇلفۇڭ غەمى كۆڭلۈمنى دىلىڭ فىكرىگە سالدى،
كۆركىم، نى خەيال ئىچرە سالىبتۇر ئانى سەۋدا.
(ئۆرۈم چېچىڭنى ئويلاپ، خىيالىم بېلىڭ تەرەپكە كەتتى،
قارا، سەۋدالىق كىشىنى ھەرخىل ئويغا سالىدىكەن ـ ھە.)

غەۋغا قىلۇر ئەل مەھۋەشلەر كويىدا، لېكىن
مەھۋەشلەر ئىشى قىلماق ئانىڭ كويىدا غەۋغا.
(كىشىلەر ئاي جامالارنىڭ كوچىسىدا غەۋغا قىلسا،
ئاي جامالار ئۇنىڭ كوچىسىدا غەۋغا قىلىدۇ.)

ئەھۋالىمە فەرھاد ئىلە مەجنۇنغە تەئەججوب،
ئىشىق ئەتتى خىرەد ئەھلى قاشىدا مېنى رەسۋا.
(مېنىڭ ئەھۋالىمغا پەرھاد، مەجنۇنلارمۇ ھەيران قالىدۇ؛
مۇھەببەت مېنى ئەقلى ـ ھوشى بارلار ئالدىدا رەسۋا قىلىۋەتتى.)

ھەر سارى تاماشاغا كىم ئول شوخ قىلۇر ئەزم،
يوق ئاڭا تاماشاكى، ئېرۇر ئەلگە تاماشا.

(ئۇ گۈزەل تاماشا ئۈچۈن ھەر تەرەپكە باردى،
بىراق تاماشا ئۇنىڭغا ئەمەس، باشقىلارغا بولدى.)

دەۋران ساڭا زۇلم ئەتسە، قەدەھلەر تولا مەي ئىچ،
قان يۇتساڭ ئاياغلار تولا دەۋرانغە نى پەرۋا.
(زامان ساڭا زۇلۇم سالسا، قەدەھ تولدۇرۇپ مەي ئىچىۋەر،
سېنىڭ قانچە قاچا قان يۇتقىنىڭ بىلەن زامانىنىڭ نېمە كارى؟)

ئول شوخكى مەيدان ئارا كۆرگەنگە سالۇر تىغ،
كۆرمەسكە سالۇر يەتسە نەۋائى سارى ئەمدا.
(ئۇ شوخ يار مەيداندا كۆرگەنلا ئادەمگە تىغ ئۇرىدۇ،
بىراق ناۋائىغا كەلگەندە كۆرمەسكە سالىدۇ.)

× × ×

نى نەۋا ساز ئەيلەگەي بۇلبۇل گۈلىستانىدىن جۇدا،
ئەيلەمەس تۇتى تەكەللۇم شەككەرىستانىدىن جۇدا.
(گۈلىستانىدىن ئايرىلغان بۇلبۇل قانداقمۇ ناۋا قىلسۇن،
تۇتىمۇ شەكەرىستانىدىن ئايرىلسا سۆزلىمەيدىغۇ.)

ئول قۇياشنىڭ ھەجرىدە قورقارمەن فەلەكنى ئۆرتەگەي،
ھەر شەرارىكىم بولۇر ئول ئوتلۇغ ئەفغانىدىن جۇدا.
(ئۇ قۇياشنىڭ پىراقىدا ئاھ - زارىمدىن
چىققان يالقۇن پەلەكنى ئۆرتىۋەتمىگەي دەپ قورقىمەن.)

دېمە ھىجرانىمدا چەكمەيسەن فىغانو نالە كوپ،
جىسمىم ئەيلەرمۇ فىغان بولغان نەفەس، جانىدىن جۇدا.
(مېنىڭ ھىجرانىمدا كۆپ نالە - پىغان چەكمەيسەنغۇ، دېمە،
نەپەس ۋە جانىدىن ئايرىلغان تەن پىغان چېكەلەمدۇ؟)

ھەجر ئۆلۈمدىن تەلغ ئىمىش، مۇندىن سوڭ، ئەي گەردۇن، مېنى
ئەيلەگىل جانىدىن جۇدا، قىلغۇنچە جانانىدىن جۇدا.
(جۇدالىق ئۆلۈمدىن يامان ئىكەن، ئەي پەلەك، بۇندىن كېيىن
مېنى جانانىدىن جۇدا قىلغۇچە، جانىدىن جۇدا قىل.)

بولسا يۈزمىڭ جانىم ئال، ئەي ئەجر، لېكىن قىلماغىل
يارنى مەندىن جۇدا، يا خۇد مېنى ئانىدىن جۇدا.
(ئەي ھىجران، يۈزمىڭ جېنىم بولسىمۇ ئال، لېكىن يارنى
مەندىن، مېنى ئۇنىڭدىن جۇدا قىلما.)

ۋەسلى ئارا پەرۋانە ئۆرتەندى، ھامانا بىلدىكىم،
قىلىنغۇدەك تۈز سىرىمنى ئانى شەمئى شەبىستاندىن جۇدا.
(پەرۋانە ۋىسال پەيتىدە كۆيۈۋالدى، چۈنكى تاڭ ئۇنى
كېچىنىڭ چىرىغىدىن ئايرىۋېتىدىغانلىقىنى بىلەتتى.)

بىر ئىسىمسىز ئىت بولۇپ ئېردى نەۋائى يارسىز،
بولماسۇن، يارەبكى، ھەرگىز بەندە سۇلتاندىن جۇدا.
(يارسىز ناۋائى ئىگىسىز ئىتقا ئوخشاپ قالدى، ئەي
خۇدا، بەندەڭ ھەرگىزمۇ سۇلتاندىن جۇدا بولمىسۇن.)

× × ×

يۈز سۆزۈمدىن بىرىگە بەرمەس جاۋاب ئول نۇش لەب،
ئاغزىنى يوقتۇر دېسەم، ۋاقئىكى، ھېچ ئېرمەس ھەجەب.
(ئۇ لېۋى شېرىن يۈز سۆزۈمنىڭ بىرسىگىمۇ جاۋاب بەرمىدى،
شۇڭا ئۇنى ئاغزى يوق دېسەم، ھەيران قالغۇلۇق ئەمەس.)

نوقتەئى خالىڭ نىدىن شېرىن لەبىڭ ئۈستىدە دۇر،
نۇقتە چۈن ئاستىن بولۇر ھەر قايدا كىم يازىلسا لەب.
(چېكىت خالىڭ نېمىشقا شېرىن لېۋىڭنىڭ ئۈستىدە؟ قاچان بولمىسۇن،
«لەب» دېگەن خەت يېزىلسا چېكىت ئاستىدا بولاتتىغۇ!)

ۋەسلى نى يەتكىلىك مۇيەسسەر بولغۇسىدۇر، چۈن ئېرۇر،
دىلبەرىم نازۇك مىزاجۇ مەن بەغايەت بىئەدەب.
(مەن قاندىقمۇ ۋەسلىگە مۇيەسسەر بولاي، چۈنكى دىلبەرىم
نازۇك مىجەز، مەن بولسام ناھايىتى ئەدەبسىز.)

گەر قۇياش دەرلەر يۈزۈڭنى، گەرم بولۇپ چەكمە تىغ،
ئەلگە جۈرمى يوق، ئىنار ئاسماندىن ھەر لەقەب.
(يۈزۈڭنى قۇياش دېسە، ئاچچىقلىنىپ تىغ تەڭلىمە، ئادەملەردە
نېمە گۇناھ، لەقەم دېگەن ئاسماندىن چۈشىدىغان نەرسە).

لە ئىلىڭ ئالسا چاكىلىك بىمان كۆڭلۈمنى نىتاڭ،
ئەي، مەلاھەت نەخلى، چۈنكىم خەستە سىز بولماس رۇتەب.
(لەئلى لېۋىڭ چاك كەتكەن كۆڭلۈمنى ئالسا، نېمە بولىدۇ،
ئەي، گۈزەل قامەت، خورمىنىڭمۇ چاك - چېكى بارغۇ.)

زىندەدىل مەجنۇننىڭ ئالمىش كۆڭلى چۈن لەيلىغە ھەي،
بەس، نى ئاسىغ ئانى ھەيدىن قاۋلاماغلىق، ئەي ئەرەب.
(خۇشدىل مەجنۇننىڭ كۆڭلى لەيلى ئۈچۈن ھاياتلىق ئىدى،
ئەي ئەرەب، ئۇنى ھەي قومىدىن قوغلاشنىڭ پايدىسى نېمە؟)

تالىب ئۆلگىم تاپماساڭ داغى بۇ بەسكىم، ئەيلەمەس
بىر نەفەس غافىل سىنى مەتلۇب يانىدىن تەلەب.
(مەقسەتكە ئىرىشەلمىسە كىمۇ تەلەپكار بولساڭ، غاپىل سىنى
تەلەپ قىلغۇچىنىڭ يېنىدىن ئاجرىتالمايدۇ).

قەھر بەرقى بىرلە رەھمەت يامغۇرى گەر بۆيلەدۇر،
بىمىن ئىرمەس بۆلئەلا، نەۋمىد ئەمەستۇر بۇ لەھەب.
(غەزەب چاقمىقى بىلەن شەپقەت يامغۇرى شۇنداق نەرسىكى،
ئۇنىڭ ئالدىدا ئۇ بۇئەلا بىئارام بولسا، ئۇ بۇلەھەب ھەرگىز نائۇمىد ئەمەس.)

گەر نەۋا تاپسا نەۋائى لەبلەرىڭنىڭ زىكرىدىن،
تاڭ ئەمەستۇر، چۈن مۇدام ئەفزۇن بولۇر مەيدىن تەرەب.
(نەۋائى لېۋىڭدىن تامغان سۆزدىن پەيزى تاپسا ئەجەبلىنەرلىك
ئەمەس. چۈنكى شاراب بىلەن كىشىنىڭ كەيپى چاغ بولىدۇغۇ.)

× × ×

كۆز ياشىم بولدى رەۋان بىر نەرگىسى جادۇ كۆرۈپ،
تىفل يەڭلىغكىم يۈگۈرگەي ھەر تەرەف ئاھۇ كۆرۈپ.
(بىر جادۇ كۆزلۈكنى كۆرۈپ، كۆز يېشىم شۇنداق ئاقتىكى،
خۇددى كىچىك بالا كىيىكنى كۆرۈپ، ھەر ياققا يۈگۈرگەندەك).

قالدى ھەيران زاھىد ئەشكىمدە كۆرۈپ ھەريان ھۇباب،
رۇستايىدەككى، ھەيرەت ئەيلەگەي ئوردۇ كۆرۈپ.
(كۆز يېشىمدا كۆۋۈكلەرنى كۆرگەن زاھىت شۇنداق ھەيران
قالدىكى، گويا بىر سەھرالىق لەشكەرلەرنى كۆرۈپ ھاڭ - تاڭ بولغاندەك.)

جان ئارا تىغىڭ كۆرۈپ كۆڭلۈم قۇشى تۈزدى نەۋا،
تۇتىدەككىم، تەكەللۇم ئەيلەگەي كۆزگۈ كۆرۈپ.
(جېنىمغا سانجىلغان تىغىنى كۆرۈپ، كۆڭلۈم قۇشى نەۋا قىلدى،
خۇددى تۇتى ئەينەكتە ئۆز ئەكسىنى كۆرۈپ سۆزلەپ كەتكەندەك.)

ۋادەئى ئىشقىڭ ماكان قىلدى كۆڭۈل كۆرگەچ يۈزۈڭ،
ئەل بىيابان ئىچرە مەنزىل ئەيلەگەندەك سۇ كۆرۈپ.
(كۆڭلۈم يۈزۈڭنى كۆرۈش بىلەن ئىشقىڭ ۋادىسىنى ماكان تۇتتى،
خۇددى كىشىلەر باياۋاندا سۇ باز يەرنى كۆرۈپ، شۇ يەرگە چۈشكەندەك.)

ئەدەبىي ئۇچۇرلار

▲ يېقىندا باتۇر روزى ھازىرقى زامان چەت ئەل شېئىرىيىتىدە دۇنياۋى شۆھرەتكە ئىگە بولغان 110 شائىرنىڭ ۋەكىللىك خاراكتېرگە ئىگە شېئىرلىرىنى تاللاپ تەرجىمە قىلىپ نەشرىياتقا تاپشۇردى، تەرجىمە قول يازمىسى 1000 ئورىگىنال ئەتراپىدا بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە 20 نەچچە ئاپتور «نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتى» غا ئېرىشكەن.

▲ پېشقەدەم يازغۇچى تۇردى سامساق 1992 - يىلى 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ئېغىر ھادىسىگە ئۇچراپ 70 يېشىدا ئۈرۈمچى شەھىرىدە بەختكە قارشى ۋاپات بولدى.

△ ئىسلاھات ۋە ئىشىكنى ئېچىۋېتىشنى يولغا قويغاندىن بۇيان مەملىكىتىمىزدە نۇرغۇن يېڭى ئەدەبىيات - سەنئەت تۈزۈلمىلىرى مەيدانغا كەلمەكتە. مەسىلەن: گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسى جۇڭشەن شەھەرلىك ئەينەك سانائىتى گۇرۇھى شىركىتى ئۆز قارمىقىدا ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنى قۇرغان بولۇپ، بۇ بىرلەشمە قۇرۇلغان بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، شىركەت ئەدەبىيات - سەنئەت ئىشلىرىنى تەرەققىي قىلدۇرۇپلا قالماستىن، بەلكى پۈتكۈل مەملىكىتىمىزنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت ئىشلىرىغىمۇ ئۆز ھەسسىسىنى قوشماقتا.

▲ شەرق مەدەنىيىتى، شەرق پىسخىكىسى غەربلىكلەر ئەزەلدىن قىزىقىپ كېلىۋاتقان چوڭ تېما. شەرق مەدەنىيىتى پەقەت شەرقلىقلەرلا چوڭقۇر چۈشىنىدۇ. ئامېرىكا تەۋەلىكىدىكى جۇڭگولۇق مۇھاجىر تەن ئېنمېننىڭ «سائادەت بەزمىسى»، «ئايال پېرىخون» ناملىق ئىككى رومانى ئامېرىكا «نيۇ - يورك ۋاقىت گېزىتى» نىڭ بازىرى ئىتتىك كىتابلار تىزىملىكىدە ئەڭ ئالدىنقى قاتاردىن ئورۇن ئالغان.

تەن خانىم گەرچە ئامېرىكىدا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن بولسىمۇ، بۇ ئىككى روماندا ئامېرىكىغا كۆچۈپ بارغان جۇڭگولۇق ئانا بىلەن غەربلەشكەن قىزى ئوتتۇرىسىدىكى توقۇنۇشنى جۇڭگو مەدەنىيىتىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمى نۇقتىسىدىن كۆزىتەلىگەن. جۇڭگولۇقلارنىڭ ئەڭ چوڭقۇر ئىچكى دۇنياسىنى ئېچىپ بېرىپ ئۆزگىچە مەنىۋى دۇنيانى يارىتالىغان.

ئەدەبي ھەۋەسكارلار تۇيۇقتا

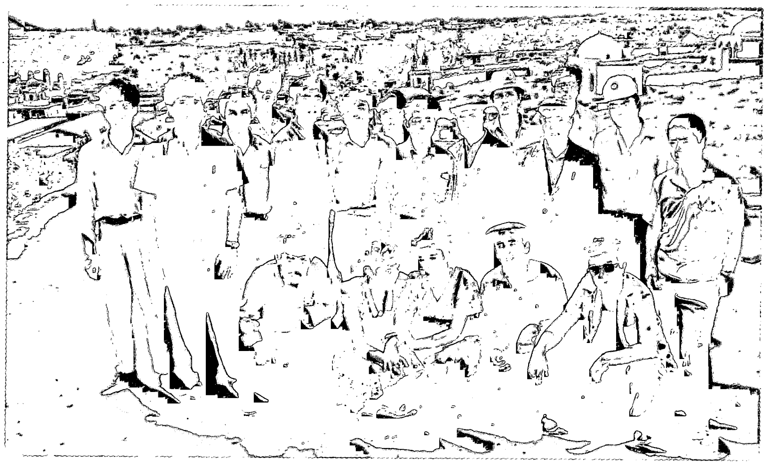

تۇيۇقتىكى ملك ئۆي

ئەدەبي ھەۋەسكارلار سۇلايمان ۋاڭ مۇناردا.

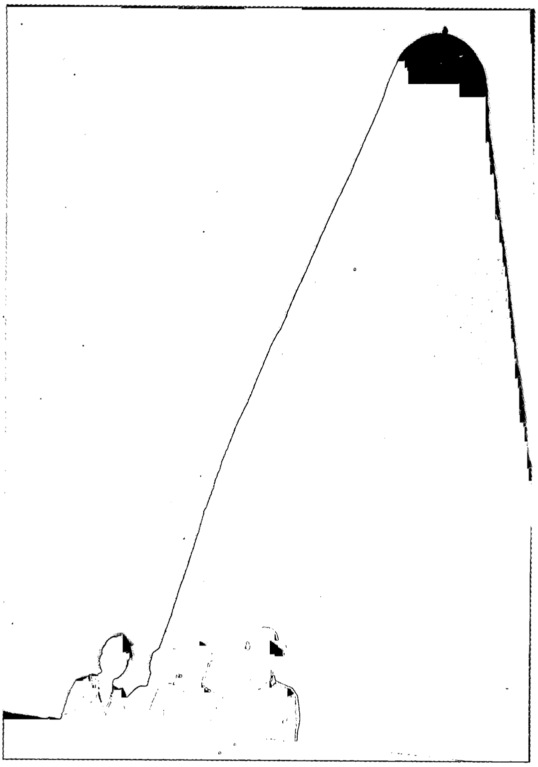

ئەدەبي ھەۋەسكارلار تۇيۇق ملك ئۆيدە

ئەكبەر فوتوسى

《天尔塔格》文学双月刊 Tangritag Two Monthly Literature «تەڭرىتاغ»

1992年第5期 Journal In Uygur Language 1992 ـ يىل 5 ـ سان

主办单位：乌鲁木齐市文学艺术界联合会
编辑出版：《天尔塔格》编辑部
地　　址：乌鲁木齐市新华南路16号
电　　话：218897邮政编码：830002
印　　刷：新疆科技卫生出版社印刷厂
国外总发行：中国出版对外贸易总公司（782信箱）
国内统一刊号CN65－1012／1
邮局代号58－83

ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى
تەرىپىدىن چىقىرىلدى
«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزۈپ نەشر قىلدى
ئادرېس: ئۈرۈمچى جەنۇبىي شىنخۇا يولى 16 ـ نومۇر
تېلېفون: 218897 پوچتا نومۇرى: 830002
شىنجاڭ پەن ـ تېخنىكا سەھىيە نەشرىياتى
باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
جۇڭگو خەلقئارا نەشرىيات سودا باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ
(782 ـ خەت ساندۇقى)
مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى CN 65 ـ 1012 / 1
پوچتا ۋەكالەت نومۇرى: 83 ـ 58

零售价：1.20元

پارچە سېتىلىشى: 1.20 يۈەن